*Kõigi maade proletaarlased, ühinege!*

# LASTE- JA NAISTEKAITSE ALAL KEHTIVATE ÕIGUSNORMIDE KÄSIRAAMAT

KOOSTANUD H. SEPP,

EESTI NSV TERVISHOIUMINISTRI REFERENT JA SEKRETARIAADI ÜLEM

RK „TEADUSLIK KIRJANDUS“

2-34163

*Kõigi maade proletaarlased, ühinege!*

# LASTE- JA NAISTEKAITSE ALAL KEHTIVATE ÕIGUSNORMIDE KÄSIRAAMAT

KOOSTANUD H. SEPP,

EESTI NSV TERVISHOIUMINISTRI REFERENT JA SEKRETARIAADI ÜLEM

2. 40

RK „TEADUSLIK KIRJANDUS"

TARTU, 1946

2
Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu
34163

## Saateks.

Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu Konstitutsiooniga kodanike põhiõiguste osas on NSV Liidus antud naistele meestega võrdsed õigused kõigil majandusliku, riikliku ja ühiskondlik-poliitilise elu aladel. Need õigused on ka Konstitutsiooniga kindlustatud. Konstitutsioon kindlustab naistele meestega võrdsed õigused tööle, töötasule, puhkusele, sotsiaalkindlustusele ja haridusele. Neid õigusi kindlustab naisele ema ja lapse huvide riiklik kaitse, raseduse puhul naisele puhkeaja andmine ülalpidamise säilitamisega ja laialdane sünnitusmajade, lastesõimede ja lasteaedade võrk.

Üleliiduline Kommunistlik (bolševike) Partei ja Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu kõrgemad riigivõimu- ning riigivalitsemisorganid on andnud terve rea seadusi, seadlusi ja määrusi nende õiguste kindlustamiseks ja tegelikuks teostamiseks.

Nende õigusnormide andmisega ei ole Üleliiduline Kommunistlik (bolševike) Partei ja riigivõimu- ning valitsemisorganid mitte üksnes silmas pidanud naiste üheõigusluse kindlustamist, vaid nende normidega kindlustatakse sotsialistliku riigi tulevikku, tema edaspidist saatust ja arenemist seega, et lapsed, need sotsialistliku ja tulevase kommunistliku korra ehitajad, on võetud erilise riikliku hoole ja kaitse alla. Kommunistlik Partei ja Nõukogude Valitsus, varustatult eesrindliku Marksi-Engelsi-Lenini-Stalini teooriaga, on alati rajanud oma tegevuse arenevale elule, tulevikule, mitte kaduvale ja kustuvale minevikule. Seetõttu on partei ja valitsuse kogu hool pühendatud uue tulevase põlve kasvatamisele.

Sellest kaugelenägelikust poliitikast annab selge tunnistuse NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi poolt 8. juulil 1944. a. vastuvõetud ajalooline seadlus laste- ja naistekaitse tugevdamise kohta Nõukogude Liidus. See seadlus püstitab terve rea uusi põhimõt-

teid laste- ja naistekaitse alal ja kindlustab fašistlike anastajate röövkallaletungiga Nõukogude Liidule pealesunnitud sõjas tema rahvastele tekitatud inimkaotuste kiireimat taastamist. See seadlus kindlustab Nõukogude Liidu tulevaste edasiehitajate, laste, normaalse kasvamise ja arenemise ning kindlustab ka igale naisele temale looduse poolt määratud kutsumuse saada emaks ja olla rahvaste elu edasikandjaks.

Kõik need põhimõtted on ka tegelikult ellu rakendatud. Paljud tuhanded lasterikkad ja vallasemad saavad riiklikke abirahasid, sünnitusmajade, nõuandlate, lastesõimede, lasteaedade, lastekodude ja muude lasteasutiste võrk on välja arendatud ja teenindab iga päev miljoneid Nõukogude Liidu kodanikke, naisi ja lapsi. Partei ja valitsus osutavad igapäev suurt hoolt laste- ja naistekaitseasutiste tegevusele, hoolitsedes, et ükski ema ei jääks ilma neist õigustest, mida temale kindlustab nõukogude seadus.

Ka Nõukogude Eesti laste- ja naistekaitse alal on selle lühikese aja jooksul, mil nõukogude võim uuesti kehtib Eestis, saavutatud suuri tulemusi: on välja arendatud sünnitusmajade võrk 577 voodiga; lastesõimi, missuguseid okupantide lahkumisel ei tegutsenud ühtegi, on praegu 38 — 1220 kohaga; naistenõuandlaid on praegu 14; lastenõuandlaid 18; naiste- ja lastenõuandlaid 19; lasteaedu 74 — 4600 kohaga; lastekodusid 30 — 2200 kohaga jne.

Lasterikaste ja vallasemade abirahasid on makstud 10 698 emale, kogusummas ca 16.500.000 rubla.

See kõik annab ühtlasi tunnistust sellest suurest tööst, mida on teinud meie laste- ja naistekaitse alal töötajad. Et aga Nõukogude Eesti kannatas erakordselt raske laastamise all okupantide poolt, siis ei ole me veel suutnud arendada oma asutiste võrku ja viia nende asutiste poolt osutatavat teenindamist niivõrd kõrgele tasemele, et kõik emad ja lapsed saaksid neile nõukogude seadlusandlusega kindlustatud õigusi maksimaalselt kasutada.

Selleks, et meie laste- ja naistekaitse alal töötajad saaksid anda oma parima oma töös, on vaja teadmisi, on vaja tunda põhjalikult Nõukogude seadlusandlust laste- ja naistekaitse alal. Meil on sel alal senini puudunud vajalik käsiraamat. Üksikud õigusnormid on laiali paisatud ENSV Teataja numbrites, üksikuis koodeksites või leiduvad vastavate ministrite käskkirjade ärakirjade näol tervishoiuosakondade ja teiste asutiste kantseleides, kus nad tihtipeale on korraldamata. Selle puuduse kõrvaldab käesolev käsiraamat, millesse on süstematiseeritult koondatud üheks koguks kõik tähtsamad laste- ja naistekaitse alal kehtivad normid. See kogu peab saama kõige vajalikumaks käsiraamatuks

meie laste- ja naistekaitse alal töötajaile nende igapäevases töös.

Olgu käesolev käsiraamat üheks panuseks selles suures töös, mis meil tuleb ära teha laste- ja naistekaitse alal uuel stalinlikul viisaastakul, ja tõhusaks vahendiks, mis kaasa aitab Nõukogude Eesti laste- ja naistekaitse arenemisele, et sel alal järele jõuda Nõukogude Liidu eesrindlikele vabariikidele ja nende saavutusi isegi ületada.

Tallinn, 15. juulil 1946. a.

V. Hion,
Eesti NSV Tervishoiuminister.

## Eessõna.

Eesti NSV Ministrite Nõukogu tunnistas määrusega 12. juulist 1946. a. nr. 561 vajalikuks õigusnormide käsiraamatute väljaandmise selleks, et Eesti NSV-s kehtivaid õigusnorme elanikkonnale võimalikult laialdaselt kättesaadavaks teha ja seega kindlustada sotsialistlikku õiguskorda.

Eesti NSV Ministrite Nõukogu selle määruse põhjal on koostatud käesolev käsiraamat, kuhu on paigutatud süstemaatilises järjekorras kehtivad õigusnormid laste- ja naistekaitse alal, mis on antud kuni 15. juulini 1946. a. NSVL Ülemnõukogu ja Eesti NSV Ülemnõukogu seadustena, nende Presiidiumide seadlustena, NSVL ja Eesti NSV Ministrite Nõukogude määrustena, vastavate ministrite käskkirjadena ja juhenditena ning teiste keskasutiste vastavate administratiivaktidena.

Suurimat ja põhjapanevamat tähtsust neist õigusnormidest omab NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi poolt 8. juulil 1944. a. antud seadlus Riikliku abi suurendamisest rasedatele naistele, lasterikastele ja vallasemadele, emade- ja lastekaitse tugevdamisest, aunime „Sangar-ema" sisseseadmisest ja ordeni „Ema au" ning medali „Emamedal" asutamisest. See seadlus on saanud üldtuntuks nimetuse all „8. juuli seadlus". Seda võib õigusega nimetada ajalooliseks seaduseks, kuna ta omab murrangulist tähtsust Nõukogude Liidu laste- ja naistekaitse korraldamises. See seadlus kehtestas põhimõtted, millest võivad vaid unistada kapitalistlike maade laste- ja naistekaitse alal töötajad. Arvestada tuleb veel seda, et see seadlus, millega tunduvalt tõsteti riiklikke abirahasid lasterikastele emadele, seati sisse riiklikud abirahad vallasemadele, tunduvalt laiendati laste- ja naistekaitseasutiste võrku ning kehtestati suuri soodustusi rasedatele naistele ja emadele, millised üritused riigikassale panid väga suuri uusi kohustusi, anti Isamaasõja sellel perioodil, mil käis Nõukogude Liidu rahvaste kangelas-

võitlus fašistlike anastajate vastu, mil see võitlus nõudis Nõukogude Liidu riigikassalt igapäev tohutuid väljaminekuid. Kaugelenägelik Nõukogude Liidu Valitsus ja Üleliiduline Kommunistlik Partei geniaalse juhi sm. Staliniga eesotsas tunnistas juba tol ajal esmajärguliseks riiklikuks ülesandeks hoolitsemise Nõukogude Liidu rahvaste tulevase põlve eest, hoolitsemise selle eest, et kiireimas korras saaks taastatud inimkaotused, mida tekitas Nõukogude Liidu rahvastele sõda.

„8. juuli seadlus" on see alussammas, mille vaimus ja millele on rajatud kogu Nõukogude Liidu laste- ja naistekaitsesüsteem.

Nõukogudeliku laste- ja naistekaitseasutiste iseloomustavaks erinevuseks on see, et kõik need asutised moodustavad tervikliku süsteemi, kus kõik asutised peavad töötama üksteisega kontaktis, nad peavad olema üksteisega kõige lähemalt seotud. Nii näit. peab olema naistenõuandlal tihe side oma rajooni sünnitusasutistega, haiglatega, lastenõuandlatega, polikliinikutega, dispanseritega jne. Sünnitushaiglal omakorda jälle tihe side naistenõuandlatega, lastenõuandlatega ja teiste ravi-profülaktiliste asutistega. Alles siis, kui kõik need asutised töötavad laitmatult hästi ja osutavad kõrget töö kvaliteeti, annab kogu laste- ja naistekaitseline töö häid tulemusi. Töötab ükski asutis nende asutiste reas halvasti, mõjub see ka teiste asutiste töö kvaliteedile. Näiteks töötab naistenõuandla halvasti, ei võta rasedaid õigel ajal arvele, ei uuri nende tervislikku seisundit, ei teosta neile vajalikku ravi, on ka sünnitusasutiste töö halb, esineb palju patoloogilisi sünnitusi, esineb laste ja emade surma juhte jne., see mõjub omakorda lastenõuandlate tööle, kuna sünnitusel on laste tervis kannatanud.

Teiseks nõukogulike laste- ja naistekaitseasutiste iseärasuseks on see, et nende asutiste eesmärgiks on saavutada ravi ja profülaktika ühtsust. Seega nende asutiste ülesanne on luua seesugused tingimused, kus haigusi üldse ei teki või tekib võimalikult vähem ja haigusi oleks võimalik ennetada. Neid iseärasusi tuleb rangelt jälgida laste- ja naistekaitse korraldamisel.

Mis puutub käesoleva käsiraamatu käsitamisse, siis tuleb siin kõigepealt silmas pidada seda, et õigusnormid on võetud käsiraamatusse selles redaktsioonis, nagu nad on antud mitmetel aegadel ja seetõttu on erinevusi terminoloogias, õigekeelsuses ja asutiste nimetustes. Asutiste nimetuste tarvitamisel tuleb arvestada seda, et Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi seadlusega 26. märtsil 1946. a. on vastavalt NSVL Ülemnõukogu 15. märtsi 1946. a. seadusele ümber nimetatud Rahvakomissaride Nõukogu — Ministrite Nõukoguks, Rahvakomissariaadid — Ministeeriumi-

deks. Vastavalt sellele, on ümber nimetatud Rahvakomissaride Nõukogu esimees — Ministrite Nõukogu esimeheks, Rahvakomissaride Nõukogu esimehe asetäitjad — Ministrite Nõukogu esimehe asetäitjaiks ja rahvakomissarid — ministreiks (ENSV T 1946, 19, 144).

Seda muudatust tuleb silmas pidada ametinimetuste tarvitamisel käesoleva käsiraamatu käsitamisel.

Paigutades käesolevasse käsiraamatusse väljavõtted VNFSV Abielu, perekonna ja eestkoste seaduste koodeksist, Tsiviil- ja Tsiviilprotsessi koodeksist ja Kriminaal- ning Kriminaalprotsessi koodeksist[1]), oleks olnud soovitav paigutada vastavate paragrahvide juurde ka koodeksites leiduvaid lisamaterjale. See oleks viinud käsiraamatu aga liiga suureks. Väljavõtted nimetatud koodeksitest annavad küllaltki selge ülevaate sellest osast, mida laste- ja naistekaitse alal korraldavad nimetatud koodeksid. Kui tekib vajadus mõne küsimuse üksikasjaliseks käsitamiseks, tuleb juba kasutada otseselt nimetatud koodekseid, mis kõik on ilmunud eri kogudena ametlike väljaannetena eesti keeles. Käsiraamatust tuli välja jätta üks osa töökaitselisi norme, kuna neid senini eesti keelde ei ole tõlgitud. Need ilmuvad aga edaspidi eri käsiraamatuna.

Kõikidest puudustest, eksitustest ja vigadest, mis võivad esineda käesolevas käsiraamatus, samuti kõigist soovidest palun minule teatada Eesti NSV Tervishoiuministeeriumi.

Kõigile, kes mind käesoleva käsiraamatu koostamisel abistasid, avaldan siinkohal tänu. Eriti tänan Eesti NSV Tervishoiuministrit sm. H i o n'i ja Tervishoiuministri asetäitjat sm. R e i m a n'i.

Tallinnas, 12. juulil 1946. a.

H. S e p p.

---

[1]) NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi seadlusega 6. nov. 1940. a. (NSVL Ülemnõukogu Teataja 1940 nr. 46 ja ENSV T 1940, 65, 867) ja Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi seadlusega 30. dets. 1940. a. (ENSV T 1940, 73, 1007) kehtestati Eesti NSV-s VNFSV Abielu, perekonna ja eestkoste seaduste koodeks, Tsiviilkoodeks, Tsiviilprotsessi koodeks, Kriminaalkoodeks ja Kriminaalprotsessi koodeks.

I OSA.

# KONSTITUTSIOONILISED NORMID.

## Väljavõte Eesti NSV Konstitutsioonist (Põhiseadusest).

VIII peatükk.

### Kodanike põhiõigused ja -kohused.

§ 92.[1]) ENSV kodanikel on õigus ainelisele kindlustusele vanaduses kui ka haiguse ja töövõime kaotamise puhul.

Seda õigust kindlustab tööliste ja teenijate sotsiaalkindlustuse laialdane arendamine riigi kulul, töötavale rahvale tasuta arstiabi võimaldamine, töötavale rahvale laialdase kuurortide võrgu kasutada andmine.

§ 94.[2]) Naisele antakse ENSV-s mehega võrdsed õigused kõigil majandusliku, riikliku, kultuurilise ja ühiskondlik-poliitilise elu aladel.

Nende õiguste teostamise võimaluse kindlustab naistele meestega võrdse õiguse andmine tööle, töötasule, puhkusele, sotsiaalkindlustusele ja haridusele; ema ja lapse huvide riiklik kaitse, raseduse puhul naisele puhkeaja andmine tööpalga edasimaksmisega; laialdane sünnitusmajade, lastesõimede ja lasteaedade võrk.

---

[1]) NSV Liidu Konstitutsiooni § 120.
[2]) NSV Liidu Konstitutsiooni § 122.

II OSA.

# LASTE- JA NAISTEKAITSE ÜLDNORMID.

## 1. Väljavõtted VNFSV Abielu, perekonna ja eestkoste seaduste koodeksist [1]).

### II osa.

### LASTE JA VANEMATE NING TEISTE SUGULUSES OLEVATE ISIKUTE VAHEKORRAD.

1. peatükk.

**Üldeeskirjad.**

§ 25. Sissekanne sünni kohta perekonnaseisuaktide raamatus on lapse sünni tõestuseks sissekandes tähendatud vanemailt ja selle vastu võidakse vaielda ainult kohtu korras. (ENSV Ülemn. Pres. seadlus 14. juul. 1945. a. — ENSV T 1945, 26, 391.)

§ 26. Lapse isa ja ema kantakse sünniregistrisse.

§ 27. Vallaslaps registreeritakse perekonnaseisuametis ema perekonnanime järgi ja antakse talle ema poolt nimetatud isanimi. (ENSV Ülemn. Pres. seadlus 4. juul. 1945. a. — ENSV T 1945, 26, 391.)

§ 28. Juhul, kui ema astub registreeritud abiellu isikuga, kellelt tal oli varem laps ja kes tunnistab end lapse isaks, antakse lapsele isanimeks isa nimi ja, mõlema vanema vastastikusel kokkuleppel, ka isa perekonnanimi. Laps võrdsustatakse igas suhtes registreeritud abielus sündinud lastega. (ENSV Ülemn. Pres. seadlus 14. juul. 1945. a. — ENSV T 1945, 26, 391.)

---

[1]) Vt. eessõna juurde kuuluvat joonealust märkust, lk. 8.

§ 29. Emal ei ole õigust pöörduda kohtusse hagiga isa kindlaks tegemiseks ja alimentide nõudmiseks lapse ülalpidamiseks, kes sündinud isikult, kellega ema ei ole registreeritud abielus.

Kui aga laps on sündinud enne 8. juulit 1944. a. isikult, kellega ema ei ole registreeritud abielus ja kui see isik on kantud perekonnaseisuaktide registrisse lapse isana, on emal õigus pöörduda hagiavaldusega kohtusse alimentide nõudmiseks lapse ülalpidamiseks.

Märkus: Enne 8. juuli 1944. a. seadluse väljaandmist sündinud lastel, kelle vanemad ei ole registreeritud abielus, on isa (kes on kantud perekonnaseisuaktide registrisse) surma puhul samasugune pärimisõigus, samuti õigus pensioniga kindlustamisele ja sõjaväelaste perekondade jaoks määratud riiklikule toetusele, kui registreeritud abielus sündinud lastel. (ENSV Ülemn. Pres. seadlus 14. juul. 1945. a. — ENSV T 1945, 26, 391.)

2. peatükk.

**Suguluses olevate isikute õigused ja kohused.**

§ 33. Vanemlikke õigusi teostatakse üksnes laste huvides. Nende õiguste ebaseadusliku teostamise korral on kohtul õigus vanemailt neid õigusi ära võtta.

§ 34. Kui vanemail on ühine perekonnanimi, siis see nimi määratakse ka lastele. Kui vanemail on eri perekonnanimed, siis laste perekonnanimed määratakse vanemate kokkuleppel. Vanemate kokkuleppe puudumise korral laste perekonnanime küsimuses määrab laste perekonnanime eestkoste- ja hooldusorgan.

Abielu lõppemise korral säilitavad lapsed perekonnanime, mille nad said sündimisel.

Kui vanem, kelle kasvatada laps jäi pärast abielu lahutust, soovib anda lapsele oma perekonnanime, siis eestkoste- ja hooldusorgan lahendab küsimuse olenevalt lapse huvidest. (ENSV Ülemn. Pres. seadlus 14. juul. 1945. a. — ENSV T 1945, 26, 391.)

§ 35. Kui vanemad on eri kodakondsusest, kusjuures kas või üks neist lapse sündimise ajal kuulus VNFSV[2]) kodakondsusse, siis tunnustatakse laps juhul, kui ükski vanemaist tema sündimise ajal elas NSVL territooriumil, VNFSV kodanikuks. Kui aga üks vanemaist kuulus VNFSV kodakondsusse lapse sündimise

[2]) Eesti NSV-s tuleb mõista Eesti NSV kodakondsust.

ajal, kuid mõlemad vanemad elasid sel ajal väljaspool NSVL territooriumi, siis lapse kodakondsus määratakse vanemate kokkuleppel.

§ 36. VNFSV kodakondsusse kuuluva ning NSVL territooriumil elava kummagi abikaasa kodakondsuse muutumine ei mõjuta nende laste kodakondsust. Laste kodakondsus sel juhul, kui üks vanemaist, kes kuulub VNFSV kodakondsusse, kuid elab väljaspool NSVL territooriumi, lahkub VNFSV kodakondsusest, määratakse vanemate kokkuleppel.

§ 37. Vanemate kokkuleppel laste kuuluvuse kohta sellesse või teise usundisse ei ole mingisugust juriidilist tähtsust.

§ 38. Igasugune abinõude tarvitusele võtmine laste suhtes toimub vanemate poolt ühiselt.

§ 39. Vanemate lahkarvamuse korral lahendavad vaidluse eestkoste- ja hooldusorganid vanemate osavõtul.

§ 40. Kui vanemad ei ela koos, siis oleneb nende kokkuleppest, kumma juures peavad alaealised lapsed elama; kokkuleppe puudumisel vanemate vahel lahendab küsimuse rahvakohus üldises hagikorras.

§ 41. Vanemad on kohustatud hoolitsema alaealiste laste eest, eriti nende kasvatuse ja ettevalmistuse eest ühiskonnakasulikule tegevusele.

§ 42. Vanemad on kohustatud andma ülalpidamist alaealistele lastele, samuti puudustkannatavaile töövõimetuile lastele.

§ $42^1$. Alaealiste ja puudustkannatavate töövõimetute laste ülalpidamise kohus pannakse ka võõrasisale või -emale:

a) kui nende laste vanemad on surnud;

b) kui vanemail ei ole küllaldasi ainelisi võimalusi laste ülalpidamiseks.

Need kohused pannakse võõrasisale või -emale sel juhul, kui laps oli ühe või teise ülalpidamisel või kasvatamisel enne isa või ema surma või enne käesoleva paragrahvi p. b tähendatud tingimuse saabumist.

Võõraslapsed on kohustatud andma ülalpidamist puudustkannatavale töövõimetule võõrasisale või -emale sel juhul, kui nad olid viimaste ülalpidamisel vähemalt kümme aastat.

§ $42^2$. Kes saab pärandi isikult, kes pidas ülal lapsi, või isikult, kel seaduse järgi lasus kohus lapsi ülal pidada, on kohustatud andma ülalpidamist alaealistele või puudustkannatavaile töövõimetuile lastele saadud vara suuruse piires.

Neil juhtudel, kui pärandi on saanud mitu isikut, langeb käes-

olevas paragrahvis ettenähtud kohus neile solidaarselt ja see pannakse neile proportsionaalselt saadud pärandi suurusele.

Märkus: Käesolevas paragrahvis ettenähtud kohus laste ülalpidamise alal tekib: a) kui nende laste vanemad on surnud või b) kui vanemail pole küllaldasi ainelisi võimalusi laste ülalpidamiseks.

§ $42^3$. Isikud, kes võtsid endi juurde lapsi alalisele kasvatamisele ühes ülalpidamise andmisega, on loobumise korral kohustatud maksma alimente alaealistele ja puudustkannatavaile töövõimetuile lastele: a) kui nende laste vanemad on surnud või b) kui vanemail pole küllaldasi ainelisi võimalusi laste ülalpidamiseks.

Käesolevas paragrahvis ettenähtud kohus ei laiene eestkostjaile ja hooldajaile, samuti mitte neile isikuile, kes on võtnud lapse kasvatada lepingu alusel rahvaharidus- või tervishoiuosakonnaga või mõne muu riikliku organiga.

§ 43. Alaealiste laste huvide — nii isiklike kui ka varaliste — kaitse lasub vanemail, kes on laste esindajaiks kohtus ja muudes asutistes.

§ 44. Vanemail on õigus hagikorras tagasi nõuda lapsi igalt isikult, kes hoiab lapsi enda juures ilma seadusliku aluseta või kohtumääruseta, kusjuures kohus ei ole vormiliselt seotud vanemate õigusega ja ta lahendab asja igal üksikul juhul eranditult laste huvidest lähtudes.

§ 45. Vanemail on õigus anda lapsi kasvatamisele ja õpetamisele. Samuti on neil õigus laste nõusolekul sõlmida õpilaseks astumise lepinguid ja lepinguid laste minekuks tööle palgalisena juhtudel ja korras, mis on ette nähtud kehtivas tööseadusandluses.

On keelatud anda lapsi kasvatada ja õpetada isikuile, kes vastavalt käesoleva koodeksi § 77 ei või olla eestkostjaiks ega hooldajaiks.

§ 46. Kui vanemad ei täida laste suhtes oma kohuseid või teostavad laste suhtes oma õigusi ebaseaduslikult, samuti siis, kui nad kohtlevad lapsi julmalt, teeb kohus otsuse laste äravõtmiseks vanemailt ja üleandmiseks eestkoste- ja hooldusorganite hooldamisele, kusjuures kohus võib välja mõista ülalpidamise lapsele mõlemalt vanemalt.

Märkus: Eestkosteorganeil on õigus enne asja lahendamist kohtu poolt teha määrus laste äravõtmise kohta vanemailt ja teistelt isikutelt, kelle hoole all lapsed on, kui laste jätmine nende isikute juurde on lastele ohtlik.

§ 47. Vanemlike õiguste äravõtmise korral kohtu kaudu on eestkoste- ja hooldusorgan kohustatud lubama vanemaile lastega kokkusaamist, välja arvatud juhud, kui seesugused kokkusaamised võivad osutuda lastele kahjulikuks.

§ 48. Laste ülalpidamise kohused lasuvad mõlemal vanemal; nende poolt antava ülalpidamise suurus määratakse olenevalt nende ainelisest seisundist.

§ 49. Lapsed on kohustatud andma ülalpidamist oma puudustkannatavaile töövõimetuile vanemaile.

§ 50. Kui vanemad ei soovi anda lastele ülalpidamist, samuti ka lapsed ei soovi anda ülalpidamist vanemaile käesoleva koodeksi § 42 ja 49 ettenähtud juhtudel, siis võivad ülalpidamise saamiseks õigustatud isikud nõuda seda kohtukorras.

Vanemailt laste ülalpidamise (alimentide) nõudmise asjus kohus neil juhtudel, kui abielu on registreeritud või kui kostja on kirjutatud lapse vanemaks perekonnaseisuraamatuis, teeb ühel ajal hagipalve vastuvõtmisega määruse selle kohta, kui suurel määral kostja on kohustatud ajutiselt, kuni vaidluse lahendamiseni, kandma laste ülalpidamise kulusid.

Märkus: Vanemate või laste ainelise seisundi muutumise korral võib kohus kohtuotsust muuta üldises hagikorras.

§ 51. Vanemlike õiguste kaotamine ei vabasta vanemaid laste ülalpidamise kohusest.

§ 51-a. Ühe lapse ülalpidamiseks alimentide väljamõistmisel nõutakse sisse üks neljandik kostja töötasust, kahe lapse ülalpidamiseks — üks kolmandik ja kolme või rohkema lapse ülalpidamiseks — pool kostja töötasust.

Alimentide väljamõistmisel kolhoosnikelt tehakse arvutus tööpäevade alusel samade normide järgi.

Kui alimente saav ema-kolhoosnik töötab kostjaga ühes ning samas kolhoosis, kirjutab kolhoosi juhatus tööpäevade arvestamisel vastava osa isa väljateenitud tööpäevadest (olenevalt laste arvust) otseselt ema arvele. Kui ema töötab teises kolhoosis, siis kannab selle kolhoosi juhatus, kus töötab kostja, isa väljateenitud tööpäevadest vastava osa ema arvele tööpäevade lõplikul arvestamisel.

§ 52. Isikud, kes ühiselt on kohustatud andma ülalpidamist, vastutavad ühesuurustes osades, välja arvatud juhud, kui kohus, silmas pidades kohustatud isikute erinevat varalist seisundit või mõne äraolekut neist või mingeid muid kaaluvaid põhjusi, tunnistab tarvilikuks jaotada selle kohustuse kandmise teisiti.

§ 53. Vanemate ja laste õigused talundi vara suhtes määratakse Maakoodeksi vastavate paragrahvidega.

§ 54. Puudustkannatavail alaealistel vendadel ja õdedel on õigus saada ülalpidamist oma õdedelt ja vendadelt, kellel on küllaldasi ainelisi võimalusi, neil juhtudel, kui tähendatud vendadel ja õdedel ei ole võimalik saada ülalpidamist oma vanemailt kas viimaste puudumise või maksuvõimetuse tõttu.

§ 55. Töövõimetul ja puudustkannataval vanaisal või vanaemal on õigus saada ülalpidamist oma lastelastelt, kel on küllaldasi ainelisi võimalusi, kui neil ei ole võimalik seesugust ülalpidamist saada oma abikaasalt või lastelt. Samuti on alaealistel puudustkannatavail või töövõimetuil lastelastel õigus saada ülalpidamist küllaldasi ainelisi võimalusi omavalt vanaisalt või vanaemalt, kui neil pole seda võimalik saada oma vanemailt.

§ 56. Talundipere liikmeil sündinud lapsed tunnistatakse selle pere liikmeiks, kelle koosseisu kuuluvad nende isa ja ema.

Kui vanemad kuuluvad eri talundiperede koosseisu, siis võidakse lapsed registreerida neist ühe talundipere liikmeiks vastavalt selle vanema valikule, kelle juures elavad lapsed.

Vaidluse lapse arvamise kohta ühe või teise talundipere koosseisu lahendab kohus, silmas pidades seejuures lapse huvisid. (ENSV Ülemn. Pres. seadlus 14. juul. 1945. a. — ENSV T 1945, 26, 391.)

§ 56[1]. Talundipere liikmel sündinud lapsed (§ 56) omavad, olenemata neist õigustest, mis neil on talundipere liikmeina, õigust saada ülalpidamist isa isiklikust ja ema isiklikust varast käesoleva koodeksi § 48 ja 50 ettenähtud üldistel alustel. (ENSV Ülemn. Pres. seadlus 14. juul. 1945. a. — ENSV T 1945, 26, 391.)

### 3. peatükk.

### Lapsendamine.

§ 57. Lapsendada on lubatud ainult lapse-ealisi ja alaealisi, ning üksnes laste huvides.

§ 58. Lapsendamisõigust ei ole isikuil, kes ei või olla eestkostjaks käesoleva koodeksi § 77 kohaselt.

§ 59. Lapsendamine teostatakse eestkoste- ja hooldusorganite määrusega ja kuulub registreerimisele üldises korras perekonnaseisuameti organeis.

Märkus: Nõukogude kodanike laste lapsendamine välismaa kodanike (alamate) poolt, kes elavad NSVL territooriumil,

on lubatud käesoleva peatüki eeskirjade täitmise korral ja peale selle igal üksikul juhul vastava kubermangu, ringkonna või neile vastava täitevkomitee presiidiumi eriloal [3]).

§ 60. Lapsendamisel võib anda lapsendatavale lapsendaja palvel perekonnanime ja isanime lapsendaja nime järgi.

Lapsendajate palvel võib neid sünniregistrisse sisse kanda lapsendatava vanematena [4]). (ENSV Ülemn. Pres. seadlus 31. okt. 1944. a. — ENSV T 1944, 10, 107.)

§ 61. Kui lapsendataval on vanemad või kui ta on eestkoste või hoolduse all, siis on lapsendamiseks nõutav vanemlikke õigusi mittekaotanud vanemate, eestkostjate või hooldajate nõusolek.

§ 62. Kui lapsendab isik, kes on abielus, siis on nõutav teise abikaasa nõusolek.

§ 63. Kümneaastaseks saanud lapsi ei saa ilma nende nõusolekuta ei lapsendada, ei anda neile perekonnanime ja isanime lapsendaja nime järgi ega nende lapsendajaid sünniregistrisse kanda vanematena. (ENSV Ülemn. Pres. seadlus 31. okt. 1944. a. — ENSV T 1944, 10, 107.)

§ 64. Lapsendatud ning nende järeltulijad lapsendajate suhtes ja lapsendajad lapsendatute ning nende järeltulijate suhtes loetakse isiklike ja varaliste õiguste ja kohuste alal võrdseiks veresugulastega.

§ 65. Lapsendatu vanemate äraolekul või ilma nende nõusolekuta teostatud lapsendamist võivad eestkoste- ja hooldusorganid tühistada vanemate palvel, kui lapse tagasiandmine neile on kooskõlas lapse huvidega. Üle kümneaastase alaealise lapsendamise tühistamiseks on nõutav tema isiklik nõusolek.

§ 66. Lapsendamise tühistamist kohtukorras võib hageda iga isik või asutis, kui seda nõuavad lapse huvid.

§ 67. Lapsendamise tühistamise korral teeb kohus määruse lapse äravõtmise kohta lapsendajalt ja üleandmise kohta eestkoste- ja hooldusorganite hooldamisele, kusjuures kohus võib lapsele välja mõista ülalpidamise lapsendajalt.

---

[3]) Kuna Eesti NSV Konstitutsioon kohalike töötava rahva saadikute nõukogude täitevkomiteede presiidiumide moodustamist ette ei näe, siis täidavad neile koodeksi käesoleva ja teiste paragrahvidega pandud ülesandeid kohalike töötava rahva saadikute nõukogude täitevkomiteed.

[4]) Siin on silmas peetud isanime andmist lapsendaja eesnime järgi.

## III osa.

# EESTKOSTE JA HOOLDUS.

### 1. peatükk.

### Eestkoste ja hoolduse üldeeskirjad.

§ 68. Eestkoste ja hooldus seatakse teovõimetu isiku, tema seaduslikkude õiguste ja huvide kaitseks, samuti vara hoidmiseks seaduses ettenähtud juhtudel.

§ 69. Eestkoste seatakse kuni neljateistkümne-aastaste alaealiste ning isikute üle, kes on seatud korras tunnistatud nõrgamõistuselisteks või vaimuhaigeiks. Peale selle seatakse eestkoste seaduses ettenähtud juhtudel teadmata äraolijate või surnud isikute varale. Eestkostjad teostavad eestkostetavate nimel ning huvides eestkostetavate õigusi ja täidavad nende kohuseid.

§ 70. Hooldus seatakse neljateistkümne- kuni kaheksateistkümne-aastaste alaealiste isikute üle, samuti täisealiste üle, kui need oma füüsilise seisundi tõttu ei suuda iseseisvalt kaitsta oma õigusi. Hooldajad annavad neile isikuile vastavail juhtudel kaasabi nende isikute poolt oma õiguste teostamisel ja nende poolt oma kohuste täitmisel, samuti kaitsevad neid kolmandate isikute kuritarvituste vastu.

§ 71. Vanemad ja lapsendajad on eestkostjaiks ja hooldajaiks ilma erilise määramiseta.

§ 72. Eestkoste- ja hooldusorganeiks on kraide ja oblastite (rajoonidesse jaotatud oblasteis) täitevkomiteede presiidiumid; oblastite (autonoomseis oblasteis), kubermangude, ringkondade, maakondade ja rajoonide täitevkomiteede ja linnanõukogude presiidiumid [5]), samuti linna täitevkomiteede presiidiumid [5]) maakonnata linnades; rajooni ja valla täitevkomiteed; maa-asula nõukogud.

Loetletud eestkoste- ja hooldusorganid tegutsevad erilise Eestkoste- ja hooldusorganite määrustiku alusel.

Märkus: Täitevkomiteede presiidiumid [5]) panevad käesolevas paragrahvis loetletud ülesannete teostamise täitevkomiteede vastavaile osakondadele, eriti alaealiste suhtes — rahvaharidusosakondadele, nõrgamõistuseliste ja vaimuhaigete suhtes — tervishoiuosakondadele, eestkostetavate teiste liikide suhtes — sotsiaalkindlustusosakondadele.

Nimetatud ülesannete teostamise linna piirides panevad linnanõukogude presiidiumid [5]) täitevkomiteede vastavate osakondade linnajaoskondadele.

§ 73. Eestkoste- ja hooldusorganite tegevuse järelevalvet ja nende juhtimist teostab krai, oblasti või kubermangu [6]) täitevkomitee presiidium, kelle otsused eestkoste- ja hooldusasjus on lõplikud.

§ 74. Eestkoste ja hoolduse vahendituks teostamiseks määravad eestkoste- ja hooldusorganid eestkostja või hooldaja eestkostetavale või hooldatavale lähedaste isikute hulgast või ühiskondlikkude organisatsioonide (ametiühingute, talupoegade vastastikuse abistamise komiteede jt.) poolt selleks nimetatud isikute hulgast, seesuguste puudumise korral — teiste isikute hulgast.

Märkus: Maal seatakse eestkoste ja hooldus maa-asula nõukogude poolt, kusjuures maa-asula nõukogule pannakse eestkostetavate või hooldatavate vara üleskirjutamine, eestkostjate ja hooldajate määramine, eestkoste või hoolduse seadmisest kuulutamine ja eestkostjale tunnistuste väljaandmine, samuti järelevalve teostamine eestkostja ja hooldaja tegevuse üle ning eestkostetavate ja hooldatavate vara perioodiline kontrollimine.

§ 75. Eestkoste ja hooldus seatakse eestkostmisele või hooldamisele kuuluva isiku elukoha järgi või eestkoste alla seatava vara asukoha järgi.

§ 76. Eestkostja ja hooldaja valikul tuleb arvestada valitava isiku isiklikke omadusi, võimeid vastavate kohuste täitmiseks, valitava isiku ja eestkostmisele või hooldamisele kuuluva isiku vahelisi suhteid, samuti võimaluse korral ka eestkostetava soove.

§ 77. Eestkostjaks ja hooldajaks ei või määrata:

a) VNFSV Konstitutsiooni § 69 alusel [7]) valimisõiguse kaotanud isikuid;

b) isikuid, kellelt on kohus võtnud vanemlikud õigused;

v) isikuid, kelle huvid on vastuolus eestkostmisele või hooldamisele kuuluvate isikute huvidega või kes on nende isikutega vaenulises vahekorras, ega

g) alaealisi.

---

[5]) Vt. § 59 märkuse juurde kuuluvat joonealust märkust.

[6]) Maakonna.

[7]) VNFSV kehtiva Konstitutsiooni § 139. Vt. Eesti NSV Konstitutsiooni § 107.

Märkus: Käesoleva paragrahvi punktides a ja g loetletud kitsendused ei laiene vanemaile, olgu siis, et nad on vaimuhaiged.

§ 78. Eestkostmisest ja hooldamisest ei või keelduda peale käesolevas paragrahvis ettenähtud juhtude. Eestkostmisest või hooldamisest on õigustatud keelduma: a) need, kes on saanud kuuskümmend aastat vanaks, b) need, kes haiguse, füüsiliste puuduste, varalise seisundi, tegevusala või ameti tõttu ei ole suutelised täitma neid kohuseid, v) isikud, kes endi juures kasvatavad kaht või rohkem lapsi, g) emad, kes toidavad rinnaga või kelle juures on laps vanusega kuni kaheksa aastat, ja d) need, kes on juba eestkostjaiks või hooldajaiks.

§ 79. Alaealiste eestkostja on kohustatud hoolitsema eestkostetava kasvatamise ja õpetamise eest ja valmistama teda ette ühiskondlik-kasulikule tegevusele. Vaimuhaige või nõrgamõistuselise eestkostja on kohustatud tarvitusele võtma abinõusid eestkostetava ravimiseks ja hoidmiseks seesuguseis tingimustes, mis vastavad eestkostetava tervislikule seisundile.

§ 80. Neil juhtudel, mil eestkostja või hooldaja on määratud käesoleva koodeksi § 74 alusel ühiskondliku organisatsiooni poolt selleks nimetatud isikute hulgast, teostab ühiskondlik organisatsioon järelevalvet eestkostja või hooldaja tegevuse ning tema eestkoste- ja hooldusalaste kohuste õige täitmise üle, annab temale selles kaasabi ja avaldab eestkoste- ja hooldusorgani ülesandel seisukohti.

§ 81. Eestkoste- ja hooldusalaseid kohuseid täidetakse tasuta. Tulutoova vara olemasolul, mis on eestkoste- ja hooldusorgani korralduses, võib nimetatud organ määrata eestkostjale või hooldajale tasu mitte enam kui kümme protsenti tulust, mida saadakse sellest varast.

§ 82. Eestkostetava või hooldatava ülalpidamise kulud, mis eestkoste- ja hooldusorgani poolt on tunnistatud vajalikeks ja kasulikeks, kaetakse eestkostetava või hooldatava vara tuludest, nende mittejätkumise või täieliku puudumise korral — eestkostetava või hooldatava varast, mis võõrandatakse eestkoste- ja hooldusorganite loal.

Märkus: Kui eestkostetaval või hooldataval vara üldse ei ole, siis esitab eestkoste- ja hooldusorgan sotsiaalkindlustusorganile taotluse aineliste vahendite saamiseks eestkostetava või hooldatava ülalpidamiseks.

§ 83. Eestkostjal on õigus eestkostetavat välja nõuda igalt isikult, kes eestkostetavat enda juures seadusliku aluseta kinni peab.

## Eestkostjate ja hooldajate õigused ja kohused.

§ 86. Eestkostja võib teostada kõiki toiminguid, mida võiks teostada eestkostetav ise, kui ta oleks teovõimeline, või eestkostetava vara valdaja, välja arvatud: a) vara võõrandamine, b) vara pantimine, v) vekslite ja teiste võlakohustuste väljaandmine, g) seadus- või testamendijärgsest pärandist loobumine, d) vara andmine pikaajalisele (tähtajaga üle aasta) rendile, e) eestkostetavale kuuluva ettevõtte tegevuse lõpetamine, ž) seltsilepingute sõlmimine. Nende tegude teostamiseks on nõutav eestkoste- ja hooldusorganite nõusolek. Eestkostetava vara kinkimine, samuti käenduslepingu sõlmimine eestkostetava nimel ei ole üldse lubatav.

Märkus: Ilma eestkoste- ja hooldusorganite loata võib toimuda kiiresti rikneva või oma iseloomu järgi müügiks määratud vara müük, samuti tarvitamiskõlbmatuks muutunud vara müük, kui viimase väärtus ei ületa viitkümmend rubla.

§ 87. Lubades vara võõrandamist või pantimist võib eestkoste- ja hooldusorgan eestkostjale ära näidata, missuguste vajaduste rahuldamiseks tuleb saadud summat kasutada.

§ 88. Eestkostja ei või teostada toiminguid eestkostetava endaga ega esindada teda toimingute sõlmimisel või kohtuasjade ajamisel, kui need toimuvad ühelt poolt eestkostetava enda ja teiselt poolt eestkostja abikaasa või lähemate sugulaste vahel, ega omandada eestkostetava võlakohustusi; eestkostetava võlgasid eestkostjale, eestkostja abikaasale või sugulastele, mis on tekkinud enne, kui antud isik eestkostjaks määrati, võidakse tasuda ainult eestkoste- ja hooldusorgani loal.

§ 89. Alaealise eestkostetava kasvatada või õpetada andmiseks, samuti vaimuhaige eestkostetava teise isiku ülal pidada andmiseks peab eestkostja nõutama eestkoste- ja hooldusorgani loa.

§ 90. Isikud, kes on käesoleva koodeksi § 70 alusel seatud hoolduse alla, vajavad toimingu teostamiseks hooldaja nõusolekut. Käesoleva koodeksi § 86 loetletud kitsendused laienevad ka hooldajaile. Toimingute teostamiseks nende esemete ja summade kohta, mis on omandatud hooldatava isikliku tööga, ei nõuta eestkoste- ja hooldusorganite nõusolekut.

§ 91. Eestkostjad ja hooldajad teostavad eestkostetavate ja hooldatavate õiguste ja huvide kaitset kõigis asutistes, sealhulgas ka kohtutes, samuti varaliste lepingute sõlmimisel.

§ 92. Eestkostjat ja hooldajat võidakse tema hoolitsematuse või võimu kuritarvituse korral kõrvaldada tema ülesannete teostamisest eestkostetava või hooldatava enda, riigiasutiste, ühikondlike organisatsioonide või üksikute kodanike taotlusel, samuti eestkoste- ja hooldusorgani enda algatusel.

§ 93. Eestkostjate ja hooldajate tegevuse peale võivad vastavaile eestkoste- ja hooldusorganeile kaevata eestkostetavad ja hooldatavad, riigi- ja ühiskondlikud asutised ning kolmandad isikud.

§ 94. Kaebused eestkoste- ja hooldusorganite määruste ja korralduste peale esitatakse vastava täitevkomitee presiidiumile[8]), kusjuures krai, oblasti ja kubermangu[9]) täitevkomitee presiidium [8]) otsustab küsimuse lõplikult.

3. peatükk.

## Eestkoste- ja hooldusasjade menetlus.

§ 95. Eestkoste- ja hooldusasjade läbivaatamisele kutsub eestkoste- ja hooldusorgan avaldajad, kaebajad, eestkostjad ja hooldajad, asjast huvitatud isikud, tunnistajad, eksperdid; samuti vajaduse korral eestkostetavad ning hooldatavad või isikud, kes peaksid kuuluma eestkostmisele või hooldamisele. Avaldajate, kaebajate ja teiste isikute mitteilmumine ei takista asja läbivaatamist, kui organ, kes need isikud välja kutsus, ei tunnista nende ilmumist kohuslikuks.

§ 96. Eestkoste ja hoolduse seadmise ning selle lõpetamise kohta, eestkostjate ja hooldajate määramise ning nende ametist kõrvaldamise kohta, vara võõrandamise ja pantimise lubamise kohta, õigustest loobumise kohta, kaebuste, aruannete ja igasuguste lapse kasvatamisega seoses olevate küsimuste läbivaatamise kohta teevad eestkoste- ja hooldusorganid määrusi, mis kuulutatakse huvitatud isikuile.

§ 97. Kui eestkostetaval või hooldataval on vara mõne teise eestkoste- või hooldusorgani tegevuspiirkonnas, siis võidakse sellele teisele eestkoste- või hooldusorganile teha ülesandeks valitseda ja müüa vara ning teostada teisi toimetusi, mis on seoses eestkostetava või hooldatava varaliste õiguste või huvidega.

---

[8]) Vt. § 59 märkuse juurde kuuluvat joonealust märkust.
[9]) Maakonna.

§ 98. Alaealiste eestkoste alla seadmise (käesoleva koodeksi § 69) ning eestkostja määramise vajadusest on kohustatud kolme päeva jooksul teatama: a) majavalitsused, majade valdajad ja rentnikud, kui majas on alaealisi, kes peaksid kuuluma eestkoste alla, b) maa-asulate nõukogud, v) perekonnaseisuameti organid, kui nad surma registreerimisel saavad teada eestkosteta jäänud alaealistest vaeslastest, samuti registreeritud heitlastest ja vaeslastest, g) kohtutäiturid, kui nad vara üleskirjutamisel leiavad alaealisi, kes peaksid kuuluma eestkostmisele, d) kohtuorganid ja miilits seesuguste isikute vahistamisel või nende mõistmisel vabaduskaotusele, kelle hoole all oli alaealisi, kes jäävad seetõttu vajaliku hoolitsuseta, e) kodanikud, kes on seotud eestkoste või hoolduse alla kuuluvate isikutega sugulussidemete või ühise majapidamise kaudu.

Märkus: Eestkoste- ja hooldusorgan määrab alaealistele eestkoste ka omal algatusel, kui talle saab teatavaks vajadus selle järele.

§ 99. Eestkostetava või hooldatava vara müük toimub eestkoste- ja hooldusorgani määruse alusel kas avalikul enampakkumisel või vabahinna eest, mis vajaduse korral määratakse ekspertide poolt.

Enampakkumine kuulub järgnevalt kinnitamisele eestkoste- ja hooldusorgani poolt.

Märkus: Maa-asulate nõukogudel on õigus eestkoste- ja hooldusasjus maal määrata eestkostjate ja hooldajate ettepanekul enampakkumisi eestkostetava vara müügiks vajaduse korral, kui vara väärtus ei ületa 15 rubla. Seejuures pannakse valla (rajooni) täitevkomiteele üldine juhtimine eestkoste- ja hooldusasjus ning enampakkumiste määramine eestkostetava või hooldatava vara müügiks vajaduse korral, kui vara väärtus ületab 15 rubla.

§ 100. Rahasummad, väärtpaberid ja eestkostetava väärtused, välja arvatud raha, mis on vajalik eestkostetava ülalpidamiseks ja tema vara valitsemiseks, paigutatakse riigiasutistesse (töökassad, Riigipanga osakonnad jts.) ja neid ei või eestkostja hoida enda käes.

§ 101. Eestkostjad ja hooldajad esitavad iga aasta hiljemalt 1. veebruariks vastavale eestkoste- ja hooldusorganile kirjaliku aruande eelnenud aasta kohta. Eestkostja või hooldaja aruanne peab sisaldama mitte ainult andmeid eestkostetava või hooldatava

vara valitsemise, tema tulude ning tehtud väljaminekute kohta, vaid ka andmeid selle kohta, kuidas hoolitseti eestkostetava või hooldatava isiku eest, andmeid tema tervise, alaealise eestkostetava kasvatamise ja õpetamise kohta, samuti tema ettevalmistamise kohta kasulikule tegevusele jms.

Eestkoste või hoolduse lõppemisel esitab eestkostja või hooldaja üldaruande vara valitsemise kohta.

§ 102. Aruanded kontrollitakse sisuliselt ning õigeks tunnistamise korral nad kinnitatakse; vastupidisel juhul nõutakse eestkostjalt või hooldajalt seletuste, õigustavate dokumentide jms. esitamist.

## IV osa.

## PEREKONNASEISUAKTIDE SISSEKANDMINE.

### 1. peatükk.

### Üldeeskirjad.

§ 111. Perekonnaseisuaktide (sündide, surmajuhtumite, abiellumiste, abielulahutuste ja lapsendamiste) registreerimine toimub: linnades ja rajoonikeskustes — linnade ja rajoonide perekonnaseisuaktide büroodes (PerB), maal ja töölisasulais — maaasulate nõukogudes.

§ 112. Sündide, surmajuhtumite ja lapsendamiste sissekandmine, samuti tehtud sissekannetest esmatunnistuste väljaandmine toimub tasuta ning on vabastatud igasugustest maksudest.

### 2. peatükk.

### a) *Sündide sissekandmine.*

§ 118. Sünnijuhtumist tuleb teatada hiljemalt ühe kuu jooksul, arvates sündimise päevast, surnud lapse sündimise juhtudel[10]) aga hiljemalt 24 tunni jooksul, arvates sünnitamise hetkest.

---

[10]) Vastavalt NSVL SiseRK 1937. a. juhendile kuuluvad registreerimisele surnultsündinud, kes on sündinud mitte varem kui pärast kuuekuulist rasedust; enne kuut kuud rasedust sündinud vililast loetakse nurisünnituseks ja see registreerimisele ei kuulu.

Märkus: Avalduse esitamiseks kohustatud isikut, kes on registreerimisest kõrvale hoidunud või kes kaaluva põhjuseta [11]) ei ole kinni pidanud registreerimistähtajast, karistatakse rahatrahviga 25 rublast kuni 100 rublani, mille määravad rajoonide täitevkomiteed, linnade, maa-asulate ja asulate nõukogud.

§ 119. Sünnijuhtumist teatavad suuliselt või kirjalikult sünnikoha või ükskõik kumma vanema elukoha perekonnaseisuameti organeile mõlemad vanemad või üks neist; vanemate haiguse või surma korral, samuti neil juhtudel, kui vanemail on mõnel muul põhjusel võimatu sündi registreerida, võivad seda teha sugulased või lähemad naabrid või selle sünnitusabiasutise administratsioon, kus viibis ema lapse sünnitamise ajal.

§ 120. Sünnijuhtumi sissekandes peab olema märgitud: sündimise aeg ja koht, lapse sugu, temale antav ees- ja perekonnanimi, vanemate ees-, isa- ja perekonnanimed, alaline elukoht, tegevusala ja vanus.

§ 122. Surnud lapse [12]) sünni kohta tehakse vastav märge sünniregistri erilahtrisse.

§ 123. Heitlaps tuleb registreerida tema leidja, lastekodu (lastesõime) administratsiooni või Töölis-Talupoegade Miilitsa organite avalduse põhjal hiljemalt kolme ööpäeva jooksul, arvates tema leidmisest; avaldusele tuleb lisandada miilitsa või selle puudumisel maa-asula nõukogu poolt koostatud protokoll, milles on märgitud lapse leidmise aeg, koht ning olustik.

### g) *Muud sissekanded.*

§ 142. Vastavate organite määrused lapsendamise, perekonnanime muutmise, isaduse või emaduse tunnistamise või sünnisissekannete parandamise või täiendamise kohta tuleb esitada perekonnaseisuameti organeile vastavate sissekannete tegemiseks kahenädalase tähtaja jooksul.

---

[11]) Kaaluvaiks põhjusteks võidakse NSVL SiseRK juhendi kohaselt lugeda: vanemate või sugulaste haigust, mis teeb neile võimatuks kodunt väljatuleku, vanemate või sugulaste surma või stiihilist takistust, mis katkestab ühendusteed perekonnaseisuameti organi asukoha ja vanemate elukoha vahel.

[12]) Vt. § 118 juurde kuuluvat 1. joonealust märkust.

## 2. Riikliku abi suurendamisest rasedatele naistele, lasterikastele ja vallasemadele, emade- ja lastekaitse tugevdamisest, aunime „Sangar-ema" sisseseadmisest ja ordeni „Ema au" ning medali „Emamedal" asutamisest.

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi seadlus 8. juulist 1944. a.
(ENSV T 1945, 4, 45.)

(Väljavõte.)

Hoolitsus laste ja emade eest ning perekonna tugevdamine on alati olnud nõukogude riigi üheks tähtsaimaks ülesandeks. Kaitstes ema ja lapse huve annab riik suurt materiaalset abi rasedatele naistele ja emadele laste ülalpidamiseks ja kasvatamiseks. Sõja ajal ja pärast sõda, kui paljudel perekondadel on tavaliselt suuremaid materiaalseid raskusi, on vajalik riikliku abi osutamise edasine laiendamine.

Selleks, et suurendada materiaalset abi rasedatele naistele, lasterikastele ja vallasemadele, et ergutada laste arvu kasvu ja tugevdada emade ja laste kaitset, Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu Ülemnõukogu Presiidium määrab:

### I. Riikliku abi suurendamisest lasterikastele ja vallasemadele.

1. Määrata, et seni kehtinud korra asemel, mille järgi riiklikku abiraha anti lasterikastele emadele, kel on kuus last, seitsmenda ja iga järgneva lapse sündimisel, antakse riiklikku abiraha lasterikastele emadele (mehelolevatele ja leskedele), kel on kaks last, kolmanda ja iga järgmise lapse sündimisel.

2. Riikliku abiraha väljamaksmist lasterikastele emadele teostada järgmises korras ja ulatuses:

| | Ühekordselt | Igas kuus |
|---|---|---|
| emadele, kel on kaks last, kolmanda lapse sündimisel . . . . | 400 rbl. | — |
| emadele, kel on kolm last, neljanda lapse sündimisel . . . . | 1300 „ | 80 rbl. |
| emadele, kel on neli last, viienda lapse sündimisel . . . . . | 1700 „ | 120 „ |
| emadele, kel on viis last, kuuenda lapse sündimisel . . . . . | 2000 „ | 140 „ |
| emadele, kel on kuus last, seitsmenda lapse sündimisel . . . . | 2500 „ | 200 „ |

| | | |
|---|---|---|
| emadele, kel on seitse last, kaheksanda lapse sündimisel . . . | 2500 rbl. | 200 rbl. |
| emadele, kel on kaheksa last, üheksanda lapse sündimisel . . | 3500 „ | 250 „ |
| emadele, kel on üheksa last, kümnenda lapse sündimisel . . | 3500 „ | 250 „ |
| emadele, kel on kümme last, iga järgmise lapse sündimisel . . | 5000 „ | 300 „ |

Igakuulist abiraha lasterikastele emadele makstakse alates lapse teisest eluaastast tema viieaastaseks saamiseni.

Emadele, kel käesoleva seadluse andmise päevaks on kolm, neli, viis või kuus last, makstakse käesolevas paragrahvis ettenähtud abiraha iga lapse pealt, kes on sündinud pärast käesoleva seadluse ilmumist.

Emadele, kel käesoleva seadluse väljaandmise päevaks on seitse või rohkem last, jääb õigus lasterohkuse abiraha saamiseks selles korras ja ulatuses, mis on kehtima pandud NSV Liidu KTK ja RKN määrusega 27. juunist 1936. aastal, ja nimelt: seitsmenda, kaheksanda, üheksanda ja kümnenda lapse pealt — 2000 rubla igaühe kohta igal aastal viie aasta jooksul, alates lapse sündimisest; üheteistkümnenda ja iga järgmise lapse pealt — 5000 rubla ühekordselt ja igal aastal 3000 rubla nelja aasta jooksul, alates teisest aastast pärast lapse sündimist. Iga järgneva lapse sündimisel pärast käesoleva seadluse andmist makstakse abiraha seadluse käesoleva paragrahviga kehtima pandud korras ja ulatuses.

Riikliku lasterohkuse abiraha määramisel võetakse arvesse ka lapsed, kes on hukkunud või teadmata kadunud Isamaasõja rinnetel.

3. Sisse seada riiklik abiraha vallasemadele (kes ei ole abielus) pärast käesoleva seadluse andmist sündinud laste ülalpidamiseks ja kasvatamiseks järgmises ulatuses: 100 rubla kuus ühe lapse pealt, 150 rubla — kahe lapse pealt ja 200 rubla — kolme või enama lapse pealt.

Riiklikku abiraha vallasemadele makstakse kuni laste kaheteistkümneaastaseks saamiseni.

Vallasemadele, kel on kolm või enam last, makstakse käesolevas paragrahvis ettenähtud riiklikku abiraha täiendavalt lasterohkuse abirahale, mida saadakse vastavalt käesoleva seadluse teisele paragrahvile.

Abiellumisel säilitab vallasema õiguse käesolevas paragrahvis ettenähtud abirahale.

Emad, kes saavad alimente enne käesoleva seadluse ilmumist sündinud laste pealt, säilitavad õiguse alimentide saamiseks kuni lapse täisikka jõudmiseni ja käesolevas paragrahvis ettenähtud abiraha neile ei anta.

1944. aastal enne käesoleva seadluse ilmumist sündinud laste emadel, kes ei saa nende pealt alimente, on õigus käesolevas paragrahvis ettenähtud abiraha saamiseks.

4. Kui vallasema soovib oma last paigutada lastekasvatusasutisse üleskasvatamiseks, on lastekasvatusasutised kohustatud last vastu võtma ülalpidamiseks ja kasvatamiseks täielikult riigi kulul.

Emal on õigus oma last lastekasvatusasutisest tagasi võtta, et teda ise üles kasvatada.

Lapse lastekasvatusasutises viibimise aja eest riiklikku abiraha lapse pealt ei maksta.

5. Suurendada ühekordset abiraha, mis antakse välja sotsiaalkindlustuse summadest ja kooperatiivsete artellide vastastikuse abi kassadest vastsündinud lapse jaoks, 45 rublalt 120 rublani. Määrata, et emadele peab olema kindlustatud võimalus osta mainitud summa eest komplekt pesu vastsündinu jaoks.

## II. Rasedate naiste ja emade soodustuste suurendamisest ja ema- ja lastekaitseasutiste võrgu laiendamisest.

6. Pikendada puhkust raseduse ja sünnituse puhul naistöölistele ja teenistujaile 63 kalendripäevalt 77 kalendripäevale, määrates puhkeaja kestuse 35 kalendripäevale enne sünnitust ja 42 kalendripäevale pärast sünnitust, makstes selle aja eest riiklikku abiraha varem kehtimapandud ulatuses. Juhtumil, kui sünnitus on ebanormaalne või kui on sündinud kaksikud, antakse puhkust pärast sünnitust 56 kalendripäeva ulatuses.

Kohustada ettevõtete ja asutiste juhatajaid korraldama rasedatele naistele järjekordse puhkuse andmist, ajaldades seda rasedus- ja sünnituspuhkusele.

7. Mitte kasutada rasedaid naisi, alates raseduse neljandast kuust, ületunnitöödel käitistes ja asutistes ning rinnalapsi omavaid naisi öistel töödel lapse imetamise perioodil.

8. Kahekordistada täiendavat toiduainetenormi rasedatele naistele, alates raseduse kuuendast kuust ja imetajatele emadele imetamise nelja kuu jooksul.

9. Kohustada käitiste ja asutiste juhatajaid abistama rase-

daid naisi ja imetajaid emasid neile lisatoiduainete andmisega abimajapidamistest.

10. Vabastada 50 protsendi ulatuses maksust laste paigutamise eest lasteaedadesse ja -sõimedesse vanemad:

kellel on kolm last ja kes teenivad kuni 400 rubla kuus;

kellel on neli last ja kes teenivad kuni 600 rubla kuus;

kellel on viis ja enam last, vaatamata teenistuse suurusele.

11. NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogule teha ülesandeks:

a) kinnitada emade- ja lastekodude täiendava organiseerimise plaan vabariikides ja oblastites, ühtlasi ka eripuhkekodude plaan abivajavatele rasedatele vallalistele naistele ja nõrgatervislikele imetajatele emadele, kasutades neid puhkajaid jõukohastel töödel;

b) kinnitada rahvakomissariaatide ja ametkondade lasteasutiste võrgu laiendamise plaan silmas pidades, et see hõlmaks täielikult kõiki teenindamist vajavaid lapsi, ette nähes laste konsultatsioonide ja piimaköökide võrgu laiendamist, rinnalastesõimede, lasteaedade juures asuvate õhtuste rühmituste ja sünnitusabiasutiste organiseerimist saksa vallutajatest vabastatud piirkondades;

c) ette näha lastesõimede, lasteaedade, rinnalaste toitmise tubade ja naise isikliku tervishoiu tubade kohustuslikku organiseerimist käitistes ja asutistes, kus massiliselt kasutatakse naiste tööjõudu.

d) kohustada rahvakomissariaate tööstusliku ehitustöö projektides ette nägema antud käitise tööliste ja teenistujate teenindamist vajavate laste täielikuks hõlmamiseks arvestatud lasteasutiste (sõimed, lasteaiad, emade ja laste toad) ehitamist;

e) kinnitada abinõud laste rõivaste, jalanõude, laste tervishoiu ja sanitaaresemete ja teiste laste tarbeesemete tootmise tunduvaks laiendamiseks nii lasteasutiste jaoks kui ka elanikkonnale müümiseks, samuti ka lasterõivaste õmblustöökodade võrgu ja emade- ja lasteäride võrgu laiendamiseks.

## III. Medali „Emamedal" ja ordeni „Ema au" asutamisest ja aunime „Sangar-ema" sisseseadmisest.

12. Asutada I ja II järgu medal „Emamedal" ema autasustamiseks, kes on sünnitanud ja kasvatanud:

viis last — II järgu medaliga;

kuus last — I järgu medaliga.

13. Asutada I, II ja III järgu orden „Ema au" emade autasustamiseks, kes on sünnitanud ja kasvatanud:

seitse last — III järgu ordeniga;
kaheksa last — II järgu ordeniga;
üheksa last — I järgu ordeniga.

14. Määrata, et emale, kes on sünnitanud ja kasvatanud kümme last, antakse aunimi „Sangar-ema" ordeni „Sangar-ema" ja NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi tunnustuskirja annetamisega.

15. Autasustamine ordenitega „Ema au" ja medalitega „Ema-medal" ja aunime „Sangar-ema" andmine toimub viimase lapse üheaastaseks saamisel ja selle ema teiste laste elusolekul.

Ema autasustamisel võetakse arvesse ka lapsed, kes on langenud või teadmata kadunud Isamaasõja rinnetel.

## V. Abielu, perekonna ja eestkoste seaduste muutmisest.

19. Määrata, et ainult registreeritud abielu annab abielupooltele liiduvabariikide abielu, perekonna ja eestkoste seaduste koodeksis ettenähtud õigusi ja kohustusi.

Isikud, kes on tegelikus abieluvahekorras enne käesoleva seadluse avaldamist, võivad oma vahekorrad vormistada registreerimise teel, ära näidates tegeliku kooselu aja.

20. Tühistada ema õigus, pöörduda hagiavaldusega kohtusse isa kindlaksmääramiseks ja alimentide nõudmiseks lapse ülalpidamiseks isikult, kellelt laps sündinud ja kellega ema ei ole registreeritud abielus.

21. Määrata, et perekonnaseisuametis registreeritaks ema mitteregistreeritud abielust sündinud laps ema perekonnanime järgi ja antaks talle ema poolt nimetatud isanimi.

22. Läbi viia passides kohustusliku sissekande tegemine registreeritud abielu kohta abikaasa perekonna-, ees- ja isanime, sünniaasta ja abielu registreerimise koha ning aja äramärkimisega.

23. Määrata, et lahutus toimub avalikul kohtuistungil. Abielupoolte palvel võib abielulahutuse asja vajaduse korral, kohtu määramisel, arutada kinnisel kohtuistungil.

24. Abielulahutuse kohtuasja algatamiseks ette näha järgmiste nõuete kohustuslik täitmine:

a) abielulahutuste kohta sooviavalduse esitamine rahvakohtusse lahutusmotiivide kui ka teise abielupoole perekonna-, ees- ja isanime äramärkimisega; abielulahutuse sooviavalduse esitamisel tuleb maksta 100 rubla;

b) abikaasa kohtusse kutsumine tema tutvustamiseks teise abielupoole poolt sisseantud lahutamisavaldusega ning lahutusmotiivide esialgseks selgitamiseks, samuti aga ka tunnistajate kindlaksmääramiseks, kes kuuluvad väljakutsumisele kohtulikule asjaarutusele;

c) kuulutuse avaldamine kohalikus ajalehes kohtuliku menetluse algatamise kohta lahutuse asjas, pannes kuulutamise kulud abielupoole kanda, kes esitas lahutamisavalduse.

25. Rahvakohus on kohustatud kindlaks tegema lahutamisavalduse esitamise motiivid ja tarvitusele võtma abinõud abielupoolte lepitamiseks, milleks tuleb tingimata välja kutsuda mõlemad abielupooled ning vajaduse korral ka tunnistajad.

Juhul, kui abielupoolte lepitamine rahvakohtus ei tulnud toime, on hagejal õigus pöörduda lahutamisavaldusega kõrgemasse kohtusse.

Määrata, et abielulahutuse otsuse võivad teha oblasti-, ringkonna-, krai- ja linnakohus või liidu- ja autonoomse vabariigi ülemkohus.

26. Oblasti-, krai-, ringkonna- ja linnakohus või liidu- ja autonoomse vabariigi ülemkohus peavad abielulahutamise vajalikkuse tunnistamise puhul:

a) määrama, kumma lahutatava abielupoole juurde ja kes lastest jääb, samuti kes vanematest ning millisel määral kannab laste ülalpidamise kulud;

b) poolte nõudel jagama varanduse loonus või mõttelistes osades lahutatavate abielupoolte vahel;

d) ennistama igale lahutatud abielupoolele nende soovil enneabielulise perekonnanime.

27. Tehtud kohtuotsuse alusel annavad perekonnaseisuameti organid välja abielulahutuse tunnistuse, mille väljaandmisel tehakse märkus lahutamise kohta mõlema abielupoole passi ning võetakse kohtumääruse järgi ühelt või mõlemalt abielupoolelt 400 kuni 2000 rubla maksu.

28. Liiduvabariikide ülemnõukogudele ülesandeks teha vastavalt käesolevale seadlusele teha vajalikud muudatused liiduvabariikide seadustes.

29. NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogule ülesandeks teha kinnitada määrus rasedaile naistele, lasterikastele ja vallasemadele abirahade määramise ja väljamaksmise korra kohta vastavalt käesolevale seadlusele.

30. NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogule ülesandeks teha kinnitada korraldused perekonnaseisuaktide (abiellumise, sündi-

mise ja teiste aktide) registreerimise korraldamiseks, ette nähes piduliku registreerimistoimingu sisseseadmist, selleks sündsate ruumide ja nende sisustise andmist, kodanikele väärikalt kujundatud dokumentide väljaandmist.

31. Prokuratuuriorganitel, vastavalt kehtivatele kriminaalseadustele, vastutusele võtta isikud, kes on süüdi seadusevastases abortide tegemises, naiste abortide tegemisele sundimises, naiste kui emade au riivamises ja alandamises ning kuritahtlikus alimentide mittemaksmises laste ülalpidamiseks.

32. Kehtetuks lugeda:

a) NSVL KTK ja RKN 27. juuni 1936. aasta määruse „Abortide ärakeelamisest, sünnitajaile materiaalse abi suurendamisest, lasterikastele isikutele riikliku abi sisseseadmisest, sünnitusmajade, lastesõimede ja lasteaedade võrgu laiendamisest, kriminaalkaristuse kõvendamisest alimentide mittemaksmise eest ja mõningatest muudatustest abielulahutuse seadustes" paragrahvid 5, 8, 10, 27 ja 28 (LSKK 1936. a., nr. 34, art. 309);

b) NSVL KTK ja RKN määrus 14. novembrist 1936. a. „Lasterikastele emadele abiraha andmise korrast" (LSKK 1936. a., nr. 59, art. 448);

c) NSVL RKN, ÜK(b)P KK ja ÜAÜKN 28. detsembri 1938. a. määruse „Abinõudest töödistsipliini korraldamisest, riikliku sotsiaalkindlustuse praktika parandamisest ja kuritarvituste vastu võitlemisest sel alal" paragrahv 14 (LSKK 1939. a., nr. 1, art. 1).

## 3. Rasedatele naistele, lasterikastele ja vallasemadele riiklike abirahade määramise ja väljamaksmise ning soodustuste andmise korra määrustiku kinnitamise kohta.

NSV Liidu RKN määrus nr. 1122, 18. aug. 1944. a.
(ENSV T 1945, 4, 49.)

NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu määrab:

Kinnitada rasedatele naistele, lasterikastele ja vallasemadele riiklike abirahade määramise ja väljamaksmise ning soodustuste andmise korra määrustik.

Kinnitatud NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu määrusega 18. augustist 1944, nr. 1122.

# Rasedatele naistele, lasterikastele ja vallasemadele riiklike abirahade määramise ja väljamaksmise ning soodustuste andmise korra määrustik.

Vastavalt NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi seadlusele 8. juulist 1944 „Riikliku abi suurendamisest rasedatele naistele, lasterikastele ja vallasemadele, emade- ja lastekaitse tugevdamisest, aunime „Sangar-ema" sisseseadmisest ja ordeni „Ema au" ning medali „Emamedal" asutamisest" kehtestatakse rasedatele naistele, lasterikastele ja vallasemadele rahalise abi määramiseks ja väljamaksmiseks ning soodustuste andmiseks järgmine kord.

## I. Lasterikastele emadele riiklike abirahade määramise kord.

1. Riiklikke abirahasid määratakse ja makstakse välja lasterikastele emadele (mehelolevatele ja leskedele), kellel on kaks last, kolmanda ja iga järgmise lapse sündimisel, kes on sündinud pärast 8. juulit 1944.

2. Riiklike abirahade väljamaksmine lasterikastele emadele toimub vastavalt seadluse teisele paragrahvile järgmises korras ja suuruses:

| | Ühekordselt | Igas kuus |
|---|---|---|
| emadele, kellel on kaks last, kolmanda lapse sündimisel . . . . | 400 rbl. | — |
| emadele, kellel on kolm last, neljanda lapse sündimisel . . . . | 1300 „ | 80 rbl. |
| emadele, kellel on neli last, viienda lapse sündimisel . . . . | 1700 „ | 120 „ |
| emadele, kellel on viis last, kuuenda lapse sündimisel . . . . | 2000 „ | 140 „ |
| emadele, kellel on kuus last, seitsmenda lapse sündimisel . . | 2500 „ | 200 „ |
| emadele, kellel on seitse last, kaheksanda lapse sündimisel . . | 2500 „ | 200 „ |
| emadele, kellel on kaheksa last, üheksanda lapse sündimisel . . | 3500 „ | 250 „ |
| emadele, kellel on üheksa last, kümnenda lapse sündimisel . . | 3500 „ | 250 „ |
| emadele, kellel on kümme last, iga järgmise lapse sündimisel . | 5000 „ | 300 „ |

Igakuisi abirahasid lasterikastele emadele makstakse alates lapse teisest eluaastast lapse viieaastaseks saamiseni.

Ema, kes saab riiklikku abiraha lasterohkuse alusel, saab järgmise lapse sünnitamisel selle lapse kohta kindlaksmääratud ühekordset ja igakuist abiraha, kusjuures ta saab abiraha edasi ka varem sündinud lapse pealt kuni selle viieaastaseks saamiseni.

3. Emadele, kellel on seadluse andmise päevaks kolm, neli, viis või kuus last, makstakse seadluse teises paragrahvis ettenähtud ühekordseid ja igakuisi riiklikke abirahasid iga lapse pealt, kes on sündinud pärast seadluse andmist.

Emadel, kellel on seadluse andmise päevaks seitse ja enam last, jääb õigus abiraha saamiseks lasterohkuse alusel NSV Liidu KTK ja RKN määrusega 27. juunist 1936 määratud korras ja suuruses ja nimelt seitsmenda, kaheksanda, üheksanda ja kümnenda lapse pealt, igaühe pealt 2000 rubla igal aastal viie aasta jooksul lapse sündimise päevast alates; üheteistkümnenda ja iga järgmise lapse pealt — 5000 rubla ühekordselt ja 3000 rubla igal aastal nelja aasta jooksul, alates lapse teisest eluaastast. Iga järgmise lapse pealt, kes sündis pärast 8. juuli 1944. aasta seadluse andmist, makstakse abiraha tähendatud seadluse teises paragrahvis määratud korras ja suuruses.

4. Lasterikkale emale riikliku abiraha määramisel arvestatakse ema kõiki lapsi kas ühelt või erinevatelt isadelt, sõltumatult laste east, nii ema juures elavaid kui ka temast lahus elavaid, samuti Isamaasõja rinnetel langenuid või teadmata kadunuid.

Lasterikastele emadele riikliku abiraha määramisel arvestatakse lapsendatud lapsi, samuti ka mehe lapsi endisest abielust, kes on tulnud ema kasvatada mitte pärast kaheteistkümnendat eluaastat.

Lasterikkale emale riikliku abiraha määramisel ei arvestata surnud lapsi ja samuti ka välismaise kodakondsusega lapsi.

5. Lasterikka ema surma puhul määratakse ja makstakse välja riiklik abiraha laste isale või hooldajale, kui surnud ema lapsed jäävad tema kasvatada.

6. Juhul, kui lasterikas ema nõuab riikliku abiraha määramist aasta või hiljem pärast lapse sündimist, määratakse ja makstakse talle välja ühekordne riiklik abiraha ja igakuine abiraha möödunud aja eest tagantjärele, aga mitte rohkem kui viimase 6 kuu eest enne abiraha nõutamise päeva.

Juhul, kui lasterikas ema nõuab määratud riikliku abiraha (ühekordse või igakuise) saamist aasta või hiljem pärast lapse sündimist, makstakse talle ühekordne abiraha välja täielikult, aga

igakuine abiraha möödunud aja eest tagantjärele mitte enam kui viimase 6 kuu eest enne abiraha väljamaksmise järgmist tähtpäeva.

Rajooni või linna töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee otsusel võib üksikjuhtumeil igakuist riiklikku abiraha lasterikkale emale möödunud aja eest tagantjärele välja maksta ka pikema aja eest kui 6 kuud.

7. Riikliku abiraha maksmine lasterikkale emale lõpetatakse:

a) kui laps, kellele abiraha on määratud, sureb;

b) lasterikka ema mõne lapse surma puhul, kui ellujäänud laste arv seetõttu osutub vähemaks kui kolm.

8. Ühe lapse surma puhul lasterikkal emal, kellel on viis või enam last, väheneb igakuise abiraha suurus, ja abiraha väljamaksmine toimub vastavalt ellujäänud laste arvule, alates järgmisest kuust pärast perekonna koosseisus aset leidnud muudatust.

Abiraha suuurus muudetakse neil juhtumeil rajooni või linna töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee otsusega.

Juhul, kui keegi lasterikka ema lastest on hukkunud või jäänud teadmata kadunuks Isamaasõja rinnetel, riikliku abiraha suurus lasterohkuse alusel ei vähene.

## II. Vallasemadele riiklike abirahade määramise kord.

9. Riiklikke abirahasid määratakse ja makstakse vallasemadele (mitteabielulistele) pärast 8. juulit 1944 sündinud laste ülalpidamiseks ja kasvatamiseks.

10. Riiklike abirahade maksmine vallasemadele laste ülalpidamiseks ja kasvatamiseks toimub järgmises suuruses:

| | | |
|---|---|---|
| ühe lapse pealt . . . . . | 100 | rubla kuus |
| kahe lapse pealt . . . . . | 150 | „ „ |
| kolme ja enama lapse pealt . . . . | 200 | „ „ |

Riiklikke abirahasid makstakse vallasemadele kuni laste kaheteistkümneaastaseks saamiseni.

11. Vallasemale määratakse laste pealt, kes on sündinud ajavahemikul 1. jaanuarist kuni 8. juulini 1944. aastal, vastavalt seadluse 3. paragrahvile igakuised riiklikud abirahad sel juhtumil, kui ta ei saa nende pealt alimente.

12. Naisel, kes on registreeritud abielus, on mehe surma puhul õigus saada laste pealt, kes on sündinud pärast mehe surma, vallasemadele määratud riiklikku abiraha.

13. Naisel, kellel on laps isikult, kellega ta ei ole registreeritud abielus, kuid kellega ta ühes elab, omab ühist majapidamist ja kasvatab ühiselt last, ei ole õigust saada vallasemadele määratud abiraha.

14. Vallasemadele, kellel on kolm või enam last, makstakse lisaks seadluse kolmandas paragrahvis ettenähtud riiklikele abirahadele abiraha lasterohkuse alusel vastavalt seadluse teisele paragrahvile.

15. Vallasema abiellumisel ei lõpetata talle määratud riikliku abiraha maksmist.

16. Selle aja jooksul, kui vallasema laps on kasvatusasutises täielikult riigi ülal pidada, ei makseta lapse pealt igakuist abiraha. Juhul, kui ema ülalpidamisel on teisi lapsi, määratakse abiraha suurus vastavalt tema juurde jäänud alla 12-aastaste laste arvule, kes on sündinud pärast 8. juulit 1944 või on sündinud ajavahemikul 1. jaanuarist kuni 8. juulini 1944. aastal, juhul, kui ema ei saa nende pealt alimente.

17. Vallasema ühe lapse surma puhul toimub igakuise riikliku abiraha maksmine vastavalt talle jäänud alla 12-aastaste laste arvule, kes on sündinud pärast 8. juulit 1944, ja samuti nende laste arvule, kes on sündinud ajavahemikul 1. jaanuarist kuni 8. juulini 1944. aastal, juhul, kui ema ei saa nende pealt alimente.

18. Vallasema surma puhul antakse talle laste kasvatamiseks määratud riiklik abiraha välja seatud korras nimetatud hooldajale.

## III. Lasterikastele ja vallasemadele riiklike abirahade määramise kord.

19. Riiklike abirahade määramine lasterikastele ja vallasemadele toimub rajooni või linna töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee otsusel.

Avalduse riikliku abiraha määramise kohta esitab ema kirjalikult kas isiklikult või tema poolt selleks volitatud isiku kaudu või posti teel või külanõukogu, vabriku-tehase ja kohalike komiteede või majavalitsuste kaudu tema elukoha rajooni või linna töörahva saadikute nõukogu täitevkomiteele.

Avalduses peavad olema täpselt märgitud ema kõigi laste ees-, isa- ja perekonnanimi ja elukoht.

20. Avaldusele riikliku abiraha määramise kohta tuleb lisandada:

a) sünnitunnistus või selle notariaalses korras (notariaalkontoris või külanõukogus) tõestatud ärakiri lapse kohta, kelle pealt nõutakse abiraha;

b) väljavõte külanõukogu täitevkomitee otsusest ja linnades — miilitsaorgani poolt väljaantud tunnistus, mis kinnitab ema laste arvu, kes tema juures elavad, ära näidates ka nende laste iga;

d) laste kohta, kes elavad emast lahus — tunnistused laste elukoha miilitsaorganitelt või sõjaväeosast.

Tunnistused ei või olla dateeritud varem kui kuus kuud enne avalduse andmise päeva.

21. Sõja ajal võib lasterikas ema esitada Punaarmeesse kutsutud laste kohta tunnistuse selle rajooni sõjakomissariaadilt, kust ta lapsed kutsuti sõjaväkke.

Neil juhtumeil, kui lasterikkal emal on lapsed tegevas Punaarmees või partisanisalkades ja ema ei või temast olenematute asjaolude tõttu esitada tunnistust sõjaväeosast või sõjakomissariaadist nende laste asukoha kohta, vaatab rajooni või linna töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee läbi muud dokumendid, mis kinnitavad abiraha saamise õigust, ja teeb vastava otsuse.

22. Rajooni või linna töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee peab lasterikka ema või vallasema avalduse riikliku abiraha määramise kohta mitte hiljem kui kahe nädala jooksul selle esitamise päevast arvates läbi vaatama ja määrama riikliku abiraha ja selle järel tegema korralduse rajooni või linna lasterikaste ja vallasemade riikliku abistamise osakonnale abiraha väljamaksmiseks.

23. Rajooni või linna töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee otsus riikliku abiraha määramise kohta märgitakse protokolli, millele kirjutavad alla täitevkomitee esimees ja sekretär ning mis kinnitatakse pitseriga.

Protokollis peavad olema loetletud kõik dokumendid, mis on olnud aluseks riikliku abiraha määramisel, ja abiraha määramisest keeldumisel peavad olema märgitud selle motiivid.

Väljavõte rajooni või linna töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee otsusest riikliku abiraha määramise kohta antakse ema kätte, väljavõtte teine eksemplar, ema avaldus ja kõik dokumendid, mis olid aluseks abiraha määramisel, saadetakse rajooni või linna lasterikaste ja vallasemade riikliku abistamise osakonnale säilitamiseks.

24. Rajooni või linna töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee otsusega mitterahuldumise puhul on lasterikkal või vallasemal õigus rajooni või linnanõukogu täitevkomitee otsuse peale edasi kaevata oblasti või krai töörahva saadikute nõukogu täitevkomiteele või autonoomse või liiduvabariigi rahvakomissaride nõukogule, kes peab kaebuse läbi vaatama mitte hiljem kui kahe nädala jooksul.

25. Lasterikka ema või vallasema elukoha muutmise puhul saadab rajooni või linna lasterikaste ja vallasemade riikliku abistamise osakond abiraha määramise materjali selle rajooni või linna töörahva saadikute nõukogu täitevkomiteele, kus on ema uus elukoht.

Ema uue elukoha rajooni või linna töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee annab abiraha määramise kohta käiva materjali saabumisel rajooni või linna lasterikaste ja vallasemade riikliku abistamise osakonnale vastava juhise abiraha maksmise jätkamiseks.

## IV. Riiklike abirahade väljamaksmise kord.

26. Rajooni või linna töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee otsuse põhjal kirjutab rajooni või linna lasterikaste ja vallasemade abistamise osakond välja ja annab lasterikkale emale iga lapse kohta isikliku raamatu, mis õigustab teda saama abiraha viie aasta kestel, ning vallasemale tema kasvatusel olevate laste kohta ühise raamatu, mis õigustab teda saama abiraha nelja aasta kestel.

Nelja-aastase tähtaja möödumisel vahetatakse vallasema isiklik raamat ümber uue nelja-aastase tähtajaga raamatu vastu.

27. Isiklik raamat peab emale allkirja vastu kätte antama hiljemalt ühe nädala jooksul abiraha määramise päevast arvates.

28. Lasterikka või vallasema riikliku abiraha saamise isiklikku raamatusse kantakse järgmised põhiandmed:

selle lapse nimi ja sünniaasta, kuu ja päev, kelle pealt abiraha antakse;

ema kõigi teiste laste nimed ning nende sünniaasta, kuu ja päev;

märge riikliku abiraha määramise kohta linna või rajooni töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee poolt;

erilised märkmed lapse kohta, kelle pealt abiraha antakse, nagu näiteks lapse kasvatusele andmine kasvatusasutisse.

29. Rajooni või linna lasterikaste ja vallasemade riikliku abistamise osakonnad maksavad välja riiklikke abirahasid linnades hoiukassade kaudu, maa-asulais aga töörahva saadikute külanõukogu kaudu isiklikus raamatus antava allkirja vastu.

30. Igakuise abiraha saamisel esitab ema isikliku raamatu, millesse on tehtud märkmed tema juures elavate laste kohta: linnades — majavalitsuste või miilitsaorganite poolt, maa-asulais aga külanõukogude täitevkomiteede poolt, samuti ka passi või mõne teise isikut tõendava dokumendi.

Emast eraldi elavate laste kohta esitatakse tõend rajooni või linna lasterikaste ja vallasemade riikliku abistamise osakonnale üks kord 6 kuu kestel vastavalt käesoleva määrustiku 20. ja 21. paragrahvile.

31. Igakuine riiklik abiraha antakse välja möödunud kuu eest, kusjuures ema võib saada abiraha korraga mitme, kuid mitte rohkem kui 6 möödunud kuu eest.

## V. Rasedatele naistele ja emadele soodustuste andmise kord.

32. NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 8. juuli 1944. aasta seadluse kuuendale paragrahvile vastavalt antakse igale rasedale naisele, naistöölisele ja -teenistujale puhkust raseduse ja sünnituse puhul 77 kalendripäeva ulatuses (63 kalendripäeva asemel, mis anti enne NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 8. juuli 1944. aasta seadluse andmist), sellest 35 päeva enne sünnitust ja 42 kalendripäeva pärast sünnitust.

Juhtumil, kui sünnitus on ebanormaalne või on sündinud kaks või enam last korraga, antakse naisele puhkust pärast sünnitust 56 kalendripäeva ulatuses.

Puhkust raseduse või sünnituse puhul antakse naisele haigustunnistuse alusel, mille on välja andnud raviasutis (naistenõuandla, naiste- ja lastenõuandla, sünnitusmaja, haigla sünnitusosakond, polikliinik, ambulatoorium).

33. Naistöölisele ja -teenistujale, kes on töötanud vahetpidamata antud ettevõttes või asutises vähemalt 3 kuud (varem kindlaksmääratud 7 kuu asemel), antakse rasedus- ja sünnituspuhkuse ajal abiraha kehtiva seadusandlusega kindlaksmääratud ulatuses riikliku sotsiaalkindlustuse summadest.

34. Ettevõtete ja asutiste juhatajad on kohustatud andma rasedatele naistele järjekordset puhkust, ajaldades seda rasedus- ja sünnituspuhkusele.

35. Rasedaid naisi — naistöölisi ja -teenistujaid —, alates raseduse neljandast kuust ei kasutata ületunnitöödel.

36. Naist, — naistöölist ja -teenistujat —, kellel on rinnalaps, ei või lapse imetamise perioodil panna tööle öösel.

37. Igale linnas või töölisasulas elavale rasedale naisele antakse alates raseduse kuuendast kuust lisaks kehtivatele varustusnormidele iga kuu järgmisel hulgal täiendavaid toiduaineid: võid 800 g, suhkrut 600 g, tangu 1200 g, piima 12 liitrit.

38. Igale linnas või töölisasulas elavale imetavale emale antakse imetamise nelja kuu kestel lisaks kehtivatele varustusnormidele iga kuu täiendavaid toiduaineid käesoleva määruse 37. paragrahvis kindlaksmääratud ulatuses.

Toiduaineid 37. paragrahvis tähendatud normide järgi antakse ka laste- ja raviasutiste imetajatele ja naistele, kes annavad rinnapiima nõuandlatesse, lastekodudesse või Tervishoiu Rahvakomissariaadi lastesõimedesse, selle aja kestel, millal nad toidavad lapsi või annavad piima.

39. Rasedatele naistele, imetavatele emadele, lasteasutiste imetajatele ning rinnapiima äraandvatele naistele müüakse NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi 8. juuli 1944. aasta seadluse kaheksandale paragrahvile vastavalt antav igakuine täiendav toidunorm eritalongidega, mille annab rajooni või linna kaubandusosakond kaardibüroode kaudu raviasutiste (naiste- või lastenõuandlate) tõendite põhjal.

40. Vastavalt NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi 8. juuli 1944. aasta seadluse üheksandale paragrahvile on ettevõtete ja asutiste juhatajad kohustatud abimajapidamistest hankima toiduainete fondi ning koos ametiühingute organisatsioonidega kinnitama rasedatele naistele ja imetavatele emadele antavate toiduainete lisanormi.

Täiendavad toiduained antakse rasedatele naistele ja imetavatele emadele välja raviasutiste tõendite põhjal, millele on märgitud naise raseduse aeg või lapse vanus.

41. Lapse sündimise puhul, kelle ema või isa töötab palgalisena või on käsitööndusliku kooperatsiooni liige, antakse vanematele riikliku sotsiaalkindlustuse summadest või kooperatiivsete artellide vastastikuse abistamise kassadest vastsündinule pesukomplekti muretsemiseks ühekordset abiraha 120 rubla suuruses (45 rubla asemel, mis anti välja enne 8. juuli 1944. aasta seadluse andmist) ning lapse toitmiseks abiraha 90 rubla suuruses.

Tähendatud abiraha antakse välja, kui lapse ema või isa on

töötanud antud ettevõttes, asutises või artellis vähemalt 3 kuud ja kui abiraha nõudva vanema töötasu ei ületa 400 rubla.

Kahe ja enama lapse sündimise puhul makstakse ühekordne abiraha tähendatud suuruses iga lapse pealt.

Abiraha makstakse välja, kui vanemad esitavad sünnitunnistuse ning töökohast antud tõendi töötasu kohta.

42. Kaubandusorganisatsioonid on kohustatud tagama, et emad, kes saavad ühekordset abiraha sotsiaalkindlustuse summadest või kooperatiivsete artellide vastastikuse abistamise kassadest, saaksid osta vastsündinu jaoks määratud pesukomplekti.

Kahe või enama lapse sündimise puhul müüakse vastsündinu pesukomplekt iga sündinud lapse jaoks.

Vastsündinu pesukomplekt müüakse ilma tööstuskaubakaardita orderi järgi, mille annab rajooni või linna kaubandusosakond kaardibüroo kaudu raviasutise (naiste- või lastenõuandlate) tõendi põhjal.

Õigus osta vastsündinu jaoks pesukomplekt ilma tööstuskaubakaardita on ka emal, kes elab linnas või töölisasulas ning ei saa seda abiraha, mis on tähendatud käesoleva määruse 41. paragrahvis.

Kaubandusorganisatsioonid on kohustatud tagama, et emad, kes elavad maa-asulais, saaksid raviasutise (naiste- või lastenõuandla, ambulatooriumi, küla-arstijaoskonna) tõendi põhjal osta vähemalt 10 meetrit riiet iga vastsündinu jaoks.

43. Vabastatakse 50 protsendi ulatuses maksust laste ülalpidamise eest lastesõimedes ja -aedades vanemad:

kellel on kolm last ja kes teenivad kuni 400 rubla kuus;

kellel on neli last ja kes teenivad kuni 600 rubla kuus;

kellel on viis või enam last, vaatamata teenistuse suurusele.

Nende soodustuste saamiseks esitavad vanemad töökohast saadud tõendi töötasu suuruse kohta ning tõendi majavalitsuselt või külanõukogu täitevkomiteelt laste arvu kohta.

44. NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi 8. juuli 1944. aasta seadluse neljanda paragrahvi alusel on vallasemal õigus paigutada oma laps omal soovil lastekasvatusasutisse (lastekodusse või kasvatusmajja), kus ta peetakse ülal ja kasvatatakse täielikult riigi kulul.

Vallasemal on õigus oma last lastekasvatusasutisest tagasi võtta, et teda ise üles kasvatada.

Vallasema, kes soovib paigutada oma lapse lastekasvatusasutisse, esitab selle kohta avalduse rajooni või linna töörahva saadikute nõukogu täitevkomiteele, kes teeb korralduse lapse

lastekasvatusasutisse ülalpidamiseks ja kasvatamiseks vastuvõtmise kohta.

Lapse lastekasvatusasutisse paigutamise puhul on ema kohustatud esitama lastekasvatusasutise juhatajale isikliku abirahasaamise raamatu, kuhu lastekasvatusasutise juhataja märgib lapse lastekasvatusasutisse vastuvõtmise päeva. Kui vallasema võtab oma lapse lastekasvatusasutisest tagasi, märgib lastekasvatusasutise juhataja samuti ema isiklikku raamatusse lapse lastekasvatusasutisest väljakirjutamise päeva.

Juhul, kui vallasemal on peale lastekasvatusasutises asuvate laste veel teisi lapsi, teeb rajooni või linna töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee otsuse emale määratud abiraha muutmise kohta vastavalt tema ülalpidamisele jäänud laste arvule.

## 4. Rasedatele naistele, lasterikastele ja vallasemadele riiklike abirahade määramise ja väljamaksmise ning soodustuste andmise korra määrustiku rakendamise kohta.

Eesti NSV RKN määrus nr. 431, 29. dets. 1944. a.
(ENSV T 1945, 4, 51.)

Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu määrab:

1. NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu määrusega 18. augustist 1944 nr. 1122 kinnitatud rasedatele naistele, lasterikastele ja vallasemadele riiklike abirahade määramise ja väljamaksmise ning soodustuste andmise korra määrustikus töörahva saadikute nõukogudele, nende täitevkomiteedele ja viimaste osakondadele ettenähtud ülesandeid täidavad Eesti NSV-s:

a) rajooni töörahva saadikute nõukogu, tema täitevkomitee ja selle osakondade ülesandeid — maakonna ja maakondliku alluvusega linnade osas — vastava maakonna töörahva saadikute nõukogu, tema täitevkomitee ja viimase osakonnad;

b) külanõukogude ülesandeid — valla ja maakondliku alluvusega linnade täitevkomiteed;

c) lasterikaste ja vallasemade riiklike abirahade osakonna ülesandeid — kohalike täitevkomiteede rahandusosakonnad.

## 5. Lasteasutiste võrgu laiendamise ja laste ning naiste meditsiinilise ja elu-olustikulise teenindamise parandamise abinõudest.

NSV Liidu RKN määrus nr. 1571, 10. nov. 1944. a.

(V ä l j a v õ t e.)

Kooskõlas NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 8. juuli 1944. a. seadlusega „Riikliku abi suurendamisest rasedatele naistele, lasterikastele ja vallasemadele, emade- ja lastekaitse tugevdamisest, aunime „Sangar-ema" sisseseadmisest ja ordeni „Ema au" ning medali „Emamedal" asutamisest" NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu m ä ä r a b:

1. Kohustada liiduvabariikide rahvakomissaride nõukogusid suurendama lastesõimede, väikelastekodude, lastenõuandlate, piimaköökide, lasteaedade ja lastekodude võrku, kindlustades kõikide näidatud lasteasutiste teenindamist vajavate laste hõlmamist.

Eesmärgil osutada abi vallasemadele lastekasvatamiseks organiseerima lastesõimedes ja lasteaedades laste päevane viibimine.

2. Kohustada NSVL TeRK-i (sm. Miterev), Teede RK (sm. Kaganovitš) ja liiduvabariikide rahvakomissaride nõukogusid:

... z) viima 1. jaanuariks 1946. a. laste ööpäevase viibimise (kaasa arvatud ka puhkepäevad) kohtade arv Tervishoiu Rahvakomissariaadi süsteemi kuuluvates lastesõimedes — linnades ja tööstuskeskustes 40%, maa-asulates kuni 15%[13]) ja Teede RK süsteemi lastesõimedes kuni 50%;

i) eraldama Tervishoiu Rahvakomissariaadi süsteemi kuuluvad naistenõuandlad suurtes linnades ja tööstuskeskustes iseseisvateks asutisteks eraldi eelarve ja koosseisudega;

k) kindlustama uuelt avatavad laste- ja sünnitusabiasutised medkaadritega, medvarustisega, instrumentaariumiga, pehme ja kõva inventariga.

10. Kohustada liiduvabariikide rahvakomissaride nõukogusid, liidulise ja liiduvabariikliku alluvusega rahvakomissariaate ja ametkondi ette nägema alates 1945. a. kapitaaltööde plaanides assigneeringuid lastesõimede, lasteaedade ja teiste lasteasutiste ehitamiseks ja nende kindlustamiseks vajalike ehitusmaterjalidega.

[13]) Ööpäevaste lastesõimede kohtade arvu suurendamise kohta antud ENSV TeRK kk. nr. 104, 28. veebr. 1945. a.

11. Kohustada liidu- ja autonoomsete vabariikide rahvakomissaride nõukogusid, oblasti (krai) täitevkomiteesid:

a) organiseerima lastemööbli ja sööginõude tootmist ja kindlustama organiseeritavate lasteasutiste vajaduse rahuldamine nendega täies ulatuses;

g) kindlustama kohaliku tööstuse tööndusliku kooperatiivide ja invaliidide kooperatsioonide ettevõtetes tootmine kõigi sukkadesokkide toodete, trikoopesu ja pealisriiete, jalanõude ja viltide tootmise põhiplaanist vähemalt 30% ulatuses sõime-, eelkooli- ja koolieelse laste jaoks;

d) laiendama rajooni täitevkomiteedes ning linnade laste- ja naistenõuandlates sotsiaalõigusliku abi osutamist rasedatele, lasterikastele- ja vallasemadele ning lastele.

12. Kohustada liidu- ja autonoomsete vabariikide rahvakomissaride nõukogusid, oblasti ja krai täitevkomiteesid, samuti ka rahvakomissariaate ja ametkondi:

a) vabastama 1. jaanuariks 1945. a. lastesõimede, lasteaedade, sünnitusmajade, väikelastekodude, laste- ja naistenõuandlate ruumid, missuguseid ei kasutata määratud otstarbeks, ja läbi viima neis vajalik remont;

b) eraldama igal aastal linnades vähemalt 10% uute elamute fondist eriti abivajavatele lasterikastele emadele ja emadele rinnalastega.

13. Kohustada liidu- ja vabariiklike rahvakomissariaate ja ametkondi:

b) organiseerima oma ettevõtetes lastemööbli ja sööginõude tootmist ja kindlustama tegutsevate ja organiseeritavate lasteasutiste (lastesõimed ja lasteaiad) täielikku vajadust nende järele:

v) varustama ettevõtete juures olevaid lastesõimi toiduainetega vastavate ettevõtete TVO kaudu;

g) eraldama sõimedele ettevõtete abimajanditest toiduaineid soojadeks eineteks imetajatele emadele;

d) organiseerima ettevõtetes toad rinnalaste toitmiseks ja isikliku hügieeni toad naistele, arvestusega 1 tuba 300 töötava naise peale;

e) kinnistada ettevõtete juures asuvate lastesõimede ja lasteaedade töötajad vastavate ettevõtete sööklate ja magasinide külge varustamiseks toidu- ja tööstuskaupadega.

20. Kohustada NSV Liidu Kaubanduse RK (sm. Ljubimov):

a) varustama alates 1944. a. IV kvartalist lastesõimede, väikelastekodude, piimaköökide, toitlustusjaamade, lasteaedade lapsi

ja naisi sünnitusmajades toiduainetega kooskõlas lisa nr. 20 normidega [14];

ž) looma oblastite, kraide ja linnade kaubandusosakondades sektorid lasteasutiste, koolide, sööklate ja puhvetite, samuti ka rasedate ja imetajate emade toidu ja tööstuskaupadega varustamise organiseerimiseks ja kontrollimiseks.

21. Kohustada NSVL Toiduainete Tööstuse RK, NSVL Kalatööstuse RK, NSVL Lihatööstuse RK ja Tsentrosojusi kaubastama toiduainete fondid lasteasutistele täies ulatuses kooskõlas kindlaksmääratud normidega.

22. Kohustada NSVL TeRK-i (sm. Miterev) ja Teede RK (sm. Kaganovitš) kuu aja jooksul välja töötama ja esitama kinnitamiseks NSVL RKN juures asuvale Riiklikule Koosseisude Komisjonile NSVL TeRK-i, Teede RK Arstlik-Sanitaar Peavalitsuse, liidu ja autonoomsete vabariikide tervishoiu rahvakomissariaatide, oblastite, kraide, linnade ja rajoonide tervishoiuosakondade, raudteede arstlik-sanitaarteenistuste, laste ravi-profülaktilise abi valitsuste ja sektorite, sünnitusmajade ja naiste konsultatsioonide valitsuste ja sektorite tüüpkoosseisud, samuti ka väikelastekodude, emade- ja väikelastekodude, lastesõimede, sünnitusmajade, laste- ja naistenõuandlate, piimaköökide ja metoodiliste kabinettide tüüpkoosseisud.

23. Kohustada NSVL Rahanduse RK avansseerima lasteasutisi toitlustuskrediitidega vähemalt ühe kuu kulude ulatuses artikkel „Toitlustus" järgi aasta eelarve arvel hooajalisteks juurvilja ja puuvilja ostmisteks.

24. Kohustada oblastite, kraide ja linnade täitevkomiteesid kindlustama 1. märtsiks 1945. a. kõikide lastesõimede, väikelastekodude, sünnitusmajade, emade- ja väikelastekodude, lasteaedade abimajandite organiseerimine, eraldades selleks maatükid, vajaliku majandusliku inventari, lehmad ja kodulinnud.

25. Nõuda liiduvabariikide rahvakomissaride nõukogudelt, krai ja oblasti täitevkomiteedelt, rahvakomissariaatidelt ja ametkondadelt, samuti ka tervishoiuorganitelt ning rahvahariduse organitelt lasteasutiste töö otsustavat parandamist, lasteasutiste pedagoogilise töö ja meditsiinilise teenindamise kvaliteedi tõstmist ja igakülgset hoolt laste elutarbeliste vajaduste ja toitlustamise parandamiseks, kindlustades kõik tingimused, mis on vajalikud nende arenemiseks ja kasvatamiseks.

---

[14]) Lisa NSVL Kaubanduse RK käskkirja nr. 566, 28. nov. 1944. a. juures (vt. lk. 55).

26. Volitada NSVL Riigikontrolli RK (sm. Popov) sisse seadma kontroll käesoleva määruse täitmise üle ja igakuuliselt informeerima NSVL RKN-i kontrolli tulemustest.

## 6. Naiste ja laste meditsiinilise teenindamise ja elutingimuste tõstmise abinõude kohta.

Eesti NSV RKN määrus 5. jaan. 1945. a., nr. 5.
(ENSV T 1945, 3, 30.)

Kooskõlas NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu määrusega 10. novembrist 1944 nr. 1571 „Lasteasutiste võrgu täiendamise ja naiste ning laste meditsiinilise teenindamise ja elutingimuste tõstmise abinõudest" Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu määrab:

1. Kohustada Eesti NSV Tervishoiu Rahvakomissariaati ja Eesti NSV Hariduse Rahvakomissariaati hiljemalt 1. veebruariks 1945 välja selgitama nende süsteemi kuuluvate lasteasutiste vajaduse lastemööblile ja lastesöögiõudele 1945. aastal.

2. Kohustada Tööndusliке Kooperatiivide Peavalitsust ja Eesti NSV Masinaehituse, Kerge- ja Kohaliku Tööstuse Rahvakomissariaati organiseerima lastemööbli ja laste sööginõude tootmist ulatuses, mis kataks täielikult lasteasutiste vajaduse.

3. Kohustada kohalikke täitevkomiteesid:

a) läbi viima nendele alluvate sünnitusasutiste ja üldhaiglate sünnitusosakondade ning lasteasutiste ruumide vajalik remont hiljemalt 1. veebruariks 1945;

b) varustama nimetatud sünnitus- ja lasteasutisi vajaliku küttematerjaliga, kusjuures küttematerjal kütteaasta tarbeks kohale vedada hiljemalt 1. veebruariks 1945.

4. Riiklikul Plaanikomisjonil käesoleva määruse p. 3-b näidatud küttematerjal välja eraldada.

5. Kohustada linnade ja maakondade täitevkomiteesid andma käesoleva määruse p. 3-b näidatud küttematerjali veoks vajalikke transportvahendeid eelisjärjekorras.

6. Kohustada linnade ja maakondade täitevkomiteesid neile alluvas kohalikus tööstuses ning Tööndusliкkude Kooperatiivide Peavalitsust ja invaliidide kooperatiive oma tootmise põhiplaanis ette nägema kogu sukkade, sokkide, trikoopesu, pealisriiete, jalanõude ja viltide tootmisest vähemalt 30% sõime-, eelkooli- ja koolieelistele lastele.

7. Kohustada Tallinna, Tartu ja Pärnu linna ning kõigi maa-

kondade täitevkomiteesid hiljemalt 1. veebruariks 1945 organiseerima vähemalt ühe nendele alluva laste- ja emadenõuandla juurde sotsiaalõiguslik büroo sotsiaalse ja õigusliku nõu andmiseks rasedatele, lasterikastele ja vallasemadele ning lastele.

8. Kohustada Eesti NSV Kommunaalmajanduse Rahvakomissariaati eraldama linnades igal aastal uute elamute fondist vähemalt 10% elamispinna järele suurimat vajadust tundvate lasterikaste emade ja rinnalapsi omavate emade paigutamiseks.

9. Kohustada Eesti NSV rahvakomissariaate ja nendega võrdseid keskasutisi:

a) organiseerima nende süsteemi kuuluvate asutiste ja ettevõtete töötajate lastele vajaduse järgi lastesõimi ja lasteaedu ning ette nägema alates 1945. aastast oma kapitaaltööde plaanides vajalikke summasid lasteaedade, lastesõimede ja muude lasteasutiste ehitamiseks ja selleks muretsema vajalikke ehitusmaterjale;

b) läbi viima nende süsteemi kuuluvate asutiste ja ettevõtete töötajate lasteasutiste ruumides vajalik remont hiljemalt 1. veebruariks 1945 ja kohale vedama nendele asutistele vajalik aastane küttematerjal 1. veebruariks 1945;

c) organiseerima oma ettevõtetes lastemööbli ja laste söögiriistade valmistamist ulatuses, mis kataks kogu asutiste ja ettevõtete juures olevate ja organiseeritavate lasteasutiste vajaduse;

d) varustama ettevõtete juures olevaid lastesõimi toiduainetega tööliste varustusorganisatsioonide kaudu;

e) välja eraldama ettevõtete abimajapidamistest vajalikud produktid imetavatele emadele lastesõimede juures soojade lõunate andmiseks;

f) organiseerima ettevõtetes oma lapsi rinnaga toitvate emade jaoks imetamistoad, samuti toad naistöötajate isikliku hügieeni otstarbeks, arvestusega 1 tuba 300 naistöötaja kohta;

g) kinnitama ettevõtete lastesõimede ja lasteaedade töötajaid ettevõtete einelate ja kaupluste juurde nende varustamiseks toiduainete ja tööstuskaupadega.

10. Kohustada maakonna ja linna täitevkomiteesid praegu teostuva maareformi korras kindlustama 1. märtsiks 1945 abimajapidamiste organiseerimine kõigi lastesõimede, lastekodude, sünnitusmajade, laste- ja emadekodude ja lasteaedade juures, eraldades selleks maatükid, tarviliku majapidamisinventari, lehmad ja kodulinnud.

11. Järelevalve käesoleva määruse täitmise üle panna Eesti NSV Riigikontrolli Rahvakomissarile.

## 7. Laste- ja sünnitusasutiste toiduainete, tööstuskaupade ja hügieenitarvetega varustamise parandamisest.

NSV Liidu RKN määrus nr. 2744, 27. okt. 1945. a.

(Väljavõte.)

Eesmärgil parandada laste- ja sünnitusasutiste varustamist toidu- ja tööstuskaupadega ning sanitaar- ja hügieenitarvetega kooskõlas NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi seadlusega 8. juulist 1944. a. „Riikliku abi suurendamisest rasedatele naistele, lasterikastele ja vallasemadele" ja NSVL RKN määrusega 10. nov. 1944. a. nr. 1571 „Lasteasutiste võrgu laiendamise ja laste ning naiste meditsiinilise ja elu-olustikulise teenindamise parandamise abinõudest" NSV Liidu Ministrite Nõukogu määrab:

(P-d 1, 2, 3, 4 on samad, mis kehtestati Eesti NSV RKN määrusega nr. 1001, 19. nov. 1945. a.)

Lisa nr. 9
NSVL RKN määrusele nr. 2744,
27. okt. 1945. a.

**Ema ja lapse apteegi komplekti sisustus.**

| | Kaal grammides | Arv |
|---|---|---|
| 1. Boorhape | 25,0 | 1 karp |
| 2. Sooda, puhastatud | 25,0 | 1 „ |
| 3. Lastepuuder | 50,0 | 2 „ |
| 4. Kaaliumpermanganaat | 2,0 | — |
| 5. Jood, kuiv, ampullides | — | 2 tk. |
| 6. Vatt, hügroskoopiline | 100 | 1 pakk |
| 7. Side | — | 2 tk. |
| 8. Marli | — | 2 m |
| 9. Vahariie | — | 0,5 m |
| 10. Lutud | — | 3 tk. |
| 11. Silmapipette | — | 1 tk. |
| 12. Lasteseep, tualett | — | 1 tk. |
| 13. Vanni termomeeter | — | 1 tk. |
| 14. Maksimaaltermomeeter | — | 1 tk. |
| 15. Vaseliin | 30 | 1 tuub |
| 16. Prits | — | 1 tk. |

5. Kohustada Tsentrosojusi (sm. Sidorov) võtma süstemaatilise kontrolli alla maal asuvate piimaköökide piimaga varustamise.

10. Kohustada NSVL Kergetööstuse RK (sm. Lukina):

...b) ära keelama 1. novembrist 1945. a. lasteasutiste varustamise pooltöödeldud sukkade-sokkide saadustega.

20. Kohustada NSVL TeRK-i (sm. Miterev) müüma igale sünnitajale lapse eest hoolitsemiseks vajalikest vahenditest koosnev apteek, milleks valmistada 1945. a. IV kvartalis 500 tuhat näidatud apteeki kooskõlas lisas nr. 9 näidatud medikamentide ja sanitaar- ning hügieenitarvetega.

(Teised selle määruse punktid sisaldavad eeskirju NSVL tööstuslikele ministeeriumidele laste- ja naisteasutistele vajalike tööstuskaupade valmistamiseks.)

## 8. Lasteasutiste ja sünnitusmajade toiduainetega varustamise parandamise kohta.

Eesti NSV RKN määrus nr. 1001, 19. nov. 1945. a.

1. Kohustada Kaubanduse Rahvakomissariaati (sm. Hansen):

a) eraldama lasteasutiste ja sünnitusmajade varustamiseks toidukaupu tsentraliseeritud fondina sihtotstarbeks;

b) kindlustama alates 1. novembrist 1945. a. lasteasutistes asuvate laste ning sünnitusmajades ja rasedate naiste ja imetavate emade puhkekodudes asuvate naiste toidukaupadega varustamine määratud normikaupade sortimendi kohaselt vastavalt lisale;

c) looma lasteasutisi ja sünnitusmaju varustavais kaubandusorganisatsioonide baasides erilised kartuli- ja juurviljavarud ulatuses, mis kindlustaksid nimetatud asutiste varustamise kuni järgmise aasta saagini;

d) kindlustama lasteasutiste ja sünnitusmajade varustamine nisuleivaga (saiaga) vähemalt 50% ulatuses määratud leivanormist;

e) varustama erigruppidesse eraldatud tuberkuloosihaigeid lapsi lasteasutistes NSVL RKN korraldusega nr. 12327-r, 24. juunist 1943. a. kehtestatud normide järgi;

f) suurendama alates 1. novembrist 1945. a. lastekodudes ja internaatides asuvate laste norme järgmiselt:

| | |
|---|---|
| suhkrut kuni | 750 g |
| tangaineid kuni | 2000 „ |
| kartuleid ja juurvilja kuni | 15 kg lapse kohta kuus ja |
| leiba kuni | 500 g lapse kohta päevas; |

g) suurendama alates 1. novembrist 1945. a. linnades, töölisalevites ja linnatüüpi alevites asuvate lasteasutiste tangainete norme järgmiselt (grammides lapse kohta kuus): päevastes lastesõimedes kuni 1300, väikelastekodudes, lasteaedades ja lastesõimede ööpäevastes gruppides kuni 1500 g;

h) andma lasteasutistele ja sünnitusabiasutistele ostuload toidukaupadele hiljemalt kümme päeva enne kuu algust, olenematult üldfondide avamisest.

Ostulubade väljaandmist kaubanduslikele organisatsioonidele vastavalt lasteasutiste fondidele teostada eraldi.

2. Kohustada Kaubanduse Rahvakomissariaati (sm. Hansen), ETKVL'i (sm. Jaanus), Toiduainetetööstuse Rahvakomissariaati (sm. Lüüs), Põllumajandusliku Ühistegevuse Peavalitsust (sm. Pärn), Kalatööstuse Rahvakomissariaati (sm. Raud) ja Ü/Ü Keskteraviljasalve (sm. Kruut):

a) looma lasteasutisi ja sünnitusabiasutisi varustavais baasides vähemalt 2-nädalane vähenemata toidukaupade tagavara sortimendis vastavalt lisale, keelates selle kasutamist teisteks otstarveteks;

b) kindlustama lasteasutistele ja sünnitusmajadele ning rasedatele naistele ja imetavatele emadele iga päev värske täispiima saamine;

c) keelama lasteasutistele ja sünnitusabiasutistele eraldatud väljavõtmata toidukaupade fondide annuleerimine.

3. Kohustada maakondade ja linnade täitevkomiteesid kontrollima lasteasutiste ja sünnitusmajade korrapärast piimaga ja toidukaupadega varustamist.

Lisa

Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu
19. novembri 1945. a. määruse nr. 1001
juurde.

**Toidukaupade sortiment 0- kuni 1-aastaste laste varustamiseks, kes viibivad lastesõimedes ja väikelastekodudes ja saavad toidu piimaköökidest.**

1. Nisuleib, valge, I sordi jahust
2. Kuivikud, valgest nisujahust

3. Nisujahu, I sort
4. Kartulijahu
5. Manna, kaeratangud, riis
6. Kartulid
7. Peedid
8. Porgandid
9. Looma- ja kanaliha
10. Rõõsakoorevõi
11. Täispiim, värske
12. Kuivpiim
13. Munad
14. Suhkur, asendamata mingisuguse kondiitritootega.

Märkus: Konserveeritud produktide ja kapsaste tarvitamine on keelatud.

**Toidukaupade sortiment**
**1- kuni 3-aastaste laste varustamiseks, kes viibivad lastesõimedes ja väikelastekodudes ja saavad toidu piimaköökide kaudu.**

1. Nisuleib, valge
2. Rukkileib
3. Nisujahu
4. Kartulijahu
5. Makaronid, nuudlid
6. Manna, kaera- ja odratangud, riis
7. Aedvili, puuvili
8. Suhkur, suhkruküpsised, kondiitritooted kuni 20% suhkru kuunormist.
9. Kakao, rammukohv (jõukohvid), tee.
10. Värske looma- ja kanaliha
11. Värske kala (välja arvatud väikesed kalad)
12. Munad (hooajanorm)
13. Või
14. Värske täispiim, kuivpiim
15. Hapupiimasaadused
16. Juust

Märkus: Vähemate koguste puhul (kuni 10% kuunormist) võib värsket loomaliha asendada lihakonservidega (hautatud loomaliha) ja värskete kalakonservidega (omas mahlas).

**Toiduainete sortiment 3- kuni 7-aastaste laste varustamiseks, kes viibivad lasteaedades ja eelkoolieelse laste aedades.**

1. Nisuleib, valge
2. Rukkileib
3. Nisujahu
4. Kartulijahu
5. Makaronid, nuudlid
6. Manna, kaera- ja odratangud, riis
7. Aed- ja puuvili, igasugune

8. Suhkur, suhkruküpsised, kondiitritooted kuni 20% suhkru kuunormist
9. Kakao, jõukohv, tee
10. Liha
11. Värske kala
12. Munad (hooajanorm)
13. Või, taimeõli (kuni 20% rasvainete normidest)
14. Täispiim, värske kuivpiim
15. Hapupiimasaadused
16. Juust

Märkused: 1. Tangainete loetelu täiendatakse hirsitangude ja kaunviljaga kuni 10% tangainete kuunormist.
2. Liha võib asendada lihakonservidega kuni 15—20% kuunormist.
3. Kala arvel võib välja anda heeringat kuni 15% kuunormist.

**Toidukaupade sortiment naiste varustamiseks, kes viibivad sünnitusmajades, haiglate sünnitusjaoskondades ja rasedate puhkekodudes.**

1. Rasvained — rõõsakoorevõi ja ahjuvõi, (ahjus sulatatud) 35%-line; taimeõli, 15%-line.
2. Suhkur, kondiitritoodete kõrgemad sordid
3. Aedvili ja kartulid, värsked
4. Leib, valge.

Märkus: Üldreeglina anda liha ja kala värskel kujul; erandina on lubatud neid asendada lihakonservidega.

## 9. NSV Liidu RKN määruse nr. 1571 ellurakendamine.

NSV Liidu TeRK käskkiri nr. 755, 21. nov. 1944 [15]).

(Väljavõte.)

Avaldan juhindumiseks ja täitmiseks NSVL RKN määruse nr. 1571 [16]).

Käsin:

Liidu- ja autonoomsete vabariikide tervishoiu rahvakomissare, kraide, oblastite, linnade tervishoiuosakondade juhatajaid:

I. Laste ravi-profülaktiliste ja sünnitusabiasutiste laiendamise alal.

1. Esitada 2 nädala jooksul liiduvabariikide rahvakomissaride nõukogudele kinnitamiseks laste- ja sünnitusabiasutiste võrgu

[15]) Käskkirjast on need p-d välja jäetud, missugused nägid ette ülesandeid, mis ajaliselt on seotud seesuguste tähtaegadega, mis juba möödunud või mis ei käi Eesti NSV kohta.

[16]) Määrus, vt. lk. 42.



TRÜ Raamatukogu

laiendamise plaan kooskõlas NSV Liidu RKN määrusega 10. novembrist 1944. a.

Koostada uue võrgu laiendamise plaan, arvestades õiget dislokatsiooni, mis kindlustaks maksimaalselt sünnitusabi lähendamist naistele ja ravi-profülaktilise abi lähendamist lastele.

2. Iga uuelt organiseeritava linnas asuva lastenõuandla juurde avada piimaköök või -jaotuspunkt.

7. Organiseerida 1945. a. esimese poolaasta jooksul meditsiiniinstituutide pediaatria õppetoolide ja suurte laste ravi-profülaktiliste asutiste baasil metoodilised kabinetid laste tervishoiuküsimuste alal igas vabariigis, oblasti keskuses ja vabariikliku alluvusega linnas, kus ei ole pediaatria instituuti või ELK [17]) instituuti.

8. Tööstusettevõtetes naistöötajate arvuga 5000 ja üle muuta olemasolevad günekoloogilised vastuvõtud akušöör-günekoloogilisteks, pannes neile naistenõuandlate funktsioonid; ettevõtetes naistöötajate arvuga vähem kui 5000 kindlustada akušöör-günekoloogilised vastuvõtud olemasolevate polikliinikute (ambulatooriumide) koosseisude arvel; ettevõtetes, kus on üks arst, panna naistöötajate teenindamine akušöör-günekoloogilise abiga rajooni naistenõuandlatele.

10. Kindlustada kapitaalmahutuste plaani täitmine valitsuse poolt kinnitatud limiidi ulatuses ja organiseerida tervishoiu süsteemi laste- ja sünnitusabiasutiste uute ehitiste ja taastamisplaani täitmise arvestus ja kontroll; esitada igakuuliselt NSVL TeRK Kapitaalehituste Osakonnale kokkuvõtted näidatud ehitus- ja taastamistööde käigu kohta seatud vormi järgi ja seatud tähtaegadeks.

NSVL TeRK Kapitaalehituste Osakonna ülemal (sm. Vilenski) kindlustada laste- ja sünnitusabiasutiste ehitus- ja taastamiskäigu kontroll ja arvestus.

11. Jälgida, et vabariigi, oblasti territooriumil asuvate töötuslike rahvakomissariaatide ettevõtete direktorid näeksid ette 1945. a. ehitustööde plaanis kapitaalmahutuste limiidid ettevõtte normaalseks tööks vajalike lasteasutiste uuteks ehitusteks ja taastamisteks. Selle mittetäitmise korral teatada vabariigi rahvakomissaride nõukogule.

II. Naiste ja laste meditsiinilise teenindamise parandamise alal.

1. Läbi viia edaspidine laste teenindamise jaoskonna süs-

[17]) ELK (vene keeles OMD) = emade- ja lastekaitse.

teemi kõvendamine lastenõuandlates ja -polikliinikutes; mitte lubada jaoskonnaarstide, patronaaž- ja jaoskonnaõdede kohtade täitmata jätmist.

Kogu töö lastenõuandlates ja -polikliinikutes läbi viia kooskõlas minu käskkirjadega nr. 531 — 3. XI 1942. a. ja nr. 585 — 3. XI 1943. a.[18]).

2. Lastele spetsialiseeritud abi osutamiseks organiseerida 1. juuliks 1945. a. linnades lastepolikliinikute ja lastenõuandlate juures silma-, kõrva-, nahahaiguste-, tuberkuloosi- ja teiste arstide-eriteadlaste vastuvõtud.

3. Laialdasemalt praktiseerida lastenõuandlate juurde alaliste päevaste statsionaaride ja lastepolikliinikute ja -nõuandlate juurde nõrkadele lastele sanatoorsete murude organiseerimist.

4. Kindlustada meditsiinpersonaaliga kõikide rahvakomissariaatide ja ametkondade uuelt avatavad lastekodud, samuti ka lasteaiad.

5. Paremustada lastekodude meditsiinilist teenindamist, sisse seades laste kohustuslikud arstlikud läbivaatused kaks korda aastas, saates eriravi vajavaid haiglatesse, ravikodudesse; anda sanatooriumides ja laste tervistusasutistes kohad esmajärjekorras lastekodude kasvandikele.

6. Kõvendada kontrolli Riigi Sanitaarinspektsiooni poolt lastekodude sanitaarse seisukorra üle.

7. Eraldada 1945. a. I kvartali jooksul linnades ja rajooni-keskustes, kus ei ole lastehaiglaid ja lasteosakondi, lastele eri palatid üldhaiglates, kindlustades need kvalifitseeritud personaaliga, vastava hoolitsusega ja toitlustusega[19]).

8. Orgniseerida 1941. a. I poolaasta jooksul igas väikelastekodus sanatoorsed rühmad nõrkadele lastele.

9. Kindlustada kõikidele lastesõimedes ja väikelastekodudes olevatele lastele rinnaga toitmine 5—6 kuuni (mitte lubades varemat võõrutamist) juurdetõmbamise teel vallasemasid, kes annavad lapsed väikelastekodudesse, oma laste rinnaga toitmisele, rinnaga toitvate emade kindlustamise teel soojade einetega ja rinnapiima kogumise punktide organiseerimise teel.

---

[18]) Nimetatud käskkirjade eeskirjade alusel antud ENSV TeRK käskkiri nr. 321 — 21. V 1945. a., missuguse käskkirja eeskirjad tuleb võtta aluseks Eesti NSV-s. Käskkirja nr. 321 tekst vt. lk. 67.

[19]) Eesti NSV TeRK kk. nr. 102 — 1945. a. avatud lastepalatid Pärnu linna, Viljandi, Valga, Võru, Viru, Lääne ja Saare maakonna üldhaiglates. Lastepalatite organiseerimise kohta vt. „Juhend lastepalatite organiseerimise kohta linnade- ja rajoonide üldhaiglates", lk. 180.

10. Parandada laste teenindamist linnade ja tööstuskeskuste lastesõimedes, juhindudes minu käskkirjaga 20. VIII 1943. a. nr. 449 „Linnades, töölisasulates ja tööstusettevõtete juures asuvate lastesõimede töö kvaliteedi tõstmise kohta".

11. Parandada naiste ja laste meditsiinilist teenindamist maal [20]), kohustades maa-arstijaoskondade juhatajaid kindlustama:

a) rasedate arvelevõtmist ja patronaaži kolhoosi sünnitusmajade ja ämmaemandate punktide ämmaemandate poolt ja täielikku haaramist meditsiinilise abiga sünnitustel;

b) rinnalaste süstemaatilist patronaaži, tervete laste profülaktilist vastuvõttu ja lastesõimede ning koolide meditsiinilise teenindamise kontrolli.

1. aprilliks 1945. a. komplekteerida kõik maa-arstijaoskonnad patronaažõdedega.

12. Nõuda linnade ja rajoonide tervishoiuosakondade juhatajailt olemasoleva ja uuelt arendatava sünnitusvoodite fondi õiget kasutamist: sünnitajate täieliku hõlmamise teel linnades statsionaarse abiga (lubades ainult erijuhtudel õigeaegset ämmaemanda abi kodus); sünnitajate statsionaarides viibimiseks vajalike tähtaegade jälgimise teel (mitte vähem kui 8 päeva pärast normaalsünnitust); patoloogilise rasedusega naiste õigeaegse statsionaari paigutamise teel.

13. Kohustada sünnitusmajade ja haiglate sünnitusosakondade peaarste kindlustama edaspidist emade ja laste haigestumise allaviimist; sünnitusvoodite sanitaar-hügieenilise režiimi, kõikides osakondades, peaasjalikult aga sünnitusblokkides ja vastsündinute palatites, vajaliku temperatuuri ning kõikide aseptika ja antiseptika reeglite täpse läbiviimise jälgimise teel.

14. Eraldada sünnitusmajades ja -osakondades, kus on 30 ja rohkem voodit, tähtajaga 1. juuni 1945. a., eraldi palatid enneaegsetele lastele, kindlustades need eripersonaaliga.

15. Nõuda naistenõuandlates ja ettevõtetes asuvate akušöörgünekoloogiliste kabinettide juhatajailt rasedate täielikku arvelevõtmist, rasedate varajast konsultatsioonidesse tulekut (kolme esimese kuu jooksul), komplitseeritud rasedusejuhtude õigeaegset avastamist ja ravi, ürituste läbiviimist edaspidiste mittetäisaegse kandmise, surnultsündide ja abortide juhtude vähendamiseks.

---

[20]) Vt. Eesti NSV Tervishoiu RK käskkiri nr. 159 — 1945. a. „Naiste ja laste meditsiinilise teenindamise parandamisest maal", lk. 66.

16. Kindlustada sotsiaalõigusliku abi osutamine naistele ja lastele kõikide linna laste- ja naistenõuandlate juures.

17. Kindlustada arstliku ja keskmedkaadritega kogu uuelt arendatavat laste- ja sünnitusabiasutiste võrku.

Laste- ja sünnitusabiasutiste võrgu komplekteerimiseks üle viia 1945. a. esimesel poolaastal tööle neisse asutistesse arste-pediaatreid, akušöör-günekolooge ja ämmaemandaid, kes ei tööta oma erialal.

18. Välja töötada kursuslike ürituste plaan arstide-pediaatrite, akušöör-günekoloogide, samuti ka ämmaemandate, patronaaž-, sõime- ja vastsündinute palatite õdede spetsialiseerimiseks ja kvalifikatsiooni tõstmiseks ning ette näha märgitud ürituste läbiviimiseks vajalikud summad 1945. a. eelarves.

19. Suurendada 1945. a. velsker-ämmaemandakoolide ämmaemandate osakondadesse vastuvõetavat kontingenti arvestusega, et kindlustada sünnitusabiasutisi täielikult ämmaemandatega.

VI. Vastutuse NSVL RKN 10. XI 1944. a. määruse ja käesoleva käskkirja täitmise eest panen isiklikult liidu- ja autonoomsete vabariikide tervishoiu rahvakomissaridele, oblastite, kraide ja linnade tervishoiuosakondade juhatajatele ja kohustan neid esitama NSVL TeRK-ile igakuuliselt tekstilisi ülevaateid, mis valgustaksid näidatud määruse ja käesoleva käskkirja kõikide punktide täitmist.

## 10. Abinõudest lasteasutiste varustamise ning naiste ja laste teenindamise parandamiseks.

NSVL Kaubanduse RK käskkiri nr. 566, 28. nov. 1944. a.
(Avaldatud Eesti NSV Tervishoiu Rahvakomissari käskkirjaga nr. 8 — 6. jaan. 1945. a.)

Vastavalt NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu määrusele 10. novembrist 1944 nr. 1571 „Abinõude kohta lasteasutiste võrgu laiendamiseks ning laste ja naiste meditsiinilise ja olustikulise teenindamise parandamiseks“ käsin:

1. Alates 1944. a. neljandast kvartalist varustada lapsi lastesõimedes, imikutekodudes, piimaköökides, toitmisjaamades ja lasteaedades ning samuti naiste sünnitushaiglates toiduainetega vastavalt lisas toodud normidele.

2. Vabariikide kaubanduse rahvakomissariaatidel ja oblasti (krai) kaubandusosakondadel:

a) tagada imikutekodudes, lastesõimedes, piimaköökides, lastekodudes ja lasteaedades laste esmajärguline ja katkestamata varustamine toiduainetega määratud normide kohaselt. Määrata kindlaks lasteasutistele antavate toidukaupade orderite väljaandmise kord terve kvartali kohta, arvestades sealjuures ette kaupade väljaandmist lähemal asuvaist kaubanduslike organisatsioonide baasidest ja ladudest; orderid välja anda 10 päeva enne kvartali algust ühes sellele järgneva fondide täpsustamisega kinnitatud plaani alusel.

Tsentraliseeritud korras fonde saavaid ettevõtteid teenindavatele lasteaedadele ja lastesõimedele välja anda produktid nende ettevõtete TVO'de arvel;

b) lasteasutistele turustada toidukaupade fonde paremakvaliteediliste produktidega, eraldades selleks esmajärjekorras olemasolevad riisi, kruupide, loomsete rasvade, piima, suhkru ja lihasaaduste tagavarad.

Lasteasutistes mitte lubada suhkru ja loomsete rasvade asendamist teiste kaupadega, aga lihasaaduste asendamist võib toimetada ainult munapulbriga 10% ulatuses määratud normist;

c) lubada anda lastesõimedele ja imikutekodudele leiva asemel nisujahu kindlaksmääratud ekvivalendi alusel;

d) tagada süstemaatiline täiendavate toiduainete fondide väljaandmine lasteasutistele kohalikest ressurssidest (värske puuvili, kuivatatud puuvili, marjad, marjasiirupid, seened, kala jne.);

e) osutada lasteasutistele praktilist abi neile eraldatud toiduainete ja tööstuskaupade fondide realiseerimisel;

f) viia läbi süstemaatiline kontroll lasteasutiste varustamiseks eraldatud toidukaupade fondide õige kasutamise üle, organiseerides perioodilist kontrolli nende kaupade kasutamise ja laste toitmiseks määratud normidest kinnipidamise üle;

g) NSVL Kaubanduse Rahvakomissariaadile igas kvartalis esitada aruanne toidukaupade väljavalimise üle krai, oblasti, vabariigi lasteasutiste poolt, näidates ära toiduainete hulga, mis on eraldatud neile täiendavalt kohalikkudest ressurssidest;

h) hoolitseda 10-päevaste, üleminevate, vähenematute toiduainete tagavarade eest lasteasutistes, internaatides ja väikelastekodudes, aga samuti organiseerida nende asutiste kaupade üleminevate tagavarade hoidmine kaubanduslike organisatsioonide baasides ja ladudes juhtudel, kui neil ei ole võimalust hoida kaupu oma ruumes;

i) hoolitseda kontrolli eest, et kohaliku tööstuse ettevõtete, tööndusliike kooperatiivide ja invaliidide kooperatiivide toodan-

gust põhiplaani arvel mitte vähem kui 30% kõigist suka-sokiesemetest, trikoopesust, üliriietest, jalanõudest ja viltidest läheks lastesõimedes asuvaile, eelkooliealistele ja kooliealistele lastele;

j) avada 1. juuliks 1945 spetsiaalne emade ja laste toidu- ja tööstuskaupade kaupluste võrk või osakonnad kaupluste juurde linnades ja töölisasulates, arvestusega — 1 kauplus 300 tuh. inimese kohta ning üks osakond alla 300 tuh. elaniku arvuga linnades ja töölisasulais.

3. Määrata kindlaks, et lasteasutiste abimajapidamisest saadud produktid kasutataks täielikult laste toitlustamise paremustamiseks ilma mahaarvestamiseta keskfondi.

4. Lastesõimi, imikutekodusid, piimaköögke, laste- ja naistenõuandlaid ning lasteaedu teenindavaid juhatajaid, arste, medõdesid, kasvatajaid, lapsehoidjaid, kokki, koristajaid ja pesunaisi varustada toidukaupadega tööstuse, transpordi- ja sidetööliste normide järgi (grammides kuus: liha-kala — 1800, rasvaine — 400, tangaine — 1200, suhkur, kondiitrisaadused — 400), aga seda asutiste teenindavat ülejäänud personaali — teenistujatele määratud normide järgi (grammides kuus: liha-kala — 1200, rasvaine — 300, tangaine — 800, suhkur, kondiitrisaadused — 300).

5. Lubada lastesõimede meditsiinilisel, kasvatajate ja administratiivteenindamise personaalil saada toitu lastesõimedes, andes ära kaardid ja tasudes toiduainete hinna toorväärtuse järgi.

Toiduainete väljaandmine viia läbi korras, nagu see on määratud NSVL Kaubanduse Rahvakomissariaadi ja VNFSV Hariduse Rahvakomissariaadi ringkirjaga 17. veebruarist 1944 nr. 050/650 ja NSVL Kaubanduse Rahvakomissariaadi ringkirja 12. aprillist 1944 nr. 0109.

6. Määrata kindlaks, et laste vastuvõtmisel lastekodudesse ja -sõimedesse peab ära antama toidu- ja leivakaardid alljärgnevas korras:

a) kuni 6 kuu vanused lapsed võetakse vastu lastesõime ilma leiva- ja toidukaarte andmata;

b) 6 kuu kuni aastavanuste laste lastesõimedesse võetakse toiduainete kaardid täielikult ja leivakaartidest lõigatakse välja 100 g iga päeva kohta;

c) üle aasta vanuste laste vastuvõtmisel lastesõimedesse ja lasteaedadesse võetakse täielikult ära leiva- ja toiduainete kaardid, seejuures päevastesse lastesõimedesse vastuvõetud lastele antakse välja ühepäevased talongid 1500 g leiva saamiseks kuus (50 g päevas, päevaste lastesõimede jaoks määratud normi ja laste leivakaardi normi vahe);

d) lastele, kes asuvad lasteaedades ja -sõimedes, antakse lasteasutiste poolt puhkepäevadeks toiduained kuivpajukina, lähtudes keskmisest antud asutisele määratud päevasest normist; leiba antakse puhkepäevadeks: kuue kuu kuni 1 aasta vanustele lastele päevastes lasteaedades 250 g ja ülejäänud lasteasutistes 300 g iga puhkepäeva jaoks; lastele puhkepäevadeks produktide väljaandmine toimub allkirja vastu erilisse teatisesse, millesse märgitakse lapse ees- ja perekonnanimi, missuguseks päevaks ja kui palju välja antud toiduaineid ning neid vastuvõtnud isiku nimi, eesnimi ja isanimi.

Märkus: Kuni kuue kuu vanustele lastele puhkepäevadeks toiduaineid ei anta.

e) laste vastuvõtmisel lasteasutistesse, aga samuti igal järgneval kuul, antakse ära leiva- ja suhkru-kondiitrisaaduste kaardid, aga linnades, kus on seatud sisse kaardisüsteem liha-kalasaadustele, rasvainetele ja tangainetele, ka toiduainete kaardid.

Vabariikide rahvakomissariaatidele ja oblasti (krai) tervishoiuosakondadele jäetakse õigus üksikutes linnades, mis omavad laialdast lasteasutiste võrku, paberi kokkuhoidmiseks anda välja lastele, kes asuvad lastesõimedes ja -aedades, leiva- ja toidukaartide asemel talongid (vt. nr. DU-4) ühes järgmise kuu standardõiendisega;

lastevanemad peavad ära andma need talongid laste lasteasutises viibimise kuude ajal;

f) vanemailt või neid asendavailt isikuilt vastuvõetud laste talongid või kaardid annab lasteasutiste administratsioon ära kontroll-arvestusbüroosse, saades sealt vastu äraandmist kinnitava vastava õiendi, vt. nr. DU-3 järgi;

Lasteasutistelt saadud kaardid või talongid hävitatakse kontroll-arvestusbüroo poolt kindlaks määratud korras;

g) mitte hiljem kui iga kuu 3. kuupäeval esitab lasteasutis kontroll-arvestusbüroole aruande (vt. nr. DU-1) toidukaupade faktilise kulu ja jääkide kohta.

7. Piimaköökidest ja laste toitmisjaamadest anda välja toitu ilma talonge arvestamata.

8. Vabastada rasedaid naisi ja sünnitajaid leiva- ja toidukaartide äraandmisest sünnitushaiglasse paigutamisel.

9. Lasteasutistele, lastesõimedele, lastekodudele, rinnalastekodudele, piimaköökidele ja laste toitmisjaamadele anda välja toiduaineid kinnistamisraamatute järgi, mis antakse välja linna kaubandusosakondade poolt NSVL Kaubanduse Rahvakomissa-

Lisa

NSVL Kaubanduse Rahvakomissari
käskkirjale nr. 566, 28. nov. 1944. a.

**Toiduainetega varustamise normid**

**imikutekodudes, lastesõimede öö-päevastes gruppides, päevastes lastesõimedes, lasteaedades, piimaköökides, laste toitmisjaamades ja naiste sünnitushaiglates.**

(Kuus)

| Produkti nimetus | Mõõtühikud | Väikelastekodud ja öö-päev. grup. lastesõim. | Alatised päevased lastesõimed | Piimaköögid | Laste toitmisjaamad | Sünnitushaiglad | Kui lapsed viibivad kogu öö-päeva lasteaias | Kui lapsed viibivad 10 t. lasteaias |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 1. Liha-kalasaadused . . . | g | 1200 | 750 | — | 500 | 2500 | 1500 | 1200 |
| 2. Rasvained . | „ | 600 | 500 | 60 | 150 | 1100 | 500 | 500 |
| 3. Kruubid ja makaronisaadused . . . | „ | 1200 | 1000 | 750 | 500 | 2250 | 1200 | 1200 |
| 4. Suhkur . . . | „ | 900 | 900 | 600 | 150 | 1000 | 500 | 500 |
| 5. Piim . . . . | l | 12 | 10 | 9 | 6 | 15 | 10 | 6 |
| 6. Koor . . . . | g | 300 | 150 | — | 150 | 300 | 150 | 150 |
| 7. Kohupiim . . | „ | 600 | 300 | — | 300 | 300 | 600 | 300 |
| 8. Juust . . . . | „ | 150 | 150 | — | — | — | 150 | 150 |
| 9. Munad . . . | tk. | 10 | 8 | — | — | 30 | 15 | 10 |
| 10. Juurvili ja kartulid . . | kg | 7,5 | 7 | — | 6 | 15 | 7,8 | 7,0 |
| 11. Sool . . . . | g | 300 | 300 | — | 300 | 900 | 400 | 400 |
| 12. Kohv . . . . | „ | 60 | 60 | — | 60 | 60 | 60 | 60 |
| 13. Tee . . . . | „ | 15 | 15 | — | 15 | 30 | 15 | 15 |
| 14. Leib, päevas | „ | 300 | 300 | — | — | 500 | 300 | 300 |
| 15. Nisu- ja kartulijahu . . | „ | 300 | 300 | 150 | 150 | 300 | 300 | 300 |
| 16. Pesuseep . . | „ | 400 | 200 | — | — | 400 | 400 | 200 |

Märkused: 1. Kaugeis põhjarajoonides antakse lastele lasteaedades ja ööpäevastes lastesõimedes leiba 400 g päevas, päevastes lastesõimedes aga 350 g.

2. Kuni 6 kuu vanustele lastele lastesõimedes leiba ei anta, aga 6 kuu kuni 1 aasta vanustele lastele antakse kalkulatsiooni järgi 100 g päevas.

Vorm nr. DU-1.

**Aruanne**

**toidukaupade faktilise kulu ja jääkide üle (kg)**

..... kuul 194..... a.

.....

(lasteasutise nimetus)

| Toiduainete nimetus | Jääk 1-ks | Sisse tulnud kuus | Kokku sissetulek ja jääk | Kulu kuus | | Jääk 1-ks |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | fakt. | normide j. | |
| 1. Liha-kala | | | | | | |
| 2. Rasvaine | | | | | | |
| 3. Tangaine | | | | | | |
| 4. Suhkur, kondiitrisaadused | | | | | | |
| 5. Leib . . . . | | | | | | |
| 6. ..... | | | | | | |
| 7. ..... | | | | | | |
| 8. ..... | | | | | | |
| 9. ..... | | | | | | |
| 10. ..... | | | | | | |

Lasteasutise juhataja

Raamatupidaja.

Vorm nr. DU-2.

**Avaldus**

.....

(Lasteasutise nimetus)

..... palub välja anda kinnistamisraamatu

(valitsuskonna nimetus)

..... kuuks 194..... a. ..... lapsele toiduainete väljaandmiseks.

..... juhataja (allkiri)

(lasteasutise nimetus)

Raamatupidaja (allkiri)

Laste kontingendi ..... kuul 194..... a. .....

..... tõestan.

..... ülem (allkiri)

(kõrgemalseisva org. nimetus)

Pitsati koht.

**Märkus:** Lastesõimede avaldustes näidatakse eraldi kuni 6-kuuste, 6 k. kuni aastavanuste ja üle aasta vanuste laste kontingent.

riaadi ja NSVL Tervishoiu Rahvakomissariaadi käskkirjaga 6. juulil 1943 nr. 312/349 määratud vormi kohaselt.

Kinnistamisraamatud anda välja lasteasutiste poolt esitatavate avalduste alusel, mis on kinnitatud kõrgemalseisva organisatsiooni poolt, millisele allub lasteasutis — rajooni (linna) rahvahariduse osakond, rajooni (linna) tervishoiuosakond, ettevõte jne. (vt. nr. DU-2).

Lasteaedade ja -sõimede avaldustele lisatakse kontroll-arvestusbüroo tõend lasteasutiste poolt äraantud kaartide hulga kohta.

10. Vabariikide kaubanduse rahvakomissariaatidel ja oblasti (krai) kaubandusosakondadel võtta juhindumiseks, et vastavalt NSVL Rahvakomissaride Nõukogu määrusele 10. novembrist 1941 nr. 1571 lasteasutisi omavad ettevõtted ja organisatsioonid on kohustatud:

a) tagama toiduainete väljaandmist lastesõimedele abimajapidamiste toodangu arvel imetavatele emadele soojade hommikusöökide andmiseks;

b) varustama ettevõtete ja asutiste juures asuvaid lastesõimi toiduainetega vastavate ettevõtete TVO'de kaudu;

c) kinnistama ettevõtete juures asuvate lastesõimede ja -aedade töötajaid vastavate ettevõtete sööklate ja kaupluste külge nende varustamiseks toidu- ja tööstuskaupadega.

11. Kontroll käesoleva käskkirja täitmise üle panna riigi peakaubandusinspektoreile vabariikides, kraides ja oblastites, kohustades neid avastatud seaduste rikkumistest viivitamatult teatama NSVL Kaubanduse Rahvakomissariaati vastavate abinõude tarvitusele võtmiseks.

12. Ühenduses käesoleva käskkirja väljaandmisega lugeda kehtetuks NSVL Kaubanduse Rahvakomissariaadi käskkiri 30. augustist 1944 nr. 412.

## 11. Toiduportsjonite väljaandmisest rasedatele naistele, imetajatele emadele ja ammedele ning pesukomplektide väljaandmisest vastsündinuile [21]).

NSV Liidu Kaubanduse RK ja NSVL TeRK kk. nr. 431/592, 7. sept. 1944. a.
(Avaldatud Eesti NSV TeRK kk. nr. 12, 6. jaan. 1945. a.)

[21]) Käesolevast kogust välja jäetud, kuna samad eeskirjad on kehtestatud Eesti NSV Kaubanduse RK ja Eesti NSV TeRK kk. nr. 236/502, 7. aug. 1945. a. (vt. järgmine artikkel).

**Rasedate naiste, imetavate emade ja imetajate (ammede) lisatoiduainetega ning imikute pesukomplektidega varustamisest-**

Eesti NSV Kaubanduse RK ja Tervishoiu RK kk.
nr. 236/502, 7. augustist 1945. a.

Täitevkomiteede kaubandusosakondadel on hästi teada NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 8. juuli 1944. a. seadlus Riikliku abi suurendamisest rasedatele naistele, lasterikastele ja vallasemadele, samuti NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu määrus nr. 1122, 18. augustist 1944. a. „Rasedatele naistele, lasterikastele ja vallasemadele soodustuste andmise korra määrustiku kinnitamise kohta" (mõlemad Eesti NSV Teatajas nr. 4, 31. jaanuarist 1945. a., art. 45 ja 49) ja NSV Liidu Kaubanduse Rahvakomissari ja NSV Liidu Tervishoiu Rahvakomissari ühised käskkirjad nr. 431/592, 7. septembrist 1944. a. ja 592/814, 15. detsembrist 1944. a.

Vaatamata sellele, et Eesti NSV Kaubanduse Rahvakomissariaadi poolt on korduvalt juhitud täitevkomiteede kaubandusosakondade juhatajate tähelepanu eeltähendatud seadlusele, määrusele ja käskkirjadele ning pidevalt antud nende täitmiseks juhiseid ja näpunäiteid, esineb rasedate naiste ja imetavate emade eelistatud varustamisel ikka veel suuri ja tõsiseid puudusi.

Tihti hilineb rasedatele naistele ja imetavatele emadele ettenähtud lisatoiduainete andmine. Toiduained antakse asendusainetes, liha asemel — soolasilku (Pärnus), suhkrut asendatakse kompvekkidega (Pärnus), piim on tihti müre (Tallinnas), või ei vasta nõutavale kvaliteedile (Tallinnas), imikute pesukomplektid on puudulikud (Tallinnas, Valgas) jms.

Eesmärgiga parandada tööd rasedate naiste ja imetavate emade varustamisel lisatoiduainete ja imikute pesukomplektidega ja täpsustada kehtivaid eeskirju k ä s i m e:

1. Välja anda linnades, töölisasulais ja linna tüüpi asulais rasedatele naistele, alates kuuendast raseduskuust (peale viienda raseduskuu lõppu), ja imetavatele emadele nelja kuu jooksul peale sünnitamist, samuti laste- ja raviasutiste imetajaile (ammedele) ja Tervishoiu Rahvakomissariaadi nõuandlatesse, imikutekodudesse ja lastesõimedesse rinnapiima andvatele naistele laste toit-

mise või piima äraandmise perioodi vältel järgmised lisatoiduained (grammides kuu kohta):

| | |
|---|---|
| või | 800 |
| suhkur | 600 |
| tangained | 1200 |
| piim | 12 l |

Keelata määratud lisatoiduainete asendamine teiste (asendavate) toiduainetega.

Kaksikute imetamise korral anda imetavale emale lisatoiduained kahekordses koguses.

Emadele, kes samaaegselt annavad päevas rinnapiima 300 g ja rohkem Tervishoiu Rahvakomissariaadi nõuandlatesse, imikutekodudesse ja lastesõimedesse, välja anda 4 kuu jooksul peale sünnitamist lisatoiduaineid kahekordses koguses.

2. Ptk. 1 tähendatud lisatoiduained kaubastada eritalongide järgi, mis antakse välja linna (maakonna) kaubandusosakonna poolt kaardibüroode kaudu raviasutiste (emade- ja lastenõuandlad, naistenõuandlad) ühekordsete tõendite alusel. Eritalongide ja ühekordsete tõendite vormid on näidatud käesoleva käskkirja lisas nr. 1.

3. Lisatoiduainete väljaandmine tähendatud eritalongide järgi teostub linnadele ja maakondadele seks otstarbeks eraldatud fondide arvel eriti selleks määratud kaupluste või vastavalt avatud kaupluste osakondade kaudu. Isikud, kes on kinnitatud TVO-de ja teiste kinniste kaubanduslikkude organisatsioonide kauplustesse, võivad nimetatud eritalongide järgi lisatoiduaineid saada sellest kauplusest, kuhu nemad on kinnistatud. Kaubanduslikkude organisatsioonide poolt kõne all oleva kontingendi jaoks kulutatud toidukaupade hulk tuleb vastaval kaubandusosakonnal arvestada järgmise kuu ostuloa kontroll-arvestusbüroo õiendise alusel kaubanduslikust võrgust saadud eritalongide hulga kohta.

Kontroll-arvestusbüroo ülesandeks on vastu võtta kauplustelt eritalonge, milliste järgi olid lisatoiduained välja antud, samuti kontrollida toidukaupade õiget kulutamist seks otstarbeks määratud fondidest.

4. Kindlustada linnades, töölisasulais ja linna tüüpi asulais elunevatele naistele kuni kuu aega enne sünnitamist imikute pesukomplektide müük ühes tekiga linna või maakonna fondide arvel linna või maakonna kaubandusosakondade kaudu kaardibüroo poolt väljaantavate orderite järgi (maal võivad ordereid väljastada kaubandusosakondade volitusel ka valdade täitevkomiteed),

raviasutiste (emade- ja lastenõuandlate, naistenõuandlate või nende puudumisel — ambulatooriumide) ühekordsete tõendite alusel. Tõendi vorm on näidatud käesoleva käskkirja lisas nr. 2.

Imikute pesukomplektid välja anda emadele, kes saavad ühekordseid toetusi sotsiaalkindlustussummadest, kui ka neile emadele, kes tähendatud toetust ei saa.

5. Kahe ja rohkema lapse sündimisel pesukomplekte välja anda iga sündinud lapse kohta.

6. Pesukomplektid ja tekid välja anda tööstuskaupade kaartide ühikuid nõudmata.

Komplekti kuuluvate esemete loetelu on toodud käesoleva käskkirja lisas nr. 3.

7. Linnade ja maakondade kaubandusosakondadel kindlustada imikute pesukomplektide ja tekkide valmistamine plaanis ettenähtud fondide arvel.

Märkus: NSVL RKN Majandusnõukogu poolt 5. I 1939. a. kinnitatud hinnakirjas (jaotus IV pesule) loetletud imikupesu artiklite valmistamiseks vastava vajaliku riide puudumisel ajutiselt lubada nende esemete valmistamist sellisest asendavast riidest, mis pesukomplektide kvaliteeti kui ka üldist hinda ei muudaks.

8. Maal asuvatele emadele välja anda raviasutiste (naiste-, emade- ja lastenõuandlad, ambulantsid, jaoskonnaarstid) ühekordse tõendi alusel 10 m riiet iga imiku kohta. Riidekaupade väljaandmine toimub tarbijate kooperatiivide kaubandusliku võrgu või asutiste kinnise võrgu kaudu.

9. Lisatoiduainete ja pesukomplektide saamiseks ühekordsete tõendite trükkimine teostub Tervishoiu Rahvakomissariaadi kaudu.

10. Lisatoiduainete eritalongide ja pesukomplektide orderite trükkimine teostub Kaubanduse Rahvakomissariaadi kaudu.

11. Käesoleva käskkirja täitmise kontrolli teostada Riiklikul Kaubandusinspektsioonil ja linnade ning maakondade kaubandusosakondade juhatajail.

12. Asutiste ja ettevõtete juhatajad on kohustatud eraldama abimajandite toodangust toiduainete fonde ning koostöös ametiühingute organisatsioonidega kindlaks määrama rasedatele naistele ja imetavatele emadele täiendavad toiduainete normid.

Täiendavaid toiduaineid antakse rasedatele naistele ja imetavatele emadele välja raviasutiste tõendite alusel, milledes on tähendatud naiste raseduse aeg või lapse vanus.

Lisa nr. 1

Eesti NSV KRK ja Eesti NSV TeRK
käskkirjale nr. 236/502, 7. aug. 1945. a.

**Lisatoiduainete kaart**
**rasedatele, imetajaile.**

„ “ ..... kuu 194..... a. ..... linn

.....

Perekonna-, ees- ja isanimi ..... (Pitsat)

Kaotamise korral ei uuendata.

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Tangud 600 g | Tangud 600 g | 12 Piim | 9 Piim | 6 Piim | 3 Piim |
| Või 400 g | Või 400 g | 11 Piim | 8 Piim | 5 Piim | 2 Piim |
| Suhkur 300 g | Suhkur 300 g | 10 Piim | 7 Piim | 4 Piim | 1 Piim |

Toidu- ja Tööstuskaupade Kaardibüroo pitsatita on kaart kehtetu.

.....

(Tõendi väljaandva asutise täielik nimetus)

**Tõend.**

Välja antud .....

(täielik perekonna-, ees- ja isanimi)

....., kes eluneb, .....

linnas ..... tänaval, maja nr. ..... korter nr. .....

selles, et tema on rase ..... kuus;

Imetaja ema sünnitas „ “ ..... 194..... a.

imetaja /amm .....

(täielik tervishoiuasutise nimetus)

..... rinnapiima doonor

(täielik tervishoiuasutise nimetus)

(mittetarvilik maha kriipsutada)

Käesolev tõend on välja antud NSVL RKN poolt 18. VIII 44. a. kinnitatud määruse „Rasedatele naistele, paljulastelistele ja üksikemadele riikliku toetuse väljamaksmise ning soodustuste määramise korra kohta“ alusel esitamiseks ..... linna kaardibüroosse lisatoidu saamiseks ..... kuu peale ((kuu kirjutada sõnades).

Allkirjad
Peaarst või raviasutise juhataja-arst

„ “ ..... 194..... a.

Lisa nr. 2
Eesti NSV KRK ja Eesti NSV TeRK
käskkirjale nr. 236/502 7. aug. 1945. a.

.....

(Tõendi väljaandva tervishoiuasutise täielik nimetus)

**Tõend.**

Välja antud .....
(täielik perekonna-, ees- ja isanimi)
kes eluneb ..... linnas/maakonnas
tänaval, maja nr. ..... korter nr. ..... selles, et tema on rase .....
kuus.

Käesolev tõend on välja antud NSVL RKN poolt 18. VIII 1944. a. kinnitatud määruse „Rasedatele naistele, paljulastelistele ja üksikemadele riikliku toetuse väljaandmise ning soodustuste määramise korra kohta" alusel esitamiseks ..... linna (maakonna) kaubandusosakonnale orderi saamiseks imikupesu komplektile ja tekile või 10 m riidele (maal).

(Pitsat) Arsti allkiri:

„ " ..... 194..... a.

Lisa nr. 3
Eesti NSV KRK ja Eesti TeRK
käskkirjale 7. aug. 1944. a.
nr. 236/502.

**Imikupesu komplekti esemete loetelu.**

| | | |
|---|---|---|
| 1. | Õhukesed mähkmed . . . | 4 |
| 2. | Soojad „ . . . | 2 |
| 3. | Aluslinad . . . . . | 2 |
| 4. | Pealmine lina . . . . . | 1 |
| 5. | Alussärke . . . . . | 2 |
| 6. | Pealmine särk . . . . . | 2 |
| 7. | Sooje särgikesi . . . . | 2 |
| 8. | Lappmähkmeid . . . . | 3 |
| 9. | Soe tekk . . . . . | 1 |
| 10. | Vahariie . . . . . | 1/2 m |

## 12. Laste ja naiste meditsiinilise teenindamise parandamisest maal.

Eesti NSV TeRK kk. nr. 159, 27. märtsist 1945. a.

Naiste ja laste meditsiinilise teenindamise parandamiseks maal NSVL Tervishoiu Rahvakomissari käskkirjale nr. 755, 21. nov. 1944 täitmiseks käsin:

Maakondade tervishoiuosakondade juhatajaid:

1) komplekteerida kõik maa-arstijaoskonnad patronaažõdedega hiljemalt 1. aprilliks s. a.;

2) kindlustada rasedate arvelevõtmine ja patronaaž ämmaemandate poolt ning sünnitajatele täielik meditsiiniline abi ämmaemandate või jaoskonnaarstide poolt kas haige kodus või statsionaarsetes asutistes;

3) kindlustada imikute süstemaatiline patronaaž ämmaemandate või patronaažõdede poolt, tervete laste profülaktiline nõuanne ja kaitse ning meditsiinilise teenindamise kontroll sõimedes, lastekodudes ja koolides.

## 13. Naiste- ja lastenõuandlate, lastepolikliinikute, lasteosakondade ja pediaatriliste kabinettide töö kvaliteedi tõstmise, tegevuse ühtlustamise ja koolieelse ning eelkoolieelse laste sanitaar-meditsiinilise teenindamise korraldamise kohta lasteasutistes.

Eesti NSV TeRK kk. nr. 321, 21. maist 1945. a.

Olemasolevate lastenõuandlate, naiste- ja lastenõuandlate, lastepolikliinikute, lasteosakondade ja pediaatriliste kabinettide võrk pole küllaldane, puudub täpne süsteem laste teenindamiseks. Sanitaar-meditsiiniline teenindamine koolides, lasteaedades ja lastekodudes paljudes kohtades pole rahuldav.

Laste ravi-profülaktilise teenindamise parandamiseks kooskõlas NSVL Tervishoiu Rahvakomissari käskkirjaga nr. 585, 3. nov. 1943[22]) ja käskkirjaga nr. 531, 3. nov. 1942 käsin:

I.

Kõiki linna ja maakonna TRSN täitevkomiteede tervishoiuosakondi:

1. Teostada 0- kuni 14-aastaste (15-aastaseks saamiseni) tervete ja haigete laste teenindamist linnades kui ka töölisasulais jaoskonnaprintsiibi järgi alljärgnevalt:

a) laste teenindamist 0—3 aastani (4-aastaseks saamiseni) lastenõuandlate kaudu, arvates 800—1000 last 1 lastearsti ja 2 patronaažõe kohta;

b) rasedate naiste, imetavate emade ja 0- kuni 7-aastaste (8-aastaseks saamiseni) laste teenindamist linnades ja maakondades, kus ei ole ette nähtud iseseisvaid naistenõuandlaid ning iseseisvaid lastenõuandlaid, naiste- ja lastenõuandlate kaudu, arva-

[22]) NSVL Tervishoiu RK käskkiri 585, toodud käsiraamatu lk. 159.

tes 1000—1200 last ja naist 1 lastearsti, 1 patronaažõe ja 1 ämmaemanda kohta;

c) laste teenindamist 4—14 aastani (15-aastaseks saamiseni) lastepolikliinikute ja üldambulatooriumide lastekabinettide kaudu, arvates 1 jaoskonnaarsti 1500—2500 lapse kohta ja 1 medõe igale arstijaoskonnale;

d) väikelinnades ja töölisasulais, kus 0- kuni 14-aastaste laste arv ei ületa 2000 — 1 arsti-pediaatri, 1 patronaažõe ja 1 medõe kaudu.

2. Linnades ja töölisasulais määrata koolide ja lasteaedade teenindamiseks 1 kooliarst 2300—3000 õpilase või 600—800 eelkoolieälise lapse ja 1 kooliõde 800—1200 õpilase või 200—300 lasteaia lapse kohta.

3. Kooliarsti ülesanded koolides ja lasteaedades panna jaoskonna-lastearstidele või nende puudumisel teiste asutiste arstidele kohakaasluse korras eritasu eest.

4. Kindlustada iga lastekodu ja internaat teenindava arsti ja kvalifitseeritud medõega laste tervise järjekindlaks kontrolliks ja profülaktiliste abinõude rakendamiseks koha peal.

5. 1 kuu jooksul võtta tarvitusele vajalikud abinõud, mis tagavad:

a) haigete laste keeldumatut teenindamist lapse kodus väljakutse päeval;

b) erialalise arstiabi andmist lastele teiste polikliinikute erialaarstide kabinettide kaudu, juhul kui asutises puudub vastav eriarst;

c) kliinilis-diagnostiliste laboratooriumide kasutamist;

d) röntgenikabinettide kasutamist.

6. 1 kuu jooksul organiseerida filter kõikides laste ravi-profülaktilistes asutistes (haigete eraldamiseks tervetest), ja kui ruumid võimaldavad, korraldada boks või isolaator palavikuhaigete läbivaatamiseks. Ei ole võimalik korraldada palavikuhaige lapse isoleerimist, korraldatagu lapsele kodune arstiabi.

7. Eesti NSV Hariduse Rahvakomissariaadi ja teiste ametkondade lasteasutiste sanitaarmeditsiinilise teenindamise parandamise otstarbel:

a) panna sanitaar-meditsiinilise teenindamise juhtimine ja kontroll lastepolikliinikute peaarstidele ja kabinettide juhatajaile;

b) maakohtades, kuhu ei ole määratud kooliarste, teha koolide ja lasteaedade sanitaar-meditsiiniline teenindamine üldambulatooriumide meditsiinilise personaali või maa-arstijaoskondade ülesandeks;

c) teostada kõikide õpilaste, lasteaedade, lastekodude ja internaatide arstlik läbivaatus 2 korda aastas (sügisel ja kevadisel hooajal), võttes õigeaegselt tarvitusele ravi- ja tervistavad abinõud abivajavatele lastele;

d) lasteaedade, koolide, lastekodude ja internaatide arstidel visiteerida oma asutisi vähemalt 2 korda nädalas, maa-asulais vähemalt 2 korda kuus;

e) nõuda kõikide lasteasutiste ülalpidajailt isolaatori sisseseadmist nendes asutistes haigete laste eraldamiseks tervetest.

8. Varustada lasteaedade, koolide, lastekodude ja internaatide arstikabinetid 1945. a. II ja III kvartalil arstimisvahenditega ja varuda süstemaatiliselt vajalike arstimite ning desinfektsioonivahenditega.

9. Laste tervise huvides:

a) kinnitada laste toitlustuspunktide ja sööklate juurde järelevalvearst;

b) kohustada arsti valvama laste kehalise kasvatuse üle lasteasutistes;

c) teostada laste väljavalikut pioneerilaagreisse, suvisanatooriumesse, lastemurudele jne.;

d) teostada arstlikku läbivaatust suvistele põllutöödele saadetavatele õpilastele;

e) kohalikul jaoskonnaarstil teostada põllumajanduse abiteenistusse saadetud õpilaste meditsiinilist ja sanitaarset teenindamist.

10. Organiseerida 1 kuu jooksul lastenõuandlate ning naiste- ja lastenõuandlate juurde statsionaarid, millede tegevus korraldub vastavalt käesolevale käskkirjale lisandatud juhendile [23]).

11. Tegeliku abiga toetada Kaubanduse Rahvakomissariaati laste toitlustuspunktide korraldamisel. Organiseerida linnades nõrkade, alatoidetud ja põdenud laste väljavalikut 4- kuni 16-aastaste laste sööklate kasutajaiks lastenõuandlate, lastepolikliinikute, lasteosakondade ja lastekabinettide kaudu.

12. Teostada järjekindlat kontrolli, et lasteasutised oleksid vajalikul määral varustatud toiduainetega. Samuti valvata, et laste toidukaartide järgi antaks õigeaegselt ja täiel määral ettenähtud saadusi (mitte aseaineid).

13. Valvata, et lasteasutisi varustataks õigeaegselt küttematerjali ja toiduainetega küllaldasel määral.

---

[23]) Juhend, vt. lk. 155.

14. Kontrollida apteeke vitamiinpreparaatide ja kalamaksaõliga varustamiseks.

15. Kohustada linna (maakonna) pediaatrit korraldama täienduskursusi ämmaemandatele ja medõdedele patronaaži alal.

II.

Linna (maakonna) riigi sanitaarinspektoritel teostada ranget kontrolli laste toitlustamisel sööklates, lasteaedades, lastekodudes, internaatides, sõimedes ja piimaköökides, võttes määruste rikkujad vastutusele.

## 14. NSV Liidu RKN määruse nr. 1571, 10. novembrist 1944. a. ja NSV Liidu Tervishoiu Rahvakomissari käskkirja nr. 755, 21. novembrist 1944. a. täitmisel esinenud puuduste kõrvaldamise kohta.

Eesti NSV TeRK kk. nr. 19, 18. jaanuarist 1946. a.

(V ä l j a v õ t e.)

NSV Liidu Tervishoiu Rahvakomissari käskkirja nr. 715, 7. sept. 1945, milles juhitakse tähelepanu NSV Liidu RKN määruse nr. 1571, 10 XI 44 ja NSV Liidu Tervishoiu Rahvakomissari käskkirja nr. 755, 21. XI 44 täitmisel esinevatele puudustele, täitmiseks k ä s i n:

Linna (maakonna) tervishoiuosakondade juhatajaid:

2. Asutatavais laste- ja sünnitusabiasutistes arvestada põrandapinda vähemalt 2,5 $m^2$ iga lapse ja 7 $m^2$ iga sünnitaja voodi kohta.

3. Likvideerida 1. aprilliks 1946 lubamatu koormatus laste- ja sünnitusasutistes, viies üle lubamatult tihedalt paigutatud voodid teiste organisatsioonide poolt vabastatud kui ka täitevkomiteede poolt selleks eraldatavatesse ruumidesse.

4. Kõik avastatud puudused laste- ja sünnitusasutiste meditsiinilises ja sanitaarses teenindamises kõrvaldada kohe, karistades rangelt isikuid, kes on süüdi eeskirjade mittetäitmises.

5. Organiseerida nõrgaterviselistele lastele sanatoorsed grupid sõimedes, väikelastekodudes, lastekodudes, lasteaedades, koolides, mängumurudel, tõmmates kaasa sellele tööle kommunistlike noorte ja ametiühingute organisatsioone ning lastevanemate komiteesid.

6. Sisse seada range kontroll meditsiiniliste nõuete täitmise üle laste ja neid teenindava personaali vastuvõtmisel lasteasutistesse (sõimedesse, väikelastekodudesse, lastesanatooriumidesse, lasteaedadesse ja lastekodudesse):

a) mitte lubades nendesse asutistesse tööle isikuid, kellel puudub tõend nende tervisliku seisundi kohta veneroloogilt ja tuberkuloosiarstilt;

b) korraldades mitte harvem kui iga kahe kuu järel laste ja personaali veneroloogilist läbivaatust ja igas kvartalis uurimusi tuberkuloosi suhtes;

c) kohustades linna (maakonna) pediaatreid läbi viima igapäevast kontrolli lasteasutistes nakkushaiguste ärahoidmiseks, pannes maal need kohustused maa-arstijaoskondade juhatajaile.

Märkus: P. 6 on maksev ka vabar. väikelastekodude juhatajaile.

7. Välja selgitada ühe kuu jooksul haigete laste olemasolu lastekodudes ja kindlustada neile otstarbekohane ravi lastekodus või vastavas raviasutises. Edaspidi sisse seada range kontroll lastekodude kasvandike tervisliku seisundi üle, läbi viies õigeaegselt vajalike tervislike abinõude rakendamise ravi kindlustamiseks.

8. Kohustada sünnitusabi andmise asutiste juhatajaid kõrvaldama viivitamatult kõik sanitaar-hügieenilise režiimi rikkumise faktid ja kindlustama asutiste ruumes alati vajaliku soojuse, milleks:

a) vastu võtta sünnitajaid ainult pärast kohusliku sanitaarkorrastuse läbiviimist;

b) õigeaegselt eraldada kõrgendatud temperatuuriga sünnitajad ja vastsündinud;

c) organiseerida õiget vastsündinu toitlustamist ja hoolitsust, eriti enneaegsetele vastsündinutele;

d) isoleerida ühe kuu jooksul täielikult sünnitusosakonnad haigla teistest osakondadest;

e) sünnitusvoodeid ei tohi kasutada muuks otstarbeks, ei günekoloogiliste ega muude haigete hospidaliseerimiseks.

Sünnitusasutiste juhatajaid, kes ei kindlusta nõutavat naiste ja vastsündinute teenindamist, võtta rangeimale vastutusele.

9. Kindlustada elanikkond sünnitusabivooditega: sünnitusasutistele vajalike ruumide vabastamisega teiste asutiste alt, uute hoonete püstitamisega, sünnitusvoodite rajamisega üldistesse haiglatesse, võimaldades igal juhul igale sünnitajale statsionaarse ravi.

Isikliku vastutuse kõigile sünnitajaile statsionaarse abi and-

mise võimaldamise eest panen linna (maakonna) tervishoiuosakondade juhatajaile ja maa-arstijaoskondade juhatajaile.

10. Kohustada naistenõuandlate juhatajaid kõigi rasedate varajast (esimese kolme raseduskuu jooksul) arvelevõtmist, organiseerides laialdast sanitaarset selgitustööd ja patronaaži.

11. Igas kvartalis analüüsida naistenõuandlate tööd ja operatiivselt juhtida nende tegevust.

12. Tõhustada abordivastast võitlust, milleks:

a) organiseerida kümne päeva jooksul iga tervishoiuosakonna juurde eri abordi vastu võitlemise komisjon tervishoiuosakonna juhataja eesistumisel, tõmmates kaastööle prokuratuuri, õigusteadlaste, kohaliku täitevkomitee, ametiühinguliste ja kommunistlike noorte organisatsioonide esindajaid.

Koostada kohe komisjonide komplekstööplaanid ja esitada need Eesti NSV Tervishoiu Rahvakomissariaadile ja kohalikule täitevkomiteele kinnitamiseks. Ära kuulata igas kvartalis linna (maakonna) tervishoiuorganite ja -asutiste juhatajate ettekanded abordi vastu võitlemise komisjonides.

13. Läbi viia laiaulatuslikku sanitaarpropagandat, juhtides erilise tähelepanuga selgitustööd abortide kahjulikkuse üle, kohustades selleks naiste- ja lastenõuandlaid läbi viima süstemaatilist selgitustööd vestluste, loengute teel nõuandlates, raadios kui ka vastavate kirjutiste avaldamise teel ajakirjanduses.

## III.

Apteekide Peavalitsuse ülemat (sm. Teleskivi):

1. Korraldada apteekide võrgu kaudu NSVL Tervishoiu RK kk. nr. 715, 7. IX 45 ettenähtud koostisega eri „Ema ja lapse apteegi“ [24]) müük igale emale naiste- ja lastenõuandla poolt antud kirjalike õiendite põhjal.

## VI.

Riigi Sanitaar-peainspektorit (sm. Striž) kõvendada kontrolli lastekodudes ja teistes lasteasutistes, kusjuures sanitaar-hügieeniliste nõuete rikkumises võtta süüdlased rangele vastutusele.

## VII.

Vabariikliku Sanitaarhariduse Maja juhatajat (sm. Leht) korraldada süstemaatilist sanitaarselgitustööd käitistes, ühiselamutes, klubides jne. naiste ja laste tervise kaitse küsimuste kohta, pööra-

[24]) „Ema ja lapse apteegi“ komplekti sisustus, vt. lk. 47.

tes erilist tähelepanu abordi kahjulikkusele, kaasa tõmmates aktiivsele osavõtule sellest tööst Eesti NSV Arstide Teadusliku Seltsi ja osakondi, eriti nende akušöör-günekoloogide ja pediaatrite sektoreid.

Sanitaarselgitustöö läbiviimisel kasutada laiaulatuslikult raadiot, ajakirjandust ja sanitaarhariduslikke filme ning alloskoopilisi linte.

VIII.

Maakondade (linnade) tervishoiuosakondade juhatajaid võtta isikliku kontrolli alla laste haigestumine ja suremus väikelastekodudes ja vastsündinute jaoskondades ning nõuda sünnitusmajade, üldhaiglate sünnitusosakondade ja väikelastekodude juhatajatelt, et nad esitaksid Laste Ravi-Profülaktiliste Asutiste Valitsusele iga kuu 3. kuupäevaks informatsiooniülevaate nende teenindamisel eelmisel kuul olnud laste tervisliku seisukorra kohta. Ühtlasi nõuda nimetatud asutiste juhatajatelt operatiivsete abinõude tarvitusele võtmist sanitaar-hügieenilise olukorra tõstmiseks nendele alluvates asutistes.

IX.

Laste Ravi-Profülaktiliste Asutiste Valitsuse ülemat (sm. Säga):

1. Esitada Eesti NSV Tervishoiu Rahvakomissari asetäitjale sm. A. Reiman'ile hiljemalt iga kuu 5. kuupäevaks informatsiooniülevaadete põhjal koostatud ülevaade laste tervisliku seisukorra kohta sünnitusmajades, haiglate sünnitusosakondades ja väikelastekodudes.

2. Koostada ja esitada Eesti NSV Tervishoiu Rahvakomissarile allakirjutamiseks hiljemalt iga kuu 5. kuupäevaks kirjalik ülevaade NSV Liidu Tervishoiu Rahvakomissarile NSVL RKN 10. XI 44 määruse nr. 1571 ja NSVL Tervishoiu Rahvakomissari käskkirja nr. 755, 21. XI 44 täitmise käigu kohta.

III OSA.

# NAISTE- JA LASTEKAITSET ORGANISEERIVAD ASUTISED EESTI NÕUKOGUDE SOTSIALISTLIKUS VABARIIGIS.

## 1. Väljavõte Eesti NSV Tervishoiuministeeriumi põhimäärusest.

Kinnitatud Eesti NSV RKN määrusega 2. veebr. 1945. a. nr. 85.
(ENSV T 1945, 6, 82.)

### I. Üldeeskirjad.

1. Eesti NSV Tervishoiu Rahvakomissariaat on vastavalt Eesti NSV Konstitutsiooni § 48 ja 49 liiduvabariiklik rahvakomissariaat, alludes vahetult Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogule ja ka NSV Liidu Tervishoiu Rahvakomissariaadile.

2. Eesti NSV Tervishoiu Rahvakomissariaati juhib Eesti NSV Tervishoiu Rahvakomissar.

5. Eesti NSV Tervishoiu Rahvakomissariaadis moodustatakse Eesti NSV Tervishoiu Rahvakomissari eesistumisel kolleegium.

### II. Ülesanded.

9. Eesti NSV Tervishoiu Rahvakomissariaadi ülesandeks on:

d) sünnitusabi organiseerimine; vahetu kui ka maakonna ja linna tervishoiuosakondade kaudu teostatav sünnitusasutiste ja naiste- ning lastenõuandlate tegevuse juhtimine ja kontrollimine; valuta sünnitusmeetodite arendamine ja levitamine; vastsündinute hooldamise ja kaitse korraldamine; abortide keelu seaduse

läbiviimise organiseerimine ja selle seaduse täitmise kontrollimine;

e) laste tervise kaitse organiseerimine; vahetu kui ka maakonna ja linna tervishoiuosakondade kaudu laste ravi-profülaktiliste asutiste tegevuse juhtimine ning kontrollimine; laste tervishoiu korralduse juhtimine ja kontrollimine koolides, lastekodudes, lasteaedades ja pioneerilaagrites; vahetult alluvate laste ravi-profülaktiliste asutiste valitsemine;

### III. Struktuur.

10. Eesti NSV Tervishoiu Rahvakomissariaat jaguneb tema võimkonda kuuluvate valitsemisalade juhtimiseks järgnevalt:

A. Koosseisu kuuluvad:

. . b) Laste ja Naiste Ravi-Profülaktiliste Asutiste Valitsus, . . .

### IV. Valitsuste ja osakondade ülesanded.

12. Laste ja Naiste Ravi-Profülaktiliste Asutiste Valitsus valitseb vahetult alluvaid laste ja naiste ravi-profülaktilisi asutisi, juhib ja kontrollib vahetult ning linna (maakonna) tervishoiuosakondade kaudu laste ja naiste ravi-profülaktiliste asutiste ning teiste asutiste koosseisu kuuluvate vastavate osakondade tegevust [1]).

## 2. Eesti NSV Tervishoiu Rahvakomissariaadi Laste ja Naiste Ravi-Profülaktiliste Asutiste Valitsuse Nõukogu moodustamise kohta.

Eesti NSV TeRK kk. nr. 233, 23. apr. 1945. a.

Laste ja naiste ravi-profülaktilise töö süvendamiseks ja tähtsamate põhiküsimuste lahendamiseks k ä s i n:

1. Organiseerida Eesti NSV Tervishoiu Rahvakomissariaadi Laste ja Naiste Ravi-Profülaktiliste Asutiste Valitsuse Nõukogu Laste ja Naiste Ravi-Profülaktiliste Asutiste Valitsuse juurde järgmises koosseisus [2]).

---

[1]) Eesti NSV TeRK käskkirjaga nr. 532, 17. aug. 1945. a. on, kooskõlas NSVL Riikliku Koosseisude Komisjoni poolt koosseisudes tehtud muudatustega, sünnitusabi ja naistenõuandlate asjad eraldatud ja nende korraldamiseks loodud iseseisev sektor nimetusega Sünnitusmajade ja Naiste Konsultatsioonide Sektor, ja valitsus ümber nimetatud Laste Ravi-Profülaktiliste Asutiste Valitsuseks.

[2]) Kuna koosseis on muutuv, on see käesolevast kogust välja jäetud.

## 3. Vabariikliku Laste Ravi-Profülaktilise Abi Metoodilise Kabineti avamise kohta Eesti NSV Tervishoiu Rahvakomissariaadi juurde.

Eesti NSV TeRK kk. nr. 518, 14. aug. 1945. a.

(Väljavõte.)

Võttes aluseks NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu juures asuva Riikliku Koosseisude Komisjoni kirja nr. 7-3060, 27. III 45, lisa nr. 12:

1. Moodustan Eesti NSV Tervishoiu Rahvakomissariaadi Laste ja Naiste Ravi-Profülaktiliste Asutiste Valitsuse juures Vabariikliku Laste Ravi-Profülaktilise Abi Metoodilise Kabineti arvates 1. juulist s. a. järgmise koosseisuga:

1) kabineti juhataja, arst — 1,
2) arst-metodist — 2,
3) metodist-pedagoog — 1.

## 4. Väljavõte Eesti NSV Haridusministeeriumi põhimäärusest.

Kinnitatud Eesti NSV RKN määrusega 25. aug. 1944. a. nr. 132. (ENSV T 1944, 3, 35.)

### I. Üldeeskirjad.

1. Eesti NSV Hariduse Rahvakomissariaat on vastavalt Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi Konstitutsiooni § 48 ja 50 liiduvabariiklik rahvakomissariaat, alludes vahetult Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogule.

2. Eesti NSV Hariduse Rahvakomissariaati juhib vastavalt Eesti NSV Konstitutsiooni § 50 Hariduse Rahvakomissar.

### II. Ülesanded.

9. Eesti NSV Hariduse Rahvakomissariaat:

. . . . d) juhib ja korraldab laste eelkoolieälist kasvatust lasteaedade ja mängumurude ning pedagoogilise propaganda kaudu;

e) korraldab ja juhib laste kasvatamist lastekodudes ning laste patroneerimist; . . . .

### III. Struktuur.

10. Eesti NSV Hariduse Rahvakomissariaat jaguneb tema võimkonda kuuluvate valitsemisalade täitmiseks ja juhtimiseks järgnevalt:

. . . . a) Koolivalitsus, . . . .

IV. Valitsuste ja osakondade ülesanded.

11. Koolivalitsus juhib ja korraldab alg- ja keskkoole ning kutsehariduslikke õppeasutisi, õppe- ja kasvatustööd, juhib ja korraldab alg-, kesk- ja kutsekoolide õppejõudude ettevalmistamist, teostab nende õppeasutiste järelevalvet, juhib ja korraldab metoodilist tööd, juhib ja korraldab laste eelkoolialist kasvatust, lastekodusid ja laste ning noorte kasvatustööd väljaspool kooli [3]).

## 5. Väljavõte maakonna (linna) tervishoiuosakonna põhimäärusest.

Kinnitatud Eesti NSV RKN määrusega 11. okt. 1940. a.
(Eesti NSV T 1940, 26, 294.)

§ 1. Maakonna (linna) tervishoiuosakond on ENSV Konstitutsiooni (Põhiseaduse) § 66 (69) ettenähtud maakonna (linna) töötava rahva saadikute Nõukogu täitevkomitee osakond, missugune kooskõlas ENSV Konstitutsiooni (Põhiseaduse) § 68 (71) allub oma tegevuses nii vastava maakonna töötava rahva saadikute Nõukogule ja tema täitevkomiteele kui ka vahenditult ENSV Tervishoiu Rahvakomissariaadile.

§ 3. Maakonna (linna) tervishoiuosakonna ülesannetesse kuulub:

. . . . 4) sünnitusmajade ja emadenõuandlate töö korraldamine; abordi keeluseaduse ellurakendamine;

5) lastenõuandlate, -sõimede, -piimaköökide, lastehaiglate, -polikliinikute, -sanatooriumide ja -kuurortide töö korraldamine; laste tervishoiu korraldamine koolides, lastekodudes, lasteaedades ja pioneerilaagrites. . . . .

§ 7. Maakonna (linna) tervishoiuosakonna koosseisu kuulub:
osakonnajuhataja;
osakonnajuhataja asetäitja, ühtlasi ravi ja profülaktika inspektor;
lasteasutiste inspektor;
sanitaarinspektorid;
epidemioloogid;
kohtuarst;

---

[3]) Praegu kehtiva korra järgi on eelkoolialiste laste kasvatuse ja lastekodude juhtimine ning korraldamine eraldatud koolivalitsuse ülesannetest ja nende alade korraldamiseks moodustatud iseseisvad sektorid.

plaani- ja majandusjuhataja;
vanem tervishoiu statistik;
sekretariaat.

Arvestades kohalikke erinevusi võib maakonna (linna) tervishoiuosakonna koosseis olla väiksem.

## 6. Väljavõte rahvahariduse osakondade [4]) põhimäärusest.

Kinnitatud Eesti NSV RKN määrusega 14. dets. 1940. a.
(Eesti NSV T 1940, 66, 882.)

§ 1. Maakonna rahvahariduse osakond on Eesti NSV Konstitutsiooni (Põhiseaduse) § 66 ettenähtud maakonna töötava rahva saadikute Nõukogu täitevkomitee osakond, mis kooskõlas Eesti NSV Konstitutsiooni (Põhiseaduse) § 68 allub oma tegevuses nii vastava maakonna töötava rahva saadikute Nõukogule ja tema täitevkomiteele kui ka vahenditult Eesti NSV Hariduse Rahvakomissariaadile.

§ 2. Linna rahvahariduse osakond Tallinnas, Tartus, Narvas ja Pärnus on Eesti NSV Konstitutsiooni (Põhiseaduse) § 69 ettenähtud linna töötava rahva saadikute Nõukogu täitevkomitee osakond, mis kooskõlas Eesti NSV Konstitutsiooni (Põhiseaduse) § 71 allub oma tegevuses nii vastava linna töötava rahva saadikute Nõukogule ja tema täitevkomiteele kui ka vahenditult Eesti NSV Hariduse Rahvakomissariaadile.

§ 3. Rahvahariduse osakonna ülesandeks on rahvahariduse korraldamine vastava maakonna või linna administratiivpiirides, nimelt:

. . 2) laste kommunistliku kasvatuse teostamine koolis ja väljaspool kooli, organiseerides selleks maakonnas või linnas kooli väliste asutiste võrgu, nagu laste tehnilised jaamad, kunstilise isetegevuse majad, lastepargid, pioneeride paleed, spordijaamad jt.;

8) lasteaedade võrgu majanduslik-metoodilise korralduse teostamine;

9) koolide, lasteaedade, tehnikumide, klubide ja muude rahvahariduse asutiste uue ehituskava plaanide valmistamine;...

§ 11. Rahvahariduse ala korraldamist teistes — § 2 nimetamata linnades ja valdades teostavad nende linnade ja valdade töötava rahva saadikute Nõukogu täitevkomiteed maakonna rahvahariduse osakonna juhtimisel.

---

[4]) Rahvahariduse osakonnad kannavad praegu nimetust „haridusosakonnad".

IV OSA.

# NAISTEKAITSE JA SÜNNITUSABI.

## A. ÜLDEESKIRJAD.

### 1. Naistöötajate eelistamine mõnedel töödel.

Eesti NSV RKN määrus nr. 259, 18. veebr. 1941. a.
(ENSV T 1941, 23, 299.)

ENSV Konstitutsiooni § 94 ütleb, et naisele antakse ENSV-s mehega võrdsed õigused kõigil majandusliku, riikliku, kultuurilise ja ühiskondlik-poliitilise elu aladel.

Üheks põhiliseks nende õiguste aluseks on naise rakendamine tööprotsessi. Praegu meie tööstus laieneb vahetpidamata seninägemata tempos nii, et on karta suurt tööjõudude puudust, aga samal ajal üldise tööliste puuduse juures mõnel pool naistööjõud ei leia tööd. Seepärast tuleb rakendada kõik naistööjõud töödele, mis on nendele jõukohased, ja meestööjõud suunata nendele töödele, kus naistööjõu rakendamine ei ole otstarbekohane.

Eeltooduga arvestades otsustab Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu kehtima panna järgneva nimistu tööde kohta, milledele naistööjõu rakendamine on eelistatav:

1. Kantselei- ja kontoritööd.
2. Uksehoidjad, käskjalad, valvurid, riidehoidjad.
3. Töötajad koristamis- ja puhastamistöödel.
4. Müüjad kauplustes ja kioskites.
5. Kokad, kelnerid, ettekandjad, võõrastemajateenijad.
6. Saunateenijad.
7. Kino- ja teatriteenijad.
8. Telefonistid, telegrafistid ja raadiotelegrafistid.
9. Kirjakandjad.

10. Trammi- ja omnibusekonduktorid.
11. Joonestajad, kopeerijad.
12. Segutegijad, klaasimise ja maalritöödel töötajad ehitustööstuses.
13. Töötajad kummitööstuses, välja arvatud töötamine kummivaltside, vulkaniseerimise katelde ja presside juures.
14. Töötajad tubakatööstuses.
15. Töötajad kompveki- ja šokolaaditööstuses.
16. Töötajad naisriietuse ja pesuõmblustöödel.
17. Töötajad trükitööstuses ja köitekodades, välja arvatud töötamine trükimasinatel.
18. Töötajad turba kokkukandmisel, kuivatamisel, ladumisel.
19. Tekstiiltööstuses: ketrajad, kerijad, kudujad, kraasijad, apreteerijad, poolijad, nõelujad, käärijad, haspeldajad, säärijad, korrutajad, noppijad, heietajad, sorteerijad, niidepanijad ja läbitõmbajad, šlihtijad ja linatöölised.
20. Põlevkivitööstuses: töötajad õlimasinatel, lõhkeainete troppide valmistamisel, pumpade järelevalvel, kivilaadimisel laost vagunitesse, kivisorteerimisel ja bensiinivabriku aparaatide juures.
21. Töötajad konservitööstustes.
22. Töötajad nööri- ja võrgutööstuses.
23. Töötajad vilditööstuses.
24. Töötajad veinide ja karastavate jookide tööstuses.
25. Töötajad karbitööstuses.
26. Kunstsarvetööstuses: kaseiinikuivatajad, massisegajad-värvijad.
27. Klaasitööstuses: kandjad, lihvijad, lõikajad, puhastajad, pesijad.
28. Nahatööstuses: saapavabrikutes — pealsetööde tegijad ja masinatel töötajad; parkimistehastes — naha viimistlemise töödel töötajad.
29. Majahoidjad.
30. Laternasüütajad.
31. Roopaseadjad ja vagunisaatjad raudteel.
32. Aiatöölised.
33. Kergete esemete pakkijad ja etikettijad kõikides tööstustes.

II.

1. Kõikidel riiklikel asutistel ja ettevõtteil tuleb uute tööliste ja õpilaste töölevõtmisel edaspidi võtta nimistus (I osa) loetletud töödele eeskätt naisi.

2. Nimistus nimetamata tööaladel tuleb ettevõtete ja asutiste juhatajatel töölevõtmisel eelistada naisi neil töödel, kus nad võivad töötada ühevõrdselt meestega.

3. Kui nimistus on toodud kogu tööharus töötajad, siis naistööliste eelistamise nõue ei käi tööde kohta, kus on tarvis suurt füüsilist jõudu, nagu raskuste tõstmine jne.

## 2. Naistöötajate töö kohta 8. märtsil NSV Liidus kehtivate määruste kohaldamise kohta.

Eesti NSV RKN määrus nr. 371, 5. märtsist 1941. a.
(ENSV T 1941, 25, 324.)

Võtta kohaldamisele ja avaldada eestikeelses tõlkes:

1) NSVL Töö Rahvakomissari määrus 27. veebruarist 1926. a. naiste tööpäeva kestuse kohta 8. märtsil (TRKT 1926, 9) ja

2) NSVL Rahvakomissaride Nõukogu poolt 7. märtsil 1934 kinnitatud ÜAÜKN määrus 7. märtsist 1934 naistöölistele 8. märtsil tehtud töö eest makstava töötasu arvutamise kohta (LSKK 134, 15, 115).

Lisa nr. 1
Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu
5. märtsi 1941 määruse nr. 371 juurde.

### NSVL Töö Rahvakomissari määrus 27. veebruarist 1926 naiste tööpäeva kestuse kohta 8. märtsil.

1. Rahvusvahelisel Naistöötajate Päeval (8. märtsil) vabastatakse naised igal aastal tööst kõigis ettevõtteis, asutisis ja majandeis kaks tundi enne tavalist aega.

2. Ettevõtteis, asutisis ja majandeis, kus naised on enamuses ja kus nende töö seismajäämine kutsub välja kogu asutise, ettevõtte või majandi tööseisaku, lõpetatakse viimase töö kaks tundi varem.

3. Ühiskondlikult tarvilikes ettevõtteis, nagu: telegraaf, telefon, haiglad, transport, avalikud sööklad jne., töötajaid tööst ei vabastata ja neile makstakse töö eest tavalises korras.

4. Tüki- või päevapalga alusel palka saavatele nais- ja meestöötajatele, kes töötavad 8. märtsil mitte kogu tööpäeva, makstakse juurde kahe tunni eest nende tariifse tasumäära järgi. Kuuviisi palkasaajate palgast mingisuguseid mahaarvamisi ei tehta.

Lisa nr. 2
Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu
5. märtsi 1941 määruse nr. 371 juurde.

**NSVL Rahvakomissaride Nõukogu poolt 7. märtsil 1934 kinnitatud ÜAÜKN määrus 7. märtsist 1934 naistöötajatele 8. märtsil tehtud töö eest makstava töötasu arvutamise kohta.**

Juhtudel, kui naistöötajate üldkoosolekud otsustavad neile 8. märtsil kahe tunni võrra lühendatud tööpäeval töötada kogu tööpäeva ja arvata nende kahe tunni eest teenitud töötasu lastesõimedele, -aedadele või teisteks kultuurilisteks elu-olu tarvidusteks, makstakse töötasu naistöötajatele järgnevas korras:

1. Palga maksmisel tükitöö alusel makstakse tükitöötasu ja peale selle veel iga tunni töötamise eest vastava järgu päevatöölise tariifne tasumäär.

2. Ajatöö alusel palga maksmisel makstakse iga tunni töötamise eest kahekordne tariifne tasumäär.

## 3. Naiste tööjõu kasutamise kohta maa-alustel töödel mäekaevandamistööstuses.

Eesti NSV RKN määrus nr. 763, 24. aprillist 1941. a.
(ENSV T 1941, 49, 733 ja 51, 793.)

Avaldada eestikeelses tõlkes teadmiseks ja täitmiseks NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu poolt 25. oktoobril 1940 nr. 2128 all vastuvõetud määrus naiste tööjõu kasutamise kohta maa-alustel töödel mäekaevandamistööstuses (LMKK 1940, 30, 730).

Lisa
Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu
24. aprillil 1941 määruse nr. 763
juurde.

**NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu määrus 25. oktoobrist 1940 naiste tööjõu kasutamise kohta maa-alustel töödel mäekaevandamistööstuses.**

Seoses mehhanisatsiooni kasvuga ja ohutuse tehnika paranemisega maa-alustel töödel mäekaevandamistööstuses NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu m ä ä r a b:

Lubada rahvakomissariaatidele ja ametkondadele naiste töö-jõu kasutamist maa-alustel töödel kõigis mäekaevandamistööstuse harudes, välja arvatud järgmised kutsed: kaevurid (peale liiva- ja savikaevandamise), järelpurustajad, toestujad, käsiperforaatoritega (puurimishaamritega) puurijad, toendusmaterjali kohaletoojad järsk-kihtidel ja lõhkajad vertikaalsetes etes.

## 4. Rasedate naiste töömobilisatsioonist vabastamise kohta.

Eesti NSV TeRK käskkiri nr. 206, 19. dets. 1944. a.

Seoses NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 8. juuli 1944 seadlusega „Riikliku abi suurendamisest rasedatele naistele, lasterikastele ja vallasemadele, emade- ja lastekaitse tugevdamisest, aunime „Sangar-ema" sissèseadmisest ja ordeni „Ema au" ning medali „Emamedal" asutamisest" rakendamiseks antud NSV Liidu Tervishoiu Rahvakomissari käskkirja nr. 587 — 6. sept. 1944 põhjal k ä s i n:

Teostada rasedate naisisikute vabastamist töömobilisatsioonist tootmis- ja ehitustöödele meditsiiniliste näidustuste olemasolul viiendast raseduskuust alates.

## 5. Juhend pärastsünnitusaegse puhkuse andmise kohta emadele mittenormaalse sünnituse puhul.

Kinnitatud 13. dets. 1944. a. NSVL TeRK poolt, kooskõlastatult ÜAÜKN-ga 9. dets. 1944. a.

1. Mittenormaalseks sünnituseks, mille puhul NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 8. juuli 1944. a. seadluse p. 6 alusel võimaldatakse emadele 56 päeva puhkust pärast sünnitust, loetakse:

a) kaksikute või mitmikute sünnitus;

b) sünnitus, millele eelnes või kaasnes nefropaatia, eklampsismus või eklampsia;

c) sünnitus, mille juures tarvitati järgmisi sünnitusabioperatsioone:

keisrilõiget (abdominaalne või vaginaalne) või teisi kõhulõikusi sünnituseks, tangisünnitust, klassilist või kombineeritud pööret jalgadele, laste ekstraktsiooni vaagnatpidi, laste tükeldamisoperatsioone või platsenta käega kõrvaldamist;

d) sünnitus suurema verekaotusega, mis kutsus esile sekundaarse aneemia (Hgb alla 50%) ja sellega kaasnevad haigestumised;

e) sünnitus, millele kaasneb emaka ruptuur, sügavad emakasuudme rebendid, III järgu lahkliharebend, üsaluu liigese rebenemine;

f) sünnitus, millele järgnesid lapsevoodi haigused palavikuga üle 8 päeva, rasked endometriidi vormid, põlveperitoniidi, paradheksiidi, flobiidi (phlebitis) nähud, üldised septilised haigused jne.

g) sünnitused naistel, kes kannatavad südame- ja veresoonte orgaaniliste haiguste all (endokardiidid anatoomiliste muudatustega südameklappides, südamelihaste kahjustused ja alatine hüpertoonia), kes põevad tuberkuloosi aktiivsel kujul, neeru- ja neeruvaagna haigusi, Basedow' tõbe, diabeeti või malaariat, mis on tugevnenud raseduse lõpul või sünnituse ajal parenhümatoosseid maksa kahjustusi näiliste funktsiooniliste häiretega;

h) enneaegse sünnituse puhul (valmimata laste sünd).

2. Otsus ebanormaalse sünnituse kohta märgitakse sünnitaja haigusloosse (isiklikule kaardile) raviva arsti allkirjaga.

3. 56-päevane sünnituspuhkus märgitakse sünnitaja haiguslehele raviva arsti märkusega lahtris „Lõplik diagnoos" vastavas asutises (sünnitusmaja, sünnitusjaoskond, naistenõuandla, polikliinik, ambulatoorium, või jaoskonnaarsti poolt).

Kui ebanormaalne sünnitus toimus väljaspool raviasutist, võib raviv arst 56-päevase järelsünnitusjärgse puhkuse andmise puhul vajalikul juhul konsulteerida medtöötajat, kes abistas sünnitamisel.

## B. NAISTENÕUANDLAD JA SÜNNITUSABIASUTISED.

### 1. Linna naistenõuandlate määrustik.

Kinnitatud NSV Liidu Tervishoiu RK poolt 20. X 1942. a. (NSV Liidu Tervishoiu RK käskkirjade ja juhendite kogu, 1944. a., nr. 2).

1. Naistenõuandla on akušöör-günekoloogiline ravi-profülaktiline asutis, millel on järgmised ülesanded:

a) naisele ravi-profülaktilise abi osutamine raseduse ajal, pärast sünnitust ja günekoloogiliste haigestumiste puhul (raseduse toksikooside, enneaegse sünnituse, pärastsünnituseliste septiliste haigestumiste, rasedus- ja sünnitusaegsete verejooksude ning günekoloogiliste haigestumiste, naiste suguelundite valdkonna haiguste, sigimatuse ärahoidmine ja ravimine, gonorröa avastamine jne.);

b) naiste hulgas sanitaar-hügieeniliste harjumuste sisestamine ja vastavate ürituste läbiviimine tootmisel ja koduses elus;

c) nõuandla poolt teenindavate käitiste naistöötajate töökaitse ja töökoha tingimuste tundmaõppimine günekoloogiliste haigestumiste ärahoidmise ja rasedate tervisekaitse abinõude läbiviimise eesmärgil;

d) naistele endile kui ka nende lastele õigusliku abi organiseerimine;

e) plaanikindel võitlus abortide vastu.

2. Naistenõuandlad on järgmisetüübilised:

1) naistenõuandlad:

a) iseseisvad;

b) teiste asutiste (polikliinikute, ambulatooriumide, sünnitusmajade ja teiste) koosseisus;

2) naiste- ja lastenõuandlad (niinimetatud ühendatud või sega vana nomenklatuuri järgi):

a) iseseisvad;

b) teiste asutiste (polikliinikute, ambulatooriumide, sünnitusmajade ja teiste) koosseisus.

3. Teiste asutiste koosseisu kuuluvad naistenõuandlad (vt. p. 2, 1) on nende asutiste osakonnad ja neid juhatab eriteadlane, akušöör-günekoloog, kes kannab nende asutiste juhatajate ees täit vastutust nõuandla meditsiinilise, organisatsioonilise ja majandusliku töö eest.

M ä r k u s: Naistenõuandla juhataja töö ulatus ja viisid määratakse kindlaks iga nõuandla jaoks kohalike tervishoiuosakondade poolt kogu asutise operatiivplaani kinnitamisel.

Teiste asutiste koosseisu kuuluvad nõuandlad:

a) omavad eri koosseise ja eelarveid, missugused on välja eraldatud nende asutiste üldeelarvest, mille süsteemis nõuandlad on. Kulutusi eelarve järgi teeb asutise krediidi käsutaja naistenõuandla juhataja esitiste põhjal;

b) kogu naistenõuandla vara (mööbel, inventar, pesu) kinnistatakse nõuandlale ja seda ei või kasutada teisteks otstarveteks;

c) alludes administratiivselt selle asutise direktorile (juhatajale), mille koosseisu nõuandla kuulub, on naistenõuandla juhatajal õigus teostada oma osakonna personaali valikut.

4. Iseseisvad naistenõuandlad alluvad vahetult kohalikele tervishoiuorganitele — linna (rajooni) tervishoiuosakondadele; teiste asutiste koosseisu kuuluvad nõuandlad organiseerivad oma töö kooskõlastatult nende asutistega, saades metoodilisi juhatusi vastavalt tervishoiuosakonnalt.

5. Naistenõuandlate juhatajad määratakse teenistusse ja vabastatakse linna (rajooni) tervishoiuosakonna poolt, kellele nad

perioodiliselt aru annavad (kindlaksmääratud vormi järgi) oma tööst.

Teiste asutiste koosseisu kuuluvad nõuandlad esitavad aruanded oma tööst oma asutise juhatajale, samuti ka vastavatele tervishoiuosakondadele.

6. Naistenõuandla koosseisu kuuluvad järgmised osakonnad (kabinetid):

1) osakond (kabinet) rasedaile ja sünnitanuile
2) „ „ günekoloogilisile haigeile
3) sotsiaalõiguslik kabinet.

7. Naistenõuandla teenindab kindla rajooni või selle osa elanikkonda.

Mitme arsti olemasolu korral nõuandlas kinnistatakse iga arst kindlaksmääratud territoriaaljaoskonnale, kes teenindab naisi igal akušöör-günekoloogilise abi alal.

Teiste asutiste koosseisu kuuluvate nõuandlate poolt teenindatavad jaoskonnad võivad territoriaalselt mitte ühte langeda asutise jaoskondadega.

8. Käitiste töölisi ja teenistujaid võib teenindada nõuandlate kaudu niihästi nende elu- kui ka töökoha järgi.

9. Nõuandlad töötavad kooskõlas NSV Liidu Tervishoiu RK juhendiga.

10. Nõuandla loob oma töös alalise kontakti sünnitusmajaga, tuberkuloosi- ja suguhaiguste dispanseriga, lastenõuandlaga, teiste oma rajooni ravi-profülaktiliste asutistega, samuti ka nõuandla poolt teenindatavate tööstuskäitistega.

## 2. Linna naistenõuandla töö juhend.

Kinnitatud NSV Liidu Tervishoiu RK poolt 20. X 1942. a. (NSV Liidu Tervishoiuministeeriumi käskkirjade ja juhendite kogu, 1944. a., nr. 2).

### I. Üldosa.

1. Vastuvõtutunnid nõuandlates peab määratama teenindatavale elanikkonnale sobival ajal.

2. Rasedate ja günekoloogiliste haigete vastuvõtt toimub ühe arsti poolt, igale grupile määratakse eraldi vastuvõtutunnid (soovitavalt eraldi kabinettides).

3. Naistenõuandlate arsti ja keskmedpersonaali tööajasse tuleb arvata peale vastuvõtutundide veel abi osutamist kodus, patronaaži teostamist raseduse ajal; pärast sünnitust ja günekoloogilise haiguse puhul, samuti ka sanitaarharidustööd.

4. Naiste vastuvõtt nõuandlas peab olema organiseeritud selliselt, et ei tekiks järjekordi, milleks korduva külastuse aeg määratakse varem ette, kusjuures naistele antakse välja sedel järgneva vastuvõtuaja äratähendamisega.

5. Tööstuskäitisi teenindavatel naistenõuandlatel peab olema alaline side antud käitise administratsiooniga ja käitise ametiühingu-komiteega järgmiste küsimuste alal:

a) töökoha tundmaõppimine, osavõtt (igal üksikjuhul) küsimuse otsustamisest rasedate ja günekoloogiliste haigete töötajate üleviimise kohta ühelt töölt teisele seoses nende tervisliku seisundiga ja raseduse tähtaegadega; tütarlaste-noorukite õige kasutamine tööl; töötajate töövõimetuse arvestamine sõltuvalt naiste suguelundite haigustest;

b) koos tervishoiupunktidega sanitaar-hügieeniliste ürituste plaani läbiviimine, sealhulgas naiste isikliku hügieeni toa, lapsi rinnaga toitvate emade toa sisseseadmine ja teised;

c) koos tervishoiupunktidega sanitaarharidustöö läbiviimine naiste tervise kaitse alal, liites seda antud käitise kultuurharidustöö plaani.

6. Naistenõuandla peab süstemaatilist võitlust abortide vastu aborti põhjustavate haiguste ärahoidmise ja ravimise, sanitaarhariduslike ürituste, õigusliku abi osutamise, naistele, kes tervise tõttu vajavad eostumisvastaseid vahendeid, nende vahendite määramise teel.

## II. Nõuandla side teiste asutistega.

7. Naistenõuandla peab sidet sünnitusmajaga järgmistel alustel:

a) iga nõuandla kinnistatakse kindlale sünnitusmajale või haigla sünnitusosakonnale;

b) sünnitusmajades (haigla sünnitusosakondades) eraldatakse eri voodid 10% ulatuses nõuandla arstide poolt saadetavate patoloogiliste rasedusjuhtude tarvis.

8. Nõuandlad seavad süstemaatilise seose tuberkuloosidispanseriga, kuhu nad saadavad tuberkuloosikahtlased rasedad (pleuriit, kopsuhaigused, vereköhimine jne.) ja ilmselt haiged. Pärast uurimist ja tuberkuloosidispanseri otsust kõikide tuberkuloosi põdevate rasedate kohta peetakse eriarvestust. Teatmeid neist antakse sünnitusmajale ja nõuandla pediaatrile.

Raseda isiklikule kaardile kantakse täpne tuberkuloosiprotsessi kliiniline diagnoos.

M ä r k u s: Tuberkuloosidispanseri puudumise korral saadetakse tuberkuloosikahtlased või tuberkuloosihaiged uurimiseks ja raviks ambulatooriumi või polikliiniku eriteadlaseftisiaatri juurde.

Neil juhtudel, kus anamnees või patronaažiandmed avastavad tuberkuloosikollete (kontakti) olemasolu rasedate perekonnas, teatab nõuandla sellest tuberkuloosidispanserile kolde arvelevõtmiseks ja sünnitusmajale kohustuslike kaitsepoogete tegemiseks Calmette'i järgi.

9. Nõuandla seab seose suguhaiguste dispanseriga või polikliiniku arsti-veneroloogiga, kuhu saadab kõik süüfilise- ja gonorröakahtlased rasedad uurimiseks, järelevalvele võtmiseks ja vastavaks raviks; nende haigete kohta peetakse eriarvestust.

M ä r k u s: a) suured nõuandlad korraldavad koha peal arsti-veneroloogi korrapärase vastuvõtu, kelle juurde suunavad süüfilisekahtlased rasedad;

b) linnade ja tööstuskeskuste suurtes nõuandlates teostatakse gonorröahaigete naiste üle järelevalvet ja nende ravimist akušöör-günekoloogi poolt nõuandlas.

10. Juhtudel, mil on nõutav terapeudi või mõne teise eriteadlase (kirurgi, silmaarsti, kõrvaarsti, psühhiaatri jne.) konsultatsioon, suunatakse rase naine ja günekoloogiline haige polikliinikusse.

M ä r k u s: Suurtes naistenõuandlates, kus töötab 5 ja rohkem arsti, akušöör-günekoloogi, on vajalik kindlustada konsultant-terapeudi olemasolu koha peal.

11. Pärastsünnituseliste septiliste haigestumiste profülaktika eesmärgil suunatakse rasedad naised hambaarsti juurde suuõõne saneerimiseks.

12. Haiged, kelle suhtes tekib kahtlus pahaloomulise kasvaja suhtes (vähk, sarkoom), saadetakse rajooni onkoloogiapunkti ja võetakse nõuandlas eriarvele. Onkoloogiapunkti puudumisel saadetakse vähjakahtlased ja ilmselt haiged vahetult günekoloogilisse haiglasse.

13. Haiged, kes vajavad füsioterapeutilist ravi, suunatakse vastavate seadiste puudumisel nõuandlas polikliinikutesse (ambulatooriumidesse), kus on olemas vajalik aparatuur ja nende haigete ravivõimalused.

14. Sotsiaalõiguslikku abi vajavatele naistele on nõuandla kohustatud seda abi kindlustama nõuandla juures olevas sotsiaalõiguslikus kabinetis või suunama naist vastavatesse organisatsioonidesse, kui selles nõuandlas ei ole sotsiaalõigusliku ala töötajaid.

15. Naistenõuandlate arstid on kohustatud üksikasjaliselt uurima naisi, kes pöörduvad nõuandla poole kunsttehisliku raseduse katkestamise (abordi) eesmärgil, toimetama kõik vajalikud eelnevad uurimused ja nende uurimuste resultaatidega suunama rasedad abortide lubamise kohalikku komisjoni.

Märkus: a) Nõuandla arst ei ole õigustatud keelduma täitmast naise palvet tema suunamise asjas abortide lubamise komisjoni, toetudes meditsiiniliste näidustuste puudumisele abordi tegemiseks;

b) Rasedad, kellele komisjon keeldus andmast luba abordi tegemiseks, peavad olema nõuandla eriarvestusel, kes korraldab edasise järelevalve nende raseduskeelu üle.

## III. Meditsiintöö vormid ja sisu.

16. Raseduse kestel peab naine külastama nõuandlat keskmiselt 6 korda, alates teisest raseduskuust. Raseduse teisel poolel peab naine külastama nõuandlat mitte harvemini kui kord kuus, vajaduse korral aga ja arsti määramisel ka tihedamini. Pärast sünnitamist teeb sünnitanu keskmiselt 2 külastust.

Märkus: Nõuandla arst peab kindlustama igale rasedale naisele võimaluse nõuandla kohustusliku külastuse raseduse viimasel 4—6 nädalal.

17. Põhiliste akušööri läbivaatusviiside ja meetodite kõrval (vaagna välimine mõõtmine, emaka põhja seis, kõhu ümbermõõt jne.) on nõuandlale kohustuslikud järgmised läbivaatused:

a) sisemine läbivaatus diagonaal-konjugaadi mõõtmisega kõikide naiste juures raseduse esimesel poolel (raseduse teisel poolel toimub sisemine läbivaatus näidustuste põhjal);

b) uriini analüüs valgu peale;

c) vererõhu mõõtmine;

d) rasedate kaalumine;

e) vere uurimine Wassermann'i järgi on kohustuslik kõigile esmakordselt sünnitajatele ja rasedatele, kes on kahtlased süüfilisele, korduvalt rasedatele — vastavate näidustuste puhul.

18. Uriini analüüs valgule tehakse raseda esimese külaskäigu puhul (valgu avastamisel uriinis peab tehtama täielik kliiniline analüüs) ja alates kuuendast kuust korratakse vähemalt kord kuus ning sagedamalt olenedes näidustustest.

Uriini analüüs suhkrule ja atsetoonile tehakse vajaduse järgi. Vererõhu mõõtmist ja kaalumist toimetatakse raseda igakordsel nõuandla külastusel.

19. Nõuandla peab kindlustama rasedatele ja günekoloogilise haigusega naistele kõigi vajalike laboratoorsete-kliiniliste uurimuste tegemise võimalusi (uriini ja vere kliiniline analüüs, veresettimise reaktsioon, tupe eritiste analüüs, Wassermann'i reaktsioon ja teised). Näidatud uurimused määratakse raviva arsti poolt ja teostatakse kas nõuandlas, kus on olemas vastav laboratoorium, või kindlaksmääratud lähedalasuvas laboratooriumis, millisele nõuandla kinnistatakse.

20. Kõik laboratoorsete uurimuste andmed kantakse kohustuslikult rasedusloosse ja raseda isiklikule kaardile, missugune esitatakse sünnitusmajale.

21. Nõuandla suunab rasedad naised sünnitusmaja või haigla sünnitusosakonna rasedate palatisse järgmiste tüsistuste puhul:

a) järelejäämatu oksendamine, mida ei ole võimalik ambulatoorselt ravida, eriti haige kehakaalu kasvava languse puhul;

b) hüdropsi, neftropaatia ja eklampsismi nähtude ilmnemisel (valkaine uriinis, tursed, liigne, normiületav juurdekasv kaalus, vererõhk 140 mm ja rohkem elavhõbedasambal);

Märkus: Suurenevate eklampsismi nähtude korral (peavalu, valu rindade all, oksendamine, kõrge vererõhk, mitteselge nägemine, suur valgu ja vormiliste elementide sisaldavus uriinis) saadetakse rasedad statsionaari viivitamatult;

c) verejooksudega suguelundeist;

d) ilmsete kollatõve nähtudega;

e) teiste ülalloetlematute tüsistustega, mis ohustavad raseda naise tervist (südamerike kompensatsioonihäiretega, neeruhaigused, chorea jne.);

f) rasedad loote mitteõige ja eesasendiga (risti, viltu, tuharseisud, liigvesisus ja mitmikud) saadetakse sünnitusmajasse enne sünnituse algust tähtaegadel, mis sõltuvad tervislikust seisundist nõuandla raviva arsti korraldusel;

g) rasedad naised vaagna absoluutse kitsenemisega ja relatiivse kitsenemise raskemate järkudega, kelledel on ette näha patoloogilise sünnituse võimalus, samuti ka need, kellel on anamneesi järgi komplitseeritud sünnitus, saadetakse õigeaegselt sünnitusmajasse hospidaliseerimiseks väljaspool järjekorda.

### IV. Abi günekoloogilistele haigetele ja võitlus abortidega.

22. Naisi, kes ilmuvad nõuandlasse vastuvõtule kaebustega naistehaiguste üle, peab teenindama ühes üksikasjalise günekoloogilise läbivaatusega kõigi vajalike laboratoorsete-kliiniliste analüüsidega (vere kliiniline analüüs, SR, erituste spetsiifiline ana-

lüüs gonokokkide peale erinäidustuste järgi, Wassermann'i reaktsioon ja teised).

Kõik uurimuse analüüside andmed kantakse kohustuslikult günekoloogilise haige isiklikule kaardile.

23. Naised haigustega, mis on kahtlased vähjale, isetekkivatele nurisünnitustele, gonorröale, süüfilisele, kasvajatele, emaka verejooksudele, võetakse eriarvele süstemaatiliseks jälgimiseks, raviks ja patronaažiks.

24. Juhtudel, mil günekoloogilised haiged vajavad füsioteraapia läbiviimist, teostatakse seda vastavate seadiste olemasolul nõuandlas, seesuguste puudumisel aga kinnitatakse haiged füsioterapeutiliseks raviks kindlatele polikliinikutele.

25. Naistenõuandla viib läbi koha peal lihtsaimad günekoloogilised protseduurid (tupeloputused, tupevannitused, põletamised, tampoonid, injektsioonid).

26. Naistenõuandlal peab olema süstemaatiline side günekoloogiliste statsionaaridega haigestunud naiste õigeaegseks hospidaliseerimiseks (verejooks emakast, kasvajast, ägedad põletikulised haigused, isetekkiv nurisünnitus, kahtlased vähjale ja ilmselt vähjahaiged).

27. Naistenõuandla juhataja kannab täielikku vastutust abortidevastase võitluse organiseerimise eest oma jaoskonna piirides. Tema suunab vajaduse korral rasedaid naisi arstlikku komisjoni abordi teostamise küsimuse otsustamiseks meditsiiniliste näidustajate järgi.

28. Rasedatele, kellele ei ole antud luba abordi teostamiseks või kes ei ilmunud abordikomisjoni, samuti, kellel on anamnees korduvad abordid, korraldab nõuandla aktiivse patronaaži kogu raseduse kesteks.

29. Abortidevastase võitluse eesmärgil osutab nõuandla abi rasedusest hoidumiseks. Erilist tähelepanu tuleb osutada naistele, kes tervisliku seisundi tõttu ei või jääda rasedaks; seesugustele naistele määravad nõuandla arstid aktiivselt kaitsevahendeid.

30. Naistenõuandla peab mittetäielike abortide arvestust, välja selgitades haigusi isetekkivate abortide puhul ja korraldab nendele naistele vajaliku ravi.

Nõuandla selgitab välja samuti rasedate naiste materiaalsed elu-olustikulised tingimused, milliste tõttu tekib kahtlus, et need võivad olla põhjuseks kunsttehislikuks raseduse katkestamiseks. Neil juhtudel peab nõuandlal olema alaline side vabriku-tehase organisatsioonidega nendele naistele õigeaegseks vajaliku abi (õigusliku ja materiaalse) osutamiseks.

31. Nõuandla arst osutab arstiabi kodus neil juhtudel, mil haiged oma tervisliku seisundi tõttu ei või ise ilmuda nõuandlasse, või kus jaoskonnaarst-terapeut, kirurg jt. määravad konsultatsiooni akušöör-günekoloogiga haige juures kodus.

32. Haige külastamist kodus peab reeglipäraselt teostatama väljakutse päeval, vältimatutel juhtudel (kahtlus rasedusele väljaspool emakat, profuussed verejooksud, peritonismi nähud jt.) teostatakse viivitamatult.

33. Esmast ja kodust külastust teostatakse arsti äranägemisel (aktiivne külastus), või omaste, patronaažõe ja teiste poolt avaldatud väljakutsetele.

34. Kojukutse võetakse vastu registraatori poolt pärast selle kooskõlastamist arstiga. Vastuvõetud kojukutse kantakse sisse raamatusse „Abi kodus" väljakutse kellaaja, külastuse, haigestumise diagnoosi, samuti ka tehtud korralduste äramärkimisega.

35. Ravi-hügieenilised protseduurid kodus täidetakse arsti näpunäidetel keskmedpersonaali poolt.

## V. Patronaaž.

36. Nõuandla teostab rasedate, sünnitanute ja günekoloogiliste haigete patronaaži. Patronaažile kuuluvate naiste valikut teostab arst-günekoloog-akušöör, kusjuures patronaažile võetakse esijoones rasedad, raseduse tüsistunud kuluga naised, naised ägedate günekoloogiliste haigustega ja verejooksudega.

37. Patronaaži ülesanded on järgmised:

a) arsti korralduste ja tema poolt määratud režiimi raseda, sünnitanu ja günekoloogilise haige poolt täitmise kontrollimine;

b) raseda ja sünnitanu abistamine koduse hügieenilise olukorra parandamiseks ja nende õpetamine isikliku hügieeni reeglite ja vastsündinu eest hoolitsemise alal;

c) süstemaatiline järelevalve rasedate üle, kellele ei ole antud luba abordi tegemiseks, samuti nende rasedate üle, kellel on esinenud varemalt aborte.

38. Rasedate, sünnitanute ja günekoloogiliste haigete patronaaži teostatakse ämmaemanda (õe) poolt arsti juhtimisel, kes õpetab teda patronaaži läbi viima, analüüsib patronaažiandmeid ja arvestab selle efektiivsust.

39. Patronaaž-ämmaemand (õde) täidab naiste esmasel külastusel patronaažilehe ja märgib sellele korduvatel külastustel

kõik täiendavad ülestähendused. Patronaažileht kleebitakse haigusloo juurde.

Tööaja arvestuse seisukohalt võrdsustatakse iga ämmaemanda (õe) külastus keskmiselt $^3/_4$ töötunnile.

## VI. Sanitaarharidustöö.

40. Naistenõuandlad teevad kohustuslikult sanitaarharidustööd. Seda tööd teevad arstid, keskmedpersonaal ja sotsiaalõiguslíku kabineti, kus see olemas, töötajad.

41. Sanitaarharidustöö viiakse läbi varemalt väljatöötatud kalendrilise plaani järgi nii nõuandlais kui ka väljaspool — käitistes, tsehhides, klubides, imetavate emade tubades, sööklates ja ühiselamutes, majavalitsustes.

42. Sanitaarharidustöö vormid naistenõuandlates on järgmised:

a) isiklikud vestlused arsti vastuvõtul;

b) rühma vestlused ooteruumides;

c) loengud vastavate tabelite, diapositiivide (laterna või alloskoobi abil) demonstreerimisega;

d) emadekool, mille kavasse kuuluvad raseduse- ja pärastsünnitusaegse ning vastsündinu eest hoolitsemise hügieeni küsimused;

e) alalise ja liikuva näituse organiseerimine vastsündinute eest hoolitsemise, naiste hügieeni, laste ja täisealiste ägedate nakkushaiguste küsimuste valgustamisega;

f) seinaleht.

43. Sanitaarharidustöö temaatilise plaani koostamisel on vaja osutada erilist tähelepanu järgmistele küsimustele:

1) tütarlapse hügieen, tütarlapse ja naise hügieen;
2) raseduse- ja pärastsünnitusaegne hügieen;
3) vastsündinute eest hoolitsemine;
4) abordi kahjulikkus;
5) tunnused vähi varaseks avastamiseks;
6) naistehaigused;
7) veneerilised haigused (peaasjalikult gonorröa);
8) ägedatest nakkushaigustest hoidumine;
9) sotsiaalõiguslikud küsimused.

44. Nõuandla poolt läbiviidud sanitaarharidustöö aruanded esitatakse kvartalite kaupa linna (rajooni) tervishoiuosakondadele, ärakirjad aruannetest — rajooni sanitaarhariduse majadele.

## VII. Töö arvestus.

45. Jooksva järelevalve arvestamiseks naiste üle raseduse ajal, pärast sünnitust ja günekoloogiliste haiguste kordadel ning võimalikult varase signaliseerimise eesmärgil enam-vähem tõsiste haigestumiste puhkudel peetakse paralleelselt haiguslugudega:

*1. Kartoteeki:*

a) naiste kohta, kelle juures on märgata kõrvalekaldumist raseduse normaalajast (toksikoosid, missugused eriti osutavad eklampsiale, loote ebaõige asend, eriti ristasendis, kitsas vaagen, verejooksud, äge aneemia raseduse ajal jne.), rasedate kohta, kellele ei antud luba arstliku komisjoni poolt abordi teostamiseks, ja naiste kohta, kellele aktiivselt soovitatakse kaitsevahendeid;

b) günekoloogiliselt sagedasti ja kestvalt haigestuvate naiste kohta, pahaloomuliste kasvajate, gonorröa all kannatavate ja keisrilõike läbiteinute kohta.

*2. Järgmisi registratsiooniraamatuid (-vihikuid):*

a) töövõimetuslehtede kohta dekreedijärgsete puhkuste andmise alal igakuuliste arvutustega aja pikenemise ja puudujäägi kohta;

b) töövõimetuslehtede kohta ajutise töövõimetuse alal;

c) abi osutamise kohta kodus;

d) haigete hospidaliseerimise kohta;

e) abordikomisjonidesse saadetud naiste kohta ja naiste kohta, kellel oli mittetäielik abort;

f) sanitaarharidustöö kohta temaatika ja kuulajate arvu äratähendamisega.

### 3. Sünnitusabi komisjoni moodustamine.

Eesti NSV TeRK kk. nr. 152, 17. maist 1946.

Sünnitus- ja günekoloogilise abi süvendamiseks ja tähtsamate põhiküsimuste lahendamiseks k ä s i n:

1. Organiseerida Eesti NSV Tervishoiuministeeriumi Sünnitusmajade ja Naiste Konsultatsiooni Sektori juurde Vabariiklik Sünnitusabi Komisjon järgmises koosseisus [1]).

[1]) Kuna koosseis on muutuv, siis on see käesolevast käsiraamatust välja jäetud.

## 4. Sünnitusmaja struktuur ja töö korraldus.

Kinnitatud NSV Liidu TeRK poolt 9. mail 1938. a.

1. Sünnitusmaja (-osakonna) koosseisu kuuluvad kohustuslikena järgmised osakonnad:

a) normaalosakond (füsioloogiline), kuhu kuuluvad vastuvõtu-läbilaskesõlm, sünnitusblokk (sünnituseelne, sünnitus-, operatsioonituba jne.), sünnitusjärgsed palatid ja füsioloogiline laste-osakond (vastsündinute palatid);

b) osakond (palat) raseduse patoloogiliste juhtude jaoks;

c) osakond palavikuhaigeile sünnitajaile ja sünnitanuile (kahtlane ja vaatlusosakond) samade elementide koosseisuga kui füsioloogilinegi osakond;

d) septiline osakond (laatsaret), milline korraldatakse täiesti isoleeritud ruumis suurte sünnitusmajade (-osakondade) juures, kus on 100 voodit ja üle selle ja mida kasutatakse sünnitusjärgsete septiliste haigestumiste hospidaliseerimiseks.

2. Sünnitusmaja (-osakonna) vastuvõtu-läbilaskeblokki kuuluvad:

a) vastuvõturuum (vestibüül), kuhu sünnitaja saabub;

b) filter, kus toimub sünnitajate valik, kes kuuluvad vastuvõtule füsioloogilisesse või kahtlasesse osakonda;

c) läbivaatusruum ja sanitaarkorrastusruum niihästi füsioloogilises kui ka kahtlases osakonnas.

Märkus: 1. Väikestes sünnitusmajades (-osakondades) võib sünnitajate läbivaatust ja sanitaarkorrastust koondada ühte tuppa.

2. Sünnitusmajades, kus ei ole võimalik eraldada eri tuba filtri jaoks, võib sünnitajate valik toimuda vastuvõturuumi (vestibüüli) eraldatud osas. Filtri korraldamine normaal-füsioloogilises osakonnas endas ei ole lubatud.

3. Sünnitusblokis tuleb igal pool, kus see on võimalik, eklampsiahaigeile sünnitajaile ja sünnitanuile ette näha isoleeritud vaikne tuba, mille aknad peavad omama seadist tubade pimendamiseks.

4. Voodite arv patoloogilise raseduse osakonnas peab olema 6 kuni 8% sünnitusmaja (-osakonna) voodite üldarvust.

Väikestes sünnitusmajades (-osakondades), kus ei ole võimalik eraldada iseseisvaid osakondi (palateid) raseduse patoloogiliste juhtude tarvis, määratakse selleks otstarbeks füsioloogilises sünnitusjärgses osakonnas vajalik arv voodeid, mis peavad olema koondatud ühte või kahte palatisse, mis on isoleeritud mürast ja mis kindlustavad haigeile rahuliku olemise.

5. Patoloogilise raseduse osakondades (palatites) hospidaliseeritakse nõuandla poolt saadetavad ja ka vahetult sünnitusmaja poole pöörduvad rasedad vastavate näidustuste olemasolul.

6. Voodite arv kahtlases osakonnas peab võrduma 15—20% sünnitusmaja (-osakonna) voodite üldarvust.

Väikese voodite arvuga (kuni 10—12 voodit) sünnitusmajades, kus ei ole võimalik eraldada osakonda palavikuhaigeile naistele, on kohustuslik korraldada isolaator eraldi toas vajaliku voodite arvuga. Need palatid peavad olema küllaldaselt isoleeritud teistest sünnitusmaja tubadest.

On kategooriliselt keelatud paigutada palavikuhaigeid sünnitajaid ja sünnitanuid tervete hulka.

7. Kahtlase osakonna lastetoas peavad leiduma mõningad poolboksid, et isoleerida lapsi, kelle emad on kahtlased mitmesugustele nakkustele.

8. Vastuvõtmisele kahtlasesse osakonda kuuluvad kõik naised, kes on kahtlased nakkuse suhtes, nimelt:

a) sünnitajad ja sünnitanud, kelle temperatuur on 37,6° ja üle selle, kusjuures nakkuse iseloom ei ole selgunud;

b) naised mittetäieliku abordiga võimaliku nakkusallikaina;

c) süüfilisehaiged sünnitajad ja sünnitanud;

d) sünnitajad enneaegse sünnituse puhul, mille etioloogia ei ole selgitatud;

e) sünnitajad ilmsete gonorröa tunnustega;

f) naised naha- ja muude haigustega, mis on ohtlikud haiguse edasiandmise võimaluste poolest teistele naistele (favus, sügelised, furunkuloos, mastiit).

Märkus: 1. Kahtlastesse osakondadesse vastuvõetud mittepalavikuhaiged sünnitajad ja sünnitanud isoleeritakse võimalust mööda maksimaalselt palavikuhaigeist.

2. Süüfilisehaiged või süüfilisekahtlased naised kindlustatakse eraldi lauanõudega.

9. Septiliste osakondade voodite arv peab olema 5% sünnitusmaja voodite üldarvust.

Septilisi osakondi mitteomavad sünnitusmajad (-osakonnad) korraldavad sideme üldhaiglatega, kuhu vastavatel juhtudel viiakse üle sünnitajad ja sünnitanud septiliste haigestumistega.

10. Sünnitusmajad, kus ei ole boksidega varustatud sünnituspalateid, ei tohi võtta vastu sünnitajaid üldnakkushaigustega (sarlakid, roos jne.) ja suunavad nad vahetult haiglate nakkusosakondadesse.

## 5. Juhend vastsündinute silmade eest hoolitsemiseks sünnitusmajades.

Kinnitatud NSV Liidu Tervishoiu RK poolt 12. nov. 1945. a.

1. Vastsündinute silmade profülaktikat teostatakse erandituit kõigile vastsündinutele (ka nendele, kelle vanemate anamnees ei osuta gonorröale).

2. Vastsündinute silmade profülaktikat teostatakse viivitamatult lapse sünni järel enne tema eraldamist emast.

3. Profülaktikat teostab ämmaemand pärast eelnevat hoolikat käte puhastamist antiseptilise vedelikuga ja käte kuivatamist steriilse marlist pühkerätikuga.

4. Vastsündinute silmade profülaktikat teostatakse kahemomendilisel viisil:

1) esiteks vastsündinute silmalaud kuivatatakse kuiva steriilse vatiga, iga silma jaoks eri tampooniga;
2) selle järel kergelt eemale tõmmates alumist laugu ja eemale nihutades ülemist laugu tilgutatakse pipetiga alumise lau limanahale, lau ja silma vahelisele nurgale 2%-st lämmastikhapu hõbeda lahust (põrgukivi).

Pärast seda lastakse ettevaatlikult laud alla, et mitte välja suruda sissetilgutatud lahust.

Pärast põrgukivilahuse sissetilgutamist ei ole vaja silmi pesta.

M ä r k u s: 2%-ne põrgukivilahus tuleb iga päev vahetada ja tarvitada ainult värskelt valmistatud lahust. 2%-ne põrgukivilahus tuleb hoida tumedast klaasist nõus õhukindla korgiga pealkirjaga „Vastsündinute blenorröa profülaktika jaoks" ja koostise üksikasjalise äranäitamisega. Põrgukivilahuse igakordse tarvitamise eel tuleb enne järele vaadata pudeli pealkiri.

Pipette keskmise suurusega avausega tuleb kohustusliku't tarvitada steriilseid ja iga lapse kohta individuaalseid. Pipette tuleb võimaluse korral steriliseerida autoklaavis; autoklaavi puudumise korral tuleb steriliseerida keetmise teel. Pärast keetmist tuleb jälgida pipettide kuivatamist, milleks tuleb neid paigutada vertikaalasendisse vee väljajooksmiseks kuiva steriilsesse nõusse õhukindla korgiga ja nõu põhja asetada steriilne marli.

### Vastsündinute silmade eest hoolitsemine lastepalatis.

1. Kui puudub eritus silmadest, alustatakse vastsündinu silmade hommikust tualetti keedetud vees või 2%-ses boorhappelahuses või manganhapu kaaliumi lahuses 1:10000 märjaks kastetud vatiga, iga silma jaoks võetud eri tampooniga.

Silmade eest hoolitsemist teostatakse ainult keskmedpersonaali poolt. Enne iga lapse tualetti on kohustuslik käte pesemine antiseptilise lahusega ja nende kuivatamine.

Kui puudub eritus silmadest, ei võeta vastsündinute korduvaid silmade puhastusi ette enne 24 tunni möödumist.

2. Kui ilmub vähene eritus silmadest, peseb medõde silmi steriilse vatiga, milline on märjaks kastetud manganhapu kaaliumi lahuses 1 : 8000, vastavalt sellele, kuidas koguneb eritust.

Medõel on kohustuslik käte pesemine antiseptilise lahusega ja nende kuivatamine iga silmade puhastuse eel.

3. Kui ilmneb vähene eritus ühest silmast, asetatakse vastsündinu haige silma poolsele küljele ja medõde peseb esiteks puhtaks terve silma ja selle järel haige silma.

4. Iga väiksema kahtluse korral vastsündinute silmade blenorröa põletikule (laugude paistetus ja punetamine, mädane eritus) teatatakse sellest lastepalati arstile ja viiakse kiiresti läbi silmade erituse bakterioloogiline uurimine.

5. Puuduvad silmade erituses gonokokid, viiakse ravi läbi lastepalati arsti näpunäidetel ja juhtimisel.

6. Avastatakse vastsündinu silmade erituses gonokokke, isoleeritakse vastsündinu koos emaga eraldi ruumi (eri vooditele), eraldi individuaalhoolitsus esemetega (seal, kus ei ole eraldi tuba, eraldatakse ema ja laps teistest liikuvate boksidega).

Silmatripperihaigete vastsündinute eest hoolitsev personaal teeb sellele vastsündinule tualetti pärast kõikidele tervetele lastele tehtud tualetti eraldi kitlis, hoolika kohustusliku kätepuhastamisega enne ja pärast tualetti.

Silmatripperihaigete vastsündinute ravi teostatakse kohustuslikult silmaarsti näpunäidetel ja järelevalvel.

7. Igast vastsündinute silmade haigestumise juhust teatab sünnitusmaja viivitamatult tervishoiuosakonnale ja väljakirjutamisel ka nõuandlale, kelle järelevalvele läheb vastsündinu.

Sünnitusmajast väljakirjutamisel saadetakse silmatripperisse haigestunud vastsündinu silmahaiguste haiglasse või polikliiniku silmahaiguste arsti korraldusse.

**Üritused sünnitanute suhtes.**

1. Iga nõuandla, kelle järelevalvel oli naine raseduse ajal, selgitab ja annab oma otsuse raseda gonorröasse haigestumise suhtes.

2. Sünnitaja, tulles sünnitusmajasse, esitab viimasele selle otsuse (selle olemasolul).

3. Iga sünnitusmaja peab kõikide gonorröahaigete sünnitajate täpset arvestust niihästi naistenõuandlate poolt esitatud teadete kui ka sünnitusel avastatud juhtude põhjal.

4. Sünnitaja juures kindlaks tehtud gonorröa juhtude puhul tuleb eriti hoolsalt jälgida käte pesemise järele enne lapse igakordset toitmist.

5. Enne gonorröahaige sünnitanu väljakirjutamist antakse talle juhatust profülaktiliste ürituste kohta vastsündinu silmade suhtes.

## 6. Emade- ja lastekaitse sotsiaalõiguslike kabinettide määrustik.

Kinnitatud 30. juunil 1946. a. Eesti NSV Tervishoiuministeeriumi poolt.

1. Sotsiaalõiguslikud kabinetid organiseeritakse tervishoiusüsteemis laste- ja naistenõuandlate ja teiste emade- ja lastekaitseasutiste juures (suured sünnitusmajad ja väikelastekodud) sotsiaalõigusliku abi andmiseks rasedaile, väikelastele ja nende emadele.

2. Sotsiaalõiguslikke kabinette peetakse ülal linna või maakonna tervishoiuosakonna arvel. Abiandmine toimub tasuta.

3. Sotsiaalõiguslikud kabinetid avatakse linna või maakonna tervishoiuosakonna loal, kes kinnitab kabineti koosseisud ja eelarve.

4. Sõltuvalt töö ulatusest organiseeritakse sotsiaalõiguslik kabinet ühe asutise juures või üks kabinet kahe või mitme asutise teenindamiseks.

5. Sotsiaalõiguslike kabinettide ülesannete hulka kuulub rasedate, emade ja väikelaste õiguste ja huvide kaitse kehtiva nõukogude seadusandluse (abielu, perekonna, töö, korteri jne.) alusel:

a) õigeaegse juriidilise abi andmise teel emale elatusraha, lasterikastele ja üksikemadele antava riikliku toetuse, pensioni, sotsiaalkindlustuse jne. nõudmisel;

b) korralduste teostamise teel väikelaste järelevalvetuse likvideerimiseks;

c) naiste tööalaliste õiguste kaitsmise teel (seaduste täitmine rasedate ja lapsi rinnaga toitvate naiste töölevõtmisel, töö vaheaegade andmisel rinnaga toitmiseks jne.);

d) osavõtu teel võitlusest illegaalsete abortide vastu;

e) osavõtu teel nõuandla korraldustest ema ja lapse elu-oluliste tingimuste paremustamiseks, nagu korteriolud, laste paigu-

tamine vastavatesse asutistesse, ajutise materiaalse abi andmine jne.;

f) osavõtt nõuandla ja väikelastekodude tööst laste patroneerimise alal (patronaadi populariseerimine, lepingute vormistamine lapsi kasvatavatele perekondadele, õigusliku ja elutarbelise abi andmine, osavõtt patroneeritavate laste perioodilistest järelevaatustest jne.);

g) võitlus vanemlike kohustuste mittetäitmise vastu.

6. Lasterikaste emade suhtes on sotsiaalõiguslikud kabinetid peale õigusliku ja elutarbelise üldabi andmise kohustatud teostama järgmisi korraldusi:

a) naiste- ja lastenõuandlate teadete alusel võtma arvele lasterikkaid ja üksikemasid, kes saavad riiklikku toetust ja kellel on selleks õigus;

b) abistama toetuste määramiseks vajalike dokumentide, sünnitunnistuste ja õiendite nõutamisel ja vormistamisel emast lahus elunevate laste elusoleku kohta jne.;

c) soodustama lasterikaste emade kaebuste kiireimat läbivaatamist vastavais asutistes;

d) maakonna (linna) tervishoiuosakonna ülesandel teostama kontrolli lasterikastele emadele ja üksikemadele riikliku toetuse määramise ja maksmise korra täpse täitmise üle.

7. Osavõtt võitlusest illegaalsete abortide vastu toimub:

a) kõigi naiste õigeaegse arvelevõtmise teel, kellele nõuandlate andmeil keelduti teostamast aborti, nende naiste patroneerimise ja neile maksimaalse õigusliku ja elutarbelise abi andmise teel perekonnaelu, töö, korteri jt. küsimusis;

b) naiste patroneerimise teel vajalikel juhtudel peale mittetäieliku abordi nähte;

c) kohtu- ja prokuratuuriorganeile saadetavate asjade vormistamise teel;

8. Võitlus väikelaste järelevalvetuse vastu toimub üksikemade õigeaegse arvelevõtmise, nendega kasvatustöö tegemise, neile vajaliku abi andmise teel, aidates kaasa töö muretsemisel, korteriolude parandamisel, lapse paigutamisel lasteasutisse ja lühiajalise materiaalse toetuse saamisel jne.

9. Sünnitusmaja juures töötav sotsiaalõiguslik kabinet avastab õiguslikku ja muud abi vajavad üksikemad ja korraldab seda abi, eriti laste järelevalvetuse vältimiseks.

10. Väikelastekodu sotsiaalõiguslik töö seisab asutises viibivate laste vanemate otsimises, pensioni ja toetuste nõutamises,

asjade esitamises prokuratuurile leidlaste vanemate kriminaalvastutusele võtmise otstarbel.

11. Sotsiaalõiguslike kabinettide ülesannete hulka kuulub emade- ja lastekaitset käsitleva nõukogude seadusandluse populariseerimine laste- ja emadekaitseasutistes, ettevõtete juures töötavates klubides jne.

12. Sotsiaalõigusliku töö põhimeetodiks peab olema patronaaž, mis seisneb abivajavate emade ja laste õigeaegses avastamises, kestva järelevalve teostamises nende üle ja neile igakülgse abi korraldamises.

13. Oma eesmärke teostab sotsiaalõiguslik kabinet järgmiselt:

a) selgitab emade ja laste elamistingimusi;

b) kutsub emasid ja teisi isikuid kabinetti vajalikele läbirääkimistele;

c) vormistab kokkuleppeid lapse isa ja ema või teiste isikute vahel;

d) peab emade ja laste asjus läbirääkimisi vastavate asutiste ja ametiisikutega ja teeb vajalikke järelepärimisi, saadab vastavatesse asutistesse avaldusi ja teateid ebakorrapärasuste, viivitamise ja lasterikaste emade teiste õiguste ja huvide rikkumise üle neile riikliku toetuse määramisel;

e) esineb emade- ja lastekaitseorganite nimel kohtus ja esitab nõudeid lastele ülalpidamisraha saamiseks, esitab kohtule ja prokuratuurile asjad vanemate õiguste äravõtmise ja lastevanemate ning teiste isikute kriminaalvastutusele võtmiseks laste mahajätmise pärast, esitab konfliktide puhul kohtule arvamusi selle kohta, kumma vanema juurde laps tuleks jätta.

14. Edasilükkamatu ajutise materiaalse toetuse andmiseks emale või lapsele on sotsiaalõigusliku kabineti käsutuses sotsiaalse abistamise fond tervishoiuosakonna poolt assigneeritud krediidi arvel.

15. Sotsiaalõiguslikku kabinetti juhatab juhataja, kes määratakse ametisse nõuandla või teise asutise poolt, mille juures kabinet tegutseb. Juhataja peab omama juriidilisi teadmisi emade- ja lastekaitset käsitleva seadusandluse ja emade- ja lastekaitse üldiste põhialuste alal.

16. Sotsiaalõigusliku kabineti patronaažtöö pannakse selleks eriliselt määratud kabineti patronaažõele.

Korteriolude kohta käivat ja elutarbelist laadi kontrolli teostavad ühtlasi nõuandla jaoskonnaõed.

17. Sotsiaalõiguslik kabinet värbab oma tööle ühiskondlikke ja ametiühingulisi organisatsioone, nagu saadikute rühmad ettevõtetes, insenertehnilise personaali naistenõukogud ja teised.

18. Sotsiaalõiguslikul kabinetil on pidev kontakt kohtu ja prokuratuuriga, perekonnaseisuaktide bürooga, elamutevalitsuse osakonnaga oma tegevusrajoonis, kohaliku täitevkomitee rahandusosakonnaga, paljulasteliste ja üksikemade riikliku toetuse osakonnaga, sõjaväelaste perekondade heaolu ja hooldamise valitsuse kohaliku osakonnaga, kohalike parteiorganitega, ametiühingute vabariikliku komiteega, rasedate puhkekodudega, väikelastekodudega ja kõigi lasteasutistega.

19. Sotsiaalõigusliku kabineti üldjuhtimine ja kabineti õige tegevuse kontrollimine, kabineti koosseisu komplekteerimine jne. on selle asutise (nõuandla, väikelastekodu, sünnitusmaja jne.) juhataja ülesanne, mille juures sotsiaalõiguslik kabinet töötab. Selle asutise juhataja on sotsiaalõigusliku kabineti ülalpidamiseks antavate krediitide käsutaja.

20. Sotsiaalõiguslikul kabinetil peab olema kasutada ruum, mis vastab tema töö erilisustele.

21. Sotsiaalõiguslik kabinet esitab igakuuse lühikese aruande oma tegevuse kohta selle asutise juhatajale, mille juures ta tegutseb.

22. Kabinetil on oma nurgatempel.

Dokumentatsioon sotsiaalõigusliku kabinetis:

**Kaart nr. .....**

**sotsiaalõigusliku kabineti poole pöördunu kohta.**

Nõuandla nimetus .....

1. Perekonna-, ees- ja isanimi .....
2. Sünniaeg .....
3. Elukoht .....
4. Töökoht .....
5. Töötasu ja sissetuleku suurus .....
6. Abielus / vallaline .....
7. Lapsed .....
8. Asja algatamine .....
9. Asja sisu ja käik .....
10. Asja lõpetamine .....
11. Märkused .....

Päevik.

..... sotsiaalõigusliku kabineti töö kohta.

| Kuu-päev | Perekonna-, ees- ja isanimi | Elukoht | Asja sisu | Märkused |
|---|---|---|---|---|
| | | | | |

Aastaaruanne

..... nõuandla sotsiaalõigusliku kabineti töö kohta.

| Jrk. nr. | Asja liik | Külastuste arv | Märkused |
|---|---|---|---|
| 1. | Sotsiaalkindl. | 25 | Peetud vestlusi ..... korda |
| 2. | ..... | ..... | Esinetud ettekannetega ..... korral |
| 3. | ..... | ..... | Esinetud ringhäälingus ..... korral |
| . | | | jne. |
| . | | | |
| . | | | |

Tallinnas, „ “ ..... 194.....a.

(allkiri)

Sotsiaalõigusliku kabineti juhataja.

## C. VÕITLUS ABORTIDEGA.

### 1. Abortide keelust, kriminaalkaristuse kõrgendamisest alimentide mittemaksmise eest.

NSVL KTK ja RKN määrus 27. juun. 1936. a. (LSKK 1936, nr. 34, art. 309).

Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon, pannes aluse igasuguse klassiekspluatatsiooni ja klasside eneste hävitamisele, sai ühtlasi ka naiste täieliku ning lõpliku orjusest vabastamise alguseks.

Üheski riigis maailmas ei kasuta naine nii täielikku üheõigustlust kõigis poliitilise ja ühiskondliku elu valdkondades ning perekonnaelus kui NSVL-s.

Üheski riigis maailmas ei saa naine kui ema ja kodanik, kellel lasub suur ja vastutusrikas kodanikkude sünnitamise ja kasvatamise kohus, sellise austuse osaliseks ega oma sellist seaduslikku kaitset kui NSVL-s.

Kuid esimesil aastail peale kodusõda ja relvastatud interventsiooni tekkinud majanduslik kokkuvarisemine riigis ja eelrevolutsioonilise ajajärgu pärandina esinev naiste kultuuritaseme madalus ei võimaldanud neil kohe täielikult kasutada neile seadusega antud õigusi ning ilma kartuseta tuleviku pärast täita oma kohuseid kodanikuna ning emana, kes on vastutav oma laste sünni ja esialgse kasvatuse eest. Seoses sellega lubas Nõukogude võim 18. nov. 1920. a. naistele abortide tegemise (raseduse kunstliku katkestuse), kuni, nagu kirjutas Tervishoiu Rahvakomissariaat ja Kohtu Rahvakomissariaat, „minevikumoraali jäänused ja oleviku rasked majanduslikud tingimused veel sunnivad osa naisi ette võtma seda operatsiooni“ (VSKK 1920, nr. 90, art. 471).

Juba 1913. a. kirjutas Lenin, et teadlikud töölised on „neomaltusianismi järeleandmatud vaenlased — selle voolu, mis on määratud eelarvamustesse tardunud ja ennastarmastavale väikekodanlikule paarikesele, kes hirmuga pomiseb: annaks jumal endilgi kuidagi hinge sees hoida, lapsi parem juba pole vaja“.

Kuid tõstes häält abordi kui sotsiaalse pahe vastu leidis Lenin, et aborti üksnes keelavad seadused on temaga võitlemiseks ilmsesti mitteküllaldased. Veel enam, ta näitas, et kapitalismi tingimustes need seadused peegeldavad ainult „valitsevate klasside silmakirjalikkust“, sest et nad „ei ravi kapitalismi paiseid, vaid muudavad nad rõhutud massidele eriti kurjaloomulisteks ja rasketeks“ (XVI k., lk. 498—499).

Ainult sotsialismi tingimustes, kus puudub inimese ekspluateerimine inimese poolt ja kus naine on ühiskonna täieõiguslik liige ning töötajate progresseeruv majandusliku heaolu tõus esineb ühiskondliku arengu seadusena, võib tõsiselt päevakorrale võtta võitluse abordiga, muuhulgas ka keeluseaduste abil.

Kapitalistliku ekspluatatsiooni hävitamine NSVL-s, majandusliku heaolu kasv ning töötajate poliitilise ja kultuurilise taseme hiigeltõus võimaldavad tõsta küsimust Tervishoiu Rahvakomissariaadi ja Kohtu Rahvakomissariaadi 18. nov. 1920. a. määruse muutmise kohta.

Naiste ja nende laste vajalik materiaalne kindlustamine, riiklik abi lasterikastele, sünnitusmajade, lastesõimede ja lasteaedade võrgu maksimaalne laiendamine, abikaasade lahuselu puhul lapse isa poolt ülalpidamiseks makstavate summade miinimumi seadus-

andlik kindlaksmääramine ühelt poolt ja abortide keeld teiselt poolt ühes karistuse kõrgendamisega kohtu poolt väljamõistetud laste ülalpidamisraha kuritahtliku mittemaksmise eest, ning mõningate muudatuste sissevõtmine abielulahutuse seadlusandlusse, selleks et võidelda kergemeelse suhtumise vastu perekonnasse ja perekondlikesse kohustesse, — see on tee, millele tuleb asuda selle suure, kogu elanikkonda haarava küsimuse lahendamisel. Selles suhtes tuleb Nõukogude valitsus vastu töötavate naiste rohkearvulistele avaldustele.

Seoses eeltooduga ning arvestades projekti arutlemisel kodanike poolt tehtud mõningaid märkusi, NSVL Kesktäitevkomitee ja Rahvakomissaride Nõukogu määravad:

## I. Abortide keelust.

1. Seoses abortide kindlakstehtud kahjulikkusega keelata nende tegemine nii haiglais ja spetsiaalseis raviasutistes kui ka arsti juures kodus ning rasedate erakortereis. Abordi tegemist lubada erandina vaid neil juhtudel, kui raseduse jätkumine on rasedale naisele elukardetav või ähvardab teda raske tervisekahjustusega, samuti kui vanemail on raskeid päritavaid haigusi, ning seda lubada ainult haiglais ja sünnitusmajades.

2. Abordi tegemise eest väljaspool haiglat või olgugi haiglas, kuid tähendatud tingimuste rikkumisega, määrata aborti teinud arstile kriminaalkaristusena türm 1 kuni 2 aastani, abordi tegemise eest aga tervishoiuvastases olukorras või isikute poolt, kel ei ole arstiteaduslikku eriharidust, määrata kriminaalkaristusena türm mitte alla 3 aasta.

3. Naise sundimise eest abordi tegemisele määrata kriminaalkaristusena türm kuni 2 aastani.

4. Rasedaile naistele, kes aborti teevad tähendatud keeldu rikkudes, määrata kriminaalkaristusena ühiskondlik laitus, abortide keelu seaduse korduval rikkumisel aga — trahv kuni 300 rublani.

## VIII. Kriminaalkaristuse kõrgendamisest alimentide mittemaksmise eest.

31. Kõrgendada kriminaalkaristust kohtu poolt väljamõistetud laste ülalpidamisvahendite mitteandmise eest — kuni 2 aastase kinnipidamiseni türmis, pannes alimentide maksmisest kõrvalehoiduja otsimise kulud tema arvele.

## 2. Arstiteaduslike näidustuste alusel teostatava abordi lubamise korra kohta.

ENSV RKN määrus nr. 323, 25. veebruarist 1941. a. (ENSV T 1941, 28, 357).

Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu määrab:

1. Avaldada teadmiseks ja täitmiseks NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu poolt 22. novembril 1936. a. nr. 2012 all vastuvõetud määrus arstiteaduslikkude näidustuste alusel teostatava abordi lubamise korra kohta ja nimetatud määrusele lisandatud Arstiteaduslikkude näidustuste alusel teostatava raseduse kunstliku katkestamise operatsiooni (abordi) lubamise korra määrustik eestikeelses tõlkes.

2. Arstiteaduslikkude näidustuste alusel teostatava raseduse kunstliku katkestamise operatsiooni (abordi) lubamise korra määrustiku vastu eksijaid võetakse kriminaalvastutusele.

Lisa
Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu
25. veebruari 1941 määruse nr. 323
juurde.

### NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu määrus arstiteaduslikkude näidustuste alusel teostatava abordi lubamise korra kohta.

NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu määrab:

Kinnitada NSV Liidu Tervishoiu Rahvakomissari poolt esitatud Arstiteaduslikkude näidustuste alusel teostatava raseduse kunstliku katkestamise operatsiooni (abordi) lubamise korra määrustik.

Lisa
NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu
määrusele 22. novembrist 1936
nr. 2012.

### Arstiteaduslikkude näidustuste alusel teostatava raseduse kunstliku katkestamise operatsiooni (abordi) lubamise korra määrustik.

NSV Liidu Kesktäitevkomitee ja Rahvakomissaride Nõukogu määrus 27. juunist 1936 Abortide keelust nõuab tervishoiutöölistelt selle kõige täpsemat ja kohusetruumat täitmist.

Nõukogude arst peab omandama kindla arusaamise, et abort ei ole mitte ainult kahjulik naise tervisele, vaid on samuti tõsine sotsiaalne pahe, mille vastu võitlemine on iga teadliku kodaniku, esijoones aga tervishoiutöölise kohus.

Kohusetruu nõukogude arst ei tohi lubada oma praksises vähimatki kõrvalekaldumist neist põhialustest, mis kindlaks määrati

NSV Liidu Kesktäitevkomitee ja Rahvakomissaride Nõukogu määrusega 27. juunist 1936 ja milles väljendati, et abort on seadusega keelatud ja lubatakse vaid kui erand neil juhtudel, mil „raseduse jätkumine on elukardetav rasedale või eriti ohtlik tema tervisele, samuti kui on tegemist pärivuse kaudu vanematelt edasiantavate raskete haigustega".

Haigused, millede puhul lubatakse teostada aborti, on ette nähtud NSV Liidu Tervishoiu Rahvakomissariaadi poolt kinnitatud aborti võimaldavate arstiteaduslikkude näidustuste loetelus (lisandatakse).

Nende näidustuste igasugune omavoliline ja laiendav tõlgendamine on kategooriliselt keelatud. Arsti, kes ei käsita neid näidustusi küllaldase täpsuse ja kohusetruudusega, rääkimata nende sihilikkudest rikkumistest, ootab seadusega kindlaksmääratud kriminaalkaristus.

Pidades vajalikuks seoses sellega kindlustada seaduse täpset täitmist organisatsioonide endi poolt abordiks loa andmisel, paneb NSV Liidu Tervishoiu Rahvakomissariaat kehtima NSV Liidu Kesktäitevkomitee ja Rahvakomissaride Nõukogu määruse täitmiseks järgnevad eeskirjad arstiteaduslikkude näidustuste alusel lubatavate abordi asjatoimetuste läbivaatamiseks ja otsustamiseks:

1. Raseduse katkestamine operatsiooni teel (abort) on lubatud ainult haiguste puhul, mis on ette nähtud käesolevale määrustikule lisandatud arstiteaduslikkude näidustuste loetelus.

2. Igal üksikul juhul määrab abordi lubamist põhjendava haiguse olemasolu kindlaks arstidest koosnev komisjon, kelle koosseisus on kaks alalist liiget: akušöör-günekoloog ja terapeut ning kolmas komisjonist osa võtma kutsutud eriarst sellelt erialalt, kuhu kuulub haigus, mille olemasolu kindlaks määratakse.

Komisjoni alalised liikmed nimetatakse krai (oblasti) tervishoiuosakondade juhatajate poolt ja neis liiduvabariikides, kus puudub territooriumi oblastiline jaotus, tervishoiu rahvakomissariaadi poolt tähtajaga ühe aasta peale.

3. Arstlikud komisjonid abordi lubamiseks moodustatakse liiduvabariikide tervishoiu rahvakomissariaatide poolt koostatud ja NSV Liidu Tervishoiu Rahvakomissariaadi poolt kinnitatud nimestiku alusel igas linnas kui ka rajoonikeskustes naistenõuandlate juures. Rajoonikeskustes, kus puuduvad naistenõuandlad, moodustatakse komisjonid rajoonihaiglate juures.

Iga komisjoni tegevuspiirkonnaks on kindlaksmääratud rajoon (territoorium).

Märkus: Maa-jaoskonnaarstid saadavad haiged, kes pöörduvad nende poole arstiteaduslikkude näidustuste alusel lubatava abordi teostamiseks, vastavatesse komisjonidesse koos oma otsusega, milles peab olema ära märgitud haiguse diagnoos ja seda tõendavad objektiivsed andmed.

4. Arstlik komisjon peab iga üksiku abordi loa saamise avalduse otsustama hiljemalt 5 päeva jooksul.

5. Juhtudel, kui ambulatoorselt ei ole võimalik kindlaks teha, kas raseda haigus kuulub aborti võimaldavas arstiteaduslikkude näidustuste loetelus ettenähtud haiguste hulka, on komisjonil õigus saata haiget statsionaarsele järeleuurimisele statsionaarsesse raviasutisse.

6. Üksikutel juhtudel, kui on tegemist individuaalsete aborti nõudvate arstiteaduslikkude näidustustega, millised ei ole ette nähtud NSV Liidu Tervishoiu Rahvakomissariaadi loetelus, kuid mis ilmselt tõsiselt ohustavad raseda tervist, juhib arstlik komisjon raseda koos oma otsusega keskkomisjoni.

7. Keskkomisjonid moodustatakse esmaste arstlikkude komisjonide töö juhtimiseks krai (oblasti) tervishoiuosakondade ja liiduvabariikide, kus puudub oblastiline jaotus, tervishoiu rahvakomissariaatide juures, koosseisuga 3 arsti-eriteadlast tervishoiuosakonna juhataja või tervishoiu rahvakomissari isiklikul eesistumisel; keskkomisjoni koosseisu nimetab vastava liiduvabariigi tervishoiu rahvakomissar [2]).

8. Iga abordi teostamiseks antav luba vormuleeritakse vastavas aktis, milles on märgitud raseda ees-, isa- ja perekonnanimi, vanus, raseduse kestus, haiguse täpne diagnoos (arstiteaduslikkude näidustuste nomenklatuuri kohaselt), diagnoosi tõendavad objektiivsed andmed ja operatsiooni teostamiseks esinevate vastunäidustuste puudumine.

Akt kirjutatakse kahes eksemplaris, millest kumbki peab olema kinnitatud kõikide komisjoniliikmete allkirjadega. Üks eksemplar antakse rasedale esitamiseks vastavale (tervishoiuosakonna poolt kindlaksmääratud nimestiku järgi) statsionaarsele raviasutisele, kus abort teostatakse, teine eksemplar jäetakse komisjoni toimikute juurde.

Samas korras koostatakse akt juhul, kui abordiloa andmisest keeldutakse.

---

[2]) Abordi Keskkomisjon on moodustatud Eesti NSV Tervishoiuministeeriumi juurde Eesti NSV Tervishoiuministri käskkirjaga nr. 139, 20. III 1945. a.

9. Arstiteaduslikkude näidustuste alusel võib aborti teostada ainult haiglates või sünnitusmajades. Omab rase vastava komisjoni poolt väljaantud abordi lubamise akti, ei ole raviasutis, kuhu haige saadetud, õigustatud keelduma abordi teostamisest.

10. Abordi teostamine on tasuline. Tasu suuruse määravad liiduvabariikide tervishoiu rahvakomissariaadid.

11. Iga abordi operatsiooni juhu kohta peetakse haiguslugu ja peale selle kantakse iga operatsioon erilisse žurnaali, mille vorm on kinnitatud NSV Liidu Tervishoiu Rahvakomissariaadi poolt.

Arstliku komisjoni poolt väljaantud abordi lubamise akt hoitakse alal aborti teostavas raviasutises koos vastava juhu haiguslooga.

12. Rasedad mittetäielikku abordiga (mis algas väljaspool haiglat) võetakse vastu ainult haiglatesse või eriti selleks määratud ravilatesse. Mittetäielikud abordid dokumenteeritakse haiguslugudega ja sissekannetega žurnaali.

Mittetäieliku abordiga ja raseduse katkestamiseks kasutatud välise vahelesegamise tunnustega raseda raviasutisse tulekul on arst kohustatud sisse kandma haigusloosse naise täpse staatuse ja teatama juhust prokuratuurile.

13. Krai (oblasti) tervishoiuosakondade juhatajad ja tervishoiu rahvakomissarid on täiel määral vastutavad arstlikkude komisjonide seaduspärase, käesoleva määrustikuga kooskõlas oleva töö eest.

Arstliku komisjoni liikmed, kes annavad abordiloa kindlaksmääratud arstiteaduslikkude näidustuste puudumisel, langevad NSV Liidu Kesktäitevkomitee ja Rahvakomissaride Nõukogu 27. juuni 1936 määruse art. 2 ettenähtud kriminaalkaristuse alla.

## Kunstliku raseduse katkestamise operatsiooni (aborti) võimaldavate arstiteaduslikkude näidustuste loetelu.

Abordi teostamist võimaldavateks arstiteaduslikeks näidustusteks on:

1) südame ja veresoonte rasked ning püsivad orgaanilised rikked: endokardiidid koos südameklappide anatoomiliste muutustega, südameklappide anatoomilised muutused ja südamelihase haigestumine vereringvooluhäire nähtudega (tursed, paismaks, tsüanoos, hingeldamine) ja püsiv, rasedusest mitte tingitud hüpertoonia;

2) neerude püsivad põletikulised, degeneratiivsed ja sklerootilised muutused koos nende tegevuse häirega;

3) mõlemapoolne nephrolithiasis (röntgenoloogiliselt tõestatud);

4) lahtised kopsutuberkuloosi vormid, samuti kinnised kopsu ja pleura tuberkuloossed muutused koos püsiva intoksikatsiooniga;

5) kuseteede, kõhukelme, soolte, luude, liigendite, kõri tuberkuloos;

6) maksa kroonilised parenhümatoossed haigestumised koos ilmse funktsiooni häirega;

7) Basedow' tõbi koos ilmse südame veresoonte süsteemi haigestumisega või muude püsivate intoksikatsioonidega;

8) kurjaloomuline väheveresus (Birmeri vorm) ja rasedate kurjaloomuline aneemia;

9) leukoosid (valgeveresus);

10) kurjaloomulisi kasvajaid põdenud või põdevad naised;

11) raviasutises tõestatud epilepsia;

12) rasedusest tingitud retiniidid või nägemisnärvi neuriidid või perifeerse veresoonte süsteemi haigestumine;

13) rasedusest tingitud organismi ärakurnamise või endokriinsete häirete tagajärjel tekkinud rasked silma sarvkesta haigused (näiteks hypopyon-keratitis, keratoconus);

14) vaagna kitsenemine conjugata vera'ga 7,5 cm ja vähem, mitmesugustest põhjustest tingitud vaagna tugevad deformatsioonid kui ka tupe tugevad armistumise iseloomuga muutused, millised takistavad sünnitust loomulikkude sünnitusteede kaudu;

15) abordi teostamine on lubatud, kui ema, isa või üks lastest on põdenud või põeb ühte järgmist pärivuse teel edasiandmise võimalust omavat haigust: hemofiilia, idiotia, genuinne epilepsia; rasked ja haiglaravi nõudvad skisofreenia või maniakaal-depressiivse psühhoosi vormid, pimeduseni viivad rasked päritavad silmahaigused, päritav kurttummus; päritavad progresseeruvad närvikavahaigused (atrophia musculorum progressiva, päritav ataksia);

16) süüfilis nakkuslikus vormis ja süüfilis spetsiifiliselt ravimata naistel.

### Vastunäidustused kunstliku raseduse katkestamise operatsiooniks (abordiks).

Vastunäidustusteks kunstliku abordi operatsioonile on:

1) äge ja alaäge gonorröa;

2) ägedad ja alaägedad, ükskõik millise päritoluga vulvovaginiidid, bartholiniidid, samuti furunklid suguelunditel;

3) mädaeritusega emakakaela erosioonid;

4) adnexade ja neid ümbritsevate kudede põletikulised protsessid;

5) kõik kohalikud mädatekitavad ja üldised ägedad nakkusliku iseloomuga haigestumised.

Märkus: Abordi teostamise vastunäidustuste olemasolul tuleb arstlikul komisjonil neid võrrelda aborti nõudva põhihaigusega ja põhjalikult kaaludes lahendada küsimus, mis on naise tervisele kasulikum — kas hoida alal rasedus või katkestada see teatava riisikoga.

## 3. Abordi teostamise tasu suuruse, tasuvõtmise korra ja tasust vabastamise korra kohta.

Eesti NSV TeRK kk. nr. 115, 9. aprillist 1946. a. (ENSV T 1946, 27, 222).

NSV Liidu RKN määruse arstiteaduslikkude näidustuste alusel teostatava abordi lubamise korra kohta (ENSV T 1941, 28, 357) § 10 põhjal määran:

1. Abordi teostamise tasuks iga üksiku juhu kohta 75 rubla, millise tasu hulka on arvatud ka haige ülalpidamise kulud haiglas.

2. Abordi tasu kasseerib sisse haigla, kus teostatakse abort, ja maksab need summad panka maakonna (linna) tervishoiuosakonna erisummade arvele.

3. Erisummade kasutamine toimub vastavalt Eesti NSV RKN määrusele nr. 956, 2. nov. 1945 (ENSV T 1945, 36, 574).

4. Abordikomisjoni liikmetele maksab tasu tervishoiuosakond erisummade eelarvest, võttes maksmisel aluseks arstide tasumäärad, mis avaldatud Eesti NSV RKN määruses nr. 221, 16. märtsist 1945 (ENSV T 1945, 12, 175).

5. Maakonna (linna) tervishoiuosakondade juhatajail on õigus vabastada üksikuid rasedaid abordi teostamise tasust raseda enda poolt esitatud põhjendatud sooviavalduse alusel.

6. Abordi teostamise tasust vabastamise küsimus tuleb otsustada hiljemalt kahe päeva jooksul arvates sooviavalduse saamise päevast.

7. Abordi teostamise tasust vabastamise kohta antakse tasumaksmisest vabastatule tervishoiuosakonna juhataja allkirjaga varustatud tõend esitamiseks vastavale raviasutisele.

8. Raviasutis, kus teostati abort, hoiab tasuta abordi teostamise tõendi alal koos abordi teostamist võimaldava aktiga.

9. Käesoleva käskkirja andmisega lugeda kehtetuks minu käskkiri nr. 163, 22. aprillist 1941 (ENSV T 1941, 45, 698).

Kontrolli käesoleva käskkirja täitmise üle panen ENSV Tervishoiuministeeriumi Laste Ravi-Profülaktiliste Asutiste Valitsuse ülemale (sm. Säga).

## 4. Juhend võitluse teostamise kohta kriminaalabortidega.

Antud NSVL TeRK, NSVL Prokuröri ja NSVL Kohtu RK poolt 25. nov. 1940. a., nr. 202-3.

Sihiga tugevdada võitlust kriminaalabortide vastu panevad NSVL Prokuratuur, NSVL Kohtu RK ja NSVL Tervishoiu RK ette kriminaalabordiasjade algatamisel, uurimisel ja kohtulikul arutusel juhenduda järgmisega:

### I. Kriminaalabortide avastamine ja nendest uurimisorganitele teatamise kord.

1. Raviasutiste meditsiintöötajad on kohustatud teatama prokurörile igast kriminaalabordi teostamise juhust hiljemalt 24 tunni jooksul pärast selle kindlakstegemist nende poolt või sellest teadasaamist.

2. Teade kriminaalabordi kohta tuleb alla kirjutada raviasutise peaarsti (juhataja) või meditsiinpersonaali hulka kuuluva isiku poolt, kes tegi kindlaks või kellel tekkis kahtlus kriminaalabordi kohta, ja saata rajooniprokurörile antud raviasutise asukoha järgi.

3. Kriminaalabordiks loetakse igat kavatsetud raseduse katkestamist NSVL Tervishoiu RK juhendi kohaselt vormistatud abordiloa puudumisel, vaatamata raseduse katkestamisviisile (arstimite kasutamine, mehhaanilised vahendid jne.); kriminaalabordiks loetakse ka aborti, mille rase on ise endale teinud.

4. Kriminaalabordi tegemise fakt määratletakse:

a) Alanud abordi puhul raviasutisse saabunud või meditsiinabi saamise otstarbel asutuse poole pöördunud naise meditsiinilise küsitluse (anamneesi) põhjal.

Anamneesi koostamisel on kohustuslik kõigi asjaolude selgitamine, mis soodustavad kriminaalabordi määratlemist;

b) Vägivaldse raseduse katkestamise tunnuste alusel (võõrkehad, tupe, emakakaela ja kaelakanali traumaatilised vigastused, põletused, marrastused, kuultangide kasutamise, mitme-

suguste ainete emakasisese sisseviimise jäljed, joodiga määrimine jne.).

5. Iga väljaspool raviasutist alanud abordijuht tuleb väga üksikasjaliselt haigusloos kirjeldada meditsiinpersonaali kuuluva isiku poolt.

Kahtluse puhul kriminaalabordile tuleb haigusloos ära tähendada ka kõik sellesse puutuvad asjaolud, milliseid läks korda kindlaks teha, nagu: raseda enda ülestunnistus, aborti teostanud isikute ülesandmine, selleks kihutajate ja vahendajate ülesandmine, võimaluse piires nende aadresside, ees-, isa- ja perekonnanimede või hüüdnimede, tunnuste äratähendamisega.

Raviasutiste juhatajad on kohustatud teatama prokuratuurile naiste korduvatest saabumisjuhtudest väljaspool haiglat alanud abortidega samadest kohtadest (ühiselamud, asulad, majad jne.).

6. Iga väljaspool raviasutist alanud abordinähtudega naine peab esitama passi ja kui temal passi kaasas ei ole, tuleb see esitada lähemail päevil.

7. Prokurörile kriminaalabordi kohta saadetud teates kirjeldatakse lühidalt:

a) millistel asjaoludel ja missuguses seisundis alanud abordiga naine saabus raviasutisse;

b) asjaolusid, missugused viisid meditsiintöötaja otsusele, et antud juhul on aset leidnud raseduse kuritegelik katkestamine.

8. Teatele tuleb tingimata lisandada järgmised dokumendid:

a) täielik ärakiri haigusloost, mis on peetud materjali jälitusorganitele üleandmise momendiks ning kinnitatud raviasutist juhatava isiku poolt;

b) kriminaalabordi tegemise asitõendid ühes nende loeteluga;

c) igasugused dokumendid, ülestähendused, retseptid jne., mis võivad olla abiks kriminaalabordi ja selles süüdlaste avastamisel.

9. Väljaspool raviasutist alanud abordi tagajärjel esinenud surmajuhtumi puhul on selle asutise juhataja või meditsiinpersonaali hulka kuuluv valvekorral olev isik kohustatud sellest viivitamatult informeerima prokuröri, võttes tarvitusele abinõud kõigi surnule kuulunud rõivaste ja muude esemete ja temal kaasasolevate dokumentide ja kirjavahetuse säilitamiseks.

Iga väljaspool haiglat toimunud abordile järgnenud surmajuhtumi puhul on kohustuslik kohtumeditsiinilise lahkamise teostamine.

## II. Asjade algatamine ja uurimine kriminaalabortide alal.

1. Saanud materjalid kriminaalabordi kohta, on rajooniprokurör kohustatud otsustama 24 tunni jooksul küsimuse kriminaalasja alustamise kohta ja andma materjalid kohtu-uurijale uurimise teostamiseks.

Esitatud materjalide puudulikkuse puhul on prokurör kohustatud korraldama kolme päeva jooksul täiendava kontrolli ja lõplikult otsustama küsimuse asja algatamises.

2. Kõik kiireloomulised uurimismenetlused teostatakse selle prokuröri poolt, kellele saadeti esmane raviasutise teadaanne kriminaalabordi kohta.

Pärast kiireloomuliste uurimismenetluste täitmist saadab prokurör asja kriminaalabordi kohta alluvuse järgi vastavale prokurörile.

3. Kohtu-uurija on kohustatud alustama uurimismenetlust viivitamata asja saabumispäeval.

Aborti teinud naise juurest leitud ja asjasse puutuv kirjavahetus, dokumendid jne. on kohtu-uurija kohustatud võtma ära ja lisama asjale juurde.

4. Kriminaalabortidesse puutuvate asjade uurimisprotsessi puhul on kohtu-uurija kohustatud kasutama selliseid vahendeid nagu läbiotsimine ja järelevaatus (ruumis, kus toimus abort, isiku korteris, keda kahtlustatakse aborditegemises, ja samuti naise, kellele tehti aborti, korteris).

Läbiotsimisel ja järelevaatusel tuleb pöörata erilist tähelepanu instrumentide, esemete, ravivahendite avastamisele, milliste abil võidi aborti teha, ning retseptide, kirjavahetuse, dokumentide ja teiste andmete avastamisele, mis määratlevad kriminaalabordi fakti, kuriteo osalisi ja selle toimepaneku motiive.

5. Vajaduse korral on kohtu-uurija kohustatud üle kuulama arsti nõusolekul naist, kes tuli raviasutisse alanud abordiga. Ülekuulamine peab piirduma kõige vajalikumate andmete selgitamisega.

6. Kriminaalabortide uurimise peaülesandeks on aborte teostavate isikute ja abordi tegemisele sundivate ja kihutavate isikute kindlakstegemine. Nende isikute selgitamine peab olema eriti hoolikas naiste suhtes, kes avaldavad, et nad tegid endile ise abordi ilma teiste abita (nn. „isetekkinud abort").

Lubamatu on piirduda nende asjade uurimisel naiste ülekuulamisega. Neil juhtudel peab uurimine olema aktiivne ja kasutatama täielikult kõiki juhendi käesoleva osa p. 4 loetletud vahendeid.

7. Isikute suhtes, keda süüdistatakse abordi tegemises VNFSV Kriminaalkoodeksi § 140 ja teiste liiduvabariikide kriminaalkoodeksite vastavate paragrahvide põhjal, tuleb tõkeabinõuna kasutada vahistust.

8. Kohtu-uurija on kohustatud lisama asjale kriminaalabordi fakti tõendavad meditsiinilised dokumendid (haiguslugu, analüüside ja uurimiste tulemused jne.).

9. Ravivate arstide ja teiste meditsiinilise personaali hulka kuuluvate isikute ülekuulamine ja nende väljakutsumine kohtusse tunnistajatena võib toimuda ainult tõelise vajalikkuse korral.

## III. Kriminaalabortide tegemisse puutuvate asjade arutlus kohtus.

1. Kriminaalabortide tegemise kohta kohtusse saadetavad asjad (VNFSV Kriminaalkoodeksi § 140, 140-a, 140-b ja neile vastavad liiduvabariikide kriminaalkoodeksite paragrahvid) tulevad arutusele korraldaval istungil hiljemalt 3 päeva jooksul ja kohtuistungil — hiljemalt 10 päeva jooksul asja saabumisest kohtusse.

2. Kriminaalabortidesse puutuvate asjade arutusel kohtuistungitel tuleb hoolikalt avastada niihästi isikuid, kes sundisid naist kriminaalabordi tegemisele, kui ka isikuid, kes teostavad kriminaalaborte, ja rakendada nende suhtes kriminaalkoodeksite vastavate paragrahvidega ettenähtud karistusabinõud, mis kindlustavad otsustava võitluse selle kuritööde liigi vastu.

Isikute suhtes, kes tegelevad kriminaalabortide tegemisega elukutseliselt, tuleb täiendava karistusabinõuna rakendada väljasaatmist antud kohast (VNFSV Kriminaalkoodeksi § 35 ja 36 ja teiste liiduvabariikide kriminaalkoodeksite paragrahvid) ning eriti kuritahtlikel juhtudel — meditsiintöötajate suhtes — keelata tegelda ravialalise tegevusega kindlaksmääratud aja jooksul pärast karistuse kandmist.

3. Kõige iseloomustavamad asjad, mis on seotud põrandaaluste abortaariumide avastamisega, võtta arutusele kohtu väljasõiduistungitel käitistes, kolhoosides jne.

Kohtuprotsesse nendesse kategooriatesse kuuluvais asjus laialulatuslikult valgustada ajakirjanduses.

4. Nimetatud kategooriasse kuuluvate asjade arutuseks kutsuda meditsiinis kompetentseid rahvakohtu kaasistujaid tervishoiuorganite töötajate hulgast seal, kus nad on olemas.

V OSA.

# LASTE JA NOORUKITE KAITSE.

## A. ÜLDEESKIRJAD.

### 1. Seadlus lapsendamise kohta.

NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi seadlus 8. septembrist 1943. a.
(NSVL Ülemnõukogu Teataja, 1943, nr. 34.)

1. Määrata, et lapsendatavale võib lapsendaja palvel omistada perekonna- ja isanimi lapsendaja nime järgi.
2. Lapsendajaid võib nende palvel sünniaktiraamatuisse kirjutada lapsendatava vanematena.
3. Kümne aasta vanuseks saanud laste lapsendamine, neile perekonna- ja isanime omistamine lapsendaja nime järgi ja samuti lapsendajate sissekirjutamine vanematena ei ole lubatav ilma lapsendatava nõusolekuta.
4. Liiduvabariikide Ülemnõukogudele ette panna kanda vastavad muudatused abielu, perekonna ja eestkoste seaduste koodekseisse.

### 2. NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 1944. a. 8. juuli seadluse rakendamise korrast laste suhtes, kelle vanemad ei ole teineteisega registreeritud abielus.

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi seadlus 14. märtsist 1945. a.
(NSVL Ülemnõukogu Teataja, 1945, nr. 15.)

NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi 8. juuli 1944. a. seadluse „Riikliku abi suurendamisest rasedatele naistele, lasterikastele ja vallasemadele, emade- ja lastekaitse tugevdamisest, aunime „Sangar-ema“ sisseseadmisest ja ordeni „Ema au“ ning medali

„Emamedal" asutamisest" art. 19 ja 20 arendamiseks NSVL Ülemnõukogu Presiidium o t s u s t a b:

1. Määrata, et emade hagid alimentide nõudmiseks laste ülalpidamiseks, kes on sündinud kuni 1944. a. 8. juuli seadluse andmiseni, isikute vastu, kellega lapse ema ei ole registreeritud abielus, sellel tingimusel, et kostja on sisse kantud perekonnaseisuaktide raamatusse lapse isana, kuuluvad kohtuorganite läbivaatamisele.

2. Lastel, kes on sündinud kuni 1944. a. 8. juuli seadluse väljaandmiseni vanematest, kes ei ole teineteisega registreeritud abielus, on isa (kes on sisse kantud perekonnaseisuaktide raamatusse) surma korral pärimisõigus, samuti ka õigus pensioniga kindlustusele ja sõjaväelaste perekondade riiklikele abirahadele võrdselt registreeritud abieludest sündinud lastega.

3. Ema astumisel registreeritud abiellu isikuga, kellelt temale on sündinud laps ja kes ennast tunnistab lapse isaks, võrdsustatakse laps kõikides suhetes lastega, kes on sündinud registreeritud abieludest. Temale antakse isanimi isa nime järgi ja vanemate mõlemapoolsel kokkuleppel isa perekonnanimi.

## 3. Vanemateta jäänud laste hooldamise komisjonide kohta.

Eesti NSV RKN määrus 3. septembrist 1944. a., nr. 143. (ENSV T 1945, 3, 32.)

Vastavalt NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu määrusele 23. jaanuarist 1942 Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu määrab:

1. Ellu kutsuda Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu juures Vanemateta Jäänud Laste Hooldamise Vabariiklik Komisjon koosseisus:

esimees — Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu Esimehe Asetäitja sm. Andresen;

esimehe asetäitja — Eesti NSV Hariduse Rahvakomissar sm. Nuut;

komisjoni liikmed — Eesti NSV Tervishoiu Rahvakomissar sm. Hion;

Eesti NSV Siseasjade Rahvakomissar sm. Resev;

ELKNÜ Keskkomitee esindaja;

Eesti NSV Ametiühingute Kesknõukogu esindaja.

2. Vanemateta Jäänud Laste Hooldamise Vabariiklikule Komisjonile teha ülesandeks organiseerida vastavad komisjonid

maakondade ja vabariikliku alluvusega linnade töörahva saadikute nõukogu täitevkomiteede juures.

3. Kinnitada vanemateta jäänud laste hooldamise kohalikkude komisjonide põhimäärus.

Lisa
Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu
3. septembri 1944. a. määruse nr. 143
juurde.

**Vanemateta jäänud laste hooldamise kohalikkude komisjonide põhimäärus.**

1. Vanemateta jäänud laste hooldamise kohalikud komisjonid asutatakse vastavalt NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu määrusele 23. 1. 1942 (LMKK 1942, nr. 2, art. 26) maakondade ja vabariikliku alluvusega linnade töörahva saadikute nõukogu täitevkomiteede juures koosseisus:

a) komisjoni esimees — maakonna (linna) töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee esimehe asetäitja;

b) esimehe asetäitja — maakonna (linna) haridusosakonna juhataja; komisjoni liikmed:

c) maakonna (linna) tervishoiuosakonna juhataja;

d) maakonna (linna) Siseasjade Rahvakomissariaadi osakonna esindaja;

e) maakonna (linna) ELKNÜ komitee esindaja;

f) ametiühingute esindaja.

Märkus: Vanemateta jäänud laste hooldamise kohaliku komisjoni liikmete isikuline koosseis kinnitatakse maakonna või vabariikliku alluvusega linna töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee poolt.

2. Komisjoni ülesandeks on vanemateta jäänud laste hoole alla võtmine, laste kodutuse ja järelevalvetuse ärahoidmine, alaealiste õiguste kaitse ja noorte töölesuunamine.

3. Oma ülesannete teostamiseks komisjon:

a) valmistab ette ja esitab töörahva saadikute nõukogu täitevkomiteele kinnitamiseks vahendeid laste kodutuse ja järelevalvetuse ärahoidmiseks ja võitluseks sellega linnas ja maal (laste saatmine lastekodudesse, patroneerimine, hooldus, lapsendamine, töölesuunamine, lastesööklate korraldamine, ühekordne abistamine, väliskoolitöö arendamine) ja kontrollib nende täitmist;

b) koondab ja kooskõlastab Hariduse, Tervishoiu, Siseasjade Rahvakomissariaadi esindajate ja ühiskondlike organisatsioonide

tööd vanemateta jäänud ja puudustkannatavate laste hooldamise alal;

c) kutsub ühiskondlikke organisatsioone, ettevõtteid ja asutisi korraldama Hariduse Rahvakomissariaadi, Tervishoiu Rahvakomissariaadi, Sotsiaalkindlustuse Rahvakomissariaadi ja Siseasjade Rahvakomissariaadi lasteasutiste hooldamist;

d) organiseerib ühiskondliku aktiivi kaudu rahva seas selgitustööd laste kodutuse ja järelevalvetuse ärahoidmiseks ning alaealiste õiguste kaitseks;

e) abistab lastekodusid laste töökasvatuses ja kutseoskuse õpetuses ning lastekodust lahkuvatele noortele vajalike olustikuliste tingimuste kindlustamises;

f) jälgib lasteasutiste õigeaegset varustamist toiduainetega ja tööstuskaupadega määratud normide alusel, lastekodude arstliksanitaarset olukorda ja laste arstlikku teenindamist;

g) loob ühiskondliku aktiivi tegelikuks osavõtuks vanemateta jäänud laste hooldamisest ja ühiskondliku kontrolli teostamiseks lasteasutiste töö ning patroneeritud ja töölesuunatud laste elutingimuste üle.

4. Vanemateta jäänud laste hooldamise kohalikul komisjonil ei ole oma aparaati ja oma töös kasutab ta TSN täitevkomitee hariduse, tervishoiu, sotsiaalkindlustuse ja Siseasjade Rahvakomissariaadi organite ning ühiskondlike organisatsioonide aparaate.

5. Vanemateta jäänud laste hooldamise kohalikud komisjonid annavad aru oma tegevusest Vanemateta Jäänud Laste Hooldamise Vabariiklikule Komisjonile ja töörahva saadikute täitevkomiteedele.

## 4. Lapse toitmise toetusraha suurendamise kohta.

Eesti NSV RKN määrus 5. augustist 1945. a., nr. 739 (ENSV T 1945, 30, 471).

Kooskõlas NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu 1. augusti 1945 määrusega nr. 1954 „Lapse toitmise toetusraha suurendamise kohta“ Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu m ä ä r a b:

1. Suurendada lapse toitmiseks riikliku sotsiaalkindlustuse summadest antavat toetusraha 10 rublalt 20 rublale kuus.

2. Käesoleva määrusega kindlaksmääratud lapse toitmise toetusraha makstakse laste pealt, kes on sündinud pärast 1. juunit 1945.

## 5. Eestkoste- ja hooldusorganite määrustik.

(VNFSV VKTK ja RKN määrus 18. juunist 1928. a. — VSKK 1928, nr. 75, art. 524 ja nr. 129, art. 828.)

(Väljavõte.)

### I. Üldeeskirjad.

1. Eestkoste- ja hooldusorganeiks on:

a) kraide ja oblastite (rajoonidesse jaotatud oblasteis) täitevkomiteede presiidiumid — käesolevas määrustikus ettenähtud juhtudel;

b) oblastite (autonoomseis oblasteis), kubermangude, ringkondade ja rajoonide täitevkomiteede ja linnanõukogude presiidiumid, samuti linnade täitevkomiteede presiidiumid maakonnata linnades;

v) rajooni ja valla täitevkomiteed;

g) maa-asula nõukogud.

2. Käesoleva määrustiku § 1 p. a ja b tähendatud täitevkomiteede presiidiumid, samuti ka linnanõukogude presiidiumid panevad eestkoste ja hoolduse funktsioonide vahenditu teostamise vastavate täitevkomiteede osakondadele ja jaoskondadele.

Tähendatud funktsioonide teostamine linna piirides pannakse täitevkomiteede vastavate osakondade linnajaoskondadele.

Maal pannakse käesolevas määrustikus ettenähtud ulatuses eestkoste ja hoolduse funktsioonide vahenditu täitmine maa-asulate nõukogudele.

Märkus: Juhul, kui tekib vajadus määrata eestkostet ja hooldust käesolevas paragrahvis tähendatud mitmesuguste organite poolt, seatakse eestkoste ja hooldus vastavate osakondade kokkuleppel.

3. Eestkoste- ja hooldusorganid võtavad oma tegevuses juhtnööriks Abielu, perekonna ja eestkoste seaduste koodeksi vastavaid paragrahve, käesolevat määrustikku ja kõrgema astme täitevkomiteede juhendeid.

Organid, kes vahenditult teostavad käesoleva määrustiku § 2 ettenähtud eestkoste ja hoolduse funktsioone, võtavad peale selle veel juhtnööriks vastavate rahvakomissariaatide poolt antavaid juhendeid ja korraldusi.

4. Kraide, oblastite, kubermangude, ringkondade ja maakondade täitevkomiteede presiidiumid on järelevalve- ja juhtimisorganeiks kõigi organite suhtes, kes krai, oblasti, kubermangu,

ringkonna ja maakonna piirides vahenditult teostavad eestkoste ja hoolduse funktsioone; selleks nemad:

a) annavad vajalikel juhtudel juhendeid ja korraldusi alluvate eestkoste- ja hooldusorganite tegevuse kooskõlastamiseks ja ühtlustamiseks;

b) kutsuvad vajaduse ja võimaluse piirides sama sihiga kokku eestkoste- ja hooldusorganite töötajaid nõupidamistele;

v) vaatavad läbi kaebusi alama astme eestkoste- ja hooldusorganite määruste ja korralduste peale;

g) määravad vastavate eestkoste- ja hooldusorganite revideerimisi ja uurimisi ja võtavad tarvitusele abinõusid nende tegevuses avastatud ebaõigsuste kõrvaldamiseks;

d) vaatavad läbi vastavate rahvaharidus-, tervishoiu- ja sotsiaalkindlustusorganite aastaaruanded eestkoste ja hoolduse alal ja samuti alama astme täitevkomiteede presiidiumide aastaaruannete kokkuvõtted.

5. Lubade andmist eestkoste või hoolduse all oleva isiku vara võõrandamiseks summas üle kolmesaja rubla ja Abielu, perekonna ja eestkoste seaduste koodeksi § 86—88 ettenähtud teiste toimingute teostamiseks, samuti sama koodeksi § 99 ettenähtud enampakkumiste kinnitamist toimetavad maal ja rajoonide või valdade keskusteks olevais linnades ringkondade või maakondade täitevkomiteed, muudes linnades aga linna- või rajooninõukogude presiidiumid või linnade täitevkomiteed.

Märkus: Vastutus vaeslasteks jäänud isikute, samuti ka lapsendajad, eestkostjad või hooldajad kaotanud isikute vara alalhoiu eest kuni uute eestkostjate või hooldajate määramiseni pannakse: linnades — majavalitsustele, majavaldajaile ja -üürijaile, maal — maa-asulate nõukogude esimeestele ja maa-asulate nõukogude vastavaile volinikele.

6. Juhul, kui eestkostetaval on vara, mis annab sissetulekut ning on eestkoste- ja hooldusorganite korralduses (Abielu, perekonna ja eestkoste seaduste koodeksi § 81), võib eestkostjale või hooldajale määrata tasu. Selle tasu suurus, piirides, mis igal juhul ei või ületada kümmet protsenti varalt saadavast puhastulust, määratakse vastavate kraide, oblastite ja kubermangude täitevkomiteede juhendite kohaselt.

7. Rahvaharidusosakondade (linnajaoskondade) võimkonda kuulub eestkoste kuni neljateistkümneaastaste alaealiste ja hooldus neljateistkümne- kuni kaheksateistkümneaastaste alaealiste üle; tervishoiuosakondade (linnajaoskondade) võimkonda kuulub eestkoste nõrgamõistuseliste ja vaimuhaigete üle, olenemata vii-

maste vanusest; sotsiaalkindlustusorganite võimkonda — eestkoste teadmata äraolijate vara üle, seaduses ettenähtud juhtudel eestkoste surnud isikute vara üle ja hooldus alaealiste üle, kui viimased oma füüsilise seisundi tõttu ei saa iseseisvalt kaitsta oma õigusi.

8. Maakonnata linnades, kus Linnanõukogu määrustiku (VSKK 1925, nr. 91, art. 662)[1]) § 17 märkuse korras on asutatud rahvaharidus-, tervishoiu- ja sotsiaalkindlustusosakonnad, pannakse eestkoste ja hoolduse funktsioonide vahenditu täitmine nimetatud osakondadele, ühes kohuste nende vahel jaotamisega käesoleva määrustiku § 7 kohaselt. Tähendatud osakondade tegevuse juhtimist ja järelevalvet eestkoste ja hoolduse alal teostavad vastava linna täitevkomiteed.

9. Rajoonide ja valdade täitevkomiteede võimkonda kuuluvad kõik eestkoste ja hoolduse liigid linnades, mis on rajoonide ja valdade keskusteks, samuti üldine järelevalve maa-asulate nõukogude tegevuse üle eestkoste- ja hooldusasjus. Aastaaruanded oma tegevuse kohta eestkoste ja hoolduse alal esitavad rajoonide ja valdade täitevkomiteed vastavate ringkondade või maakondade täitevkomiteede presiidiumidele.

## II. Eestkoste ja hooldus alaealiste üle.

10. Ringkondade ja maakondade rahvaharidusosakondadele (maakonna- ja ringkonnalinnade suhtes) ja kubermangude rahvaharidusosakondadele (kubermangulinnade suhtes) pannakse alaealiste eestkoste ja hoolduse alal alljärgnevad funktsioonid, mis on ette nähtud Abielu, perekonna ja eestkoste seaduste koodeksi alltähendatud paragrahvides:

a) eestkostmisele või hooldamisele kuuluvate alaealiste vara nimekirjade koostamine;

b) hiljemalt seitsme päeva jooksul, arvates vanemate või eestkostjate ja hooldajate surmast, alaealistele eestkoste ja hoolduse määramine, samuti ka vastavail juhtudel selle eestkoste või hoolduse lõpetamine (§ 69, 70 ja 74);

v) eestkostjate ja hooldajate määramine ja kinnitamine ja neile vastavate tunnistuste väljaandmine (§ 74 ja selle märkus);

g) eestkostjate ja hooldajate vabastamine nende kohustest ja nende tagandamine (§ 77, 78, 92);

[1]) Vt. Linnanõukogude määrustikku 20. jaanuarist 1933. a. — VSKK 1933, nr. 29, art. 103.

d) eestkostjate ja hooldajate tegevuse järelevalve ja nende peale antavate kaebuste läbivaatamine (§ 93);

e) eestkoste ja hoolduse all olevate alaealiste vara, samuti ka eestkostjate ja hooldajate aruannete perioodiline kontrollimine (§ 101);

ž) vanemate vahel laste perekonnanime või nende kasvatamise kohta tekkinud lahkarvamuste lahendamine (§ 34, 39);

z) laste äravõtmine vanemailt ja teistelt isikuilt, kelle hoole all lapsed on (§ 46 märkus);

i) lapsendamine ja lapsendamise tühistamine (§ 59 ja 65);

k) loa andmine alaealiste eestkostetavate üleandmiseks teistele isikutele kasvatada ja õpetada (§ 89);

l) loa andmine eestkostetava või hooldatava ülalpidamiseks kulutuste tegemiseks ja taotluste algatamine samaks otstarbeks summade määramiseks (§ 82 ja selle märkus);

m) rahvakohtule arvamuste avaldamine lahusolevate vanemate vaidluste korral selle kohta, kumma juures lapsed peavad elama (§ 40), samuti ka vanemlike õiguste äravõtmise asjus (§ 46) ja lapsendamise tühistamise asjus (§ 66);

n) loa andmine alaealiste vara võõrandamiseks summas kuni kolmesaja rublani.

11. Maal pannakse käesoleva määrustiku § 10 p. a, b, v, g, d, e, k, l tähendatud funktsioonide täitmine maa-asulate nõukogudele. Samuti juhtudel, kus see vajalik, antakse viimaseile õigus eestkostjate ja hooldajate esitusel määrata enampakkumisi vara müügiks summas mitte üle viieteistkümne rubla. Funktsioone, mis loetletud käesoleva määrustiku § 10 p. ž, z, i, m, n, samuti loa andmist vara võõrandamiseks summas üle viieteistkümne rubla ja kuni kolmesaja rublani teostavad maal vastavad valla ja rajooni täitevkomiteed.

Maa-asulate nõukogudele pannakse kohus võtta maaühingute ja talupoegade vastastikuse abistamise ühingute kaudu tarvitusele abinõud vaeslaste maa harimiseks ja nende majapidamiste toetamiseks.

Ringkondadesse jaotamata autonoomsete vabariikide kesktäitevkomiteed, autonoomsete oblastite oblastitäitevkomiteed, samuti ka kubermangude ja ringkondade täitevkomiteed võivad anda maa-asulate nõukogudele, kes asuvad rajooni või valla täitevkomiteest kaugemal kui 25 kilomeetrit, õiguse määrata vajalikel juhtudel enampakkumisi eestkostetavate vara müügiks summas kuni 50 rublani [8. oktoobril 1928. a. (VSKK 1928, nr. 129, art. 828)].

12. Maakonnata linnades ja asulais pannakse alaealiste eestkoste ja hoolduse funktsioonide, samuti ka teiste käesoleva määrustiku § 10 näidatud funktsioonide teostamine linnanõukogu aparaadile, kusjuures linnades ja alevites, mis on rajoonide keskusteks, pannakse nende funktsioonide teostamine rajooni täitevkomitee rahvaharidusosakonnale.

13. Rahvaharidusosakondades pannakse eestkoste- ja hoolduslane töö isikuile, kes on koosseisu järgi selleks eriti määratud, samuti laste sotsiaalse kasvatuse inspektoreile ja uurijaile-kasvatajaile; peale selle tõmbavad rahvaharidusosakonnad kaasa otsesele tööle eestkoste ja hoolduse alla kuuluvate alaealiste uurimise, samuti ka nende vara hoiu, üleskirjutamise ja kontrolli alal, isikute valiku alal, kes oleksid kohased kandma eestkostja või hooldaja kohuseid, alaealiste eestkostetavate ja hooldatavate ülalpidamise tingimuste järelevalve alal jne., töölis-talupoegade ühiskondluse esindajaid, nagu: naistööliste ja maanaiste saadikute koosolekuist osavõtjaid, Üleliidulise Kommunistliku (bolševike) Partei kohalike komiteede naistööliste ja maanaiste seas töötamise osakondade naistöötajaid, Üleliidulise Leninliku Kommunistliku Noorsooühingu liikmeid, ühingu „Drug detei" („Laste sõber") liikmeid, talupoegade vastastikuse abistamise ühinguid, maa-asulate nõukogusid, koolitöötajaid jt.

## V. Edasikaebamine.

27. Kaebusi eestkostjate ja hooldajate tegevuse peale vaatavad läbi organid, kes vahenditult teostavad eestkoste ja hoolduse funktsioone, s. o. rahvaharidus- ja tervishoiuosakonnad (linnajaoskonnad), sotsiaalkindlustusorganid, valdade ja rajoonide täitevkomiteed, maal aga maa-asulate nõukogud.

28. Kaebusi maa-asulate nõukogude määruste ja korralduste peale eestkoste ja hoolduse asjus vaatavad läbi valdade ja rajoonide täitevkomiteed.

29. Kaebusi valdade ja rajoonide täitevkomiteede, samuti ka maakondade ja ringkondade rahvaharidus- ja tervishoiuosakondade ning sotsiaalkindlustusorganite määruste ja korralduste peale eestkoste ja hoolduse asjus vaatab läbi maakonna või ringkonna täitevkomitee presiidium.

30. Kaebusi ringkondade ja maakondade täitevkomiteede presiidiumide, samuti ka oblastite (autonoomseis oblasteis) ja kubermangude rahvaharidus-, tervishoiu- ja sotsiaalkindlustus-

osakondade määruste ja korralduste peale eestkoste ja hoolduse asjus vaatab läbi krai, oblasti või kubermangu täitevkomitee.

31. Kaebusi rahvahariduse, tervishoiu ja sotsiaalkindlustuse linnajaoskondade määruste ja korralduste peale eestkoste ja hoolduse asjus vaatab läbi vastava linnanõukogu presiidium, kaebusi aga viimase otsuste peale — vastava täitevkomitee presiidium.

Märkus: Seal, kus Linnanõukogude määrustiku (VSKK 1925, nr. 91, art. 662) [2]) § 17 märkuse korras on moodustatud linna rahvaharidus-, tervishoiu- ja sotsiaalkindlustusosakonnad, vaatab kaebusi viimaste määruste peale eestkoste ja hoolduse asjus läbi vastav linna täitevkomitee.

32. Kraide, oblastite ja kubermangude täitevkomiteede presiidiumide määrused ja korraldused eestkoste ja hoolduse asjus on lõplikud ja nende peale enam edasi kaevata ei saa.

33. Eestkoste- ja hooldusorganite määruste ja korralduste peale võib kaevata kahe kuu jooksul, arvates kaevatava määruse kuulutamisest kaebajale.

Märkus: Erandjuhtudel on vastava täitevkomitee või linnanõukogu presiidiumil õigus läbi vaadata kaebusi, mis on esitatud pärast määratud tähtaja möödumist.

34. Kaebusi eestkostja või hooldaja tegevuse peale võib esitada ühe aasta jooksul, arvates eestkoste või hoolduse lõpetamise hetkest.

35. Käesolevas määrustikus ettenähtud tähtaja jooksul esitatud kaebus peatab kaevatud toimetuse teostamise kuni kaebuse läbivaatamiseni lähema instantsi poolt. Kaugemale edasikaebamine ei peata kaevatud toimetuse teostamist.

36. Kaebusi eestkoste- ja hooldusorganite määruste (korralduste) peale võib esitada niihästi selle organi kaudu, kelle määruse (korralduse) peale kaevatakse, kui ka vahetult kõrgemasse instantsi.

37. Kaebus esitatakse koos toimikuga ja vajalikkude seletustega seitsme päeva jooksul vastava täitevkomitee või linnanõukogu presiidiumile, kes küsib järele selle osakonna arvamust, kellele vahetult allub antud liiki eestkoste (hooldus) ja vajaduse korral määrab eriuurimise.

---

[2]) Vaata joonealust märkust lk. 122.

## 6. Töötajate perekondadesse vaeslaste, väikelastekodude ja lastekodude kasvandike kasvatada andmise juhendi kinnitamise kohta.

Eesti NSV RKN määrus nr. 748, 15. augustist 1945. a. (ENSV T 1945, 32, 507).

Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu määrab:

1. Kinnitada Töötajate perekondadesse vaeslaste, väikelastekodude ja lastekodude kasvandike kasvatada andmise juhend vastavalt lisale.

2. Tühistada Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu määrus nr. 1009 — 27. maist 1941 Töötajate perekondadesse vaeslaste ja lastekodude kasvandike kasvatada andmise kohta (ENSV T 1941, 57, 907) ja selle määruse alusel antud Töötajate perekondadesse laste kasvatada andmise juhend (ENSV T 1941, 60, 973).

Lisa
Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu
15. augusti 1945 määruse nr. 748
juurde.

### Töötajate perekondadesse vaeslaste, väikelastekodude ja lastekodude kasvandike kasvatada andmise juhend.

1. Laste kasvatada andmine (patroneerimine) töötajate perekondadesse toimub vabatahtlikkuse alusel.

2. Töötajate perekondadesse antakse kasvatada vaeslapsi, väikelastekodude ja lastekodude kasvandikke kui ka kohtuotsuse põhjal perekonnalt äravõetud lapsi vanusega 5 kuust kuni 14 aastani.

Töötajate perekondadesse kasvatada andmise korras laste kasvatamine kestab kuni kasvatatava (patroneeritava) 16-aastaseks saamiseni.

3. Vaeslaste kasvatada andmist töötajate perekondadesse teostavad:

a) linnades — linna töörahva saadikute nõukogu täitevkomiteed või nende tervishoiu- ja haridusorganid, kusjuures tervishoiuorganid annavad kasvatada lapsi vanusega 5 kuust kuni 3 aastani ja haridusorganid 3 aastast kuni 14 aastani;

b) maal — valdade töörahva saadikute nõukogude täitevkomiteed.

Alevites — alevite töörahva saadikute nõukogude täitevkomiteed. Lastekodude ja väikelastekodude kasvandikud antakse perekondadesse kasvatada nii linnades, alevites kui ka maal sõltuvalt

vanusest linnade ja maakondade haridus- või tervishoiuorganite poolt.

4. Laste kasvatada andmine toimub erilise kasvatada andmise lepinguga, milles määratakse kindlaks kohustused, mis lasuvad organil, kes lapsi kasvatada annab, kui ka isikuil, kes lapse kasvatada võtab.

5. Kui kasvatada antud lapsele oli määratud pension riikliku sotsiaalkindlustuse või sotsiaalhoolduse korras või alimendid, siis jäävad need talle alles ja makstakse välja isikule, kes lapse kasvatada võttis. Selles korras makstud summad võetakse vastavalt arvesse igakuulise ainelise toetuse väljamaksmisel, silmas pidades, et pension (alimendid) ja patronaaži eest makstav toetus ei ületaks ettenähtud normi.

Kui lapsele määratud pension või alimendid ületavad igakuulise toetuse patroneerimise eest, siis viimast välja ei maksta, kuid pension või alimendid kuuluvad täiel määral väljamaksmisele lapse kasvatada võtnud isikule.

6. Kasvatada andmise lepingu alusel (p. 4) lapse kasvatada võtnud isik on kasvatada antud lapse eestkostjaks (hooldajaks). Ta peab hoolitsema lapse kasvatamise ja ülalpidamise eest kooskõlas eestkostmise ja hoolduse kohta kehtivate seaduste ja muude eeskirjadega.

7. Last ei või anda kasvatada isikutele, kes Abielu, perekonna ja eestkoste seaduste koodeksi § 77 põhjal ei või olla eestkostjateks ega hooldajateks.

8. Isik, kes võtab lapse kasvatada, saab lepinguga kindlaksmääratud igakuuliselt ainelist toetust summadest, mis seks otstarbeks on ette nähtud täitevkomiteede eelarvetes, ja teistest vastavatest allikatest.

9. Isik, kes võttis lapse kasvatada (patronaadile) ja kes patronaati kasutas omakasupüüdlike eesmärkide saavutamiseks või kes jättis kasvatatava lapse järelevalveta või vajaliku ainelise abita, kannab kriminaalvastutust Kriminaalkoodeksi vastavate eeskirjade alusel.

10. Patroneeritavate laste arvelevõtmine ja nende ainelise olukorra ja kasvatustingimuste süstemaatiline kontrollimine pannakse maakondades ja vabariikliku alluvusega linnades tervishoiuosakondadele 5 kuust kuni 3-aastaste laste suhtes ja haridusosakondadele 3- kuni 14-aastaste laste suhtes.

11. Töörahva saadikute nõukogude täitevkomiteed, maakondade ja linnade haridusosakonnad ja tervishoiuosakonnad organiseerivad laste perekondades kasvatamise edukaks teostamiseks

teiste vastavate asutiste kaastööd ning kasutavad sel alal ühiskondlike organisatsioonide kaasabi.

12. Laste perekondadesse kasvatada andmise lepingud ja kogu kirjavahetus laste kasvatada võtmise kohta on vabastatud riigilõivust ja säilitatakse lepingud sõlminud asutise juures.

13. Hariduse Rahvakomissaril ja Tervishoiu Rahvakomissaril on õigus anda vastavate rahvakomissariaatidega kooskõlastatud juhendeid ja käskkirju käesoleva juhendi teostamiseks.

## 7. Töötajate perekondadesse laste kasvatada andmise juhend.

Antud Eesti NSV Hariduse RK ja Tervishoiu RK poolt 25. aug. 1945. a.

Alus: Eesti NSV RKN määrus nr. 748, 15. aug. 1945. a. Töötajate perekondadesse vaeslaste, väikelastekodude ja lastekodude kasvandike kasvatada andmise juhendi kinnitamise kohta (ENSV T 1945, 32, 507).

1. Vaeslaste, lastekodude ja imikute- ja väikelastekodude kasvandike kui ka kohtuotsuse põhjal perekonnalt äravõetud laste kasvatada andmine töötajate perekondadesse toimub nendele lastele normaalsete elu- ja kasvatustingimuste tagamise eesmärgil.

2. Kasvatada ei või anda lapsi, kes põevad ägedaid nakkushaigusi ja kroonilisi nakkushaigusi nakkusajajärgus, samuti lapsi, kes on vaimselt maha jäänud.

3. Asutised, kes annavad lapsi perekondadesse kasvatada, peavad selleks sõlmitavate lepingute registreerimise raamatut järgneva vormi kohaselt:

1) lepingu sõlmimise kuupäev;
2) kasvatada antud lapse perekonna-, ees- ja isanimi;
3) lapse sündimise aasta, kuu ja päev;
4) lapse lähemad sugulased;
5) lapse kasvatada võtja perekonna-, ees- ja isanimi ning aadress;
6) lapse kasvatajalt äravõtmise kuupäev;
7) kuhu laps saadetud või paigutatud kasvatajalt äravõtmise järel.

Tarbe korral võib pidada täiendavalt ka vastavat kartoteeki.

Iga patroneeritud lapse kohta seatakse sisse tema isiklik toimik, mis sisaldab:

a) kasvatada võtja vastav sooviavaldus lapse kasvatada võtmiseks;

b) lapse kasvatada võtja perekonna kohta andmete kogumise akt;

c) lapse vanust tõendav dokument või selle kinnitatud ärakiri;

d) lapse isiklik leht;

e) patroneerimise leping, millele märgitakse ka väljamakstud toetused;

f) mõningaid olulisi andmeid järelevalvekorras teostatud revideerimise aktist.

4. Kasvatada antud lapsi võtavad arvele: kuni 3 aasta vanuseid lapsi — maakondade ja linnade tervishoiuosakonnad ja 3 kuni 16 aasta vanuseid lapsi — maakondade ja linnade rahvaharidusosakonnad. Valdade või linnade täitevkomiteed saadavad vastavate maakondade ja linnade tervishoiu- ja haridusosakondadele viivitamatult tarvilikke teateid nende poolt perekondadesse kasvatada paigutatud laste kohta.

Maakondade ja linnade haridus- ja tervishoiuosakonnad saadavad vastavalt Hariduse Rahvakomissariaadile ja Tervishoiu Rahvakomissariaadile veerandaasta kokkuvõtted perekondadesse kasvatada antud laste kohta hiljemalt järgneva kuu 5. päevaks.

Kui perekonda kasvatada antud lapsel on vanematelt maha jäänud mõnesugust varandust, siis patroneerimist toimetav asutis on kohustatud selle järele valvama, et see varandus oleks hoolekande alla võetud, nagu seda näeb ette Abielu, perekonna ja eestkoste seaduste koodeks.

5. Asutis, kes annab lapsi perekondadesse kasvatada, peab eelnevalt koguma andmeid nende perekondade kohta, kuhu kavatsetakse lapsi kasvatada anda, ja vormistama andmete kogumise tulemused vastava aktiga.

6. Ühte perekonda antakse kasvatada üldreeglina ainult üks laps. Mitme lapse andmine ühte perekonda on lubatud ainult lastele eriti soodsate tingimuste olemasolul, imikute andmine aga siis, kui nad on kaksikud.

7. Lapsi ei anta kasvatada perekondadesse:

1) kus lapse kasvatamise eest antav tasu osutuks perekonna peamiseks ülalpidamise allikaks;

2) kus on alkoholikuid, narkomaane ja teisi sellelaadiliste kalduvustega isikuid;

3) kus on perekonnaliikmeid, kes põevad ägedaid nakkushaigusi ja kroonilisi nakkushaigusi nakkusjärgus või langetõbe;

4) kus elatakse sellistes korteri- või tervishoiuvastastes tingimustes, mis ohustavad lapse normaalset arengut;

5) lapse kasvatajateks ei või olla isikud, kellelt on kohtu poolt ära võetud valimisõigused või vanemlikud õigused, samuti ei või olla kasvatajateks nõdrameelsed ega alaealised.

8. Isik, kes võttis lapse enda juurde kasvatada, peab tagama kasvatamisele võetud lapsele toidu ja riietuse samavõrdselt oma lastega, peab panema tema kooli ja valvama tema edasijõudmise ja distsipliini järele ning õpetama teda töötama aladel, mis osutuvad talle jõukohasteks.

9. Kasvatada antud lapsed kinnistatakse kohuslikult ühendusse vastavate arstlike asutistega või nõuandlatega kuuluvuse järgi. Kui nad haigestuvad haigustesse, mis vajavad haiglaravi, siis paigutatakse nad vastavatesse raviasutistesse kuni nende täieliku tervenemiseni.

10. Selleks, et abistada perekondadesse antud laste kasvatamist nende ea kohaselt, seatakse lapsi kasvatada võtnud perekonnad ühendusse lähemate lasteaedade, lastesõimede, koolide, lastekodude või väikelaste- ja imikutekodudega.

11. Laste kasvatada andmisel kindlustavad tervishoiu- ja haridusorganid lapse varustamise pesu, riietuse, jalanõude ja magamistarvetega. Kasvatada võtmise tegelikust algusest saab lapse kasvatada võtja igakuulist vastavate üldnormidega ettenähtud abiraha lapse ülalpidamiseks eelarve korras.

Kui patroneeritud laps ühes oma kasvatajaga asub elama teise maakonda, siis tema kasvatamiseks ettenähtud toetussummad kuni aasta lõpuni kantakse üle vastavale hoolekandeorganile uue asukoha järgi.

12. Kolme-aastaseks saamisel antakse perekonnas kasvatamisel olev laps, kui ta seks ajaks ei ole lapsendatud, tervishoiuorganite poolt üle haridusorganite hoolde, kes selle isikuga, kelle juures last kasvatati kuni 3-aastaseks saamiseni, sõlmivad uuesti lepingu vastavalt tingimustele, mis on kehtima pandud 3—16-aastaste laste perekondadesse kasvatada andmise kohta.

Tervishoiuorganid teevad igal aastal, hiljemalt aprillikuus, haridusorganitele teatavaks perekondadesse kasvatada antud nende laste nimekirjad, kes kolme-aastaseks saanutena kuuluvad järgneva eelarveaasta algul üleandmisele haridusorganite hoolde.

13. Lapse perekonda kasvatada andmise lepingu ennetähtaegse lõpetamise aluseks on:

1) lepingujärgsete kohustuste rikkumine;

2) lapsele ebasoodsad muudatused selle isiku perekondlikus, varalises või sotsiaalses seisundis, kes lapse kasvatada võttis;

3) kui lapsega sideme kaotanud vanemad või lähemad sugulased leiavad lapse üles ja soovivad last enese juurde võtta.

Kõik tüliküsimused lepingu täitmise või lõpetamise asjus lahendatakse hoolekandeorganite poolt.

14. Haridusosakonnad ja täitevkomiteed hoolitsevad selle eest, et perekondadesse kasvatada antud lapsed õpiksid ära vastava töö ja valmistuksid vastavale tegevusele ning on neile abiks nende iseseisvasse ellu siirdumisel. Eriti sel alal tuleb haridusosakondadel ja täitevkomiteedel kasutada ka teiste vastavate asutiste kaastööd ja ühiskondlike organisatsioonide kaasabi.

15. Haridus- ja tervishoiuosakondade ülesandeks on kontrollida süstemaatiliselt, vähemalt kaks korda aastas, perekondades kasvatada olevate laste kõiki elu- ja kasvatustingimusi.

16. Selle juhendi juurde kuuluvad lisadena järgmised tüüplepingud ja aktid ning tõendused:

1) tüüpleping lapse perekonda kasvatada andmise-võtmise kohta;

2) lapse kasvatada võtnud perekonna kohta andmete kogumise akt;

3) tunnistus lapse kasvatada võtja eestkostjaõiguste kohta.

Lisa nr. 1.

**Tüüpleping lapse perekonda kasvatada andmise-võtmise kohta.**

194..... a. ..... kuu..... päeval sõlmiti käesolev leping
..... ja kodaniku .....
(asutise täpne nimetus ja aadress)
vahel, kes elab ....., tema perekonda lapse .....
(täpne aadress)
..... kasvatada (patronaadile) andmise
(perekonna-, ees- ja isanimi, sünniaasta)
kohta, kes elas käesoleva lepingu sõlmimiseni .....
(aadress)

Kodanik ....., olles kasvatada antud lapse eestkostjaks, kohustub: 1) kindlustama lapsele toidu, jalanõud ja riietuse samavõrdselt kui oma lastele ja hoolitsema tema kasvatuse eest; 2) panema teda kooli ja valvama tema edasijõudmise ja distsipliini järele ning õpetama teda töötama aladel, mis osutuvad talle jõukohasteks.

Asutis (haridusosakond, tervishoiuosakond, valla täitevkomitee jne.) kohustub: 1) lapse kasvatada andmisel andma lapsele varustuse: .....
.....; 2) maksma lapse ülalpidamiseks igakuulist abiraha ..... rubla suuruses või andma naturaalfondi järgmisel hulgal.....
.....; 3) mitte harvemini kui kaks korda aastas teostama lapse seisundi uurimist, samuti ka abistama lapse kasvatamist tema kinnis-

tamisega lähema lasteaia, lastesõime jne. juurde või lastekodu või kooli töötaja juurde ja sel teel, et ta lapse suhtes esmajärjekorras võtab tarvitusele tervendamisabinõusid.

Lepingu kehtivuse tähtaeg .....

Leping jõustub poolte poolt allakirjutamisega.

Last kasvatada andva asutise juhataja allkiri .....

Last kasvatada võtva isiku allkiri .....

Lisa nr. 2.

**Last kasvatada võtva perekonna kohta andmete kogumise akt.**

I. Kasvatada antav laps .....
(perekonna-, ees- ja isanimi)

II. Kasvatada võtva perekonna vanemate: .....

1. perekonna-, ees- ja isanimed: isa .....
ema .....
2. Vanus: isal ....., emal .....
3. Amet ja töökoht: isal ....., emal .....
4. Perekonna kuuteenistus .....
5. Perekonna koosseis .....
6. Haridus: isal ....., emal .....
7. Parteiline kuuluvus: isa ..... ema .....
8. Perekonna rahvus .....
9. Perekonna elamu- ja olustikulised tingimused:
   a) umbkaudne kubatuur .....
   b) korteri sisustus ja korralikkus ning puhtus .....
   c) perekonna sotsiaalolustikuline iseloomustus .....
10. Andmete koguja tähendused ja arvamus .....

Märkus: Andmete kogumise akti juurde lisatakse arsti teatis, et last kasvatada võtvas perekonnas ei ole nakkushaigusi.

Andmete koguja allkiri: .....

„ “ ..... 194..... a.

Lisa nr. 3.

**Tunnistus last kasvatada võtja eestkostjaõiguste kohta.**

Tunnistuse väljaandja asutise nurgatempel ühes aasta, kuupäeva ja numbri tähendamisega.

**Tunnistus.**

Käesolev tunnistus on antud kodanikule .....
kes elab ....., selle tõenduseks, et vastavalt lapse kasvatada võtmise lepingule, mis on sõlmitud .....
(asutise nimetus)
„ “ ..... 194..... a. nr. ..... all, ja Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu määrusega nr. 748 — 15. augustist 1945. a. kinnitatud „Töötajate perekondadesse vaeslaste, väikelastekodude ja lastekodude kasvandike kasvatada andmise juhendi“ § 6 alusel tema on määratud eestkostjaks / hooldajaks kasvatada võetud lapsele ....., kes on sündinud .....

Abielu, perekonna ja eestkoste seaduste koodeksi § 68 ja 69 alusel pannakse kodanikule ..... kohustus kaitsta ..... isiklikke ja varalisi õigusi
(lapse ees-, perekonna-, ja isanimi)
ning esindada teda kohtus ja teistes asutistes, esitamata muid volikirju peale käesoleva tunnistuse.
Asutise tempel.

(Tunnistust väljaandva asutise juhataja ja inspektori või sekretäri või asjaajaja allkiri.)

## 8. Juhend linna (maakonna) pediaatri kohustuste kohta.

Kinnitatud Eesti NSV Tervishoiu RK käskkirjaga nr. 168, 30. märtsist 1945. a.

I. Lastele õige arstiabi organiseerimiseks linnas ja maakonnas määratakse linna (maakonna) pediaater (lastearst).

II. Linna (maakonna) pediaater on kogu linna (maakonna) laste ravi-profülaktilise abi organiseerija ja juhataja.

III. Maakonna pediaater annab konsultatiivset ja metoodilist abi maa-arstijaoskondadele, patronaažõdedele, velskritele, velsker-ämmaemanda- ning ämmaemandapunktidele lastele arstiabi andmise küsimuse alal.

IV. Linna (maakonna) pediaatri kohustuste hulka kuulub:

1. Järelevalve laste sündivuse, haigestumise ja suremuse üle maakonnas.

2. Lastele arstiabi andmise abinõude plaani väljatöötamine, selle kinnitamine tervishoiuosakonnas ja kontroll selle elluviimise üle.

3. Igapäevane praktiline lasteasutiste abistamine töö kvaliteedi tõstmise alal.

4. Ülesannete täitmiseks annab linna (maakonna) pediaater süstemaatilist abi laste ravi-profülaktilistele asutistele:

a) ravi-profülaktilise abi kindlustamisel kõikidele lastele;

b) alatiste ning hooajaliste lastesõimede organiseerimisel ja nende kindlustamisel süstemaatilise meditsiinilise järelevalvega;

c) piimaköökide organiseerimisel ja nende töö õigel korraldusel;

d) laste õigel patronaaži teenindamisel arstijaoskondades, velskri-, velsker-ämmaemanda- ja ämmaemandapunktides;

e) lastesõimede, koolide, lasteaedade, internaatide, lastekodude ja muude lasteasutiste arstiabi organiseerimisel;

f) sanitaarharidustöö organiseerimisel elanikkonna hulgas lastehaiguste vältimise alal.

5. Epideemiavastaste võitlusabinõude plaani koostamine laste nakkushaiguste vastu võitlemiseks ja kõikide plaanis ettenähtud abinõude elluviimise kindlustamine.

6. Kursuste korraldamine lasteasutiste töötajate ja jaoskonna patronaažõdede õpetamiseks ja nende kvalifikatsiooni tõstmiseks.

Perioodiliste konverentside korraldamine jaoskonnaarstidele, patronaažõdedele, velskritele ja ämmaemandatele tööalaliste kogemuste vahetamiseks, lastehaiguste uusimate efektiivsete ravi-profülaktiliste meetodite populariseerimiseks, samuti laste haigestumiste vastu võitlemise abinõude plaani arutamiseks.

V. Oma kohuste täitmise otstarbel külastab maakonna pediaater süstemaatiliselt arstijaoskondi, velskri-, velsker-ämmaemanda- ning ämmaemandapunkte, kus ta konsulteerib haigeid lapsi, vaatab järele lasteasutised ja instrueerib meditsiinilisi töötajaid laste õige teenindamise küsimustes, samuti profülaktiliste ja epideemiavastaste abinõude teostamiseks laste hulgas.

VI. Linna (maakonna) pediaatri kohale määratakse lastearst, kes võib töötada ka teistes lasteasutistes.

VII. Oma operatiivtegevuse alal allub linna (maakonna) pediaater linna (maakonna) tervishoiuosakonnale ja annab sellele aru.

VIII. Metoodilise töö paremaks organiseerimiseks ja teostamiseks kasutab linna (maakonna) pediaater linna (maakonna) tervishoiuosakonna metoodilist kabinetti ja peab süstemaatiliselt kontakti pediaatrilise ja lastekaitse instituudiga.

IX. Linna (maakonna) pediaater informeerib koos linna (maakonna) tervishoiuosakonnaga süstemaatiliselt linna (maakonna) täitevkomiteesid lastehaiguste ja suremuse liiklemise, lasteasutiste seisukorra ja teostatavate abinõude üle, laste haigestumise vastu võitlemise ja lastele arstiabi andmise parandamise üle.

## 9. Vanematega sideme kaotanud laste registreerimine.

Eesti NSV TeRK kk. nr. 549, 25. augustist 1945. a.

Isamaasõja kestel on paljud vanemad ja lapsed kaotanud sideme üksteisega. See kohustab meid hoolikalt ja täpselt koguma andmeid nende laste kohta, et sel teel olla abiks vanematele või sugulastele nende laste leidmisel.

NSV Liidu RKN määrusega nr. 75, 23. I 42 „Vanemateta jäänud laste korraldamisest" on moodustatud üleliiduline keskteadete aadresskartoteek NSV Liidu SaRK'i Miilitsa Peavalitsuse juures vanemate või sugulaste abistamiseks, kes otsivad sidet Isamaasõja perioodil kaotatud lastega. Nimetatud määrusega on organiseeritud Eesti NSV Miilitsa Peavalitsuse ja linnade (maakondade) miilitsavalitsuste juures laste teadetelauad vanemate või sugulaste abistamiseks nendega sideme kaotanud laste leidmisel.

Ülalmainitud NSV Liidu RKN määruse nr. 75, 23. I 42 ja NSV Liidu Tervishoiu Rahvakomissari ettekirjutuse nr. 01-25/6, 25. IV 42 täitmiseks k ä s i n:

1. Linna ja maakonna tervishoiuosakondade juhatajaid ja vabariikliku alluvusega väikelastekodude ja lastesanatooriumide juhatajaid läbi viia neile alluvais lasteasutisis (väikelastekodudes, lastesanatooriumides, ravi-lastekodudes, lastehaiglates, lastesõimedes jne.) järgmised korraldused:

a) Arvele võtta 15 päeva jooksul kõik lapsed, kes on kaotanud sideme vanematega pärast 22. VI 41, s. t. Isamaasõja perioodil. Arvele tuleb võtta nii praegu asutistes tegelikult kohal viibivad kui ka need lapsed, kes on lahkunud asutisest Isamaasõja perioodil ja kelle praegune asukoht on teada.

b) Koostada iga sellise lapse kohta käesolevale käskkirjale lisandatud vormide nr. 1 ja 2 järgi arvelevõtmise kaart kahes eksemplaris: vorm nr. 1 — laste kohta, kelle perekonna- ja eesnimi on teada, ja vorm nr. 2 — laste kohta, kelle nimed on teadmata. Vorm nr. 2 kaardi juurde lisada täpne akt, milles oleksid ära tähendatud andmed lapse leiuaja, olukorra ja koha kohta, lapse riietuse kirjeldus, milles laps leitud, lapse eritunnused, kui need olemas, ja leitud lapse registreeritud uus perekonna- ja eesnimi. Dokumentatsiooni puudumisel tuleb arvelevõtmise kaart täiendada järelepärimisel saadud andmetega; igasuguste andmete puudumisel aga märkida kaardile „Andmeid ei ole".

M ä r k u s: Nende laste kohta, kes tulevad lasteasutistesse SaRK'i vastuvõtukaranteenide kaudu, arvelevõtmise kaarte ei koostata.

c) Iga arvelevõetud lapse liikumisest, näiteks vanematele üleandmisest, teise asutisse üleviimisest, patronaažile andmisest, lapsendamisest ja surmast, tuleb lasteasutiste juhatajail teatada kohalikule miilitsavalitsusele kirjalikult 3 päeva jooksul, ära märkides lapse uue asukoha täpse aadressi, lapse surma korral — matmispaiga.

d) Määrata igas lasteasutises üks teenistuja, kelle kohuseks ja

ülesandeks panna vanemateta laste kohta andmete kogumine, registreerimine, kaartide koostamine ja kontaktipidamine miilitsavalitsusega vanemateta laste liikumise üle. Vastutava isiku nimi teatada kohalikule miilitsavalitsusele.

e) Varustada kõik lasteasutised arvelevõtmise kaartidega, mis on saadaval Eesti NSV Miilitsavalitsuses.

f) Arvelevõtmise kaardid tuleb täita selgesti, hoolikalt ja täielikult.

Lisa nr. 1
Eesti NSV Tervishoiu Rahvakomissari
käskkirjale nr. 549 — 25. aug. 1945. a.

Vorm nr. 1.
**Kaardi esikülg.**

Sugu mees-/nais-

**Arvelevõtmise kaart**

väikelastekodus viibiva lapse kohta.

1. Perekonnanimi .....
   Nimi ..... Isanimi .....
2. Sünniaasta ja -koht .....
3. Eritunnused .....
4. Viimane alatine elukoht .....
5. Lasteasutisse toomise aeg .....
6. Kuna ja kuhu saadetud .....
   (lasteasutise/ettevõtte nimetus)
   .....
   või perekonna-, ees-, isanimi isiku kohta, kes võtnud lapse patroneerimisele, ära märkides nende täpse aadressi .....
7. Millise väikelastekodu või pediaatrilise instituudi poolt on käesolev kaart koostatud .....

**Kaardi tagakülg.**

**Andmed vanemate või neid asendavate isikute kohta.**

1. Isa, perekonnanimi .....
   Eesnimi ..... Isanimi .....
2. Ema, perekonnanimi .....
   Eesnimi ..... Isanimi .....
3. Nende elukoht .....
4. Töökoht ja elukutse .....

„ “ ..... 194..... a.

(Kaardi koostaja isiku amet ja allkiri)

Lisa nr. 2
Eesti NSV Tervishoiu Rahvakomissari
käskkirjale nr. 549 25. augustist
1945. a.

Vorm nr. 2.
Kaardi esikülg.

Sugu .....

Ligikaudne vanus .....

Lapse leiukoht ja -aeg .....

Juuste ja silmade värvus .....

Eritunnused (sünniplekid, füüsilised defektid jne.) .....

Lapse riietus (leiumomendil) .....

Antud (omastatud) perekonna- ja eesnimi .....

Täiendavad andmed .....

Kaardi koostanud asutise nimetus .....

Kaardi koostamise aeg ja ametiisiku allkiri .....

Kaardi tagakülg.

**Andmed liikumise kohta.**

| | | |
|---|---|---|
| | | |
| | | |
| | | |
| | | |
| | | |

## B. LASTEKAITSEASUTISED.

### 1. Linnades ja tööstuskeskustes asuvate lastesõimede määrustik.

Kinnitatud NSVL TeRK poolt 17. novembril 1938. a. Rakendatud Eesti NSV-s ENSV TeRK käskkirjaga nr. 40, 29. jaanuarist 1941. a. (ENSV T 1941, 15, 184).

#### I. Üldised määrused.

1. Lastesõimed on riiklikud kuni 3 a. vanuste laste ühiskondlikku kasvatust taotlevad asutised.

Märkus: Vastavalt NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu määrusele 7. jaanuarist 1939 võetakse lastesõime lapsi 28-päevastest kuni 3 aasta vanuseni.

2. Lastesõimede sihiks on võimaldada töötavatele emadele, kellel on sõimeealised lapsed, osa võtta maa majanduslikust, kultuurilisest ja ühiskondlik-poliitilisest elust ja abistada emasid tervete, elurõõmsate laste kasvatamisel.

3. Lastesõimed loovad vastavaid tingimusi laste korrapäraseks arenemiseks ja kasvatuseks, teostavad igakülgset võitlust laste haigestumise vastu ja süvendavad perekonnaelus-olus sanitaar-kultuurilisi harjumusi laste eest hoolitsemiseks ja kasvatamiseks. Lastesõimed korraldavad oma tööaja vastavalt käitiste ja lasteemade huvidele, kelle lapsi nad teenivad.

4. Lastesõimed alluvad kohaliku valitsuse tervishoiuorganitele, kes juhivad ja teostavad järelevalvet nende töö üle.

Märkus: Tervishoiuorganid juhivad ka teiste ametkondade (Üleliiduline Tööstuste Kooperatiivide Liit, kooperatiivid jne.) lastesõimi ja teostavad järelevalvet nende üle.

5. Lastesõimede töö korraldatakse NSV Liidu Tervishoiu Rahvakomissariaadi poolt kinnitatud lastesõimede määrustiku ja lastesõimede töö juhendite alusel.

#### II. Lastesõimede avamise kord.

6. Uued avatavad lastesõimed peavad registreeritud olema kohalikus linna või rajooni tervishoiuosakonnas ühtse numeratsiooni järjekorras.

7. Lastesõimi lubatakse avada vastava tervishoiuosakonna poolt ainult siis, kui on kinni peetud NSV Liidu Tervishoiu Rahvakomissariaadi poolt kindlaksmääratud põrandapinna sanitaarnormidest, lastesõimede kohta kindlaksmääratud sisseseadega varustamise nõuetest ja meditsiinilise teenindamise õigest korraldamisest.

## III. Lastesõimede ruumid ja sisseseade.

8. Lastesõimed avatakse eriliselt selleks ehitatud hoonetes või teistes kohandatud ruumides. Lastesõime ruumid peavad vastama NSV Liidu Tervishoiu Rahvakomissariaadi poolt kinnitatud lastesõimede kohta ülesseatud sanitaar-tervishoiulistele nõuetele. Iga lastesõime juures peab olema roheline maa-ala, varustatud platsidega, mis võimaldavad lastel jalutuskäikude korraldamist värskes õhus aasta ringi.

9. Lastesõimed peavad olema varustatud kõva ja pehme inventariga, toidunõudega ja laste eest hoolitsemiseks vajalikkude esemetega NSV Liidu Tervishoiu Rahvakomissariaadi normide alusel, samuti mänguasjade ja pedagoogiliste vahenditega.

Oma iseloomult ja suuruselt peab varustus vastama laste vanusele.

## IV. Lastesõimede struktuur.

10. Õige kasvatustöö korraldamise sihiga jaotatakse sõimedes viibivad lapsed rühmadesse vanuse järgi, 20 last igas rühmas. Rühmade arv määratakse kindlaks olenevalt laste arvust, vanusest ja lastesõime mahutavusest.

On lastesõimes viis rühma, siis koondatakse I rühma lapsed kuni 7 kuuni, II — alates 7 kuni 10—11 kuuni, III — alates 10—11 kuni 14—15 kuuni, IV — alates 14—15 kuust kuni 2 aastani ja V — alates 2 kuni 3 aastani. Nelja rühma olemasolul koondatakse esimesse, imikuealisse rühma lapsed kuni 9 kuuni, II — roomavate laste rühma alates 9 kuni 14 kuuni, III — keskmisse rühma alates 14 kuust kuni 2 aastani ja IV — vanemasse rühma alates 2 kuni 3 aastani.

Kolme rühma olemasolul lastesõimes koondatakse I rühma lapsed vanusega 1 kuust kuni 1 aastani, II — 1 kuni 2 a. ja III — 2 kuni 3 a.

Kahe rühma olemasolul lastesõimes koondatakse I rühma lapsed vanusega 1 kuust kuni $1^1/_2$ aastani, II — $1^1/_2$ kuni 3 a.

Ainult ühe rühma olemasolul lastesõimes komplekteeritakse sinna võimalikult üheealised lapsed.

Üle 5 rühma olemasolul lastesõimes organiseeritakse paralleelsed üheealised rühmad.

11. Linnades organiseeritakse lastesõimi:

1) 1 kuu kuni 3 a. vanuste laste enamuse elamisrajoonides;

2) imikuealistele lastele — käitise või asutise läheduses, kus laste emad töötavad.

Lastesõime asukoha kauguse käitisest määrab igal üksikul juhul linna (rajooni) tervishoiuosakond;

3) nõrkadele lastele, tuberkuloosi- või rahhiidihaigetele, kurttummadele jne. korraldatakse erisõimed või erirühmad lastesõimedes.

## V. Laste vastuvõtmise ja väljakirjutamise kord.

12. Lastesõimedesse võetakse 1 kuu kuni 3 aasta vanuseid lapsi, kelle emad töötavad käitistes, asutistes või õpivad.

Lastesõimedesse võetakse lapsi linna (rajooni) tervishoiuosakonna või selle käitise-vabriku komitee korraldusel, missuguse käitise teenistuses seisab lastesõim.

Lastesõime võetakse laps pärast koduse olukorra selgitamist ning laste- ja emadenõuandla või lastesõime arsti otsust lapse vastuvõtmise võimaluse kohta.

13. Lastesõimest kirjutatakse laps välja:

a) kolmeaastaseks saamisel,

b) meditsiiniliste näidustuste alusel.

## VI. Laste teenimine lastesõimes.

14. Kuni 1 aasta ealiste laste rühmad töötavad päeva jooksul kahe vahetusega, iga vahetus 9—10 tundi, silmas pidades kõiki sanitaar-tervishoiulisi nõudeid ja norme vastavalt lastesõimes teenimise juhendile.

Kui käitis või asutis töötab ühe vahetusega, töötab ka lastesõim ühe vahetusega.

Üle ühe aasta vanused lapsed on päeva jooksul lastesõimes mitte kauem kui 12 tundi.

15. Öötöö puhul käitise lastesõim vajaduse puhul korraldab lastele öö-päeva rühmad.

16. Lapsed peavad olema sõimes kindlustatud toiduga NSV Liidu Tervishoiu Rahvakomissariaadi poolt kinnitatud normide ulatuses. Toit valmistatakse vastavalt menüüle ja määratud toidunormidele. Lapsele, kes haiguse pärast on kodus, antakse toit koju.

17. Lastesõim peab võtma kasutusele kõik abinõud, et alal hoida laste loomulikku rinnapiimaga toitmist.

18. Lastesõimes peab lastele kindlustatama vajalikku kehalist hoolitsust.

19. Kõigis lastesõime lasterühmades tuleb teostada kasvatuslikku tööd vanuserühmade järgi õigesti diferentseeritud mängude ja tegevuse režiimi organiseerimise teel.

Kasvatuslikku tööd lastesõimedes tuleb teostada vastavalt NSV Liidu Tervishoiu Rahvakomissariaadi poolt 6. veebruaril 1938 kinnitatud Lastesõimede kasvatusliku töö määrustikule.

20. Lastesõimed peavad teostama vastavaid tervist karastavaid abinõusid aasta ringi: küllaldane igapäevane laste viibimine värskes õhus (päevane uneaeg, jalutamine); suvisel ajal: üle 1 aasta vanuste laste maalesaatmine, kuni 1 a. vanuste laste väljaspool ruume viibimise organiseerimine (rohelisel maa-alal, mängumurul).

21. Kõikidele lastesõimedele peab kindlustatud olema pidev ja süstemaatiline arstlik järelevalve:

a) arst peab süstemaatiliselt lapsi sõimes järele vaatama, jälgima, et nende arenemine teostuks korrapäraselt, teostama kõiki profülaktilisi abinõusid ja ravima haigeid lapsi sõimes;

b) haigeid lapsi, kes viibivad kodus, arstib kas lastesõime arst või laste- ja emadenõuandla arst lapse elukoha järgi.

Rajoon, kus haigete laste ravimist teostab sõimearst, määratakse kindlaks vastava rajooni (linna) tervishoiuosakonna poolt.

22. Lastele, kes põevad rahhiiti, nõrkadele ja ägeda haiguse läbipõdenud lastele korraldatakse mõne lastesõime juures sanatoorne rühm.

23. Tuberkuloosihaigetele lastele korraldatakse mõne lastesõime juures sanatoorne rühm või asutatakse nende jaoks erisõim.

24. Kurttummadele lastele korraldatakse mõne sõime juures erirühm või asutatakse erisõim.

25. Lastesõime meditsiiniline personaal peab teostama lastevanematega süstemaatilist sanitaar-kultuurilist tööd kindlaksmääratud plaani kohaselt.

## VII. Lastesõimede juhtimine.

26. Lastesõime eesotsas seisab keskmise meditsiinilise haridusega lastesõime juhataja, kes on vastutav lastesõime töö eest. Kui lastesõime juhatajal pole meditsiinilist haridust, peab ta läbi tegema erikursuse.

Üle 100 voodiga lastesõime juhataja määramine toimub krai (oblasti) tervishoiuosakonna nõusolekul.

27. Meditsiinilise järelevalve teostamise ja kasvatusliku töö eest lastesõimes on vastutavad arst ja lastesõime juhataja.

Kasvatuslikku tööd arsti järelevalve all organiseerib ja teostab vanemõde või instruktor-pedagoog.

28. Iga lasterühma teenib õde ja lapsehoidja terve päeva jooksul. Öösel teenib lapsi õde; abiks määratakse temale lapsehoidja.

29. Eesmärgil abistada sõimejuhatajat vahendite elluviimisel, mis on sihitud lastesõime töö kindlustamisele ja kõrgemale tasemele tõstmisele, organiseeritakse lastesõimede juures lastesõime nõukogu, kuhu kuuluvad lastesõime töölised, lastevanemate ja ühiskonna esindajad.

Lastesõime nõukogu koostatakse ja töötab NSV Liidu Tervishoiu Rahvakomissariaadi poolt kinnitatud erimäärustiku alusel.

## VIII. Koosseisud ja finantseerimise kord, varanduse kasutamine ja aruandmine.

30. Lastesõimede koosseisud määratakse kindlaks NSV Liidu Tervishoiu Rahvakomissariaadi poolt kinnitatud normide alusel olenevalt laste arvust sõimes, tegeliku töö ulatusest (rühmade vahetusest, tööpäeva pikkusest, öö-päevasest tööst) ja arvestades asutiste ja käitiste erinevusi, mille juures asuvad lastesõimed.

31. Lastesõimed peetakse ülal kohalikkude eelarvete krediitidega ja lastevanemate poolt makstavate summadega. Tasu lastevanematelt laste ülalpidamise eest lastesõimes võetakse NSV Liidu Tervishoiu Rahvakomissariaadi poolt kinnitatud skaala alusel.

32. Lastesõimel peab olema oma iseseisev eelarve.

Lastesõime eelarve kinnitatakse vastava linna või rajooni tervishoiuosakonna poolt.

33. Lastesõim on iseseisev majanduslik üksus, millel on oma nurgatempel, pitsat ja jooksev arve.

34. Lastesõime juhataja on asutise krediitide käsutaja.

35. Kõik lastesõime varandus (hoone ja sisseseade), mis on lastesõime kasutuses, on riigi omand.

36. Lastesõimes peetakse meditsiinilist, rahalist ja majanduslikku arvestust NSV Liidu Tervishoiu Rahvakomissariaadi poolt kinnitatud vormide järgi.

37. Lastesõim esitab kindlaksmääratud vormide kohaselt ja kindlaksmääratud tähtaegadel teda juhtivale tervishoiuorganile rahalis-majandusliku ja meditsiinilise aruande oma tegevuse, asutise olukorra ja laste tervisliku seisukorra kohta.

## 2. Juhend järelevaatuse kohta laste vastuvõtmisel lastesõimedesse.

Kinnitatud NSV Liidu TeRK poolt 2. augustil 1937. a.
Avaldatud täitmiseks Eesti NSV TeRK kk. nr. 72, 14. veebruarist 1941. a.

(ENSV T 1941, 22, 291.)

Vastavalt NSV Liidu Tervishoiu Rahvakomissariaadi käskkirjale 2. juulist 1937. a., nr. 298 tuleb kehtestada järgmine kord arstliku järelevaatuse kohta laste vastuvõtmisel sõimedesse.

1. Iga laps, enne lastesõime vastuvõtmist, peab hoolega olema läbi vaadatud selle laste- ja emadenõuandla arsti poolt, kus rajoonis laps elab.

Märkus: Neis kohtades, kus laste- ja emadenõuandlat pole, toimub lapse igakülgne arstlik järelevaatus lastesõime arsti poolt toas, mis on eraldatud rühmade ruumidest.

2. Lastesõime võetava lapse arstliku järelevaatuse sihiks on kindlaks teha lapse tervislik seisukord ja ära hoida võimalus igasuguse nakkuse sisseviimiseks lastesõime.

3. Arstlik järelevaatus, mida toimetab laste- ja emadenõuandla lastesõime võetava lapse suhtes, koosneb:

a) lapse vanemate anamneesi (andmed lapse vanemate ja lapse läbipõetud haiguste kohta, toimunud vaktsineerimised ja kaitsesüstimised ja nende tähtajad) ja bioloogiliste reaktsioonide tagajärgede selgitamisest;

b) naha ja juustega kaetud peanaha järelevaatusest sügeliste, seenehaiguste (trichophytia, favus) ja süüfilise olemasolu selgitamiseks;

c) kurgu ja nina järelevaatusest ja limaproovi võtmisest difteeriabatsilli kandmise analüüsiks;

d) siseelundite järelevaatusest;

e) silmade välisest vaatlusest;

f) suguelundite vaatlusest ja tütarlastel vagina ja pärakuerituse analüüsist tripperi peale.

4. Arstliku järelevaatuse andmete põhjal annab laste- ja emadenõuandla arst otsuse lapse tervisliku seisukorra ja meditsiiniliste vastunäidustuste puudumise kohta lapse vastuvõtmiseks lastesõime.

5. Mõnesuguste kahtluste olemasolu puhul lastenõuandla arstil lapse haiguse kindlakstegemisel kutsutakse lastenõuandlasse vastav eriteadlane-arst lapse järelevaatuseks. Lapse saatmine

täiendavaks järelevaatuseks eri raviasutistesse ilma vastava arsti-eriteadlase otsuse ja nõudmiseta ei ole lubatud.

6. Kõik analüüsid, mis on nõutavad lapse tervisliku seisukorra selgitamiseks, tuleb teha lastenõuandlas. Vastava oma laboratooriumi puudumisel võtab nõuandla materjali uurimiseks ja saadab omalt poolt teise laboratooriumi ja saab ise viimaselt ka analüüside tagajärjed.

7. Vanematele, kelle lapsel toimus arstlik järelevaatus, antakse nõuandla poolt lastesõimele esitamiseks arstlik tõendis haiguse ja epidemioloogiliste andmete, mis takistaksid lapse vastuvõtmist lastesõime, puudumise kohta.

Lapse arstlik ja epidemioloogiline järelevaatus peab toimuma mitte varem kui 2—3 päeva enne lapse vastuvõtmist lastesõime.

8. Eelmisel päeval, enne lapse vastuvõtmist lastesõime, külastab lastesõime meditsiiniline õde (seal aga, kus viimane puudub, nõuandla meditsiiniline õde) lapse korterit, et selgitada, kas seal ei ole olnud nakkushaigusi viimase 3 nädala jooksul ja kas ei ole olemas nakkushaiglatest väljunuid viimase 10—12 päeva jooksul.

9. Lastesõimedesse on keelatud vastu võtta lapsi:

a) kes põevad ägedaid nakkushaigusi kuni nakkusperioodi lõpuni, vastavalt sellekohastele erijuhenditele;

b) kes põevad nahahaigusi ja juustega kaetud peanaha haigusi;

c) ilmselt tuberkuloosihaigeid (võimalusel teostatakse laboratoorne ja röntgenoloogiline uurimine);

d) kes põevad tripperit ja nakkusajajärgus süüfilist;

M ä r k u s: 1) Lapsed positiivse tuberkuloosi reaktsiooniga ilma ilmse kliinilis-röntgenoloogilise lokalisatsioonita (status allergicus, krooniline tuberkuloosne intoksikatsioon) võetakse lastesõime vastu.

2) Kui rajoonis või linnas on mõne sõime juures olemas eraldi sanatoorne erisõim või sanatoorne rühm tiisikusest nakatatuile lastele, siis võetakse neisse asutistesse mitte üksi tuberkuloosihaigeid lapsi eespool-nimetatud rühmast c, vaid ka lapsi kliinilis-röntgenoloogiliste haigusnähtudega (bronhiaalnäärmete tuberkuloos, kopsude infiltratsioon), kuid ainult palavikuvabas ajajärgus ja protsessi kompenseerimise puhul.

e) trahhoomihaigeid nakkavas ajajärgus;

f) langetõbiseid ja närvikava orgaaniliste riketega (halvatustega);

g) kelle tervislik seisukord nõuab haiglaravi;

h) pimedaid, kurttummi ja ilmselt väljendunud idiotiaga lapsi;

M ä r k u s: Lapsi, kes on põdenud tripperit, ja samuti süüfilishaigeid lapsi võetakse lastesõime ainult siis, kui on olemas arsti-eriteadlase otsus selle kohta, et laps ei ole nakkuse mõttes ümbrusele hädaohtlik ja teda võib vastu võtta lastesõime.

10. Lapse vastuvõtmisel lastesõime vaatab arst lapse läbi, alustab tema kohta arenemislehe ja kannab sisse lastesõime vastuvõetud lastežurnaali.

## 3. Laste teenindamise viisid lastesõimedes.

Kinnitatud NSVL TeRK poolt 12. detsembril 1938. a.

I.

Lastesõimede teenindamise organiseerimisel tuleb väljuda järgmistest põhiasjaoludest:

1. Peavad olema teenindatud kõikide vahetuste naistöötajate lapsed.

2. Üle aasta vanuste laste sõimedesse vastuvõtu ja kojuvõtmise tunnid peab võimalikult nii seatama, et ei saaks rikutud lapse normaalne režiim.

3. Sõimed peavad teenindama üle 1 aasta vanuseid lapsi mitte üksnes emade tootliku töö ajal, vaid võimalust mööda ka nende õppe- ja ühiskondliku töö ajal.

II.

1. Lastele kuni 1 aasta vanuseni ja vanematele määratakse 10-tunnine sõimedes viibimine ja maksimaalne — 14 tundi.

2. Rinnalaste ja roomavate laste grupid lastesõimedes, missugused on ehitatud kuni 1937. a., viimane kaasa arvatud, projektide järgi, missuguste ruumid koosnevad kahest toast à 25—30 $m^2$ või ühest suurest toast 50—60 $m^2$ ja verandast, samuti ka kohandatud ruumides, mis pindalalt on vastavad, organiseeritakse vahetuslikud grupid.

3. Laste arv vahetustes peab olema korraldatud võrdselt, ilma et ühte vahetust üle koormataks teise arvel. Laste arv mõlemas vahetuses peab olema 30—35 igas vanusegrupis, ühes vahetuses aga mitte üle 20.

4. Iga vahetust teenindab eri personaal (õde, lapsehoidja),

5. Personaali töö organiseeritakse arvestusega, et kahe vahetuse laste kohtumisel iga gruppi teenindaks oma personaal.

6. Et vältida laste kokkupuutumist ja nende kuhjumist vastuvõturuumi, tuleb võimalikult eraldada teise vahetusse vastuvõetavad lapsed esimese vahetuse lastest ja alata esimese vahetuse laste väljaandmist pärast teise vahetuse vastuvõtu lõpetamist.

7. Igal lapsel peab olema individuaalvoodi ja -kott lahtises õhus magamiseks.

III.

1. Laste arv ühes grupis ei tohi olla üle 20.

2. Vanemate kui 1-aastaste laste gruppides ruumidega, mis koosnevad mängutoast, magamistoast, verandast (sõimed, mis ehitatud projektide järgi kuni 1937. a., viimane kaasa arvatud), samuti ka kohandatud ruumidega, mis pinnalt vastavad, peab olema 30 last, mis on jaotatud kahte eraldi allgruppi. Iga allgruppi teenindab eri õde ja lapsehoidja.

3. Magamistoa ja mängutoa mittevõrdsete pindade tõttu paigutatakse lapsed allgruppidesse nõndaviisi, et mängutoas asuvas allgrupis oleks 17—18 last, magamistoas asuvas grupis 12—13 last.

4. Laste elu ratsionaalseks organiseerimiseks allgruppides veranda, tualettruumi, pottide ruumi kasutamise mõttes on soovitatav allgrupid komplekteerida erinevates vanustes: esimesse allgruppi — lapsed 14 kuust kuni 2 aastani, teise allgruppi aga lapsed 2 kuni 3 aastani, erikorraga iga allgrupi jaoks.

5. Arvestades, et verandad ei mahuta kõiki mõlema allgrupi laste voodeid, võib osa kokkupandavaid voodeid asetada laste uneajaks laste mängutuppa.

6. Laste vahetus kesk- ja vanemates gruppides lubatakse vaid kui erand ja ainult seal, kus see on tingitud teravast vajadusest.

7. Kui lastesõimede poolt teenindatavatel naistöötajatel ei ole üldist puhkepäeva, on soovitav voodite tühjaks jäämise vastu võitlemise eesmärgil komplekteerida ühele ja samale päevale langeva puhkepäevaga emade lapsi vastavas vanuses gruppidesse, nii et üldpuhkepäeval sõimes töötaksid ainult need grupid.

IV.

1. Öö-päevane viibimine sõimes lubatakse ainult lastele, kes on üle 1 aasta vanad.

2. Öö-päevaste gruppide organiseerimine on sõimedes lubatud nendele lastele, kelle vanemad töötavad õhtustes ja öistes

vahetustes, kui kontrollimisel selgus, et neil faktiliselt ei ole võimalust lapsi kodus kellegi hoolde jätta, samuti ka väljaspool linna elunevatele.

3. Laste arv, kes viibivad sõimes öö-päeva, ei või tõusta üle 10% linnas, oblastis, krais, vabariigis olevate lastesõimede laste koguarvust [3]).

4. Linna piirides on otstarbekohane komplekteerida lapsi, kes kuuluvad öö-päevasele teenindamisele, ükskõik missugusesse ühte sõime, seesuguste laste väikese arvu juures aga neid ühendada ühte gruppi, lubades neis ühel ajal viibida mitmesse vanuserühma kuuluvaid lapsi.

5. Laste koosseis öö-päevastes gruppides peab olema alaline, olenemata tundide arvust, mida laps veedab grupis.

6. Öö-päevastes gruppides jäetakse ööseks lapsed, kelle emad töötavad antud nädalal öises või õhtuses vahetuses. Emad, kes töötavad päevases vahetuses, toovad lapsi ainult päevaks. Oma puhkepäeva eelõhtul võtavad emad lapsed koju ja toovad nad tagasi hommikul pärast puhkepäeva.

7. Öö-päevase viibimisega grupil peab olema mängutuba, magamistuba ja veranda või rõdu.

8. Öö-päevase viibimisega gruppides on kohustuslikud sõime juhataja, arsti, vanemõe õhtused ja öised kontrollkäigud. Laste ootamatu haigestumise juhtudeks peavad sõimed olema kindlustatud kiire meditsiinilise abi väljakutse võimalusega.

9. Öö-päevaseid gruppe peab öösel teenindatama nii, et ööseks jääb sõimedesse personaalist mitte vähem kui kaks inimest — õde ja lapsehoidja; mitme öö-päevase grupi olemasolul teenindab iga gruppi eri õde ja iga kahte gruppi üks lapsehoidja.

Ööajaks on vajalik määrata kõrgema kvalifikatsiooniga õdesid.

## 4. Lastesõimedes viibivate laste ülalpidamise kulude osalise tasumise kohta lastevanemate poolt.

Eesti NSV TeRK kk. nr. 10, 13. jaanuarist 1941. a.
(ENSV T 1941, 6, 82.)

Panen kehtima arvates 15. jaanuarist 1941 käesolevale käskkirjale lisandatud NSV Liidu Tervishoiu Rahvakomissari ja Üleliidulise Ametiühingute Kesknõukogu 11. aprilli 1939 juhendi laste sõimedes ülalpidamise kulude osalisest tasumisest lastevanemate poolt.

[3]) NSVL RKN määrusega 1571, 10. novembrist 1944. a. ja NSVL TeRK kk. nr. 755, 21. novembrist 1944. a., on see arv tõstetud linnades ja tööstuskeskustes 40%, maal 15% (vt. lk. 67, 51).

**NSV Liidu Tervishoiu Rahvakomissari ja Üleliidulise Ametiühingute Kesknõukogu 11. aprilli 1939 juhend laste sõimedes ülalpidamise kulude osalisest tasumisest lastevanemate poolt [4]).**

Kooskõlas NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu juures asuva Majandusnõukogu määrusega 17. jaanuarist 1939 (protokollid 4 ja 5) lastevanemate osavõtmise kohta sõimes viibivate laste ülalpidamise kulude osalisest tasumisest 1939. a. peale 15% ulatuses, määratakse kindlaks järgmine tasuskaala lastevanematele langevatest osalistest laste sõimedes ülalpidamise kuludest.

Linnades ja maakohtades asuvate tööstusettevõtete juures tegutsevates sõimedes:

| Ühe perekonnaliikme peale langev keskmine kuutasu | Tasu kuus: |
|---|---|
| kuni 50 rbl. . . . . | 12 rbl. |
| 51— 80 „ . . . . . | 17 „ |
| 81—110 „ . . . . . | 25 „ |
| 111—150 „ . . . . . | 35 „ |
| 151—200 „ . . . . . | 50 „ |
| üle 200 „ . . . . . | 65 „ |

Sovhooside sõimedes:

| Ühe perekonnaliikme peale langev keskmine kuutasu | Tasu kuus: |
|---|---|
| kuni 50 rbl. . . . . | 8 rbl. |
| 51— 80 „ . . . . . | 10 „ |
| 81—110 „ . . . . . | 15 „ |
| 111—150 „ . . . . . | 21 „ |
| 151—200 „ . . . . . | 30 „ |
| üle 200 „ . . . . . | 40 „ |

1. Laste eest, kes viibivad sõimes öö-päeva, suureneb vanemate poolt tasutav summa 25% võrra.

2. Laste eest, kes viibivad sanatoorsetes gruppides või sanatoorsetes sõimedes, suureneb vanemate poolt tasutav summa 50% võrra.

3. Laste viimisel suvituskohta suureneb vanemate poolt tasutav summa 100% võrra.

4. Punaarmeelaste naiste laste eest tasutav summa väheneb 25% võrra.

---

[4]) Juhendi käsitamisel tuleb arvesse võtta soodustusi, mis tehti 1944. a. 8. juuli seadlusega lasterikastele vanematele (vt. seadluse § 10 ja NSV RKN määrusega 18. augustist 1944. a. nr. 1122 kinnitatud määrustiku § 43).

5. Laste eest, kelle emad töötavad asutistes või ettevõtetes vahetpidamatult 5—10 aastat, väheneb tasu 10% võrra ja töötamisel üle 10 aasta — 15% võrra.

6. Perekonna teenistustasu arvestatakse ainult ema ja isa teenistustasust, nende puudumisel nende sugulaste teenistustasust, kelle ülalpidamisel on laps.

Märkus: Pensionid ja alimendid, milliseid saavad vanemad sõimes viibiva lapse eest, võetakse lapse sõimes ülalpidamise tasu määramisel arvesse. Vanemate poolt makstavaid alimente arvestatakse perekonna üldteenistustasust maha.

7. Vanemate poolt tasutav maks tasutakse 2 nädala peale ette ja nimelt kaks korda kuus: 1.—5. ja 15.—20. kuupäeva vahel.

## 5. Linna lastenõuandla määrustik.

Kinnitatud NSVL TeRK poolt 7. juunil 1940. a.

1. Lastenõuandla on sünnist kuni 3 a. vanuste laste ambulatoorse teenindamise ravi-profülaktiliseks asutiseks ja tema põhiülesandeks on laste haigestumise ja suremuse vähendamine.

2. Kooskõlas oma põhiülesandega nõuandla: a) viib läbi profülaktilist ja laialdast sanitaarselgitustööd elanikkonna, esmajärjekorras emade hulgas; b) osutab lastele raviabi; c) osutab vanematele ja lastele sotsiaalõiguslikku abi.

3. Lastenõuandla organiseerib oma töö territoriaalprintsiibil ja sünnist kuni 3 a. vanuste laste teenindamise jaoskonna süsteemi järgi nõuandla tegevuseks kindlaksmääratud territooriumil (rajoonis).

Lastenõuandla organiseerib oma rajooni laste kohustusliku süstemaatilise patronaažteenindamise, esmajärjekorras kuni 1 aasta vanustele lastele, arvestusega mitte vähem kui kaks patronaažõde 1 arsti peale.

Nõuandla rajoon jagatakse jaoskondadeks iga jaoskonna teenindamisega alalise arsti-pediaatri ja patronaažõdede poolt.

Jaoskondade arv ja nende suurus peab kindlaks määratama kooskõlas varaseealiste laste arvuga ja elamistihedusega.

4. Lastenõuandlad jagatakse järgmistesse tüüpidesse:

a) iseseisev lastenõuandla ühes piimaköögiga;

b) iseseisev lastenõuandla ilma piimaköögita;

c) ühendatud iseseisev nõuandla (administratiiv-majanduslikus suhtes ühendatud ravi-profülaktiline asutis, mis teenindab varaseealisi lapsi ja naisi) piimaköögiga või ilma;

d) eri laste- või ühendatud nõuandla, missugune kuulub polikliiniku või dispanseri koosseisu viimaste osakondadena.

5. Sõltumatult tüübist peab nõuandla omama:

a) filtrit (läbilaskesüsteem eelneva küsitlusega ja laste järelevaatusega) niihästi tervetele kui ka haigetele lastele;

b) ooteruumi tervetele lastele;

c) tervete laste vastuvõtukabinetti;

d) boksi haigete laste vastuvõtuks.

Märkus: Ruumid haigete ja tervete laste jaoks peavad olema isoleeritud ja omama eri sissekäike.

e) registreerimistuba (või osa toast);

f) sotsiaalõiguslikku kabinetti;

g) füsioterapeutilist kabinetti.

6. Elanikkonnale meditsiinilise teenindamise lähendamiseks, samuti suurtes keskustes, kus on nõuandlad, mis teenindavad rajooni elanike üldarvuga üle 5000, asutab nõuandla haruosakonnad enamasustatud jaoskondades; nõuandla haruosakond teostab haigete ja tervete laste meditsiinilist teenindamist haigete ja tervete laste patronaažiga, kõiki teisi teenindamisviise (spetsialistide abi, füsioteraapia jne.) teostab põhinõuandla.

7. Lastenõuandla seab sisse oma töös alalise sideme naistenõuandlaga, sünnitusmajaga, sõimedega, polikliinikuga, tuberkuloosi- ja vendispanseriga ja teiste oma jaoskonna ravi-profülaktiliste asutistega.

8. Lastenõuandla juhib piimaköögi, niihästi tema koosseisu kuuluva kui ka tema teenindamise rajoonis oleva tööd.

Lastenõuandla on tervishoiuorganite vahetul alluvusel ja ta viib läbi oma töö kooskõlas tervishoiuorganite, millistele ta allub, kui ka kõrgemal seisvate tervishoiuorganite operatiivsete ja metoodiliste juhistega.

9. Lastenõuandla eesotsas seisab juhataja-arst, kelle ametisse nimetab ja vabastab krai (oblasti) linna (rajooni) tervishoiuosakonna juhataja.

10. Lastenõuandla koosseis kinnitatakse tervishoiuosakonna poolt, kellele nõuandla allub.

11. Iseseisvat nõuandlat finantseeritakse iseseisva eelarve järgi; nõuandla juhataja on krediitide käsutaja.

12. Nõuandla peab oma töö arvestust NSV Liidu Tervishoiu Rahvakomissariaadi poolt seatud vormide järgi.

13. Nõuandlal on oma nurgastamp tema nimetuse märkimiseks, iseseisval nõuandlal aga ka ümmargune pitsat.

## 6. Linna lastenõuandla patronaažõe töö juhend.

Kinnitatud NSV Liidu TeRK poolt 15. veebruaril 1940. a.

### Üldeeskirjad.

1. Patronaažõde on nõuandla arsti abiline laste koosseisu kuuluva elanikkonna teenindamisel. Patronaažõe põhiülesandeks on ürituste läbiviimine laste haigestumise ja suremuse vastu võitlemisel.

2. Patronaažõde töötab arsti vahetul juhtimisel, kelle ülesandeks on õe instrueerimine ja tema töö igapäevane jälgimine.

3. Patronaažõe kohustustesse kuulub:

a) tervete laste patronaaž jaoskonnas;

b) haigete laste teenindamine kodus;

c) tööd nõuandlas haigete ja tervete laste vastuvõttudel;

d) massiline sanitaarselgitustöö.

Õe tööaeg jaoskonnas ja nõuandlas määratakse kindlaks nõuandla juhataja poolt.

### *A. Tervete laste patronaaž jaoskonnas.*

1. Patronaažõde on kohustatud hõlmama oma jaoskonnas patronaažiga kõik imikuealised lapsed, kusjuures vastsündinud lapsi peab õde külastama hiljemalt 2.—3. päeval pärast nende väljakirjutamist sünnitusmajadest.

Märkus: Nõuandlate kohustusse kuulub jälgida õigeaegsete teadete saamist sünnitusmajadelt vastsündinute väljakirjutamise kohta.

2. Esimesel (teisel) lapse külastusel kodus viib õde läbi järgmise töö:

a) annab konkreetseid näpunäiteid sanitaar-hügieeniliste tingimuste parandamiseks niihästi korteris kui ka ümbruses;

b) seletab üksikasjaliselt, kuidas toimub lapse toitmine, selgitades sealjuures rinnaga toitmise tähtsust; vajaduse korral õpetab õiget lapse toitmist ja piima väljalüpsmist rinnast, eriti esimest korda sünnitanud emadele;

c) selgitab välja ebaõiged lapse kasvatamise ja hoolitsemise meetodid ja annab vastavat nõu lapse päevakorra organiseerimiseks (toitmine, uni, jalutus, mängud), samuti ka õpetab näitlikult õiget mähkimist, vannitamist jne.;

d) selgitab emadele nõuandla regulaarse külastuse tähtsust

lapse õige arengu eesmärgil, soovitab emale kirjandust lapse kasvatamise ja hoolitsemise kohta jne.;

e) kutsub ema lapsega nõuandlasse ja üksikjuhtudel ettesissekirjutamise korras määrab lapse vastuvõtuaja nõuandla arsti poolt;

f) vajadusel osutada perekonnale õiguslikku või elutarbelist abi soovitab emale pöörduda nõuandla sotsiaalõigusliku kabineti poole;

g) annab selgitust lasterikastele emadele nende õiguste kohta riiklikule abile ja saadab nad vastavatesse organisatsioonidesse dokumentide vormistamiseks;

h) õde on kohustatud osutama erilist tähelepanu enneaegsetele lastele; õpetama seesuguste laste toitmise tehnikat (rinnast lüpstud piimaga lusikaga läbi pipeti), hoolitsuse tehnikat ja lapse jahenemise vältimist (piima soojendamine, voodid, pesu, mähkimine jne.).

Märkus: Enneaegse lapse või kaksikute sünni korral peab õde külastama perekonda veel enne ema väljakirjutamist sünnitusmajast selleks, et abistada perekonda ette valmistada kodust olukorda enneaegse lapse vastuvõtuks ja peaasjalikult hoiatada lapse jahenemise eest tema sünnitusmajast äratoomisel.

3. Suurt tähelepanu peab õde osutama vastsündinutele, kelle emad töötavad ettevõtetes või asutistes. Seesuguste laste esmasel külastamisel tuleb selgitada, millal ema peab asuma tööle, ja hoolitseda selle eest, et puhkeaja lõpul lapse toitmine ja hoolitsemine oleksid hästi lahendatud, samuti ka õpetama lapse õiget hoolitsust isikule, kellele see usaldatakse ema tööloleku ajal.

4. Lapse korduvate koduste külastuste sagedus määratakse patronaažõe poolt (või jaoskonnaarsti poolt) sõltuvalt lapse arengu individuaalseist iseärasusist (enneaegsed, kaksikud, kunstlik toitmine), elu-olustikulistest tingimustest, ema kultuursest tasemest ja õe näpunäidete täitmise edukusest.

5. Igal lapse külastuse ajal peab õde teatama emale oma järgneva külastuse ligikaudse kuupäeva.

6. Arsti korraldusel viib õde kodus läbi lastele profülaktilised pookimised ja esmajärjekorras jälgib õigeaegset kaitserõugete pookimist.

7. Lapse esmasel külastamisel täidab õde vastavad punktid blanketil „Lapse arengulugu".

8. Lapse iga külastuse kuupäeva kannab õde lapse patronaažlehele (vorm nr. 114).

9. Lapse külastuse tagajärgedest teatab õde vahetult arstile hiljemalt järgmisel päeval. Erakorralistest juhtudest (lapse kõrgendatud temperatuur, kõhulahtisus jne.) on õde kohustatud viivitamatult teatama jaoskonnaarstile.

10. Patronaažõde koostab laste koduste külastuste plaani iga nädala peale ette. Vastsündinute esmaseid külastusi ja haigete laste külastusi arsti määramisel teostab õde väljaspool järjekorda.

11. Patronaaži läbiviimisel peab õel kaasas olema paun tema tööks vajalike esemetega (nende esemete loetelu vt. lisas).

### *B. Haigete laste kodune teenindamine.*

Õde külastab haigeid lapsi kodudes arsti määramisel.

Haige lapse teenindamisel patronaažõde:

a) organiseerib haigele lapsele vajalikud hügieenilised tingimused, õige hoolitsuse, õige toidu ja toitmise (toitmise kord ja toidu säilitamine, ruumide koristamine, näitab, kuhu asetada voodi, kuidas haiget pöörata, teda pesta, hoida määrdunud pesu, desinfitseerida käsi, nõusid, pesu, hooldamisesemeid jne.);

b) õpetab emale temperatuuri mõõtmise tehnikat, selle ülesmärkimist, lapse vannitamist, ravimi andmist vastavalt arsti määramisele jne.;

c) täidab ravitoiminguid arsti määramisel (sinepimähised, kupud, süstimised jne.);

d) ema ettevalmistamatuse korral külastab korduvalt perekonda lapse eest hoolitsemiseks arsti erilise korralduseta antud näpunäidete praktiliseks õpetamiseks ja nende kontrollimiseks.

### *C. Patronaažõe töö nõuandlas.*

1. Patronaažõde kontrollib enne laste vastuvõtu algust nõuandlas õhu temperatuuri ja nõuandla ruumide puhtust, samuti instrumentide, medikamentide, antud päeval vastuvõtmiseks määratud laste arengulugude olemasolu, laste kindlustatust toiduga; kontrollib lapsele antava piima hulka lapse kaalumise teel enne ja pärast toitmist.

2. Õde abistab arsti tervete ja haigete laste vastuvõtul nõuandlas, töötab filtris, kaalub lapsi, teostab meditsiinilisi manipulatsioone ja õpetab ema üksikprotseduuride läbiviimisele, selgitab välja, kes vastuvõtuks määratud lastest ei ole ilmunud ja teeb kindlaks nõuandlasse mittetuleku põhjused jne.

3. Iga kuu algul vaatab õde läbi laste arengulood selleks, et välja selgitada imikud, kes ei olnud eelmisel kuul arsti järele-

vaatusel, selgitab välja selle põhjused ja kutsub neid nõuandlasse (kirjalike kutsete saatmise teel, vajaduse korral ka kodus külastamisega).

4. Kindlaksmääratud juhtudel viib patronaažõde nõuandla juhataja ülesandel läbi tööd nõuandla ooteruumis, filtris, manipulatsiooniruumis või teises töötamiskohas, kus selleks on olemas ajutine vajadus.

5. Patronaažõde on kohustatud jälgima isikliku hügieeni reegleid, peab jälgima riiete korralikkuse ja puhtuse üle, pesema käsi, kohustuslikult vahetama kitlit nakkushaige lapse külastamisel.

6. Õde peab oma töö arvestust jaoskonnas ja nõuandlas seatud vormi järgi.

### *D. Massiline sanitaarselgitustöö.*

1. Oma jooksva töö protsessis jaoskonnas patronaažõde:

a) selgitab nõuandla, lastesõime, piimaköögi, mängumuru, lastehaigla jne. poole pöördumise tähtsust ja eesmärki;

b) selgitab täiendavate töö vaheaegade õige kasutamise tähtsust lapse rinnaga toitmisel ja piima ülejäägi äraandmise tähtsust nõuandlasse haigetele lastele;

c) selgitab emadele leetritevastase süstimise tähtsust lastele ja kutsub neid vereandmisele leetritevastase vaktsiini valmistamiseks, samuti arendab tegevust laste juurdetõmbamiseks kaitsesüstimistele teiste nakkushaiguste vastu (difteeria, düsenteeria, jne.);

d) selgitab nõuandlate juures olevate emadekoolide ülesandeid ja kutsub emasid osa võtma neist koolidest;

e) tõmbab emasid sotsialistlikule võistlusele lapse parema kasvatuse ja hoolitsuse ning korteri tervishoidliku seisukorra hoidmise alal;

f) levitab populaarteaduslikku kirjandust laste terviskaitse alal.

2. Õde abistab arsti loengute, näituste läbiviimise organiseerimises (tõmbab juurde kuulajaid, osutab tehnilist abi), samuti viib läbi ka iseseisvalt vestlusi sanitaarhariduslikel teemadel.

3. Õde tõmbab juurde ühiskonda lastele piimajagamispunktide, lastemurude, õuede haljendamise organiseerimisele, samuti ka suviste kõhulahtisuste ja teiste nakkushaiguste vastaste ürituste organiseerimisele.

4. Kui korteris, mida külastab patronaažõde, elavad rasedad, on õde kohustatud neid õpetama, kuidas ette valmistada kodust olukorda vastsündinu vastuvõtmiseks.

Lisa.

**Patronaažõe pauna sisu.**

| Nr. | Nimetus | Arv |
|---|---|---|
| 1. | Seebitoos seebiga | 1 |
| 2. | Käehari | 1 |
| 3. | Käterätt | 1 |
| 4. | Kittel | 1 |
| 5. | Pearätt | 1 |
| 6. | Mähkmed | 1 |
| 7. | Termomeeter keha temperatuuri mõõtmiseks | 1 |
| 8. | Kraadiklaas vee kraadimiseks | 1 |
| 9. | Käärid | 1 |
| 10. | Klistiiriballoon | 1 |
| 11. | Steriilsed tampoonid kinnises purgis | 4 |
| 12. | Individuaalpakikesed | 5 |
| 13. | Silmapipetid | 2 |
| 14. | Laste kupuklaasid | 4 |
| 15. | Kahegrammiline süstla | 1 |
| 16. | Tema juurde kuuluvad nõelad | 3 |
| 17. | Süstla sterilisaator | 1 |
| 18. | Lantsetid | 2 |
| 19. | Kuiv jood | — |
| 20. | Boorvaseliin | — |
| 21. | Kuiv sinep | — |
| 22. | Kofeiin ampullides, süstimiseks | — |
| 23. | Denatureeritud piiritus | — |
| 24. | Piirituslamp | — |
| 25. | Arenguloo puhtad planketid | — |
| 26. | Lendlehed (sanitaarhariduslikud) | — |
| 27. | Vihk märkmete tegemiseks | — |

## 7. Juhend alatiste päevaste statsionaaride organiseerimise kohta lastenõuandlate juures.

Kinnitatud Eesti NSV TeRK käskkirjaga nr. 321, 21. mail 1945. a.

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 8. juuli 1944 seadlus kohustab lastenõuandlate töötajaid parandama laste teenindamise kvaliteeti, laiendama abinõusid haigestumise vähendamiseks, eriti varases lapseeas, ja osutama süstemaatilist abi paljulastelistele ja vallasemadele laste kasvatamisel ja nende tervise hoidmi-

sel. Selleks tuleb organiseerida alatised päevased statsionaarid järgmiselt:

1. Päevane statsionaar peab asuma lastenõuandla juures ja teenindama vastava nõuandla lapsi.
2. Ruumipuudusel võib organiseerida statsionaari nõuandla piimaköögi läheduses.
3. Statsionaari juures peab olema roheline plats jalutamiseks ja väljasviibimiseks.
4. Kaitseks kärbeste vastu olgu statsionaari aknad kaetud marli või traatvõrguga.
5. Ruum olgu varustatud veega ning sanitaar-hügieenilised reeglid täpselt täidetud.
6. Väike lisaruum oleks soovitav statsionaari juures; see ruumike võimaldab eraldada 2 boksi:
   a) laste vannitamiseks,
   b) protseduuride jaoks (hemoteraapia, maoloputus jne.) ja külm panipaik toidu alalhoidmiseks.
7. Pesuköögi puudumisel statsionaari juures tuleb pesupesemist organiseerida mujal, täites kõiki pesu hügieeni ja desinfektsiooni reegleid.
8. Päevasel statsionaaril peab olema vajalik hulk rinnapiima, saades seda emadelt statsionaaris või nõuandlalt, sünnitusmajalt või lastehaiglalt.
9. Statsionaari kõva inventar ja sisseseade olgu järgmine:
   a) voodid,
   b) individuaalsed taburetid või kapikesed voodite juures,
   c) alused pudelikeste jaoks,
   d) seinakapp puhta pesu jaoks või harilik kapp riiulitega,
   e) vahariidega kaetud laud laste läbivaatuste ja protseduuride jaoks,
   f) apteegi seinakapp arstimite jaoks,
   g) seinakell ja liivakell,
   h) 1—2 pesulauda irrigaatoritega,
   i) laud, toolid, või taburetid ja jalapingikesed emadele.
10. Pehme inventar:

| | | |
|---|---|---|
| a) mähkmeid | iga lapse jaoks | 20—60 |
| b) särgikesi | „ „ „ | 4—12 |
| c) linasid või suuri mähkmeid | iga lapse jaoks | 6 |
| d) suurätte | „ „ „ | 4 |
| e) vahariidega kaetud jõhvmadratseid | iga lapse jaoks | 1 |
| f) patju | „ „ „ | 1 |

| | | | |
|---|---|---|---|
| g) padjapüüre | iga lapse jaoks | | 4 |
| h) kotte laste riietele | „ | „ „ | 1 |
| i) käterätte | „ | „ „ | 4— 6 |
| j) vahariiet | „ | „ „ | 40×40 cm |
| k) vaipu | „ | „ „ | 1 |
| l) kitleid personaalile ja emadele — igale | | | 3. |

11. Ravivahendid, meditsiiniline inventar ja arstimid: soojutajad, kummirõngad, pehmete otsikutega balloonid, med. termomeetrid, seina- ja veetermomeetrid, steriilne materjal, süstlad, pipetid, lutid, klaaspurgid luttidele, jääkotid, hapnikuga padjad, vannid, sentimeeter, südamevahendid jne. Kõikide ravivahendite tarvitamisel tuleb silmas pidada kõiki sanitaar-hügieeni reegleid.

12. Päevasesse statsionaari vastuvõtmise reeglid:

a) statsionaari võetakse lapsi ägedate seedehäirete, hüpotroofia, rahhiidiga ja paranejaid, mitte pärast infektsiooni, ning toksilise düspepsiaga ajutiselt, kuni nende paigutamiseni haiglasse;

b) lapsi võetakse vastu nõuandla arsti saatekirjaga;

c) laste statsionaaris viibimise aeg on 12 tundi päevas, ka puhkepäevadel;

d) statsionaari vastuvõtmisel vaadatakse lapsed läbi ja iga päev teostub arstlik kontroll;

e) laste kodune riietus hoida individuaalkottides selleks eriti määratud kohas väljaspool ruumi, milles viibivad lapsed;

f) statsionaaris antakse lastele välja pesu ja riided;

g) statsionaar mahutab 4—8 voodit (olenevalt ruumist).

13. Teenindav personaal:

a) päevase statsionaari koosseisu kuuluvad nõuandla arst kohakaasluse alusel, 2 õde ja 1,5 hoidjat;

b) statsionaari teenindamiseks olgu kvalifitseeritud personaal;

c) laste eest hoolitsemiseks värvatakse emad ja teised perekonnaliikmed; kui ema toidab last rinnaga, antakse temale välja töövõimetusleht.

14. Toitlustuse organiseerimine:

a) lapsi varustatakse toiduga piimaköögist või sõimest vastavate tellimiste alusel;

b) toitu ja jooki antakse statsionaarist kojuviimiseks eelneva selgitusega, millal ja kuidas neid lapsele anda.

15. Statsionaari side nõuandla ja rajoonihaiglaga:

a) päevane statsionaar peab töötama tihedas kontaktis nõuandlaga;

b) statsionaaris peetagu täpset haiguslugu, milline antakse pärast lapse lahkumist üle nõuandlale;

c) statsionaaris peab olema lapsele kindlustatud hoolas valve;

d) päevasel statsionaaril peab olema tihe side lähedalasuva haiglaga laste õigeaegse hospidaliseerimise kindlustamiseks.

## 8. Linna lastenõudla juures asuva varaseealiste laste sanatoorse muru määrustik.

Kinnitatud NSVL Tervishoiu RK poolt 13. dets. 1944. a.

1. Sanatoorne muru lastenõuandla juures organiseeritakse füüsiliselt nõrkade, rahhiidihaigete, rasket haigust põdenud ja 1. astme tuberkuloosse intoksikatsiooniga laste tervistumiseks.

Märkus: Lastele tuberkuloosse intoksikatsiooniga organiseeritakse erivahetused või isoleeritud grupid.

2. Sanatoorsel murul viiakse arsti vahetul järelevalvel läbi laste ravi, ratsionaalne toitlustamine, üldtervistavad üritused ja õige füüsiline kasvatus.

3. Sanatoorsele murule võetakse lapsi 1—4 aastani.

4. Sõltuvalt ruumide seisukorrast ja otstarbekohasusest, sisustuse olemasolust võib sanatoorne muru olla alaline või hooajaline.

5. Sanatoorne muru tegutseb päeva ajal, tema töötunnid määratakse kindlaks linna tervishoiuosakonna poolt kooskõlas kohalike tingimustega. Laste viibimise aeg on 2 kuud.

6. Sanatoorsel murul võib olla 1—2 gruppi, 15—20 last grupis.

7. Laste valikut sanatoorsele murule teostab komisjon jaoskonnaarstide ettepanekul koosseisus: nõuandla juhataja, sanatoorse muru arst ja linna või rajooni lastearst.

8. 2—3 päeva enne sanatoorsele murule võtmist külastab patronaažõde väikelast kodus eesmärgil välja selgitada lapse kontakti võimalusi ägedate nakkushaigustega ja võtab nina ja kurgu lima uurimiseks difteeria peale.

9. Sanatoorne muru kindlustatakse igapäevase arstliku järelevalvega, iga laste gruppi teenindab õde ja hoidja.

Märkus: Tuberkuloosse intoksikatsiooniga laste gruppe külastab arst-ftisiaater.

10. Päeva režiim sanatoorsel murul määratakse kindlaks arsti poolt vastavalt laste vanusele.

11. Sanatoorse muru arst vastutab laste meditsiinilise tee-

nindamise, režiimi õige läbiviimise eest ja viib läbi kõik nakkusevastased üritused.

12. Sanatoorse muru ruumid peavad olema soojad ja koosnema riietus-vastuvõturuumist, lastetoast, boksist, pottide-duširuumist ja verandast või terrassist.

Muru juures peab olema roheline krunt.

13. Sanatoorne muru sisustatakse sõimede tüübi järgi.

14. Sanatoorne muru kindlustab lapsi toiduga kõige lähemal asuvast lasteasutisest (sõime, väikelastekodu, haigla, piimaköök, laste toitlustusjaam) või korraldatakse muru juurde iseseisev köök.

Toidukordade arv sõltub laste viibimise aja kestusest päeva jooksul murul: 2 korda kuuetunnilise viibimise juures ja 4 korda kümnetunnilise viibimise juures.

15. Sanatoorne muru peetakse ülal kohaliku eelarve arvel ja finantseeritakse vastava tervishoiuosakonna poolt kinnitatava eelarve alusel. Lastenõuandla juhataja on krediitide käsutaja.

16. Lastenõuandla juhataja kannab täit vastutust sanatoorse muru õige töö korraldamise eest ja tema majanduslik-finantsilise tegevuse eest.

## 9. Lastepolikliinikute, üldpolikliinikute lasteosakondade ja pediaatriakabinettide töö kvaliteedi tõstmise ja koolining eelkoolialiste laste meditsiinilis-sanitaarse teenindamise parendamise kohta.

NSV Liidu Tervishoiu RK käskkiri nr. 585, 3. XI 1943. a.
(NSVL Tervishoiu RK käskkirjade ja juhendite kogu, 1944. a., nr. 3.)

Tervishoiuorganite mitteküllaldase tähelepanu osutamise tagajärjel laste teenindamisele eelkooli- ja koolialises vanuses esinevad selles töös suured puudused.

Käesoleval ajal puudub täpne süsteem selles vanuses olevate laste haiglavälise teenindamise korralduse alal. Lastepolikliinikute, -ambulatooriumide ja üldpolikliinikute lasteosakondade ja kabinettide olemasolev võrk ei ole küllaldane, spetsialiseeritud abi lastele on sõja-aastate jooksul paljudes kohtades vähenenud ja Hariduse RK lasteasutiste (koolide, lasteaedade, lastekodude ja internaatide) meditsiinilis-sanitaarne teenindamine on reas kohtades mitterahuldavalt korraldatud.

Eelkooli- ja koolialiste laste ravi-profülaktilise teenindamise parendamise eesmärgil k ä s i n:

I.

Liidu- ja autonoomsete vabariikide tervishoiu rahvakomissare, oblastite (kraide) tervishoiuosakondade ja vabariikliku alluvusega linnade tervishoiuosakondade juhatajaid:

1. Teostada 4- kuni 14-aastaste laste ambulatoorset-polikliinilist teenindamist lastepolikliinikute, -ambulatooriumide, üldpolikliinikute ja -ambulatooriumide lasteosakondade ja -kabinettide kaudu ning maal maa-arstijaoskondade kaudu.

2. Organiseerida 1944. a. jooksul iseseisvad lastepolikliinikud, -ambulatooriumid või lasteosakonnad üldpolikliinikute juures kõikides linnades, kus on rohkem kui 15 000 last 4—14 aasta vanuses ja kus praegu puuduvad spetsiaalasutised selles eas olevate laste ambulatoorseks-polikliiniliseks teenindamiseks.

Üldpolikliinikutes, kus koosseisu järgi on vähemalt 3 pediaatrit, organiseerida 1944. a. I kvartali jooksul lasteosakonnad.

3. Kindlustada olemasolevates ja organiseeritavates lastepolikliinikutes ja üldpolikliinikute lasteosakondades laste teenindamine jaoskonna printsiibi alusel arvestusega 1 jaoskonnaarst 1500—2500 lapse kohta ja 1 meditsiinõde iga arstijaoskonna kohta.

4. Linnades ja töölisasulates, kus laste teenindamine igas eas toimub jaoskonna printsiibi alusel ühe arsti-pediaatri poolt, jääda olemasoleva korra juurde, määrates laste arvu jaoskonnas kindlaks 1500—2000.

5. Linnades ja töölisasulates, kus on vähem kui 15 000 last 4—14 aasta vanuses, tuleb lastepolikliiniku, ambulatooriumi või üldpolikliiniku lasteosakonna puudumisel kogu töö organiseerimine laste teenindamise alal ja konsultatiivne abi panna lastekabinettidele, millised tuleb eraldada üldpolikliinikutes või ambulatooriumides.

Laste teenindamine jaoskondade viisi korraldada jaoskonna-arstide-terapeutide kaudu.

6. Lastepolikliinikutel ja -ambulatooriumidel, üldpolikliinikute lasteosakondadel läbi viia ravi-profülaktiline töö ja üritused nakkushaiguste vastu võitlemise alal (profülaktiliste poogete plaani õigeaegne täitmine, haigete laste varajane avastamine ja hospidaliseerimine, kontroll nakkuskollete töötlemise üle), samuti ka laste õppe-kasvatusasutiste meditsiinilis-sanitaarne teenindamine kooskõlas lisandatud määrustiku ja juhendiga (lisad 1 ja 2) [5]).

[5]) Lisad, vt. lk. 164.

7. 1944. a. I kvartali jooksul teostada vajalikud üritused, mis kindlustavad:

a) haigete laste keeldumatu teenindamise kodus väljakutsepäeval, teostades erakorraliste väljakutsete vastuvõtmist ja täitmist kogu tööpäeva jooksul;

b) spetsialiseeritud abi osutamist lastele, milleks suurtes lastepolikliinikutes organiseerida arstide vastuvõtud spetsialiseeritud abi alal; teistes polikliinikutes kindlustada spetsialiseeritud abi lastele üldpolikliinikute kabinettide kaudu;

c) suletud kliinilis-diagnostiliste laboratooriumide, füsioteraapiakabinettide, helmintoloogiapunktide taastamise lastepolikliinikutes ja uute korraldamise seal, kus see osutub võimalikuks; võimaluse puudumisel kliinilis-diagnostiliste seadmete korraldamiseks lastepolikliinikutes kindlustada laste keeldumatu teenindamine nende seadmetega üldpolikliinikutes.

8. Kohustada üldpolikliinikute peaarste ja ambulatooriumide juhatajaid kindlustama lasteosakondi ja pediaatriakabinette 1944. a. I kvartali jooksul vastavate ruumide (olemasoleva põrandapinna kohandamise arvel) ja seadeldisega, organiseerida filter ning ruumi olemasolul eraldada boks või isolaator palavikuhaigete läbivaatamiseks.

9. Organiseerida koolide ja lasteaedade teenindamine linnades ja töölisasulates arvestusega: 1 arsti kohta 2500—3000 õpilast või 600—800 eelkoolialist last (5—6 asutist); 1 keskmeditsiintöötaja kohta 800—1200 õpilast ühes koolis või 700—800 kahes-kolmes koolis või 2—3 lasteaeda 200—300 lapsega.

10. Hariduse RK lasteasutiste meditsiinilis-sanitaarse teenindamise parendamise eesmärgil:

a) panna Hariduse RK asutiste (koolide, lasteaedade, lastekodude ja internaatide) meditsiinilis-sanitaarse teenindamise juhtimine ja kontroll lastepolikliinikute ja -ambulatooriumide peaarstidele, üldpolikliinikute lasteosakondade ja pediaatriakabinettide juhatajaile; ette näha 1944. a. eelarvetes koole ja lasteaedu teenindava meditsiinpersonaali ülalpidamine; koole ja lasteaedu teenindav meditsiinpersonaal, milline käesoleva ajani kuulus rajoonide tervishoiuosakondade juurde, üle anda lastepolikliinikutele, -ambulatooriumidele, üldpolikliinikute lasteosakondadele ühes summadega, mis on assigneeritud nende ülalpidamiseks;

b) kooliarstide funktsioonid koolide ja lasteaedade teenindamise alal panna jaoskondade pediaatritele (silmas pidades territoriaalprintsiipi) täiendava tasumaksmisega käesoleva käskkirja p. 9 tähendatud arvestuse alusel;

c) linnades ja töölisasulates, kus puuduvad lastepolikliinikud, -ambulatooriumid ja -osakonnad, teostada koolide ja lasteaedade teenindamine kooliarstide kaudu või linnade (rajoonide) tervishoiuosakondade määramisel teiste asutiste arstide kaudu linna (rajooni) lastearsti juhtimisel;

d) panna maal koolide ja lasteaedade meditsiinilis-sanitaarne teenindamine rajoonide ambulatooriumide ja maa-arstijaoskondadele rajooni lastearsti juhtimisel;

e) teostada kõikide lastekodude, internaatide ja lasteaedade õpilaste ja kasvandike kohuslik arstlik läbivaatus kaks korda aastas (sügisel ja kevadel), organiseerides õigeaegselt ravi- ja tervendusüritused neid vajavaile lastele;

f) kinnitada iga lastekodu ja internaadi juurde arst ja seada sisse kindel graafik tema külastuste kohta — linnades vähemalt kolm korda nädalas, maal vähemalt kaks korda kuus;

g) eraldada kvalifitseeritud meditsiinõde igale lastekodule ja internaadile alatise järelevalve teostamiseks laste tervisliku seisundi ja profülaktiliste ürituste läbiviimise üle;

h) iga lastekodu ja internaadi kindlustamiseks keskmeditsiintöötajaga organiseerida velsker-ämmaemandakoolide baasil kahekuulised kursused 2500 meditsiinõe ettevalmistamiseks Punase Risti ja Punase Poolkuu kursuste lõpetanute hulgast (lisa 3)[6].

i) projekteerida ja läbi viia koos Hariduse RK organitega üritused laste sanitaar-hügieenilise kasvatuse alal, tõmmates sellele tööle laialdaselt kaasa õpetajaid, kasvatajaid ja lastevanemate aktiivi.

11. Varustada lastekodude, internaatide ja koolide meditsiinilised kabinetid 1944. a. I ja II kvartali jooksul meditsiinilise seadeldisega ja süstemaatiliselt varustada neid ravimite, bakpreparaatide ja desvahenditega vajalikes kogustes (lisa 4).

12. Laste tervise tugevdamise eesmärgil tugevdada tööd tervistavate ürituste organiseerimise alal, milleks lastepolikliinikutel, -ambulatooriumidel, üldpolikliinikute lasteosakondadel, nende puudumisel — linnade (rajoonide) tervishoiuosakondadel:

a) kinnitada meditsiintöötajad lastesööklate juurde, kus võimaldatakse tugevdatud toitlustamist, alatise järelevalve teostamiseks nende töö ja toidu kvaliteedi üle, samuti ka võtta arvele muutused sööklatest toitu saavate laste tervisliku seisundi alal;

b) kindlustada arstlik järelevalve laste kehalise kasvatuse üle

[6]) Lisa kui iganenud on käesolevast käsiraamatust välja jäetud.

(kehakultuuritöö koolides, massilised üritused spordi alal, töö organismi karastamise alal lasteaedades jne.);

c) teostada laste valikut tervendusasutistesse (pioneerilaagrid, mängumurud, sanatooriumid); oblastite, linnade tervishoiuosakondadel kindlustada nende asutiste meditsiinilis-sanitaarne teenindamine ja organiseerida arvestus nendes viibimise efektiivsuse kohta;

d) õpilaste suunamisel põllumajanduslikele töödele teostada ärasõitjate meditsiiniline läbivaatus, profülaktilised pooked ja sanitaarkorrastus.

Põllumajanduslikele töödele suunatud õpilaste meditsiinilis-sanitaarne teenindamine teostada maa-arstijaoskondade jõududega.

13. Sanitaarse järelevalve tugevdamise eesmärgil lasteasutiste üle:

a) komplekteerida 1943. a. IV kvartali ja 1944. a. I kvartali jooksul riigi kooli-sanitaarinspektorite koosseisud kõikides liiduvabariikide tervishoiu rahvakomissariaatide, riigi sanitaar-peainspektsioonide, oblastite (kraide) RSI-des ja oblastite ning kraide keskuste linnade RSI-des;

b) linnades elanike arvuga 70 000 ja üle selle panna ühele RSI töötajale riigi kooli-sanitaarinspektori kohustused.

## II.

Pediaatriainstituutidel, meditsiininstituutide lastehaiguste õppetoolidel organiseerida 1944. a. jooksul kvalifikatsiooni tõstmise kursused (peale kesk-täiendusinstituudis ettenähtute) või jaoskonnaarstide seminarid 1500 isikule ja meditsiinõdede kahenädalased seminarid 1200 isikule (lisa 3)[7]).

## III.

Riiklikul Meditsiinilisel Kirjastusel võtta 1944. a. väljaannete plaani kirjandus ja õppeabinõud lastepolikliinikute arstidele ja koolide meditsiinilistele kabinettidele (lisa 5) [7]).

## IV.

NSVL Tervishoiu RK Õpetatud Meditsiinilisel Nõukogul võtta pediaatriainstituutide ja lastehaiguste õppetoolide 1944. a. teadusliku temaatika plaani laste kehalise arenemise ja tervisliku sei-

[7]) Lisa kui iganenud on käesolevast käsiraamatust välja jäetud.

sundi ning tervistavate ürituste efektiivsuse uurimine ning lasteasutiste hügieeniline režiim ja muud küsimused (lisa 6) [7].

Kontroll käesoleva käskkirja täitmise üle panna minu asetäitjale M. D. Kovriginale.

Lisa
NSV Liidu Tervishoiu RK käskkirjale
nr. 585 — 3. nov. 1944. a.

**Arstiriistade nimestik**
**arstikabinettidele, koolidele, lastekodudele ja lasteaedadele.**

| | | |
|---|---|---|
| „Rekord"-süstel nõeltega | 1 | |
| Termomeetrid | 2 | |
| Metallspaatlid | 2 | |
| Purgid klaaskorkidega | 1 | |
| Pudelid „ | 2 | |
| Neerukujulised vaagnad või taldrikud | 2 | |
| Stetoskoop | 1 | |
| Sulgur (kummist) | 1 | |
| Mensuurid või klaasid ravimite sissevõtmiseks | 3 | |
| Pintsett, anatoomiline | 1 | |
| Pintsett, kirurgiline | 1 | |
| Käärid | 1 | |
| Rõugepanemise lantsett | 1 | |
| Pipetid | 5 | |
| Klaaspulgakesed | 5 | |
| Esmarchi kruus lisatarvetega | 1 | lastekodudele |
| Maosond | 1 | lastekodudele |
| Purgid | 6 | lastekodudele |
| Jääkott | 1 | lastekodudele |
| Skalpell | 1 | lastekodudele |
| Sentimeetermõõt (lint) | 1 | koolidele |
| Sivtsevi silmatabel | 1 | koolidele |

Märkus: Linnas asetsevatele lastekodudele, lasteaedadele ja lastekodudes alla 100 lapsele võib käesolevat arstiriistade kogu vähendada linna (rajooni) tervishoiuosakonna juhataja äranägemisel.

**Ravimite nimestik**
**Hariduse Rahvakomissariaadi lasteasutiste apteekidele.**

Joodtinktuur
Eeterpalderjanitilgad
Nuuskpiiritus
Kõhuvalutilgad
Söögisooda
Boorhape
Boorvaseliin
Põletishaavade salv
Tinaäädikas
Kollane elavhõbedasalv
Tsinksalv

[7]) Lisa kui iganenud on käesolevast käsiraamatust välja jäetud.

Wilkinsoni salv
Manganhapu kaalium
Aspiriin
Tsinktilgad (silmatilgad)
Protargoolilahus (ninatilgad)
Hambatilgad
Kamperi- ja kofeiiniampullid
Hügroskoopiline vatt
Harilik vatt
Sidemed
Marli
Kompresspaber
Kolloodium
Denatureeritud piiritus

Märkus: Ravimite hulk määratakse kindlaks linna (rajooni) tervishoiuosakonna juhataja poolt sõltuvalt laste arvust ja asutise tüübist.

## 10. Lastepolikliiniku, -ambulatooriumi ja üldpolikliiniku lasteosakonna määrustik.

Kinnitatud NSVL Tervishoiu RK poolt 27. nov. 1943. a.
(NSVL Tervishoiu RK käskkirjade ja juhendite kogu nr. 3 — 1944. a.)

Lastepolikliinik, -ambulatoorium, üldpolikliiniku lasteosakond on ravi-profülaktilised asutised laste haiglaväliseks teenindamiseks 4—14 aasta (incl.) vanuses.

### I. Põhiülesanded.

Polikliiniku, ambulatooriumi, üldpolikliiniku lasteosakonna põhiülesanded on:

a) ravialalise abi osutamine lastele polikliinikus, kodus ja lasteasutistes eelkooli- ja koolieelises vanuses;

b) epideemiavastaste ürituste organiseerimine ja läbiviimine eesmärgil vältida ja vähendada haigestuvust nakkushaigustesse;

c) haigestuvuse vältimine ja suremuse vähendamine näidatud vanuses teenindatavate laste hulgas;

d) laste füüsilise arengu ja tervisliku seisundi tugevdamine;

e) sanitaar-hügieeniliste teadmiste ja sanitaar-kultuuriliste harjumuste sisestamine lastesse.

### II. Töö sisu.

Lastepolikliinik, -ambulatoorium, üldpolikliiniku, ambulatooriumi lasteosakond:

1. Kindlustavad ravialalise abi polikliinikus, ambulatooriumis

ja kodus kõigile nende tegevusrajoonis elunevaile lastele range jaoskonnasüsteemi alusel.

2. Kindlustavad õigeaegse hospidaliseerimise haigetele lastele.

3. Teostavad profülaktilised ja epideemiavastased üritused polikliinikus, ambulatooriumis, kodus ja teenindatavates eelkooli- ja koolieelse laste asutistes:

a) haigete ja nakkuskahtlaste õigeaegne avastamine;

b) varajane diagnostika ja nakkushaigete ning nakkuskahtlaste kiire hospidaliseerimine;

c) järelevalve desinfektsiooni üle nakkuskolletes ja laste üle, kes on olnud kontaktis nakkushaigetega;

d) järelevalve nakkushaigusi põdenud laste (pisikueritajate) üle;

e) kaitsepooked vastavalt linna või rajooni [8]) tervishoiuosakonna poolt kinnitatud plaanile.

4. Organiseerivad ja teostavad laste meditsiinilis-sanitaarset teenindamist koolides, lasteaedades ja lastekodudes oma tegevusrajoonis ja kindlustavad meditsiinpersonaali tähendatud asutistele.

5. Organiseerivad üritusi laste tervise tugevdamise alal. Teostavad laste valikut ja juhtimist tervistusasutiste (tervistusmängumurud, pioneerilaagrid, metsakoolid, lasteaiad nõrgaterviselistele lastele jne.) organiseerimise ja meditsiinilise teenindamise alal.

6. Teostavad sanitaarharidustööd lasteasutistes ja elanikkonna hulgas.

7. Peavad alatist sidet lastehaiglaga, tuberkuloosi- ja suguhaiguste dispanseritega, üldpolikliinikutega, riigi sanitaarinspektsiooniga ja oma rajooni sanitaar-epidemioloogilise jaamaga ning õppe-kasvatus- ja tervistusasutiste võrguga, kus viibivad polikliiniku, ambulatooriumi, lasteosakonna poolt teenindatavad lapsed.

8. Organiseerivad koos haigla ja teiste raviasutistega teaduslikke konverentse ja seminare arstide ja keskmeditsiinpersonaali kvalifikatsiooni tõstmise alal.

9. Peavad oma töö arvestust ja aruandlust NSVL Tervishoiu RK poolt kinnitatud vormide järgi ja esitavad kindlaksmääratud tähtaegadel aruanded oma tegevuse kohta tervishoiuorganitele, kellele nad alluvad.

10. Korraldavad haigestuvuse arvestust ja läbitöötamist oma tegevusrajoonis ja jaoskondades, kaasa arvates ka andmed pöör-

[8]) Eesti NSV-s — maakonna.

dumiste ja haigestuvuse kohta laste osas, kes külastavad üldpolikliiniku spetsiaalkabinette ja teisi raviasutisi.

11. Peavad arvestust nende tegevusrajoonis olevate laste kohta kõikide laste kindlustamise otstarbel kaitsepoogete ja muude ravi-profülaktilise abi liikidega.

12. Organiseerivad tervishoiuaktiivi elanikkonnast praktilise abi osutamiseks polikliinikutele ja ambulatooriumidele laste meditsiinilis-sanitaarse teenindamistöö parendamise alal.

13. Peavad sidet kohalike juhtivate ühiskondlike organisatsioonide ja haridusosakondadega, kelle kaasabil nad võtavad tarvitusele laste tervistamisabinõud.

### III. 4—14 a. vanustele lastele ambulatoorset-polikliinilist abi andvate laste ravi-profülaktiliste asutiste struktuur ja organisatsioon.

1. Lastepolikliinik teenindab lapsi ravi-profülaktilise abiga polikliinikus, kodus ja lasteasutistes eelkooli- ja kooliealises vanuses ja omab koosseisu järgi vähemalt 8 arsti ametikohta.

Polikliinikul peab olema haigete laste spetsialiseeritud vastuvõtt vähemalt 4 erialal: pediaatria, oto-laringoloogia, kirurgia ja stomatoloogia alal.

Peale selle võib polikliinikul olla spetsialiseeritud vastuvõtt oftalmoloogia, dermatoloogia, neuro-psühhiaatria, tuberkuloosi alal, arstlik kontrollkabinet kehakultuuri üle, füsioteraapia- ja röntgenikabinetid, kliinilis-diagnostiline laboratoorium ja teised.

Suure linna ja tööstuskeskuse lastepolikliinikul peab olema helmintoloogia- ja diagnostikaosakond, tervendav mängumuru jne.

Märkus: 1. Mitme polikliiniku ja ambulatooriumi olemasolul linnas võib ühte neist eraldada konsultatiivdiagnostilise keskpolikliinikuna, kus organiseeritakse kõik operatsiooniabi liigid ja abiasutised laste teenindamiseks üle linna.

2. Spetsialiseeritud abi puudumisel lastenõuandlas kindlustab lastepolikliinik kõikidesse vanustesse kuuluvate laste vastuvõttu kõikidel erialadel.

2. Lasteambulatoorium teenindab lapsi ravi-profülaktilise abiga ambulatooriumis, kodus ja eelkooli- ning kooliealiste laste lasteasutistes. Ambulatooriumil on vastuvõtt pediaatria ja stomatoloogia alal. Peale selle võib korraldada vastuvõttu oto-laringoloogia, oftalmoloogia ja teistel erialadel.

3. Üldpolikliiniku või ambulatooriumi lasteosakond teenindab lapsi ravi-profülaktilise abiga polikliinikus, kodus ja lasteasutistes eelkooli- ning koolieelistele lastele ja evib vähemalt kolme vastuvõttu pediaatria alal.

Spetsialiseeritud abi antakse lastele reeglipäraselt üldpolikliiniku kabinettides, kuid erialalisi vastuvõtte võib organiseerida ka lasteosakonnas endas.

Märkus: Kui lastepolikliinikus või -ambulatooriumis ei ole võimalik organiseerida arstide vastuvõttu kõikidel erialadel, samuti ka röntgenikabinetti ja laboratooriumi, antakse spetsialiseeritud abi üldpolikliiniku kabinettides.

4. Vaatamata teenindatavate laste arvule peavad polikliinikul, ambulatooriumil, lasteosakonnal olema:

a) filter, kus toimub kõigi asutise poole pöörduvate laste eellabivaatus ja küsitlus;

b) isolaator (soovitav boksidega) avastatud haigetele ja nakkuskahtlastele lastele;

c) registratuur isoleeritud osakonnaga väljakutsete vastuvõtuks kodustele külastustele;

d) pediaatriakabinetid jaoskonnaarstidele.

5. Lastepolikliinikul, -ambulatooriumil, üldpolikliiniku lasteosakonnal on oma tegevuse kindel territoorium, mille piirid määratakse kindlaks kohalike tervishoiuorganite poolt ja kinnitatakse linna või rajooni töötava rahva saadikute nõukogu poolt.

6. Polikliiniku, ambulatooriumi, lasteosakonna tegevusrajoon jaguneb jaoskondadeks. Iga jaoskonda teenindavad alatine jaoskonnaarst-pediaater ja meditsiinõde.

Jaoskondade arv ja nende suurus määratakse kindlaks kooskõlas laste kontingentide arvuga, samuti ka eelkooli- ja koolieelistele lastele määratud asutiste võimsusega antud jaoskonnas, lähtudes NSVL Tervishoiu RK käskkirjaga nr. 585 3. XI 43. a.[9]) ettenähtud arvestusest.

7. Meditsiinteenindamise lähendamiseks elanikkonnale kaugelasuvate jaoskondade olemasolul võivad lastepolikliinikud, -ambulatooriumid ja lasteosakondi omavad üldpolikliinikud ja ambulatooriumid organiseerida oma filiaalid, mis korraldavad kohtadel laste pediaatrilist vastuvõttu ja abiandmist kodus, kuna laste- ja üldpolikliinikud annavad lastele spetsialiseeritud abi.

8. Viie või suurema arvu arstijaoskonna olemasolul lastepolikliinikus, -ambulatooriumis organiseeritakse teraapiaosakond.

Teraapiaosakonna juhataja juhib ja kontrollib jaoskonna-

[9]) Käskkiri, vt. lk. 159.

arstide tööd, on nendele konsultandiks haigete laste ravi alal ja laste meditsiinilis-sanitaarse teenindamise organiseerimisel lasteasutistes.

9. Lastepolikliinik, -ambulatoorium, üldpolikliinik või ambulatoorium lasteosakonnaga organiseerivad meditsiinilised kabinetid oma tegevusrajooni koolides, lasteaedades ja lastekodudes ning kindlustavad neid meditsiinilise seadeldise ja ravimitega.

10. 30 ja suurema arvu lasteasutiste olemasolul kooli- ja eelkooliealistele lastele vähemalt 10 000 lapsega, kes kuuluvad teenindamisele lastepolikliiniku, ambulatooriumi, lasteosakonna kaudu, pannakse ühele koosseisulisele kooliarstile lastepolikliiniku peaarsti (juhataja) asetäitja kohustused laste õppe-kasvatusasutiste meditsiinilis-sanitaarse teenindamise üldjuhtimiseks.

11. Lastepolikliinikut juhatab peaarst, lasteambulatooriumi — arst-juhataja, kes määratakse ametisse linna või rajooni tervishoiuosakonna poolt.

Lastepolikliiniku peaarsti ametisse määramine ja tööst vabastamine on lubatav ainult oblasti tervishoiuosakonna sanktsiooni alusel.

Üldpolikliiniku lasteosakonda juhatab arst-juhataja, kes määratakse ametisse üldpolikliiniku peaarsti poolt.

Üldpolikliiniku peaarst on vastutav laste meditsiinilis-sanitaarse teenindamise eest polikliiniku tegevusrajoonis.

Lasteosakonna juhataja vallandamine ja ametisse määramine kinnitatakse rajooni või linna tervishoiuosakonna poolt. Osakonnajuhataja allub üldpolikliiniku peaarstile.

12. Lastepolikliinik, -ambulatoorium, üldpolikliiniku lasteosakond töötavad rajooni, linna lastearsti metoodilisel juhatusel rajooni, linna tervishoiuosakonna poolt kinnitatud plaani alusel.

13. Iseseisev lastepolikliinik, -ambulatoorium finantseeritakse oma eelarve järgi. Peaarst ja juhataja on krediidi käsutajad.

14. Lastepolikliinikul, -ambulatooriumil, üldpolikliiniku, ambulatooriumi lasteosakonnal on stamp nende nimetusega, iseseisval lastepolikliinikul ja -ambulatooriumil on aga ka ümmargune pitsat.

## 11. Lastepolikliinikute ja -nõuandlate spetsialiseeritud abikabinettide töö organiseerimise juhend.

Kinnitatud NSVL Tervishoiu RK poolt 12. dets. 1944. a.

1. Spetsialiseeritud abi maksimaalseks lähendamiseks lastele organiseeritakse linnade lastepolikliinikutes (-ambulatooriumides)

ja -nõuandlates vastuvõtt kõrva-, naha-, kirurgiliste, silma-, hambahaiguste alal, valgusravikabinetid ja konsultatiivsed vastuvõtud tuberkuloosi alal (kooskõlas olemasolevate juhenditega).

Märkus: Vastuvõtt hambahaiguste alal organiseeritakse ainult lasteambulatooriumides ja -polikliinikutes.

2. Suurtes linnades organiseeritakse ühe parimini varustatud lastepolikliiniku või -nõuandla baasil kogu linna (oblasti) laste teenindamiseks täiendavalt vastuvõtud:

a) psühhoneuroloogia alal logopeedilise kabinetiga;
b) ortopeedia alal ravi-kehakultuurikabinetiga;
c) helmintoloogia alal helmintoloogilise poolstatsionaariga;
d) füsioterapeutiline osakond.

Märkus: Lapsed, keda teenindatakse üldpolikliinikutes olevate lasteosakondade, -kabinettide poolt, kindlustatakse spetsialiseeritud abiga üldpolikliinikute kabinettides eri kellaaegadel.

3. Spetsialiseeritud ravi organiseerimiseks laste ambulatoorsetes asutistes lastearstide-eriteadlaste puudusel kasutatakse kohakaasluse korras eriteadlasi, kes töötavad üldvõrgus ja evakohospidalides (NSVL Tervishoiu RK käskkiri nr. 11, 2. VII 1942. a.).

## I. Laste ambulatoorse võrgu arstide-eriteadlaste töö korraldus.

1. Lastepolikliiniku nõuandla arst-eriteadlane võtab vastu tunniplaani järgi.

Vastuvõtutunnid peavad olema laialdaselt teada elanikkonnal, jaoskonnaarstidel ja lasteasutiste meditsiinpersonaalil.

Arstile-eriteadlasele määratakse abiks meditsiinõde.

2. Haigete sissekirjutamist arstide-eriteadlaste juurde (peale hambaarstide) toimetatakse reeglipäraselt jaoskonnaarstide või lasteasutiste meditsiinpersonaali saatelehtedega, juhtudel aga, mil ei teki kahtlusi, haige enda pöördumisel.

Märkus: Äraütlemiste ja järjekordade vältimiseks organiseeritakse haigete vastuvõttudele ettesissekirjutus.

3. Haiged lapsed, kes kuuluvad ravile arsti-eriteadlase juures, kindlustatakse nende poolt igaviisilise ravi-profülaktilise abiga ja vajaduse korral hospidaliseerimisega.

4. Kõikidest haigetest neuro-psüühiliste häiretega, kuulmise-, nägemise-, kondi-lihaste süsteemi defektidega teatab arst-eriteadlane lasteasutise arstile (velskrile, õele), kes viib lapse juures läbi vajalikud ravi-profülaktilised üritused lasteasutises endas.

5. Haigete laste suhtes, kellede haigestumine on seoses üld-

tervisliku seisundiga, konsulteerib arst-eriteadlane jaoskonna-arstiga ühtse ravi ja järelevalve süsteemi määramiseks ja läbiviimiseks.

6. Kontagioossete haigete (tuberkuloos, trahhoom, sügelised, trichophytia, suguhaigused jne.) avastamise korral vastuvõttudel viib vastava eriala arst läbi põhjaliku ravi- ja profülaktilised üritused niihästi haige enda kui ka tema ümbruse suhtes (perekonnas, lasteasutises) ja nimelt:

a) haige võetakse eriarvele järelevalve ja aktiivse ravi läbiviimiseks või saadetakse raviks eriasutistesse (haigla, tuberkuloosidispanser, vendispanser, skabiosoorium, trahhoomipunkt) kooskõlas olemasolevate juhenditega;

b) vastava eriala arst kontrollib haige ilmumist korduvale ravile ja vajaduse korral kutsub ta välja õe kaudu;

c) kogu raviaja jooksul kabinetiõde (jaoskonna patronaažõde) teostab kodust patronaaži haige režiimi organiseerimiseks ja kontrollimiseks;

d) kõik haige perekonnaliikmed kutsutakse järelevaatuseks eriaviasutisse (tub-, vendispanser) või lastepolikliinikusse, -nõuandlasse.

Terve rea haiguste puhul (sügelised, trichophytia, trahhoom, äge mädanikuline konjuktiviit) kõikide perekonnaliikmete, samuti ka korteris, ühiselamus elunevate eelläbivaatuse viib läbi kabinetiõde kodus, kõigi haiguskahtlaste järgneva konsulteerimisega nõuandlas eriteadlaste juures;

e) läbiviidud järelevaatuse tulemusena uuesti avastatud haigete ravi ja järelevalve teostamine viiakse läbi kas lastepolikliiniku ja -nõuandla, üldpolikliinikute ja -ambulatooriumide erialakabinettide poolt või eriasutiste (tubdispanser, vendispanser) või haiglate poolt;

f) lasteasutistes, kus haige laps asub, viiakse läbi kõik üritused (laste ja pedagoogilise kollektiivi suhtes) lasteasutise medpersonaali poolt arsti-eriteadlase vahenditu osavõtu ja kontrolli all;

g) arst-eriteadlane koostab erakorralise teatekaardi ja signaliseerib haigetest arstile-epidemioloogile kooskõlas NSVL Tervishoiu RK kehtivate juhenditega.

M ä r k u s: Arst-eriteadlane, kes diagnoosis haigel nakkushaiguse, viib läbi viivitamatult (isiklikult või arsti-pediaatri kaudu) kõik nõutavad ravi- ja profülaktilised üritused kooskõlas olemasolevate NSVL Tervishoiu RK käskkirjade ja juhenditega.

7. Arst-eriteadlane osutab haigetele kodust abi jaoskonna-arsti väljakutsel.

Haigete korduvaid külastusi kodudes teostab arst-eriteadlane näidustuste järgi, kindlustades haiget vastava raviga, vajaduse korral ka hospidaliseerimisega. Oma otsuse haige kohta teatab arst-eriteadlane jaoskonnaarstile-pediaatrile.

## II. Arstide-eriteadlaste töö lasteasutistes.

1. Lastepolikliiniku ja -nõuandla arsti-eriteadlase tegevusringi kuulub ka konsultatiivne töö teenindatava rajooni lasteasutistes (sõimed, väikelastekodud, lastekodud, lasteaiad, koolid), milleks määratakse eri kellaajad sõltuvalt lasteasutiste arvust.

2. Lasteasutiste plaanipärastel külastustel arst-eriteadlane:

a) konsulteerib haigeid, keda läbivaatuseks esitab meditsiiniline personaal;

b) organiseerib ja viib läbi korduvate haigete ravi, samuti kontrollib korralduste täitmist lastekollektiivi suhtes;

c) kontrollib lasteasutise sanitaarrežiimi eesmärgiga kõrvaldada olukorrad, mis mõjuvad kahjulikult laste tervislikule olukorrale või mis soodustavad haigestumiste suurenemist lastekollektiivis.

3. Ühesuguste haigestumiste puhkemisel lasteasutistes määrab arst-eriteadlane ja viib läbi koos lasteasutise arstiga (velskriga, õega) kõik üritused kolde kupeerimiseks ja likvideerimiseks.

4. Laste ravi-kasvatusasutiste (väikelaste ravikodud, laste ravikodud) olemasolul lastepolikliiniku või -nõuandla poolt teenindatavas rajoonis kontrollib arst-eriteadlane süstemaatiliselt nendes ravitöö korraldamist (oma eriala järgi).

## III. Arstide-eriteadlaste töö personaali kvalifikatsiooni tõstmise alal.

Arst-eriteadlane, olles mitte üksnes ravivaks arstiks, vaid ka konsultandiks kõigile laste ravi- ja kasvatusasutiste meditsiinilistele ja pedagoogilistele töötajatele, informeerib süstemaatiliselt neid kõigist uusimaist varase diagnostika, haiguste ravi- ja profülaktika meetoditest omal erialal.

Arst-eriteadlane viib läbi:

a) seminarid ja haigete demonstreerimised arstidele-pediaatritele, ambulatooriumide, jaoskonna patronaažõdedele ja lasteasutiste õdedele;

b) loenguid ja vestlusi lasteasutiste pedagoogidega ja kasvatajatega.

Arstide-spetsialistide kogu töö täidetakse asutise peaarsti vahetul juhtimisel ja viiakse läbi kontaktis vastavate eriülesannetega raviasutistega (tubdispanser, vendispanser jne.).

## 12. Lastepolikliiniku (-ambulatooriumi) juures asuva sanatoorse muru määrustik.

Kinnitatud NSVL Tervishoiu RK poolt 14. detsembril 1944. a.

1. Sanatoorne muru lastepolikliiniku (-ambulatooriumi) juures organiseeritakse füüsiliselt nõrkade, alatoitlusega laste, samuti ka 1. astme tuberkuloosse intoksikatsiooniga laste tervistumiseks.

2. Sanatoorsel murul peavad olema ruumid, mis vastavad sanitaar-hügieenilistele nõuetele ja vajalik sisustus une, toitlustuse ja täisväärtusliku puhkuse organiseerimiseks lastele.

3. Sanatoorne muru kindlustab lastele minimaalselt kahekordse toitmise lähimast raviasutisest (haigla, sanatoorium), lastesööklast või toitlustusjaamast. Vastava ruumi olemasolul organiseeritakse muru juures iseseisev toitlustusblokk.

4. Sanatoorne muru organiseeritakse 25 või 50 kohaga, grupid komplekteeritakse lähemaealistest lastest (4—7-, 7—11-, 11—14-aastased).

5. Kooliealiste laste sanatoorne muru korraldatakse nii, et lapsi ei tõmmataks ära õppetöölt. Muru töötunnid määratakse vastavalt koolitööst vabadele tundidele.

6. Päevane laste viibimise kestus sanatoorsel murul on 5—7 tundi, suvel 10 tundi.

7. Laste viibimise aeg sanatoorsel murul määratakse 45 päeva peale, üksikjuhtudel meditsiiniliste näidustuste olemasolul võib väikelast jätta teiseks vahetuseks.

8. Laste valikut sanatoorsele murule teostavad jaoskonnaarstide ja lasteasutiste arstide ettepanekul lastepolikliiniku juurde organiseeritavad väljavalikukomisjonid. Väljavalikukomisjoni koosseisu kuuluvad: polikliiniku (ambulatooriumi) peaarst, sanatoorse muru arst ja linna või rajooni lastearst.

Raviv arst esitab komisjonile oma kandidaatide kohta üksikasjalise väljavõtte haigusloost, õiendi läbiviidud süstimiste kohta ja võimaluse korral laboratoorsete analüüside ja röntgeniandmed.

9. Laste vastuvõtmist ja väljakirjutamist sanatoorsele

murule teostatakse vahetuste kaupa kohalike tervishoiuorganite poolt määratavatel tähtaegadel.

10. Sanatoorse muru režiim peab ette nägema haiguste aktiivse ravi, ratsionaalse toitlustamise ja puhkuse organiseerimise, samuti ka lastega pedagoogilise töö (tundide ettevalmistamine, individuaalne õppetöö mahajäänutega jne.).

11. Sanatoorse muru arst teostab laste põhjaliku läbivaatuse vastuvõtmisel ja väljakirjutamisel, samuti viib läbi kõik nakkushaiguste ärahoidmise ja likvideerimise üritused murul.

12. Sanatoorset muru finantseeritakse kohaliku eelarve arvel. Muru koosseisud määratakse kooskõlas tüüpkoosseisudega. Sanatoorse muru krediitide käsutajaks on polikliiniku (ambulatooriumi) peaarst.

13. Lastepolikliiniku (-ambulatooriumi) peaarst kannab täit vastutust sanatoorse muru töö korraldamise eest.

## 13. Lastehaiglate määrustik.

Kinnitatud NSV Liidu TeRK poolt 29. apr. 1939. a.

### I. Üldosa.

1. Lastehaiglad on raviasutised, missugused osutavad tasuta statsionaarset meditsiinilist diferentseeritud abi kuni 12 aasta vanustele lastele (viimane kaasa arvatud); koos oma rajooni teiste ravi-profülaktiliste asutistega teostavad lastehaiglad teenindaval territooriumil elunevate laste keskel esinevate haigestumiste jälgimist ja viivad läbi üritusi haigestumiste vähendamiseks laste hulgas.

Märkus: Lapsed üle 12 aasta hospidaliseeritakse täiskasvanute haiglatesse kooskõlas NSV Liidu TeRK käskkirjaga 17. dets. 1938. a. nr. 1323.

2. Lastehaiglad kuuluvad kohalike linna või rajooni töötava rahva saadikute nõukogude asutiste süsteemi ja peetakse ülal kohaliku eelarve arvel.

Lastehaiglad on linna või rajooni tervishoiuosakonna vahetus alluvuses, missugune teostab haigla ravi-profülaktilise ja administratiiv-majandusliku tegevuse juhtimist. Lastehaiglad avatakse vastavate tervishoiuorganite korralduste põhjal kooskõlas kinnitatud ravi-profülaktiliste asutiste võrgu plaaniga [10].

[10]) NSV Liidu TeRK kk. nr. 518, 19. aug. 1939. a. on kehtestatud eri eeskirjad üksikute kategooriate lastehaiglate avamise ja sulgemise kohta.

M ä r k u s: Vabariikliku või oblasti (krai) alluvusega lastehaiglate finantseerimist ja juhtimist teostatakse liidu- ja autonoomsete vabariikide tervishoiu rahvakomissariaatide, krai (oblasti) tervishoiuosakondade poolt vastavalt kuuluvusele.

3. Lastehaiglatel on oma teenindamise rajoon, mille määrab kindlaks linna (rajooni) tervishoiuosakond. Kõigil selles rajoonis elunevatel, samuti ka ajutiselt viibivatel lastel on õigus haigestumise korral, mis nõuab statsionaarset ravi, saada haiglas tasuta ravi. Sõltumatult alalisest elukohast ei ole lastehaiglad õigustatud ära ütlema haigele lapsele esma- ja vältimatu abi andmisest. Kohustuslikule haiglasse võtmisele kuuluvad nakkushaiged. Haiguste nimestik, milliste puhul haiged kuuluvad kohustuslikule vastuvõtule lastehaiglasse, nende haigete vastuvõtmise kord ja järjekord määratakse kindlaks iga haigla jaoks vastavate tervishoiuorganite poolt kuuluvuse järgi, NSVL Tervishoiu Rahvakomissariaadi üldjuhiste alusel.

Kõikidest haigetest, kes tulevad haiglasse traumaatiliste vigastustega (välja arvatud väikesed tavalised vigastused) või mürgistuse tunnustega, peab haigla viivitamatult teadustama lastevanematele, jälitusorganitele ja tervishoiuosakonnale.

4. Haigeid lapsi, kes elavad territooriumil, mida ei teeninda antud lastehaigla, võib saata haiglasse ravile vastavate tervishoiuorganite omavahelisel kokkuleppel.

5. Lastehaiglate poolt osutatav ravi-profülaktiline abi peab olema organiseeritud teaduslikul alusel haigete ravimise kaasaegsete meditsiiniliste vahendite ja tunnustatud meetodite rakendamisega.

6. Lastehaigla peab töötama tihedas kontaktis ambulatoorsete asutistega (polikliinikud, ambulatooriumid, dispanserid ja teised). Lastehaigla sidet ambulatoorse abi asutistega teostatakse üksikute lastepolikliinikute, ambulatooriumide jne. kinnistamise teel haiglale, hospidaliseerimisele kuuluvate haigete valiku ja vastuvõtu parema organiseerimise, diagnostika ja teraapia paremustamise ja pärast haigete väljakirjutamist haiglast nende vajaliku jälgimise eesmärkidel.

7. Lastehaiglate töö üldjuhtimist ja kontrolli teostavad NSV Liidu Tervishoiu Rahvakomissariaadi, liidu- ja autonoomsete vabariikide tervishoiu rahvakomissariaatide, krai (oblasti) tervishoiuosakondade, laste ravi-profülaktilise abi valitsused (osakonnad, sektorid).

8. Lastehaiglad organiseeritakse:
a) seganakkushaigete ja mittenakkushaigete osakondadega,
b) iseseisvad nakkushaigetele ja mittenakkushaigetele. Peale nende võib organiseerida spetsialiseeritud lastehaiglaid (tuberkuloosi, trahhoomi, seenehaiguste jne.).

9. Lastehaigla peab koosnema kergesti isoleeritavatest sektsioonidest, mitte üle 20 voodi igaühes, nendele vajalike kõrvalruumidega karanteenijuhtudeks. 15—20% vooditest peab olema kohandatud individuaalseks isoleerimiseks (Meltserovi boksid, poolboksid, vaheseintega eraldatud üksikpalatid). Ülejäänud palatites peab olema mitte üle 8 voodi igaühes.

10. Lastehaigla eraldab lastele kuni $1^1/_2$ aastani mitte alla 25% voodeid eri osakondadeks või palatiteks sõltuvalt haigla suurusest.

11. Iga lastehaigla koosseisu kuulub peale palatite:
a) vastuvõturuum,
b) apteek,
c) kliiniline laboratoorium,
d) röntgenikabinet,
e) füsioterapeutiline kabinet,
f) prosektoorium,
g) köök,
h) desinfektsioonikamber,
i) pesukoda,
k) kõrvalhooned.

Märkus: Lastehaiglaid, missugustel ei ole laboratooriumi, röntgenikabinetti ja prosektooriumi, teenindatakse nendele lähemate ravi-profülaktiliste asutiste poolt.

12. Nende või teiste ruumide arv statsionaaris, nende pind, sanitaar-tehniline varustus, ravi-abi- ja diagnostiliste seadmete, majanduslikkude kõrvalruumide maht ja iseloom määratakse igal üksikjuhul vastavate tervishoiuorganite poolt kuuluvuse järgi NSV Liidu Tervishoiu Rahvakomissariaadi poolt kinnitatud määrustike ja normide alusel.

13. Vastuvõturuumid koosnevad isoleeritud järelevaatuse kabinettidest eraldi välis-sissekäikudega haigete individuaalseks vastuvõtuks. Kabinettide arv 100—200 voodiga haiglates peab moodustama 3% voodite üldarvust, suuremates haiglates alaneb kuni 2 ja $1^1/_2$%-ni. Kabinettide arv haiglates voodite arvuga alla 100 — peab olema mitte alla kahe.

Segahaiglates organiseeritakse eraldi vastuvõturuumid mittenakkushaigetele ja nakkushaigetele.

### III. Haigete vastuvõtmine, ülalpidamine ja ravimine.

14. Haiged lapsed võetakse lastehaiglasse polikliiniku, ambulatooriumi, nõuandla koduse abiandva arsti jne. poolt saadetutena ühes eri vahetuskaardiga (tuusikuga).

15. Kõik haiglasse saabuvad lapsed kuuluvad hoolikale sanitaarkorrastusele.

16. Iga vastuvõetav haige kuulub individuaalsele isoleerimisele kindlaksmääratud ajaks sõltuvalt tema epidemioloogilisest anamneesist ja haiguse kliinilisest pildist.

17. Haiged grupeeritakse osakondades haiguse iseloomu ja haige vanuse järgi.

18. Haiglas ravil olevate laste eest hoolitsemist teostavad meditsiinõed.

19. Haiglas haigete laste juures olevad imetajad emad alluvad haigla sisekorra määrustikule ja administratiivpersonaali korraldustele.

20. Raskes seisukorras olevate laste haiglasse toomisest (näit. pärast õnnetusjuhtumit) vanemate teadmata on haigla kohustatud viivitamatult teatama lastevanematele ja tervishoiuosakonnale. Lapse ootamatu surma või haiglas endas saadud vigastuse korral teatatakse sellest vanematele, miilitsaorganitele ja tervishoiuosakonnale.

Kõikidest laste surmaga lõppenud haigusjuhtudest teatab haigla viivitamatult lastevanemaile.

21. Haigete külastamine vanemate või neid asendavate isikute poolt on lubatud mitte sagedamini kui kord nädalas. Haigla peab varustama külastajaid kitlitega.

Nakkushaigustes haigete külastamine ei ole üldse lubatud.

Mõne nakkushaiguse leviku korral selles asustatud punktis, kus haigla asub, on peaarstil õigus ajutiselt ära keelata haigete külastuse.

M ä r k u s: Erandeid vanemaid laste juurde lubamise keelust võib teha peaarsti või osakonnajuhataja loal raskesti haigete laste suhtes.

22. Haigete laste väljakirjutust teostatakse:

a) raviva arsti otsusel kohustusliku kinnitusega osakonnajuhataja poolt, kuni 100 voodiga haiglates aga haigla peaarsti poolt;

b) sugulaste ja hooldajate nõudmisel, kui väljakirjutamine ei

ohusta otseselt haige elu ja ei ole ohtlik ümbrusele. Väljakirjutamine teisel juhul võib toimuda peaarsti loal, nakkushaige väljakirjutamine enne tähtaega aga veel sanitaarorganisatsiooni või jaoskonna epidemioloogi loal.

23. Haige antakse väljakirjutamisel üle vanematele või isikutele ja asutistele, kes tõid lapse haiglasse, ühelgi juhul ei lasta teda välja üksinda.

24. Surmajuht haiglas peab olema konstateeritud arsti poolt, kes teeb vastava sissekirjutuse haigusloosse.

25. Surnute laibad viiakse laipade hoiuruumi 2 tunni pärast peale surma konstateerimist arsti poolt.

26. Nakkushaigustesse surnute laipade väljaandmist sugulastele toimetatakse vajalike sanitaarsete ettevaatusabinõude silmaspidamisega kooskõlas kehtivate eeskirjadega.

27. Lastehaiglates surnud laste laibad kuuluvad patoloogilis-anatoomilisele lahkamisele, mis on ette nähtud NSV Liidu Tervishoiu Rahvakomissariaadi erijuhendis.

## IV. Haigla organisatsioon ja valitsemine.

28. Lastehaigla on iseseisev majanduslik üksus, mille käsutuses on temale seaduses ettenähtud korras eraldatud põhivahendite fond (hoone, sisustus, inventar, vara), samuti ka summad, mis on assigneeritud haigla ülalpidamiseks. Haigla võib seatud korras organiseerida abimajandi ja omada erisummasid.

29. Haiglal on juriidilise isiku õigused ja ta võib oma ülesannete teostamiseks omada vara, sõlmida kokkuleppeid, välja anda kohustusi, hageda ja kosta kohtu- ja arbitraažasutistes.

30. Haiglat juhatab peaarst täielikul ainuisikulisel alusel, juhtides haigla ravitööd, kogu administratiiv-majanduslikku ja finantstegevust kooskõlas NSV Liidu Tervishoiu Rahvakomissariaadi poolt kinnitatud Linnahaigla peaarsti tegevuse määrustikuga. Peaarst on vastutav kogu haigla töö eest, esmajärjekorras aga haigete õige ravimise eest, samuti ka arstide, õdede ja haigla muu personaali valiku ja kvalifikatsiooni eest.

31. Vabariikliku alluvusega suurte lastehaiglate peaarstid (eri nimekirja järgi) kinnitatakse NSV Liidu Tervishoiu Rahvakomissariaadi poolt.

32. Lastehaigla peab olema kindlustatud koosseisus ettenähtud arvul kvalifitseeritud meditsiinilise, pedagoogilise, farmatseutilise ja administratiiv-majandusliku personaaliga kooskõlas eelarveliste voodite arvuga ja meditsiiniliste ning majanduslike

abiasutistega NSV Liidu Tervishoiu Rahvakomissariaadi poolt kinnitatud normide alusel.

33. Igal osakonnal ja abiasutisel on juhataja, kes vastutab täielikult haigla peaarsti ees osakonna või abiasutise organisatsiooni ja tegevuse eest.

34. Lastehaigla sisemine sisustamine ja varustamine pehme ja kõva inventariga, meditsiinilise instrumentaariumiga, aparatuuriga, majandusliku varaga kindlustatakse tervishoiuorganite poolt kindlaksmääratud normide, tabelite ja standardide alusel.

35. Lastehaigla rajab oma töö aasta tootmis-finantsplaani alusele.

36. Haigla töö üldiste materjalide läbiarutamiseks, uusimate ravimeetodite rakendamiseks, haigete demonstreerimiseks, töö organiseerimiseks jne. kutsutakse lastehaiglates kokku teaduslikud konverentsid, kust osa võtavad antud haigla arstid ja keskmeditsiiniline personaal, samuti ka arstid teistest ravi-profülaktilistest asutistest.

Lastehaiglad peavad alalist sidet teaduslike organisatsioonide ja asutistega (teaduslikud uurimusinstituudid, teaduslikud ühingud, eri kongressid ja konverentsid jne.).

37. Laiade rahvamasside juurdetõmbamise eesmärgil aktiivsele osavõtule lastehaigla tööst organiseeritakse haigla peaarsti juurde kaastöönõukogu, kes tegutseb kooskõlas NSV Liidu Ametiühingute Kesknõukogu poolt 19/27. veebruaril 1939. a. kinnitatud määrustiku alusel.

Kaastöönõukogu koosneb haigla osakondade juhatajatest, majandusjuhatajast ning partei ja ametiühinguliste organisatsioonide esindajatest. Nõukogu on nõuandvaks organiks.

38. Lastehaigla majandus on majandusjuhataja korraldamisel, kes vastutab majandusliku tegevuse eest ja allub vahetult haigla peaarstile.

39. Vastutajaks isikuks finantsdistsipliini ja haigla aruandluse eest on peale haigla peaarsti pearaamatupidaja.

40. Lastehaigla peab pidama arvestust ja aruandlust Rahvamajandusliku Arvestuse Keskvalitsuse ja NSV Liidu Tervishoiu Rahvakomissari poolt kinnitatud vormide järgi.

41. Lastehaiglal on oma nimetusega ümmargune pitsat ja nurgastamp.

## 14. Juhend lastepalatite organiseerimise kohta linnade ja rajoonide üldhaiglates.

Kinnitatud NSVL TeRK Laste Ravi-Profülaktiliste Asutiste Valitsuse ülema poolt 4. juunil 1945. a.

1. Lasteosakondi mitte omavates linnade ja rajoonide haiglates ravil viibivate laste teenindamise ja nende eest hoolitsemise olukorra parandamise otstarbel organiseeritakse eri palatid 5—7 voodiga haigetele lastele kuni 12 a. vanuses.

2. Lastepalatite jaoks eraldatakse valge soe ruum, mille pindala on vähemalt 3 $m^2$ ühe voodi kohta. Lastepalatid varustatakse sisseseadega vastavalt juuresolevale nimestikule.

Ruumi olemasolul on soovitatav eraldada paranevatele lastele söögituba, kus korraldatakse nende vaba aja veetmine:

Märkus: Lastele eraldatakse eraldi tualettruum.

3. Haigete isoleerimiseks palatis endas (gripi puhul jne.), kasutatakse liikuvaid bokse, arvestades 2 boksi 5—7 voodi kohta.

4. Haigetele lastele selgumata diagnoosiga eraldatakse ruumisolaator 1—2 voodiga.

5. Laste toidu valmistamine korraldatakse üldköögis eri menüü järgi, võttes arvesse lapse ea ja lapse haiguse erilisusi. Lastele varases eas, kes vajavad piima- ja ravisegusid, kirjutatakse toit välja piimaköögist. Viimase puudumisel valmistatakse segud haigla köögis arsti või medõe juhatusel.

Kunstlikul toidul olevatele lastele kindlustatakse rinnapiima saamine, milleks korraldatakse haiglas rinnapiima kogumine rinnaga lapsi toitvatelt emadelt või kirjutatakse piim välja sünnitusmajast, lastenõuandlast või teistest lasteasutistest.

6. Haiglates viibivate emapiimaga toidetavate laste kindlustamiseks emapiimaga peavad haigla lähedal elunevad toitvad emad ilmuma haiglasse toitmiseks kindlaksmääratud kellaaegadel; toitvad emad, kes elunevad tunduvas kauguses haiglast, viibivad kogu päeva jooksul haiglas ja siirduvad ööseks koju.

Toitvad emad, kes saabuvad teistest asulatest, viibivad haiglas koos lapsega, neid kindlustatakse toiduga ühel alusel haigetega.

Märkus: Haiglas eraldatakse eri ruum toitvate emade päevaseks kohalviibimiseks vajaliku sisseseadega (lauad, toolid, kapp). Alaliselt kohalviibijaile — ka omaette ase.

7. Lastepalatite pesu pesemine ja keetmine võib toimuda üldpesuköögis, kuid eraldi täiskasvanute pesust.

8. Haigete laste vastuvõtt toimub üldvastuvõturuumi kaudu.

Laste vastuvõtul tuleb esitada järgmised dokumendid:

a) saatekiri haiglasse;

b) teatis epidemioloogilt või saatvalt arstilt kontakti puudumise kohta nakkushaigetega viimase kolme nädala jooksul.

9. Haiglasse tulekul teostatakse haige lapse juures sanitaarkorrastus.

10. Lastepalati teenindamiseks eraldatakse personaal vastavalt üldhaigete lasteosakondade tüüpkoosseisudele.

11. Lastepalati arstlik teenindamine toimub kohakaasluse korras lastenõuandla või -polikliiniku kõige paremini kvalifitseeritud pediaatrite poolt kokkuleppe alusel rajooni tervishoiuosakonnaga.

Lastepalatit teenindav arst rakendab kõik uusimad praegusaja ravimeetodid, määrab kindlaks režiimi vastavalt laste vanusele ja nende tervislikule seisundile, õpetab personaalile õiget hoolitsemist haigete laste eest, tagab kontrolli teenindava personaali töö kvaliteedi suhtes ja teostab sanitaarjärelevalvet.

12. Vastutus laste teenindamise õige korralduse üle linna üldhaiglas ja rajoonihaiglas langeb haigla peaarstile.

13. Linnade ja rajoonide lastearstidele tehakse kohustuseks teostada teenindamise korralduse juhtimist ja kontrolli.

## Lastepalatite erisisustus.

### Kõva inventar.

Lihtsustatud tüüpi liikuvad boksid või boksid-sirmid, 2—4 tk.
Raudvoodid vastavalt laste arvule; lastesõime-vanustele lahtikäivate külgedega, 110 cm laiused ja 65 cm pikkused.
Lauakesed voodite juurde
Voodipealsed lauakesed
Karavin keedetud vee jaoks
Pesemisseadised palatitele ja isolaatorile
Laste laud töötamiseks
Laste toolid
Toatermomeetrid
Alused lilledele
Kapp
Laud emadele
Pingikesed emadele
Toolid emadele
Õe laud

Pehme inventar (ühe voodi jaoks).

| | | |
|---|---|---|
| Madrats | 1,5 | |
| Padjad | 2 | |
| Vaibad, soojad | 2 | |
| Suvivaibad | 2 | |
| Tuhvlid | 1 | paar |
| Linad | 4 | |
| Vaibalinad | 4 | |
| Mähkmed, õhukesed | 30 | ühe voodi peale rinnalastele |
| „ paksud | 20 | „ „ „ „ |
| Padjapüürid | 4 | |
| Jakikesed | 15 | |
| Särgid | 6 | |
| Soojad jakid | 5 | |
| Pidžaamad | 2 | |
| Püksid | 3 | |
| Sukad | 3 | paari |
| Külastajate kitlid | 4 | |
| Käterätid | 3 | iga isiku kohta |
| Peakatteid või rätte | 3 | tk. |
| Haigetalitusesemed ja meditsiiniline sisseseade | | |
| Kummist soojenduspadjad | 1 | kahe voodi peale |
| Siibrid | 1 | „ „ „ |
| Uriinipudelid | 1 | kolme voodi peale |
| Alused pudelikestele | 2 | |
| Trummel vati ja marli jaoks | 1 | |
| Jooginõud | | haigete arvu järgi |
| Maksimaaltermomeetrid | | — „ — |
| Ööpotid | | laste arvu järgi |
| Paak musta pesu jaoks | 1 | |

Laste lauanõud ja teejoomisenõud à 1 komplekt.

## 15. Laste piimaköögi määrustik.

Kinnitatud NSVL TeRK poolt 12. dets. 1944. a.

1. Piimaköök on ravi-profülaktiliste asutiste süsteemi abistamiseks varaseealiste laste varustamiseks arsti retseptide põhjal kõrgeväärtusliku, õigesti valmistatud ja oma toituvuse poolest lapse vanuse nõuetele vastava toiduga.

2. Piimaköök varustab toidu ja ravisegudega lapsi kuni aasta vanuseni, laste toitlustuspunkti puudumisel aga kuni 2 aastani, samuti varustab oma rajooni lasteasutisi, kellel ei ole võimalust valmistada vajalikke segusid koha peal (sõimed, väikelastekodud, päevased statsionaarid ja teised väikelasteasutised).

Märkus: Meditsiiniliste näidustuste olemasolul lubatakse anda ravisegusid lastele kuni 3 aastani.

3. Piimaköögid jagunevad järgmisetüübilisteks:

a) iseseisvad piimaköögid,

b) piimaköögid koos toitlustusjaamadega,

c) laste ravi-profülaktiliste asutiste koosseisu kuuluvad piimaköögid (nõuandlate, sõimede, lastehaiglate, lastekodude).

4. Piimaköögi võimsus määratakse linna (maakonna) tervishoiuosakonna poolt kooskõlas kohaliku tarvidusega ja tarvilikkude ruumide ning sisustuse olemasoluga, mis tagab õige tehnoloogilise protsessi.

5. Piimakööki varustatakse toiduainetega ja kõrgeväärtusliku piimaga kaubandusorganisatsioonide, piimatööstuste, kolhooside, sovhooside poolt normide järgi, mis kinnitatud NSVL RKN määrusega nr. 1571, 10. XI 44. a.

6. Tarviduse korral on piimaköögil õigus osta kohalikult turult piima ja teisi mitteteravilja-produkte hindadega, mis ei ületa riigikaupluste väikemüügihindu.

7. Korrapärase töö organiseerimiseks peavad piimaköögil olema vajalikud ruumid, spetsiaalsisustus, aparatuur ja ta peab läbi viima oma töö, silmas pidades olemasolevaid NSVL Tervishoiu Rahvakomissariaadi üleliidulise Riikliku Sanitaarinspektsiooni poolt kinnitatud kehtivaid sanitaarreegleid.

8. Iseseisev piimaköök on kohaliku tervishoiuosakonna otsese juhtimise all ja viib oma töö läbi vastavalt nende tervishoiuorganite operatiivsetele ja metoodilistele näpunäidetele, kelle juhtimisel ta on.

9. Piimakööki juhatab arst või keskmeditsiinilise haridusega isik, kes on saanud spetsiaalse ettevalmistuse piimasegude valmistamiseks ja piimaköögi majanduse juhtimiseks. Viimasel juhul peab piimaköök olema varustatud arsti teenindamisega.

10. Piimaköögi arst organiseerib õige tehnoloogilise protsessi toidu ja ravisegude valmistamisel, viib läbi süstemaatilise järelevalve ja sanitaarse kontrolli piimaköögi töö üle ja kannab vastutust antava toidu väärtuse üle.

11. Piimaköögi juhataja kannab täit vastutust toidu õige valmistamise, piimaköögi organisatsioonilis-majandusliku töö ja finantstegevuse üle. Piimaköögi juhataja määratakse ja vabastatakse linna (maa) tervishoiuosakonna juhataja poolt.

12. Piimaköögid, mis kuuluvad lastenõuandlate, -sõimede, lastehaiglate, lastekodude ja teiste koosseisu, on viimaste osakonnad, omavad iseseisva juhataja, kes allub põhiasutise juhatajale.

13. Piimaköök peetakse ülal kohalikul eelarvel. Iseseisev piimaköök finantseeritakse eelarve korras, mis kinnitatakse vastava tervishoiuosakonna poolt. Piimaköögi juhataja on krediitide käsutaja.

14. Piimaköögi poolt toidu eest võetav tasu on viimase spetsiaalvahendiks ja kulutatakse kinnitatud eelarve korras piima ja teiste produktide ostmiseks, mis on vajalikud toidu ja ravisegude valmistamiseks.

15. Toiduandmine piimaköökides toimub riigihindadega. Kui võetav tasu ei kata kõiki toiduainete muretsemise kulusid, siis puuduv summa kaetakse eelarveliste ressursside arvelt.

16. Kohalike TRSN Täitevkomiteede otsusel nähakse ette eelarveliste vahendite arvel piimaköökide eelarvetes eri assigneeringud puudustkannatavate vanemate laste tasuta varustamiseks toiduainetega.

17. Piimaköök peab arstlikku, rahalist ja majanduslikku arvepidamist ja aruandlust vormide järgi, mis on kinnitatud NSVL Tervishoiu Rahvakomissariaadi poolt ja esitab kindlaksmääratud tähtaegadeks oma tegevuse aruanded vastavatele organisatsioonidele.

18. Piimaköögil on oma tempel tema nimetusega, iseseisval piimaköögil — ka ümmargune pitsat.

## 16. Sanitaarreeglid piimaköökide kohta.

Eesti NSV Riigi Sanitaar-peainspektori käskkiri nr. 19, 17. maist 1941. a. (Eesti NSV T 1941, 54, 859.)

Võtta täitmisele ja avaldada eestikeelses tõlkes NSV Liidu Tervishoiu Rahvakomissariaadi Üleliidulise Riigi Sanitaarinspektsiooni poolt 14. aprillil 1939 kinnitatud Sanitaarreeglid piimaköökide kohta (NSV Liidu TeRK ametlik kogu, 1939. a., nr. 7).

## Sanitaarreeglid piimaköökide kohta.

NSV Liidu Tervishoiu Rahvakomissariaadi Üleliidulise Riigi Sanitaarinspektsiooni juhend 14. aprillist 1939.

### *I. Asend ja territoorium.*

1. Hoone asukoha valik piimaköögi jaoks peab olema kooskõlastatud riigi sanitaarinspektsiooniga. Piimaköök peab asuma kaugel prügi mahapaneku kohtadest, hobuste tallidest ja loomalautadest, toornahkade ja kaltsuladudest ja seesugustest tööstusettevõtetest, kus tootmine osutub õhu ja maapinna reostamise allikaks.

2. Hoovi maa-ala peab olema asfalteeritud või sillutatud, äärmisel juhul peavad olema sillutatud sõidu- ja jalgteed, aga ülejäänud hoovi maa-ala võimaluse korral muruga kaetud.

### *II. Vesivarustus.*

3. Piimaköök peab olema varustatud küllaldasel hulgal täiesti kõlbliku veega, mis vastab joogivee nõuetele. Kui piimaköök asub rajoonis, kus on veevärk, siis peab ta olema sellega ühendatud.

### *III. Kanalisatsioon ja mustuse kõrvaldamine.*

4. Piimaköök peab olema kanaliseeritud. Kanalisatsiooni puudumisel peab reovete jaoks ehitatama kindla kaanega settekaevu, vahemaaga mitte lähemal kui 25 m kaugusel tootmishoonest.

Pesuvannide ärajooks peab olema juhitud roiskveekaevu kinnise toru abil veesuluga.

5. Õue käimlate augud peavad olema tehtud veekindlate seintega. Pealeehitis peab omama kindlaid seinu, lage ja ust.

6. Kuiva prügi tuleb korjata kindlalt suletavasse prügikasti, mis on asetatud samuti kui õue käimlad vähemalt 25 m kaugusele tootmishoonetest.

7. Prügi peab eemaldatama vähemalt 1 kord 3—5 päeva jooksul. Käimlaaukude ja roiskveekaevude puhastamine peab toimuma nende täitumise puhul mitte rohkem kui $^2/_3$ nende mahust. Suvisel ajal on kohustuslik kaevude ja prügikastide desinfitseerimine kloorlubjaga vähemalt iga 3 päeva järel.

*IV. Sanitaarnõuded hoone, varustuse ja inventari kohta.*

8. Uute piimaköökide ehitamine teostatakse vastavalt tüüpprojektidele, mis on kinnitatud NSV Liidu Tervishoiu Rahvakomissariaadi poolt.

9. Kohandatud hoonetes peavad olema ette nähtud ruumid, mis kindlustavad õiget tehnilist protsessi.

10. Kohustuslikuks tingimuseks peab olema tootmisruumide eraldamine kõrvalruumidest — pesemisruumidest, ooteruumidest, käimlatest jne.

11. On vajalik ette näha järgmised ruumid:

a) ruum, mis koosneb kahest toast, piima vastuvõtuks ja kurnamiseks (filtreerimiseks) piimaköögi jaoks võimega 3000—4000 portsjonit päevas.

Märkus: Vähese läbilaskevõimega (kuni 300 portsjonit) köögis on lubatud piima vastu võtta eraldatud boksis, tootmistoa sissekäigu juures;

b) tootmisruum (piima jaotamine, keetmine, steriliseerimine ja teised laste toidu töötlemisprotsessid) — kahest toast piimaköökidele võimega üle 1000 portsjoni ja ühest toast poolitatud vaheseinaga soojendamisprotsesside isoleerimiseks piima jaotamisest — piimaköökide jaoks kuni 1000 portsjoni võimega päevas;

c) tuba laste toidu jahutamiseks ja väljaandmiseks;

d) pesemisruum;

Märkus: Vähese võimega piimaköökides (kuni 300 portsjonit) on lubatud pudelite ja nõude pesemist boksis, mis on eraldatud tootmis- või jaotamistoast;

e) ooteruum;

Märkus: Piimaköökides võimega kuni 1000 portsjonit päevas võib olla ooteruumiks koridor või esik;

f) tuba laboratooriumi jaoks — piimaköökides võimega 3000 kuni 4000 igapäevast portsjonit, vähema töövõimega piimaköökides teostatakse piima elementaarseid analüüse piima vastuvõtu toas, bakterioloogilisteks analüüsideks aga saadetakse piim ja segud rajooni sanitaar-bakterioloogilisse laboratooriumi;

g) duširuum köögi personaali jaoks asutistes võimega üle 3000 portsjoni;

h) ruum produktide, korkimismaterjali, inventari hoidmiseks piimaköökides võimega 3000—4000 igapäevast portsjonit; vähema võimega köökides hoitakse produktid ja korkimismaterjal kappides piima vastuvõtu toas, pudelite ja muud tagavarad — laoruumis.

12. Piimaköök peab olema paigutatud valgesse kuiva hoonesse.

13. Tootmisruumid peavad olema vähemalt 3,2 m kõrged ja küllaldaselt valgustatud väliste akende kaudu.

14. Piimaköögi tootmis- ja kõrvalruumid, samuti ka laoruumid produktide alalhoidmiseks, peavad omama küllaldast ventilatsiooni (ventilaator, õhuklapid ja õhuaknad).

Märkus: Suure tootmisvõimega mehhaniseeritud piimaköökides peab steriliseerimis- ja pesemisruumides olema ehitatud juurde- ja väljatõmbeventilatsioon.

15. Kütmisseadeldised peavad olema ehitatud selliselt, et oleks võimalik küttepindasid süstemaatiliselt tolmust puhastada.

16. Seinad ja laed peavad olema pragudeta, siledad ja soodsad puhastamiseks, valgendatud, seintel peab olema paneel, värvitud õlivärviga heledates toonides või kaetud kahhelkividega mitte vähem kui 1,7 meetri kõrguselt.

17. Tootmis- ja pesemisruumide põrandad peavad olema kiviplaatidest, tsemendist või marmorkillustikuga betoonist. Pesemisruumi põrandal peavad olema restid. Maakohtades on lubatud hästi värvitud, tihedad, pragudeta puust põrandad.

18. Piimaköökides peab teostama kõige hoolsamat võitlust kärbeste vastu kõigi toitlustamisettevõtetele lubatavate abinõudega. Kevad-suviseks ja sügisperioodideks kaetakse aknad metall- või marlist võrguga, kõigis tubades seatakse välja kärbsepüüdjad ja riputatakse välja liimipaberid. Kõrvalruumidesse, kus ei ole toiduaineid, asetatakse ööseks 1%-ne formaliinilahus; öö jooksul lõpnud kärbsed eemaldatakse enne töö algust.

19. Võitlust prussakate ja närijate vastu peab teostama süstemaatiliselt nii koduste abinõudega kui ka eriorganisatsioonide kaudu (desinfektsioonijaamad, -punktid, -salgad).

20. Piimaköögi ruume on tarvilik iga päev koristada niiskel viisil enne ja pärast tööd. Kõik piimaköögi ruumid koristatakse hoolega perioodiliselt, mitte harvem kui 1 kord kuus, tööst vabal ajal; õlivärvi või kahlitega kaetud laed, seinad ja paneelid pühitakse üle, põrandad pestakse sooja vee, seebi ja soodaga.

21. Ruumide sissekäigus on tarvilik ette näha restide, harjade ja põrandariiete seadet. Koristamise inventari peab hoidma kinnises kastis või spetsiaalses kapis.

22. Lauakaaned, millel valmistatakse ja jaotatakse piimasegud, võivad olla marmorist, marmorkillustikuga betoonist, puust, kaetud tsinkplekiga või värvitud valge õlivärviga.

23. Kõik lauad tööprotsessi ajal on vaja puhastada ja pesta tulise vee, seebi ja soodaga.

24. Aparatuur, varustus ja inventar, mida kasutatakse segude valmistamisel ja jaotamisel, katlad, kastrulid, panged, mõõdukruusid, lehtrid, lusikad, sõelad ja muu aurutatakse või valatakse üle keeva veega pärast hoolikat mehhaanilist puhastamist ja pesemist. Enne inventari tootmises tarvitusele võtmist peab selle uuesti keeva veega üle valama.

25. Separaatorit, võimasinat, pudelitäitjat ja teisi lahtivõetavaid esemeid peab hoolega pestama, kuivatatama ja alles pärast seda uuesti kokku pandama; neid peab alal hoitama kaetult marliga või puhaste käterätikutega.

26. Kõiki piimanõusid ja aparaate (piimaplekid, keedunõud, panged, kastrulid, mõõdukruusid jne.) peab valmistama vastupidavast materjalist, mis ei soodusta hapnemist ja roostetamist (vask, alumiinium, bimetall jne.).

27. Piima külmaks töötlemiseks (hapendamine, valamine, alalhoid) on lubatavad portselan, fajanss, klaas või emailitud nõud.

28. Nõusid peab vajadust mööda tinutama, vähemalt 1 kord kolme kuu jooksul. Tinutamismassis on lubatud seatina mitte rohkem kui 1%. Tinutamismassi omadust on tarvilik kontrollida. Enne tinutamismassi omaduse laboratoorset kontrollimist on keelatud nõusid tarvitada.

29. Vannid pudelite leotamiseks võivad olla betoonist või kaetud kahhelkividega, tinutatud, rauast või vasest, puust, löödud tsinkplekiga, kusjuures liitekohad peavad olema joodetud. Köögi-nõude ja pudelite pesemist peab teostama eraldi.

30. Pesemisruumis on tarvilik ette näha loputajad pudelite jaoks (vesivarustustoru pritsiga).

31. Ükski nõu, mis tarvitajate ja asutiste poolt (lastesõimed, haiglad jne.) tagasi tuuakse, ei tohi köögis kokku puutuda puhtaks pestud pudelitega. Kõik tagasitoodud nõud peavad olema pestud, mittepestud nõusid ei tohi piimaköök vastu võtta.

32. Kõik pudelid, mis tuuakse tagasi tarvitajailt, täidetakse seebi- ja soodaveega (1—2%).

33. Pudelid pestakse käsitsi harjadega või pesemismasinatega.

34. Pestud pudelid loputatakse ja kuivatatakse ümberpööratult erilistel riiulitel.

35. Kõik pestud pudelid kuuluvad steriliseerimisele ühe järgmise steriliseerimisviisi kohaselt:

a) aursterilisaatoris 10 minuti vältel $100^0$ temperatuuri juures;

b) vesipastörisaatorites või kastrulites sissepandava võrgu põhjaga 10 minuti vältel, alates vee keemise momendist;

c) praeahjus kuiva kuumusega 100—150° juures mitte vähem kui 15 minutit;

d) keedetakse 5 minutit, vee keemise momendist alates, kusjuures pudelid peavad täiesti kaetud olema veega; nõu, milles teostatakse keetmist, peab olema kaetud kaanega; läbikeedetud pudelid on vaja kuivatada soojenduskappides.

36. Piimaköögi läbikäigus peab olema mitte vähem kui kolm vahetust pudeleid.

### *V. Sanitaarnõuded piimaköökide piima kohta.*

37. Piimakaubafarmidele ja piimasovhoosidele, samuti teistele varustamisallikatele, kes varustavad piimaköökе piimaga, peab määratama süstemaatiline veterinaar- ja sanitaarjärelevalve.

38. Piimakarja peab järele vaadatama tuberkuloosi ja brutselloosi suhtes.

39. Piimaköökide jaoks ei ole lubatav piim neilt lehmadelt, kes põevad tuberkuloosi, brutselloosi, sõratõbe või teisi episoodilisi haigusi.

40. Piim peab toodama piimaköökidesse kindlalt plombeeritud piimanõudes, kusjuures piimanõul peab olema märgitud piima lüpsmise kuupäev, kui ta tuuakse otseselt majapidamisest.

41. Piima transportimiseks on vajalikud erilised kinnised masinad jahutusega. Piima harilikul transportimisel peavad piimanõud kaetud olema presendiga või isoleeritava kattega, mis kaitsevad piima suvel soojenemisest ja talvel külmumisest.

42. Piimasegude valmistamiseks peab toores lehmapiim vastama järgmistele nõuetele:

a) piima algumus ei tohi olla üle 24 tunni lüpsmise momendist;

b) piim peab kannatama proovi 68—70°-se alkoholiga;

c) happesus Terneri kraadide järgi mitte üle 20;

d) erikaal 1028—1034 piirides;

e) rasvaprotsent Gerberi järgi mitte alla 3,2;

f) piima temperatuur kööki kättetoimetamisel peab olema mitte üle 10°.

43. Vastuvõetud piim peab seisma kuni tema ümbertöötamiseni piimanõudes külma käes (vesi jääga, jääkelder, erilised jahutajad).

44. Piima ümbervalamine farmi piimaplekkidest piimaköögi piimanõusse toimub läbi vatt-marlist filtri.

45. Produktid, mida kasutatakse piimaköökides toidu ja ravisegude valmistamiseks (tangud, jahu, suhkur ja muu), hoitakse alal klaasist, fajansist või metallist purkides kapis, mis on üles seatud piima vastuvõtmistoas või erilises produktide hoiutoas.

46. Kergesti riknevaid produkte (või, munad jne.) hoitakse alal külmas kohas, kas üldises külmutuskambris või toa jääkapis.

### *VI. Sanitaarsed nõuded piimasegude valmistamiseks ja alalhoidmiseks.*

47. Piima keemise kestus ei tohi pikem olla kui 1—3 minutit, alates keemismomendist.

48. Piimasegud (nr. 1, 2, 3, 4, Bessau 1 ja 2, koor ja muud) peavad olema kuumutatud kas aursterilisaatorites jooksva auruga viie minuti jooksul 100° temperatuuri juures või veekastides viie minuti kestel, alates vee keemise momendist, kusjuures segu temperatuur kontrollpudelis ei tohi olla alla 95°. Pudelite paigutamine vanni peab teostuma mitte alla 80° vee temperatuuri juures.

Märkus: Aursterilisaatorid ja vesipastörisaatorid peavad omama korras termomeetreid ja kontrollpudeleid kuumutatava segu või piimaga.

49. Kõik segude modifikatsioonid, mida tehnoloogiliste tingimuste tõttu ei või steriliseerida (segud Černy-Kleinschmidti, Moro, Mülleri ja teiste järgi) kuuluvad keetmisele.

50. Rida ravisegusid, mis nõuavad spetsiaalset töötlemist, valmistatakse vastavalt olemasolevale retseptuurile (valkpiim, võipiim, Niemanni, Kleinschmidti ja teised segud).

51. Kõiki segusid peab viivitamatult pärast steriliseerimist jahutatama kuni temperatuurini 3—8° jahutaja või jääsoola abil.

52. Piimasegude pudelite kinnikorkimise materjaliks võivad olla portselankorgid, harilikud korgid, tihedad vatt-marlitampoonid, puhtad, kindlalt pealepandud valgest paberist kuppelkatted.

53. Iga piimasegupudeli külge peab olema kinnitatud etikett, kus on ära märgitud segu koosseis ja hulk.

### *VII. Personaali isiklik tervishoid.*

54. Kõik töölised, kes asuvad piimaköögi tööle, peavad enne arstlikul läbivaatusel käima ja neid uuritakse batsillide ning soolteusside kandmise suhtes.

55. Piimaköögi tööliste igakuuline arstlik läbivaatus on nõutav. Piimaköögi töölised on kohustatud otsekohe teatama juhatajale igast nakkushaiguse juhust nende perekonnas või korteris.

56. Tööle asumisel peavad kõik töölised, kes on seotud tootmisega, pesema käsi kuni küünarnukkideni ja ümber riietuma spetsiaalriietusse (kitlid, mütsid).

57. Tööliste pealisriiete hoiuks peavad olema üles seatud isiklikud kapid või kinnised varnad.

58. On keelatud hoida tööliste spetsiaalriietust, samuti ka muid kõrvalisi asju segude alalhoiu-, tootmis- ja jagamiskohtades.

59. Kitlites käimine käimlates on keelatud.

60. Käte pesemiseks töölistele peavad olema üles seatud pesukausid käteräti ja seebiga.

61. Enne töö algust, tööprotsessi ajal, tarviduse järgi ka pärast iga vaheaega töös on vajalik hoolega pesta käsi seebi ja harjaga (küünepuhastajaga).

62. Tootmise juures on käte puhtuse eest hoolitsemine töölistele kohustuslik.

63. Töölistele on söömine tootmisruumides keelatud.

64. Piimaköögi töölised peavad tingimata omama minimaalseid tehnilisi teadmisi. Iga tööline peab sooritama eksami sanitaartehnilise miinimumi ulatuses.

65. Korduv piimaköögi tööliste läbivaatus batsillide kandmise suhtes teostatakse mitte harvem kui üks kord aastas.

66. Sanitaarnõuetest üleastumise puhul karistatakse piimaköögi administratsiooni riigi sanitaarinspektsiooni poolt rahatrahviga, kuritahtlike või süstemaatiliste üleastumiste korral võetakse süüdlased vastutusele kriminaalkorras.

## 17. Linna laste toitlustuspunktide (toitlustusjaamade) määrustik.

Kinnitatud NSVL TeRK poolt 12. detsembril 1944. a.

1. Laste toitlustuspunkt (toitlustusjaam) on abiasutiseks — ravi-profülaktiliste asutiste võrgus tervete ja haigete kuni 4 aasta vanuste laste varustamiseks arstide ettekirjutuste järgi täisväärtusliku õigesti valmistatud üld- ja ravitoiduga.

Märkus: Ravitoitlustamist võimaldatakse arstide retseptide järgi ka üle 4 aasta vanustele lastele, kes vajavad eridieedilist toitlustamist, nagu suhkruhaiged, kroonilised neerupõletikku põdejad, mao-sooltehaigusi põdejad jne.

2. Laste toitlustuspunkt varustab üld- ja ravitoiduga lasteasutisi kogu rajoonis, kelledel puudub valmistusvõimalus koha peal (sanatoorsed lastemurud, päevased statsionaarid lastenõuandlate juures jt.).

3. Laste toitlustuspunkt vajab oma õigeks ja katkestamatuks tööks vastavaid ruume spetsiaalse sisustuse ja aparatuuriga ning töötamisel peab kinni pidama olemasolevatest NSV Liidu Tervishoiu Rahvakomissariaadi Üleliidulise Sanitaarinspektsiooni poolt kinnitatud kehtivatest sanitaarreeglitest.

4. Laste toitlustuspunktid valmistavad:

a) täieliku toitlustamise ratsiooni (hommiku-, lõuna-, õhtueine) või osalise — ainult lõuna;

b) dieedilised ja ravitoidud;

c) vitamiine sisaldavaid mahlu.

5. Laste toitlustuspunktid jagunevad järgmisetüübilisteks:

a) iseseisev laste toitlustuspunkt;

b) laste toitlustuspunkti osakond piimaköögi juures.

6. Toitlustuspunkti võimsus määratakse linna (rajooni) tervishoiuosakonna poolt tarviduse, ruumide sobivuse ja sisustuse järgi, mis kindlustab õiget tehnoloogilise protsessi läbiviimist.

7. Laste toitlustuspunktid varustatakse toiduproduktidega ja kõrgeväärtusliku piimaga riiklike kaubandusorganisatsioonide, piimaühingute, kolhooside, sovhooside poolt normide järgi, mis on kinnitatud NSV Liidu RKN määrusega nr. 1571, 10. 11. 44.

8. Vajaduse korral on laste toitlustuspunktidel õigus osta kohalikult turult piima, aedvilja ja teisi mitteteravilja-produkte hindadega, mis ei ületa väikekaubamüügi hindu riigikauplustes.

9. Laste toitlustuspunkt allub vahetult kohalikule tervishoiuosakonnale ja töötab tervishoiuorganitelt saadud operatiivsete ja metoodiliste näpunäidete kohaselt.

10. Laste toitlustuspunkti juhatajaks on meditsiinilise haridusega isik, kes vastutab toitude õige valmistamise, organisatoorse majapidamistöö ja otstarbekohase, kooskõlas kinnitatud eelarvega, krediitide kulutamise eest.

11. Toitlustuspunkti juhataja määratakse ja vabastatakse linna tervishoiuosakonna juhataja poolt.

12. Laste toitlustuspunktil on alatine arst. Arst jälgib üld- ja ravitoidu õiget valmistamist, koostab menüü, kindlustab sanitaarse järelevalve ja kontrollib lastele antava toidu kvaliteeti.

13. Laste toitlustuspunkti kulud kaetakse kohalikust eelarvest ja finantseeritakse eelarve korras, mis kinnitatakse vastava tervishoiuosakonna poolt. Laste toitlustuspunkti juhataja on krediitide käsutaja.

14. Toitlustamise eest võetav tasu kantakse laste toitlustuspunkti erivahendite arvele ja kulutatakse vastavalt kinnitatud eri eelarvele toidu valmistamiseks vajalike produktide ostmiseks.

15. Toitu antakse laste toitlustuspunktides riigihindadega. Kui vastav tasu ei kata kõiki toiduproduktide eest väljaantud kulusid, siis kaetakse puuduv summa kulude eelarve arvel.

16. Kohaliku töötava rahva saadikute Nõukogu täitevkomitee otsusel võib võtta toitlustuspunktide eelarvesse kulude arvele eri-assigneeringud puudustkannatavate vanemate laste tasuta toitlustamiseks.

17. Laste toitlustuspunkt peab rahalist ja majanduslikku arvepidamist vormide järgi, mis on kinnitatud NSV Liidu Tervishoiu Rahvakomissariaadi poolt ja esitab aruanded määratud tähtaegadel oma tegevusest vastavatele organisatsioonidele.

18. Laste toitlustuspunktil on oma stamp, pitsat ja jooksev arve.

## 18. Laste toitlustuspunktide avamise ja nende toiduainetega varustamise kohta.

Eesti NSV TeRK kk. nr. 226, 20. aprillist 1945. a.

(V ä l j a v õ t e.)

Kooskõlas NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu määrusega nr. 1571, 10. nov. 1944 ja NSV Liidu Tervishoiu Rahvakomissari käskkirjaga nr. 755, 21. nov. 1944 k ä s i n:

1. Maakonna (linna) täitevkomiteede tervishoiuosakondade juhatajail organiseerida linnades ja töölisasulais vajalikul arvul laste toitlustuspunkte piimaköökide juurde väljaspool lastesõimi olevatele 0—4 (incl.) aasta vanustele lastele hiljemalt 1. maiks 1945.

2. Laste toitlustuspunktides teostada ilma talongideta ja toiduainetekaarte arvesse võtmata laste toitlustamist kuni 1 aasta vanustele lastele piimaköökide normide alusel ja lastele üle 1 aasta vanuse toitlustuspunktide normide alusel, mis on kehtestatud Eesti NSV Kaubanduse Rahvakomissari käskkirjaga nr. 66, p. 3 12. detsembrist 1944.

3. Maakonna (linna) täitevkomiteede tervishoiuosakondade juhatajail esitada kontingendid kohalikule kontroll-arvestusbüroole toiduainete fondide arvestamiseks.

4. Töö organiseerimine teostada käskkirjale lisandatud määrustike (2 lisa) alusel [11]).

## 19. Juhend nõuandlate juures asuvate rinnapiima kogumise punktide organiseerimise ja töö kohta.

Kinnitatud NSVL TeRK poolt 14. juulil 1939. a.

1. Rinnapiima kogumise punktid organiseeritakse lastenõuandlate, piimaköökide, lastesõimede, sünnitusmajade ja ettevõtete lastetubade juures.

Märkus: Punktid võivad olla alalised või hooajalised.

2. Rinnapiima väljalüpsmiseks värvatakse nõuandla järelevalve all või sünnitusmajades asuvaid naisi, kellel on rinnapiima ülejääk.

3. Naised, kes on värvatud rinnapiima väljalüpsmiseks (doonorid), peavad enne olema läbi vaadatud arsti-terapeudi, tuberkuloosiarsti ja veneroloogi poolt (kohustusliku Wasserman'i reaktsiooni tegemisega).

4. Iga doonori laps peab olema arsti poolt järele vaadatud enne lapse ema saatmist rinnapiima kogumise punkti.

5. Ruum rinnapiima kogumise punkti jaoks peab koosnema kahest toast, seal aga, kus see on võimatu, ühest toast või üldruumist eraldatud toa osast. Kahe toa olemasolul on üks neist vastuvõtutoaks, kuhu ema jätab oma lapse ja kus ta paneb selga kitli, teises toas aga toimub piima väljalüpsmine. Ühe või osa toa olemasolul peab olema doonorite laste jaoks boks lapsevoodiga.

Punktides, mis asuvad käitiste laste toitmistubade juures ja lastesõimedes, toimub väljalüpsmine rinnaga toitmise tubades.

6. Punkti sisustus peab koosnema valge vahariidega kaetud lauast, mugavatest toolidest naiste jaoks, kes lüpsavad rinnapiima, jalapinkidest, varnadest kitlite jaoks, varnadest käterätikute jaoks, pesemisseadeldisest, toa jääkapist või boksist voolava veega piima jahutamiseks ja alalhoidmiseks, klaaskapist trehtrite, pudelite, steriilmaterjali ja pintsettide hoidmiseks. Peale selle on vaja gradueeritud pudeleid piima jaoks ning sõelu nende juurde, elektri- või harilikke kastruleid, trehtreid, pudeleid korki-

[11]) Lisad on paigutatud käesoleva osa järjek. nr. 15 ja 17 alla.

dega, purke lihvitud korkidega, trumleid steriliseeritud materjali jaoks, seepi ja harju käte jaoks, kääre. Iga punkti tulev ema tuleb varustada erilõikelise kitliga (läbilõigetega eest rindade jaoks), pearätikuga, marlist maski ja käterätikuga.

7. Väljalüpsmisel peavad doonorid silmas pidama järgmisi reegleid: üliriided ja kalossid lahtiriietusruumis ära võtma, lüpsmisruumi minemisel selga panema kitli ja pähe pearätiku, hoolega pesema käsi seebi ja harjaga ja rinda pesema pesemisseadeldise all. Piim lüpstakse välja kätega läbi steriilsete trehtrite steriilsetesse pudelitesse. Piima lüpsmist ühe ja sama doonori juures tuleb teostada mitte harvem kui kaks korda päeva jooksul. Neil juhtudel, kus ei saa kindlustada kahekordset lüpsmist, on lubatav ka ühekordne.

8. Rinnapiima kogumise punkt peab olema kindlustatud hea ettevalmistusega meditsiinilise õe järelevalvega. Õde vastutab punkti sanitaarse seisukorra eest ja teostab järelevalvet ka lüpsmise protsessi, kinnikorkimise ja lüpstud piima alalhoidmise järele, peab arvestust lüpstud piima kohta, rahalist aruannet ja teostab piima väljaandmist. Üldist punkti järelevalvet teostatakse selle asutise peaarsti poolt, missuguse juures punkt asub.

Rinnapiima kogumise punktides, mis asuvad käitiste juures olevates imikute toitmistubades, teostab rinnapiima kogumist meditsiinilise punkti poolt määratud selle toa õde.

9. Tehniliseks tööliseks punktis on naissanitar.

10. Lastesõimede ja sünnitusmajade juures asuvates rinnapiima kogumise punktides teostab rinnapiima kogumist ja kontrollimist eriti selleks määratud õde.

11. Punkti töölised alluvad regulaarsele (üks kord kuus) perioodilisele arstlikule läbivaatusele tuberkuloosi ja suguhaiguste eriarsti poolt.

12. Rinnapiima kogumise punkt töötab iga päev, välja arvatud puhkepäevad. Punkt varustab esimeses järjekorras selle asutise lapsi, missuguse juures ta asub. Piima ülejääk antakse rinnalastekodudele, karanteenidele ja lastehaiglatele. Lüpstud piima antakse lastele ainult arsti retsepti järgi selle tähtajani, mis on näidatud retseptil.

13. Piim antakse välja üksikutele emadele või asutistele toorelt, kui piima tarvitamine toimub samal päeval, steriliseeritult või pastöriseeritult ($63^0$ juures 30 minuti vältel), kui piim antakse välja öö-päeva peale. Soojal aasta-ajal (aprillist septembrini) on piima soovitatav välja anda steriliseeritult või pastörisee-

ritult, sünnitusmajadest toodav piim aga steriliseeritakse või pastöriseeritakse tingimata.

14. Piima väljaandmisel peab juhinduma järgmisega:

a) sünnitusmajadest pärit olev piim määrata eeskätt vastsündinutele ja enneaegsetele lastele;

b) vähese rasvasisaldavusega piim — seedimisrikkeid põdevatele ja ekssudatiivsetele lastele;

c) soovitatav on varustada üht ja sama last ühe ja sama doonori piimaga.

15. Lüpstud piim kontrollitakse perioodiliselt analüüsi teel rasvasisaldavuse ja bakterilise roojastamise peale.

16. Piima lüpsmise punkt peab individuaalset arvestust doonorite kohta järgmise vormi järgi:

**Doonori kaart.**

Perekonnanimi, eesnimi, isanimi .....

Vanus ..... Rasedus .....

Lapse sündimise aeg ..... (saatekiri) ..... 19.....a.

Teatis arstilt-veneroloogilt (kuupäev) ..... 19.....a.

Teatis eriarstilt tuberkuloosi alal (kuupäev) ..... 19.....a.

Asus lüpsmisele ..... 19.....a.

Lõpetas lüpsmise ..... 19.....a.

**Regulaarsed vaatlused.**

| Vaatlused | Kuupäev | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | |
| Lapse kaal . . . . . | | | | | |
| Ema kaal . . . . . | | | | | |
| Analüüsi andmed (rasva %) . . . | | | | | |
| Baktereid piimas ($cm^3$ sees) . . . | | | | | |
| Terapeudi läbivaatus . . . . . | | | | | |
| Veneroloogi läbivaatus . . . . . | | | | | |

Peale selle peetakse saadava ja väljaantava piima hulga arvestust.

17. Tasu piima eest määratakse kokkuleppel. Väljalüpstud piim antakse välja omahinna alusel.

## 20. Väikelastekodude määrustik.

Kinnitatud Eesti NSV TeRK poolt 2. juulil 1946. a.

1. Väikelastekodu on kasvatusasutiseks vaes- ja üksikute emade lastele (vastavalt 1944. a. 8. juuli seadlusele), lastele, kes on kaotanud sideme oma vanematega, mahajäetud lastele kui ka lastele, kelle vanemailt on võetud vanemlikud õigused või kelle vanemad kannavad karistust.

Märkus: Erandjuhtudena on lubatud ajutiselt kodusse vastu võtta lapsi, kelle ema on haigestunud või peab ajutiselt ära sõitma ning puudub võimalus last paigutada öö-päevasõime.

2. Väikelastekodudesse jäävad lapsed kuni nende 3-aastaseks saamiseni.

3. Vabariiklikku Väikelastekodusse võetakse lapsi vastu Eesti NSV Tervishoiuministeeriumi vastava saatekirja (tuusiku) põhjal. Maakondlikku või linna väikelastekodusse võetakse lapsi vastu maakonna või linna tervishoiuosakonna vastava saatekirja põhjal. Lapsi, kelle vanemad pole teada, võetakse vastu miilitsaorganite poolt koostatud akti alusel.

4. Lapsed lahkuvad väikelastekodust: oma vanemate juurde, patronaadile, lapsendamiseks ja 3 a. vanuseks saamisel Haridusministeeriumi süsteemi lastekodudesse.

5. Uutes organiseeritavates väikelastekodudes peab olema mitte vähem kui 30 ja mitte rohkem kui 100 voodit (kohta).

6. Väikelastekodu laste vanuslik koostis rühmades ja rühmade arv organiseeritakse olenevalt asutise mahutavusest ja temas viibivate laste vanuselisest koostisest. Igas vanuselises rühmas on mitte rohkem kui 15 last.

7. Iga rühma väikelastekodus teenindatakse eri õe ja hoidja poolt.

Märkus: Rühma õel peab olema teadmisi nii meditsiinilise kui ka kasvatusliku töö alal.

8. Imikuile kuni 6 kuu vanuseni tuleb kindlustada rinnapiimaga toitmine, milleks asutisel peab olema teatav arv ammi või hangitakse kodu juures asuvale rinnapiimapunktile piima sünnitusmajade ja lastenõuandlate juures asuvaist rinnapiima kogumise punktidest. Ühtlasi kutsutakse üles kodus asuvate laste emasid oma lapsi rinnaga toitma.

9. Väikelastekodude igas rühmas teostatakse laste normaalse arengu kindlustamiseks tervistavaid ja kasvatuslikke üritusi vastavalt laste vanusele. Tervistavate üritustena tuleb ette näha laste

maksimaalne välisõhus viibimine nii talvel kui ka suvel (päevane uneaeg, jalutus) ning suvel laste linnast suvitusele viimine.

Kasvatustööd organiseerib pedagoog-instruktor arsti juhtimisel.

10. Väikelastekodus peab olema kindlustatud igapäevane lastearsti järelevaatus. Arst vaatab lapsed läbi süstemaatiliselt, ravib neid ja jälgib nende õiget arenemist.

11. Väikelastekodus on statsionaarne-isolaator haigete laste teenindamiseks. Voodite arv statsionaarseis isolaatoreis moodustab mitte alla 10% üldisest voodikohtade arvust.

Statsionaarset isolaatorit teenindab eri personaal.

12. Lapsed, kes põevad ägedaid nakkushaigusi (sarlak, difteeria jt.), samuti need haigestunud lapsed, kelle haigus seda nõuab, paigutatakse viivitamatult haiglasse.

Mittenakkushaiged lapsed, kes ei vaja haiglaravi, paigutatakse ravile väikelastekodu statsionaarsesse isolaatorisse.

13. Lastele tuberkuloosse intoksikatsiooniga ja bronhiadeniitide tihenemise faasis organiseeritakse väikelastekodus sanatoorsed rühmad.

Lapsed lokaalsete tuberkuloosi muudatustega saadetakse eri tuberkuloosi raviasutistesse (haiglad, sanatooriumid).

14. Karanteenjaotuspunkti puudumisel eraldatakse väikelastekodus vastuvõetavad lapsed selleks eriti kohandatud isoleeritud vastuvõturuumi.

15. Väikelastekodu ruumid, meditsiiniline ja majanduslik karanteenirühmade varustus, samuti ka pehme inventar ja selle otstarve peab vastama sanitaar-hügieenilistele nõuetele, laste erinevustele nende ea järgi ja NSVL Tervishoiuministeeriumi poolt kinnitatud normidele.

16. Väikelastekodu tuleb varustada vajalike kasvatuslike abinõude ja mänguasjadega vastavalt laste vanuselistele erinevustele.

17. Väikelastekodul peab olema roheline korrastatud mängumuru, mis võimaldab organiseerida lastele jalutamist ja uneaega värskes õhus aasta läbi.

18. Andmed laste kohta, kes kuuluvad ümberpaigutamisele väikelastekodust lastekodudesse, teatatakse vastavale haridusosakonnale 6 kuud enne laste ümberpaigutamist.

19. Väikelastekodu on Tervishoiuministeeriumi või kohaliku täitevkomitee tervishoiuosakonna ülalpidamisel ja omab iseseisvat eelarvet, mis kinnitatakse vastava tervishoiuorgani poolt.

20. Väikelastekodu juhatajaks on meditsiinilise haridusega

isik, kelle ametisse nimetamine ja vabastamine toimub vastava tervishoiuorgani poolt.

Juhataja on vastutav meditsiinilise, kasvatusliku ja administratiiv-majandusliku töö eest.

21. Väikelastekodu on iseseisev majanduslik üksus, omab nurgatemplit ja pitsatit. Väikelastekodu juhataja on kodu krediitide käsutaja ning omab meditsiinilise ja muu teenindava personaali ametisse nimetamise ja ametist vabastamise õigust.

Märkus: Arsti tööle võtmine ja töölt vabastamine toimub vastava tervishoiuorgani poolt.

## 21. Juhend väikelastekodude karanteenirühmade ja jaotuskaranteeni töö kohta.

Kinnitatud NSVL TeRK poolt 19. juulil 1945. a.

1. Nakkushaiguste sissetoomise vältimiseks väikelastekodudesse tuleb kõik üle 2 kuu vanused lapsed paigutada 21 päevaks karanteeni.

Enne karanteeniaja lõppemist ei lubata paigutada uusi lapsi väikelastekodude üldrühmadesse.

2. Lapsed viibivad karanteeniajal väikelastekodu karanteenirühmas või mitme väikelastekodu jaoks eriti organiseeritud jaotuskaranteenis.

3. Karanteenirühmade voodite arv määratakse kindlaks väikelastekodu voodite üldarvu 10—12% ulatuses.

4. Karanteenirühmade ruumid koosnevad: tambuurist (esik), vastuvõtutoast, sanitaarkorrastuspunktist, olenevalt väikelastekodu võimsusest 2—4 isolatsioonipalatist 2—4 voodiga ja boksist ühe voodiga.

Märkus: Väikese väikelastekodu karanteenirühmal võib olla üks isolatsioonipalat 1—2 voodiga.

On soovitav, et karanteenirühma juures oleks veranda või terrass, millist lapsed mitmesugustest palatitest kasutaksid järgemööda; veranda puududes organiseeritakse jalutuskäik ja magamine isolatsiooniplatsil, aias või hoovil.

5. Jaotuskaranteeni ruumid koosnevad boksiosakonnast ja karanteenirühmadest.

Boksiosakonna ruumid koosnevad tambuurist, filtrist, sanitaarkorrastuspunktist, vastuvõtutoast ja kahest teineteise kõrval asetsevast ühenduses olevast palatist à 5—6 boksi.

Karanteenirühmad koosnevad isolatsioonipalatist, milliste juu-

res on magamisruum, mängu- ja söögituba, tualettruum ja võimaluse korral ka veranda.

6. Jaotuskaranteenil, mille läbilaskevõime on 50—60 last kuus, on boksiosakond 10—12 voodiga ja vähemalt 4 karanteenirühma à 15 last.

7. Uustulnukad vaadatakse läbi arsti (viimase puudumisel vanemõe) poolt ning teostatakse nende sanitaarkorrastus. Laps varustatakse käevõruga nime ja perekonnanime äratähendamisega ja asetatakse 3—4 päevaks jaotuskaranteeni boksi või karanteenigrupi isolatsioonipalatisse.

Selle aja kestel vaadatakse lapsed üksikasjaliselt läbi, teostatakse Wassermann'i reaktsioon, pirketiseerimine, uurimine difteeria-, gonorröapisikute kandmisele.

Pärast läbivaatust jäävad karanteenirühmas olevad terved lapsed kohale. Jaotuskaranteeni boksist viiakse lapsed 21 päevaks üle karanteenirühma.

Märkus: Uustulnukate riietusesemed, pesu ja teised asjad asetatakse eraldi kottidesse ja desinfitseeritakse vajaduse korral.

8. Andmed uustulnuka kohta kantakse vastuvõtužurnaali kohe pärast lapse vastuvõtmist. Dokumendid kujundatakse NSVL Tervishoiu RK poolt 31. VIII 44 kinnitatud juhendi kohaselt lapse vastuvõtu kohta väikelastekodudesse.

9. Ajavahemikul, mil laps viibib boksis või isolatsioonipalatis, peavad kõik põetusesemed, pesu ja mänguasjad olema individuaalsed.

Lapse järelevaatus arsti poolt, vannitamine ja toitmine toimub samuti boksis. Õed ja hoidjad on ühest boksist teise siirdumisel kohustatud vahetama kitleid ja pesema käsi. Karanteenigrupi personaali suhtlemine töö ajal teise grupi personaaliga on kategooriliselt keelatud.

10. Jaotuskaranteeni boksiosakonnas või karanteenigrupis olevatele lastele tuuakse toit vahetult osakonda või rühma; söögiõud pestakse ja steriliseeritakse. Teenindavat personaali ei lubata kööki.

11. Karanteenirühmas viibivad tavaliselt lapsed erinevas eas. Seetõttu korraldatakse päevarežiim ja kasvatustöö iga lapse kohta eraldi.

12. Nakkushaiguste puududes karanteeni tähtaja kestel (21 päeva) viiakse lapsed karanteenirühmast või jaotuskaranteenist väikelastekodu vastavatesse rühmadesse vanuse järgi.

13. Esimeste sarlakite, difteeria, düsenteeria, leetrite, läka-

kõha juhtude puhul paigutatakse haigestunud lapsed nakkushaiglasse.

Haigestumisel tuulerõugeisse, punetisse, epideemilisse parotiiti ja poogitud leetrite korduvate juhtude puhul pikendatakse laste viibimist karanteenis vastavalt antud haiguste suhtes kindlaksmääratud tähtaegadele.

14. Karanteenirühma või jaotuskaranteeni teenindav arst määrab kindlaks režiimi vastavalt laste vanusele ja tervise seisundile, õpetab personaalile laste õiget toitlustamist ja põetust; arst on vastutav profülaktilise ja ravialalise töö õige organiseerimise eest ja teostab sanitaarjärelevalvet.

15. Väikelastekodu või jaotuskaranteeni juhataja on vastutav laste teenindamise õige organiseerimise eest väikelastekodus ja jaotuskaranteenis.

## 22. Juhend laste vastuvõtmise ja väljakirjutamise korra kohta väikelastekodudes.

Kinnitatud NSVL Tervishoiu RK poolt 31. augustil 1944. a.

1. Väikelastekodusse võib vastu võtta lapsi sünnist kuni 3 aasta vanuseni:

a) vaeslapsi,
b) vallasemade lapsi,
c) lapsi, kes kaotanud sideme vanematega,
d) heitlapsi,
e) lapsi, kelle emad asuvad väikelastekodusse ammedena,
f) lapsi, kelle vanematelt on võetud vanemlikud õigused või kelle vanemad kannavad karistust.

Märkus: Lapse ema haigestumise või ajutise ärasõidu puhul, kui ei ole last võimalik paigutada lastesõimede ööpäevasesse gruppi, võib lapse ajutiselt paigutada erandjuhuna väikelastekodusse.

2. Lapsed kuni 2 kuu vanuseni suunatakse vahetult väikelastekodusse. Lapsed vanusega üle 2 kuu peab eelnevalt suunatama jaotuskaranteeni või väikelastekodu juures asuvasse karanteenirühma.

Lapsi ägedate haigustega ei võeta väikelastekodusse, nad kuuluvad hospidaliseerimisele lastehaiglatesse.

3. Lapse vastuvõtmise korral imetaja ema juurest kutsub väikelastekodu ema üles oma last rinnaga toitma ja hoiab alal lähima kontakti ema ja lapse vahel.

4. Lapsed võetakse väikelastekodudesse linna (rajooni)[12] tervishoiuosakonna saatekirja alusel (vorm lisandatakse — lisa nr. 1).

Laste vastuvõtuks väikelastekodusse on peale saatekirja vajalikud järgmised dokumendid: 1) sünnitunnistus; 2) õiendis vanemate, sugulaste või eestkostjate elukohast; 3) õiendis lapse vanemate või lähedaste sugulaste eestkostjate töökohast (ema haigestumise või surma korral esitatakse vastav õiendis); 4) linnades — rajooni epidemioloogi õiendis nakkushaiguste puudumise kohta korteris, kus laps elab; 5) väljakirjutis arenemisloost või meditsiinilise asutise poolt väljaantud õiendis tervisliku seisundi, läbipõetud haiguste, kaitsesüstimiste (kaitsepoogete) kohta; 6) lastevanemate poolt linna (rajooni)[13] tervishoiuosakonnaga sõlmitud leping lapse ülalpidamise tingimuste kohta; 7) lapse elu-olustikuliste tingimuste järelevaatuse akt.

Vallasema esitab peale ülalloetletud dokumentide isikliku raamatu abiraha saamise kohta, kuhu väikelastekodu juhataja teeb märkuse lapse vastuvõtu päeva kohta, lapse tagasiandmise korral emale — väljakirjutamise päeva kohta.

5. Lapse saabumise korral teisest meditsiinilisest asutisest (sünnitusmaja, jaotuskaranteen, haigla jne.) esitatakse täiendavalt väljakirjutis lapse arenemisloost või haigusloost osutamisega nakkushaiguste puudumisele asutises, kust laps tuleb.

6. Väikelastekodusse toodavad lapsed, kelle vanemad on teadmata (heitlapsed), võetakse jaotuskaranteeni või väikelastekodu karanteenirühma vahetult, akti koostamise teel, mille ärakiri saadetakse miilitsasse. Miilitsa poolt leitud või miilitsasse toodud lapsed saadetakse viivitamatult väikelastekodusse, kus koostatakse akt. Akti ärakiri saadetakse miilitsasse (lisa nr. 2).

7. Andmed väikelastekodusse vastuvõetud laste kohta, samuti ka väikelastekodust väljakirjutatud laste kohta kantakse vastuvõtužurnaali (vorm nr. 119 lisandatakse). Lapse andmise puhul patronaadile märgitakse vastuvõtužurnaalis meditsiinilise asutise aadress, millisele on tehtud ülesandeks edaspidine järelevalve teostamine lapse üle.

8. Vastuvõtužurnaal on põhidokumendiks andmete kindlaksmääramisel lapse ja vanemate kohta. Vastuvõtužurnaal nööritakse läbi ja kinnitatakse pitsatiga, teda ei hävitata ja hoitakse alal väikelastekodu arhiivis.

---

[12]) Eesti NSV-s linna (maakonna) tervishoiuosakonna.

[13]) Eesti NSV-s linna (maakonna).

9. Teadmata vanemate lastele ja heitlastele antakse vastuvõtul perekonnanimi, nimi ja isanimi, mille järgi väikelastekodu või jaotuskaranteen registreerib lapse 3 päeva jooksul vastuvõtuakti alusel Perekonnaseisu Aktide Büroos.

10. Iga vastuvõetud lapse kohta seatakse sisse lapse liikumise arvestuskaart (vorm lisandatakse — lisa nr. 3).

Andmed väikelastekodusse vastuvõetud laste ja sealt väljakirjutatud laste kohta teatatakse miilitsa aadress-õiendiste lauale kooskõlas NSVL TeRK ringkirjaga 25. IV 42. a. nr. 01 25/06 „Laste kontingentide liikumise teatamise korra kohta miilitsaorganite aadress-õiendiste laudadele".

11. Dokumendid vastuvõetud lapse kohta hoitakse individuaalpakis. Pakile tehakse pealkiri lisandatud vormi nr. 120 järgi.

12. Väikelastekodu, paigutades lapse ravile haiglasse, hoiab seose haiglaga, tunneb huvi lapse tervisliku seisundi kohta, samuti ka teatab lapse vanematele lapse haigestumisest.

13. Haiglast pöördub laps tagasi pärast karanteenist läbikäimist samasse väikelastekodusse.

14. Lapsed lahkuvad väikelastekodust vanemate juurde, lapsendamisele, patronaadile, viiakse üle teistesse lasteasutistesse rajooni (linna)[14] tervishoiuosakonna sanktsiooniga.

Lisa nr. 1.

Saatekiri väikelastekodusse nr. _____

„ " ..... 194.....a.

Saadetakse laps .....

.....

(perekonna-, ees- ja isanimi)

Sündinud ..... 19..... aastal.

Lapse isa .....

Lapse ema .....

Lapse kodune aadress .....

Lapsega ühes saadetavad dokumendid:

(Kriipsutatakse alla, missugused dokumendid saadetakse.)

1. Sünnitunnistus
2. Väljakirjutis haigusloost
3. Epidemioloogi õiendis nakkushaiguste puudumise kohta korteris
4. Analüüs difteeria peale
5. Õiendis majavalitsuselt elukoha kohta
6. Õiendis lastevanemate töökoha kohta
7. Õiendis lapse ema haigestumise või surma kohta

[14]) Eesti NSV-s maakonna (linna).

8. Kokkulepe vanematega lapse viibimise aja ja ülalpidamise kulude kohta
9. Lapse elu-olustikuliste tingimuste järelevaatuse akt
10. Vaeslapse vara üleskirjutuse ärakiri osutamisega, kellele on antud vara hoidmiseks.

Lisa nr. 2.

**Akt vastuvõetud lapse kohta.**

Vastu võetud .....
kelle poolt (näidata amet, perekonnanimi)
.....

**Andmed lapse kohta.**

1. Perekonnanimi ..... eesnimi ..... (kui teab)
2. Vanus ..... (dokumentide puudumisel määrata välise vaatluse järgi).
3. Sugu (poeg- või tütarlaps).
4. Tunnused: juuksed ja silmad (heledad, tumedad, mustad).
5. Kehaehitus (õige, näidata kõrvalekaldumised).
6. Hambad
7. Eritunnused (täpne armide, vistrike, tätoveeringu jne. kirjeldus, samuti ka füüsilised puuded).
8. Millega riietatud ja missugused olid asjad, riiete, peakatte, jalanõude, pesu kirjeldus, on märkmeid ja missugused dokumendid (kui on kiri, näidata selle sisu).
9. Kes tõi lapse (perekonna-, ees-, isanimi, elukoht ja passi nr.) .....
.....
10. Millistel asjaoludel, kust ja millal laps avastati (leiti) .....
.....

Akt on koostatud 2 eksemplaris
Akti koostanud isikute allkirjad:
Andis üle:
Võttis vastu:
Akti teise eksemplari sain kätte:

Lisa nr. 3.

**Lapse liikumise kaart** [15]).

1. Perekonnanimi, nimi, isanimi .....
2. Sünniaeg .....
3. Sisseastumise kuupäev .....
4. Perekonnaseis: kas on mõlemad vanemad, ainult isa, ainult ema, vallaema, vaeslaps, heitlaps (alla kriipsutada).
5. Isa aadress .....
6. Ema aadress .....
7. Teiste sugulaste (missuguste) aadress .....
.....
8. Sisseastumise põhjus .....
9. Lahkus ..... kuupäev .....
Tagasi antud vanematele ..... kuupäev .....
Antud patronaadile ..... kuupäev .....

[15]) Postkaardi suurus.

Antud lapsendamiseks ..... kuupäev .....
„ lastekodusse ..... kuupäev .....
Paigutatud haiglasse ..... kuupäev .....
Tuli haiglast tagasi ..... kuupäev .....
Suri (haiglas, asutises) ..... kuupäev .....
Märkus:

Lisa nr. 4.

**Teade lapse saabumise kohta.**

„ “ ..... 194.....a.

..... väikelastekodu teatab, et laps
.....
.....
.....
.....
.....
võeti vastu väikelastekodusse .....
„ “ ..... 19.....a.
Lapse tervislik seisund vastuvõtmisel .....
.....
.....
.....

Väikelastekodu juhataja:

Lisa nr. 5.

NSVL Tervishoiu RK

Nr. .....
(ümbriku)
Väikelastekodu .....
.....

Tervish. arvestus, vt. nr. 120 (aruandlus, vt. nr. 21 juurde)

Lapse väikelastekodusse sisseastumise kuupäev ..... 194.....
Lahkumise kuupäev ..... 194..... a.
Kuhu lahkus .....

1. Lapse perekonna-, ees- ja isanimi .....
.....
2. Sündimise kuupäev ..... 19.....a.
3. Saatekirja number, mille järgi laps saabub .....
.....
4. Sünnitunnistuse number .....
5. Teiste lapsega ühes olevate dokumentide loetelu .....
.....
.....
.....

Märkus: vorm nr. 120 trükitakse ümbrikule.

## 23. Lasteaedade ja laste mängumurude korraldamine.

Eesti NSV RKN määrus nr. 70, 14. jaanuarist 1941. a.
(Eesti NSV T 1941, 9, 98.)

Eesti NSV töötava rahva eelkooliealiste laste kasvatuse edendamiseks ja selleks tarvilike asutiste asutamiseks ja ülalpidamiseks Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu määrab:

1. Eelkooliealiste laste (alates 3. eluaastast) kasvatuse edendamine ja koolieelsete kasvatusasutiste õppe- ja kasvatustöö korraldamine on Hariduse Rahvakomissariaadi ülesandeks.

2. Eelkooliealiste laste kasvatusasutisteks on lasteaiad ja laste suvised mängumurud, millede õppe- ja kasvatustöö kohta üksikasjalised alused antakse Hariduse Rahvakomissari poolt.

3. Lasteaedu võivad avada riiklikud ja kooperatiivsed asutised ja ettevõtted ning ühiskondlikud organisatsioonid.

Hariduse Rahvakomissari erijuhendi alusel ja korras võivad asutada ja ülal pidada lasteaedu ka lastevanemate grupid.

4. Linnade ja maakondade töötava rahva saadikute Nõukogude täitevkomiteed on kohustatud asutama ja ülal pidama eelkooliealistele lastele lasteaedu. Samuti on tööstuslikud käitised sellekohaste eeskirjade alusel ja plaani kohaselt kohustatud asutama ja ülal pidama lasteaedu käitistes töötajate laste jaoks.

Täitevkomiteede ja käitiste tegevuse kooskõlastamist ja koostööd lasteaedade asutamise ja ülalpidamise alal suunab Hariduse Rahvakomissar.

5. Lasteaedade ülalpidajad on kohustatud hoolitsema lasteaedade ruumide ja nende vastavate seadmetega ja vahenditega varustamise eest.

6. Lasteaedades antakse lastele tarvilikul määral toitu maksuta või maksu eest, vastavalt laste ülalpidajate ainelisele seisundile.

7. Õppe- ja kasvatustööd lasteaedades korraldab Hariduse Rahvakomissariaat kommunistliku kasvatuse alustel.

Kõik lasteaiad kuuluvad Hariduse Rahvakomissariaadi järelevalvele.

8. Lasteaedade tegevuse korraldamine teostatakse lasteaedade juhatajate poolt. Peale juhatajate nähakse lasteaedades ette tarvilik arv kasvatajaid ja teenijaskond.

9. Juhendid lasteaedade asutamise, ülalpidamise ja sisustamise, õppe- ja kasvatustöö suunamise ning kasvatajate ettevalmistuse ja teenistuse kohta paneb kehtima Hariduse Rahvakomissar.

10. Hariduse Rahvakomissaril on õigus anda juhendeid ja käskkirju käesoleva määruse teostamiseks.

## 24. Lasteaedade tegevuse korraldamise juhend.

(Eesti NSV T 1941, 20, 262.)

Antud Hariduse Rahvakomissari poolt 15. veebr. 1941. a.

Alus: Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu määrus lasteaedade ja laste mängumurude korraldamise kohta (ENSV T 1941, 9, 98) p. 9 ja 10.

### I. Lasteaedade kohustuslik asutamine ja ülalpidamine täitevkomiteede ja tööstuslike käitiste poolt.

§ 1. Lasteaedade asutamine määruse (ENSV T 1941, 9, 98) p. 4 alusel linnade ja maakondade töötava rahva saadikute Nõukogude täitevkomiteede ja tööstuslike käitiste poolt toimub sellekohaste eeskirjade alusel ja plaani kohaselt.

§ 2. Hariduse Rahvakomissar suunab määruse (ENSV T 1941, 9, 98) p. 4 alusel täitevkomiteede ja käitiste tegevuse kooskõlastamist ja koostööd lasteaedade asutamise ja ülalpidamise alal ja hoolitseb lasteaedade võrgu õige ja otstarbekohase väljaarendamise eest. Ligemaid juhatusi ja nõu sellel alal annavad Hariduse Rahvakomissariaadi Kooliosakonna vastavad töötajad.

§ 3. Täitevkomiteed ja tööstuslikud käitised teatavad vastavaile rahvahariduse osakondadele iga nende poolt asutatud lasteaia kohta (hiljemalt 7. päeval pärast lasteaia avamist) järgmised andmed:

1) lasteaia nimetus ja täpne asupaik;
2) teade selle kohta, et lasteaia ruumid on tunnistatud vastava ametliku arsti poolt vastavaks tervishoiunõudeile ja et lasteaias on olemas tarvilikud seadmed ja vahendid;
3) lasteaia juhataja ees- ja perekonnanimi ning üld- ja kutseharidus;
4) lasteaia normaalne mahutavus.

§ 4. Rahvahariduse osakonna juhataja saadab § 3 tähendatud andmete alusel vastava teate Hariduse Rahvakomissariaadile, lisades juurde oma seletuse ja seisukoha avatud lasteaia kohta lasteaedade plaani teostamise ja võrgu väljaarendamise seisukohalt.

§ 5. Lasteaia nimetuse, asupaiga ja juhataja muudatustest teatavad täitevkomiteed ja tööstuslikud käitised rahvahariduse osakonnale samuti 7 päeva kestel ja rahvahariduse osakond teatab sellest omakorda Hariduse Rahvakomissariaadile.

§ 6. Maakondade ja linnade rahvahariduse osakonnad peavad kõigi nende tegevuspiirkondades asuvate lasteaedade nimestikku.

§ 7. Täitevkomiteed ja tööstuslikud käitised ei või sulgeda avatud lasteaeda ega lõpetada lasteaia tegevust oma äranägemisel, vaid lasteaia tegevuse lõpetamine või lasteaia sulgemine võib toimuda lasteaedade plaani kohaselt ja võrgu muutmise korras.

## II. Lasteaedade mittekohuslik asutamine ja ülalpidamine riiklike ja kooperatiivsete asutiste ja ettevõtete ning ühiskondlike organisatsioonide poolt.

§ 8. Asutised, ettevõtted ja organisatsioonid, kes soovivad asutada lasteaedu omal algatusel, arvestavad lasteaia ellukutsumisel lasteaedade plaani ja võrgu väljaarendamise vajadust lasteaedade tegevuse kooskõlastamise ja majandusliku jõu ja võimaluste otstarbekohaselt kasutamise huvides.

§ 9. Lasteaedade asutajad täidavad lasteaedade asutamisel vastavalt käesoleva juhendi § 3 ja 5 eeskirju.

Lasteaed loetakse asutatuks, kui ta on kantud rahvahariduse osakonnas peetavasse lasteaedade nimestikku. Nimestikku kandmisest teatab rahvahariduse osakond Hariduse Rahvakomissariaadile ühes § 3 tähendatud andmetega.

§ 10. Avatud lasteaia tegevust võib asutaja-ülalpidaja lõpetada, teatades sellest ette vastava maakonna või linna rahvahariduse osakonnale vähemalt kaks kuud.

Lasteaia tegevuse lõpetamisest teatab rahvahariduse osakond Hariduse Rahvakomissariaadile.

## III. Lasteaedade sisustus ja õppevahendid.

§ 11. Lasteaedade asutamisel ja tegevuses tuleb täpselt täita Hariduse Rahvakomissariaadi ja Tervishoiu Rahvakomissariaadi poolt kehtima pandud eeskirju lasteaedade ehituste, ruumide mahu, varustuse, õppevahendite, tervishoiunõuete, toitluse ja arstiabi suhtes.

§ 12. Hariduse Rahvakomissariaadi Kooliosakond seab kokku ja Hariduse Rahvakomissar kinnitab nende seadmete ja õppevahendite nimestiku, mille muretsemine lasteaeda on kohuslik lasteaia ülalpidajale.

## IV. Lasteaedade õppe- ja kasvatustöö suunamine ja järelevalve.

§ 13. Lasteaedade õppe- ja kasvatustööd suunab Hariduse Rahvakomissariaat.

Lasteaedade õppe- ja kasvatustööd oma tegevuspiirkondades

korraldavad ja edendavad maakondade ja linnade rahvahariduse osakonnad.

§ 14. Lasteaedade tegevuse ligemad alused ning õppe- ja kasvatustöö korraldus määratakse Hariduse Rahvakomissari poolt kinnitatud lasteaia põhikirjaga ning programmilis-metoodiliste juhenditega.

§ 15. Kõik lasteaiad kuuluvad Hariduse Rahvakomissariaadi järelevalve alla.

Lasteaedade järelevalve ligemaiks teostajaiks on Hariduse Rahvakomissariaadi Kooliosakonna vastavad vaneminspektorid ja inspektorid ning maakondade ja linnade rahvahariduse osakondade koolide inspektorid ja vastavad eriinspektorid.

### V. Juhendi jõustumine ja kohaldamine.

§ 16. Käesolev juhend jõustub avaldamisega. Käesoleva juhendi jõustumisega kaotab kehtivuse Lühiaegsete kodukoolide asutamise ja töötamise määrus (RT 1938, 97, 838).

§ 17. Käesolev juhend kuulub vastavalt kohaldamisele ka laste mängumurude suhtes.

## 25. Lasteaia põhikiri.

Kinnitatud Eesti NSV Hariduse RK käskkirjaga nr. 718, 20. juunist 1945. a.

### I. Üldised eeskirjad.

§ 1. Lasteaed on riiklik nõukogude ühiskondlik kasvatusasutis lastele 3—7 eluaastani, mille eesmärgiks on kindlustada laste igakülgne areng ja kasvatus kommunismi vaimus. Lasteaed võimaldab ühtlasi naisel-emal osa võtta majanduslikust, riiklikust, kultuurilisest ja ühiskondlik-poliitilisest elust.

§ 2. Lasteaed töötab lasteaia põhikirja ja Hariduse Rahvakomissariaadi poolt kinnitatud juhendite alusel, sõltumata sellest, millise organisatsiooni või asutise valduses ta on.

§ 3. Põhikirja § 1 märgitud sihtide teostamiseks lasteaed:

a) hoolitseb laste tervise eest ja kindlustab lastele õige füüsilise arengu, korraldades selleks lasteaia tegevust ja režiimi vastavalt eelkoolieälise lapse tervishoiu ja tervise vajadustele, organiseerides mitmekesise, otstarbeka ja hea toitlustuse, õhu, vee ja päikese täielise ja õige kasutamise, teostades kehalisi harjutusi ja kasvatades lastes oskust täita iseseisvalt elementaarseid tervishoiunõudeid;

b) lasteaed teostab eelkooliealise lapse õige vaimse arendamise ja kunstilise kasvatuse ülesande mängude ja tegevuse, sõnakunsti, muusika, laulu abil, ekskursioonide ja jalutuskäikudega loodusse, tutvumisega ümbritseva eluga; kasvatab lastes organiseeritavust, oskust käituda kollektiivis, üheskoos mängida, kasvatab lastes austust vanemate ja teiste täisealiste vastu, õpetab õigesti hoidma kõiki asju, mida eelkooliealine laps tarvitab, annab laste võimete piirides elementaarseid harjumusi ja oskusi pliiatsi, kääride, värvide, savi, liimi tarvitamiseks jne., organiseerides töötamist joonistamise, voolimise, paberitöö ja teiste materjalide alal; annab 7-aastastele lastele algteadmisi lugemises, kirjutamises, arvutamises, kellaaja tundmises;

c) kasvatab lapsi arusaadavate elavate näidete abil armastama meie kaunist sotsialistlikku kodumaad, meie tublit nõukogude rahvast ja juhte, sangareid, meie vaprat Punaarmeed, tehaste ja sotsialistlike põldude stahhaanovlasi;

d) teostab laste kasvatust internatsionaalses vaimus.

Kasvatustöö lasteaias soodustab lapse järgnevat õppust koolis.

§ 4. Lasteaed peab olema eelkooliealiste laste õige kasvatamise elavaks näiteks ja abistama vanemaid laste koduse kasvatuse korraldamisel.

§ 5. Töö lasteaias toimub laste emakeeles.

§ 6. Laste kasvatamise vastutusrikast ülesannet lasteaias teostavad lasteaia juhataja ja kasvatajad.

## II. Lasteaia struktuur.

§ 7. Lasteaedade põhitüüpideks on lasteaiad, kus on kaks või kolm laste rühma.

§ 8. Lasteaia rühmad komplekteeritakse laste vanuse järgi, kuid võimalikult nõnda, et igas rühmas poleks mitte üle kahe vanuserühma lapsi.

§ 9. Lasteaia rühma normaalne suurus on 25 last. Vastava rahvahariduse osakonna loal võib olla rühm ka vähema arvuga.

§ 10. Laste viibimise aeg lasteaias oleneb nende ettevõtete, asutiste või organisatsioonide tööst, millede tööliste ja teenistujate lastele on lasteaed määratud.

Üksikuis lasteaedades, mis on määratud lastele, kelle vanemad töötavad öistes vahetustes, võib korraldada erirühmi, mis töötavad kogu öö-päeva.

§ 11. Laste toitlustamine lasteaedades korraldatakse järgmiselt: laste kaheksatunnilise viibimise puhul lasteaias 2 korda,

kaheteistkümnetunnilise viibimise puhul 3 korda ja öö-päevase viibimise puhul 4 korda päevas.

§ 12. Lasteaed töötab vajaduse korral kogu aasta, välja arvatud kalendripühadel ja üleriiklikel puhkepäevadel, ruumide remonteerimisel ja desinfitseerimisel.

## III. Laste vastuvõtmise kord.

§ 13. Vastuvõttu rahvahariduse organite valduses olevaisse lastekodudesse teostab lasteaia juhataja isiklikult. Vastuvõtu kinnitab lastevanemate komitee. Tulunduslike organisatsioonide, asutiste, sovhooside ja kolhooside valduses olevaisse lasteaedadesse teostab vastuvõttu lasteaia juhataja ja kinnitab vastava ettevõtte või asutise administratsioon kooskõlas ametiühingu kohaliku komiteega või kolhoosi juhatusega.

Tavalist tüüpi lasteaeda ei võeta pimedaid, tummi, kurte, vaimsete defektidega ega nakkushaigusi põdevaid lapsi. Need lapsed tuleb juhtida vastavaisse erialalistesse lasteasutistesse.

§ 14. Laste sissekirjutamisel lasteaeda tuleb nõuda vanemailt või hooldajailt järgmisi andmeid:

a) sooviavaldus lapse vastuvõtmiseks lasteaeda;

b) lapse vanuse tunnistus;

c) rõugepanemise õiendis;

d) lastenõuandla tõendis lapse tervisliku seisukorra kohta. Laste üleminekul sõimedest lasteaeda tuleb üle anda nende arstlik kaart.

§ 15. Laste üleviimine järgmisse vanuserühma toimub 15. augustist — 15. septembrini.

Vabanenud kohtadele võetakse lapsi vastu aasta läbi. Last võidakse eemaldada lasteaiast ainult sel juhul, kui laps vastava arstliku asutise korraldusel vajab paigutamist erialalisse raviasutisse.

## IV. Lasteaia haldamine.

§ 16. Lasteaeda juhib juhataja.

§ 17. Lasteaia juhataja:

a) juhib lasteaia tööd;

b) organiseerib kasvatajate tööd ja kontrollib seda järjekindlalt, isiklikult viibides rühmades ja läbi vaadates kasvatajate töökavu;

c) hoolitseb kasvatajate üldise ja poliitilise arengu ning kvalifikatsiooni taseme tõstmise eest;

d) muretseb lasteaiale vastavat varustust, mänguasju ja töövahendeid;

e) hoolitseb küllaldase ja mitmekesise toitlustamise eest;

f) hoolitseb tervishoidlike reeglite täitmise, tuleohu vältimise ja samuti lasteaia hoone õigeaegse remondi eest;

g) loob kõik vajalikud tingimused, mis soodustavad laste tervise tugevdamist;

h) esitab lasteaia kasvatajad ja tehnilise personaali ametisse määramiseks ja vallandamiseks;

i) hoolitseb lasteaia töölistele teenistustasu õigeaegse väljamaksmise eest;

j) hoolitseb lasteaia eelarve koostamise ja täitmise eest ja vastutab isiklikult summade õige kasutamise eest vastavalt rahvahariduse osakonna või ettevõtte poolt kinnitatud eelarvele;

k) organiseerib rahalist ja materjalide-produktide õiget arvepidamist;

l) organiseerib elanikkonna lastevanemate seas tööd lastekasvatamise ja eelkoolialisele lapsele perekonnas paremate elutingimuste loomise küsimuste alal;

m) koostab lasteaia kodukorra.

§ 18. Töö parema korralduse huvides kutsub lasteaia juhataja kokku lasteaia tööliste koosolekuid ja tõmbab lasteaia tööle kaasa lastevanemate aktiivi, hoides tihedat kontakti kohalike riiklike asutistega, seltskondlike organisatsioonidega ja ajakirjandusega.

§ 19. Lasteaia juhataja järgib oma töös partei ja valitsuse korraldusi, lasteaia põhikirja ja Hariduse Rahvakomissariaadi juhendeid.

## V. Lasteaia kasvataja.

§ 20. Lasteaia kasvataja kannab isiklikku vastutust iga lapse elu ja tervise ja oma rühma laste õige kasvatuse eest.

§ 21. Lasteaia kasvataja:

a) kindlustab iga lapse õiget kasvatust, vankumatult järgides oma töös Hariduse Rahvakomissariaadi juhendeid;

b) suhtub hoolikalt ning tähelepanelikult oma rühma iga lapse huvidesse ja vajadustesse;

c) täidab arsti nõudeid laste tervise kaitse ja tervisliku taseme tõstmise alal;

d) valmistab hoolsalt ette oma tööd lastega;
e) võtab osa tööst pedagoogilistel nõupidamistel;
f) töötab lastevanematega kasvatusküsimuste alal lasteaias ja perekonnas;
g) koostab töökavu ja aruandeid.

§ 22. Iga kasvataja on kohustatud järjekindlalt tõstma oma kvalifikatsiooni.

§ 23. Lasteaia kasvataja töötab lasteaia juhataja juhtimisel, andes talle aru oma tööst.

§ 24. Lasteaia kasvataja töönormiks on 5 tundi päevas.

## VI. Arst.

§ 25. Lasteaia arsti ülesanneteks on:
a) laste arstliku läbivaatuse teostamine (sügisel vastuvõtmisel ja kevadel enne laste suvitama viimist), kandes vajalikud andmed lapse isiklikule arstlikule kaardile;
b) üldisest laste grupist spetsiifilist ravi vajavate laste eraldamine, nende juhtimine polikliinikusse või muusse kohalikku raviasutisse ja pärast seda nende järjekindel jälgimine lasteaias;
c) arstiabi andmine äkiliselt haigestunud lastele ja vajalikkude profülaktiliste abinõude tarvitusele võtmine lasteaias (desinfektsioon jne.);
d) profülaktiliste süstimiste korraldamine ja teostamine laste juures;
e) järjekindel kontroll laste tervisliku seisundi ja kehalise arengu üle (regulaarne laste läbivaatamine, antropomeetrilised mõõtmised jm.);
f) järelevalve lasteaia sanitaarse seisundi üle (eriti köögi, söögiruumi ja toiduainete hoiukohtade üle);
g) valve ja kontroll laste toidu kvaliteedi ja menüü üle;
h) sanitaarse selgitustöö teostamine lastevanemate, kasvatajate ja lasteaia tehnilise personaali hulgas lapse isikliku hügieeni, nakkushaiguste vältimiseks, ruumide tervisliku hooldamise jne. küsimustes.

## VII. Tehniline personaal.

§ 26. Tehniline personaal töötab lasteaia juhataja korralduste ja juhatuse ja lasteaia kodukorra juhendite järgi. Isik, kes teostab öist valvet, peab viibima samas ruumis lastega, valvates laste une ja korra järele.

## VIII. Vanemate komitee.

§ 27. Lasteaia juhatajale kaasaaitamiseks vajalikkude korralduste elluviimisel lasteaia töö kindlustamises ja töö kvaliteedi tõstmises asutatakse lasteaedade juures vanemate komiteed.

Vanemate komitee valitakse lastevanemate üldisel koosolekul (näiteks 1—2 esindajat iga lasterühma kohta) lihthäälteenamusega. Lastevanemate komiteesse kuuluvad: 1) lastevanemate esindajad, 2) lasteaia ülalpidaja esindaja, 3) lasteaia juhataja, 4) 1—3 kasvatajat.

§ 28. Vanemate komitee valitakse üheks aastaks.

§ 29. Vanemate komitee valib enda hulgast esimehe ja sekretäri.

§ 30. Vanemate komitee:

a) aitab kaasa lasteaia töös tervishoiu alal, lasteaia varustamises vastava sisustusega, õppevahendite ja mänguasjadega;

b) võtab osa üritustest, mida teostab lasteaed töös perekonnaga;

c) aitab lasteaia juhatajat lasteaia eelarve koostamisel, ruumide remondil ja lasteaia varustamisel sisustusega;

d) teostab järjekindlalt kontrolli produktide õige kasutamise, laste toitlustuse kvaliteedi, ainete ja raha õige arvepidamise, lasteaia ruumide ja vara säilitamise üle.

§ 31. Vanemate komitee otsused kinnitab lasteaia juhataja.

## IX. Koosseisud, lasteaia finantseerimine ja ta varanduse kasutamine.

§ 32. Lasteaia koosseisud määratakse kindlaks Hariduse Rahvakomissariaadi poolt kehtimapandud tüüpiliste koosseisude alusel.

§ 33. Igal lasteaial on oma iseseisev eelarve ja arvepidamine. Lasteaia iga-aastase eelarve kinnitab vastav rahvahariduse osakond või selle majandusliku organisatsiooni juhatus, mille juures lasteaed asub.

§ 34. Lasteaia juhataja on lasteaia krediitide käsutaja.

§ 35. Kogu lasteaia varandus (hoone, sisseseade, raamatukogu jm.), mis on lasteaia valduses, on lasteaia ülalpidaja omandiks.

§ 36. Igal lasteaial on oma pitsat.

## 26. Lasteaedade ülalpidamise jooksvate kulude osalise tasumise kohta lastevanemate poolt.

Eesti NSV RKN määrus nr. 935, 21. märtsist 1941. a.
(ENSV T 1941, 54, 847.)

Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu määrab riigi eelarve korras ülalpeetavate lasteaedade kulude osalise tasumise kohta lastevanemate poolt järgmist:

1. Määrata kindlaks järgmine tasuskaala lastevanematele langevatest osalistest lasteaedade ülalpidamise jooksvatest kuludest, mida lastevanemad on kohustatud tasuma oma laste pealt:

| Ühe perekonnaliikme peale langev keskmine kuuteenistus | Tasu suurus protsentides lasteaia ülalpidamise jooksvatest kuludest iga lapse kohta, mida tasub lapsevanem |
|---|---|
| kuni 50 rbl. | 26% |
| 51— 80 „ | 28% |
| 81—110 „ | 30% |
| üle 110 „ | 35% |

2. Lastevanemate poolt tasumisele kuuluvad summad määratakse kindlaks käesoleva määruse p. 1 alusel lasteaedade juhatajate poolt maakondade ja linnade rahvahariduse osakondade kinnitusel.

Maks tasutakse lastevanemate poolt 2 nädala peale ette ja nimelt kaks korda kuus: 1.—5. ja 15.—20. kuupäeva vahel.

3. Perekonna teenistustasu arvestatakse ainult ema ja isa teenistustasust, nende puudumisel nende sugulaste teenistustasust, kelle ülalpidamisel on laps.

Märkus: Pensionid ja alimendid, milliseid saavad vanemad lasteaias viibiva lapse eest, võetakse lapse lasteaias ülalpidamise tasu määramisel arvesse. Vanemate poolt makstavad alimendid arvestatakse perekonna üldteenistustasust maha.

4. Hariduse Rahvakomissaril on õigus anda juhendeid ja käskkirju käesoleva määruse teostamiseks.

## 27. Juhend lasteaedade jooksvate kulude osalise tasumise kohta.

Antud Eesti NSV Hariduse RK poolt 19. jaan. 1945. a.
Alus: NSVL RKN 6. juuli 1935. a. määrus ja ENSV RKN 21. mai 1941. a. määrus nr. 935.

Võtta ühtlaseks kohaldamiseks lasteaedade ülalpidamise jooksvate kulude osalise tasumise kohta lastevanemate poolt Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu määruse (ENSV T 1941, 54, 847) ja alljärgnevalt antud juhendid:

1. Lastevanemad on kohustatud tasuma oma laste pealt, kes on paigutatud riigi eelarve korras ülalpeetavatesse lasteaedadesse, lasteaedade kulude osaliseks tasumiseks järgmise tasuskaala alusel:

| Ühe perekonnaliikme peale langev keskmine kuuteenistus | Tasu suurus protsentides lasteaia ülalpidamise jooksvatest kuludest iga lapse kohta, mida tasub lapsevanem |
|---|---|
| kuni 50 rbl. | 26% |
| 51— 80 „ | 28% |
| 81—110 „ | 30% |
| üle 110 „ | 35% |

2. Lasteaia jooksvate kulude alla tuleb arvata kõik kulud, välja arvatud remont ja inventari muretsemine uute kohtade jaoks.

Näiteks: Jooksvate kulude summa lapse pealt 1945. aastal on linnades ning töölisasulates rbl. 1 556 ja maal rbl. 1 287. Kui lastevanema ühe perekonnaliikme peale langev keskmine kuuteenistus on kuni 50 rbl., siis tuleb lapse pealt tasuda:

| linnades ja töölisasulates: | maal: |
|---|---|
| 1 556 rbl. 26% = 404.56 rbl. aastas või 33.71 rbl. kuus | 1 287 rbl. 26% = = 334.62 rbl. aastas või 27.88 rbl. kuus |

3. Lastevanemate poolt tasumisele kuuluvad summad määratakse kindlaks käesoleva määruse p. 1 alusel lasteaedade juhatajate poolt maakondade ja linnade haridusosakondade kinnitusel. Maks tasutakse lastevanemate poolt 2 nädala peale ette ja nimelt kaks korda kuus: 1.—5. ja 15.—20. kuupäeva vahel.

4. Perekonna teenistustasu arvestatakse ainult ema ja isa teenistusest, nende puudumisel nende sugulaste teenistustasust, kelle ülalpidamisel on laps.

5. Ainult erandjuhtudel võib lastevanemaid vabastada lasteaia kulude osalisest tagasimaksust.

Tagasimaksust vabastamise otsustab vastav täitevkomitee haridusosakonna ettepanekul. Haridusosakond algatab tagasimaksu vabastamise küsimused lasteaia vanematekomitee otsuse põhjal, mis on kinnitatud lasteaia juhataja poolt.

## 28. Lastekodude põhimäärus.

Antud Eesti NSV Hariduse RK poolt 6. veebr. 1945. a., kooskõlastatult Eesti NSV Rahanduse Rahvakomissariaadiga ja Eesti NSV Tervishoiu Rahvakomissariaadiga.

### I. Üldalused.

1. Lastekodu on ENSV-s laste kommunistliku kasvatuse riiklik asutis.

2. Lastekodud on ENSV-s riigi eelarvel ja ENSV Hariduse Rahvakomissariaadi juhtimisel ja järelevalvel.

3. Lastekodu ülesandeks on:

a) kaitsta ja hoida laste elu ning tervist, kindlustada neile tähelepanelikku kohtlemist, normaalset toitlustamist, rõivastust ning kultuurolustikulisi tingimusi, mis on vajalikud selleks, et lapsed oleksid füüsiliselt terved ja tunneksid end lastekodus nagu koduses perekonnas;

b) kindlustada lastele 7-klassilist üldhariduse saamist, edukamaile täieliku keskkooli ulatuses, kasvatades neist ausaid kultuurseid kodanikke, kes on ennastsalgavalt ustavad sotsialistlikule kodumaale, Lenini-Stalini parteile;

c) kasvatada lastes tööõpetuse organiseerimise teel armastust ja sotsialistlikku suhtumist töösse ning sisendama neisse tööharjumusi kutse omandamise ettevalmistamise eesmärgil;

d) kasvatada lastes korra- ja ühistunnet ning oskust käituda kollektiivis, õpetada neid austusega suhtuma täiskasvanuisse. Õpetada last hoidma ja õigesti käituma lastekodu varandusega ja asjadega, mis on tema kasutada antud;

e) organiseerida mitmesuguseid klassiväliseid töid laste aktiivsuse, initsiatiivi ja loovate võimete arendamise eesmärgil, teostada

laste kasvatust teaduslikele alustele põhjenevas internatsionaalses vaimus;

f) abistada kasvandikke kutsevalikus ning paigutada nad lastekodust lahkumisel kas õppeasutisse või tööle.

4. Lastekodus toimub poiste ja tütarlaste ühiskasvatus nende emakeeles.

5. Lastekodusse võetakse lapsi 3—14 aasta vanuses:

a) vanemateta,

b) elamisvahendid ja -võimalused kaotanud invaliidistunud vanemate,

c) kohtuotsusega vanemate käest ära võetud,

d) üksikemade lapsi.

Märkus: Erandjuhtumeil võidakse vabadele kohtadele võtta vanematega lapsi, kusjuures vanemad tasuvad omalt poolt kõik kulud, mis on seoses laste pidamisega lastekodus.

6. Lastekodude asutamine toimub plaani kohaselt. Lastekodu asutamise, likvideerimise ja ühest paigast teise üleviimise küsimusi võidakse lahendada ainult Hariduse Rahvakomissariaadi otsusega.

7. Lastekodud on maakondade ja vabariikliku alluvusega linnade täitevkomiteede eelarvel, ülemaalise tähtsusega lastekodud HRK eelarvel ja asuvad viimase otsejuhtimisel.

8. Haridusosakond, missuguse territooriumil asub lastekodu, on kohustatud teostama süstemaatilist üldist kontrolli lastekodu töö järele, osutama lastekodu pedagoogilisele personaalile vajalikku abi lastekasvatamise alal, hoolitsema lastekodu kütteainete ja varustuse muretsemise ning õppe- ja kirjutustarvetega varustamise eest.

Märkus: Peale eelarveliste summade võib lastekodu omada erisummasid abimajapidamise sissetulekuist, töökodadest, lastevanemate poolt tasutavaist maksudest laste ülalpidamise eest ja teistest vastavaist allikaist. Erisummasid kasutatakse laste ülalpidamise parandamiseks lisaks eelarvelistele summadele kinnitatud eelarve kohaselt.

9. Lastekodud, mis asuvad maal, kannavad vastava asula nimetust, linnades, kus on mitu lastekodu, saavad lastekodud järjekorranumbrid nende asumise järjekorras.

## II. Laste vastuvõtmine ja väljastamine.

10. Vastuvõtmine lastekodusse teostatakse lastekodu direktori poolt maakondade (resp. linnade) haridusosakondade tuusikute alusel. Laste määramisel lastekodudesse tuleb esitada:

a) tõend lapse vanuse kohta,

b) arsti tõend lapse tervisliku seisundi kohta.

Lapse vanusetõendi puudumisel on lastekodu juhataja kohustatud kuu aja jooksul kindlaks tegema lapse vanuse kohapealse perekonnaseisuaktide büroo kaudu.

Märkus: Nakkushaigusi põdevaid, samuti vaimuhaigeid, kurttummi, pimedaid, vaimselt mahajäänud lapsi normaaltüübilistesse lastekodudesse ei võeta.

11. Vastuvõtt lastekodudesse toimub kogu aasta kestel vakantsete kohtade esinedes.

Kasvandikud jäävad lastekodudesse üldreeglina 14 aasta vanuseni, erandina üldharidusliku kooli lõpetamiseni või lastekodu juures asuvas töökojas kutse õppimiseks kuni 16. eluaastani.

Märkus: Täielikus keskkoolis või keskastme kutse- või kunstikoolis õppivad kasvandikud peetakse lastekodus kuni vastava kooli lõpetamiseni. Otsuse neil juhtudel teeb HRK lastekodu direktori esildusel.

Laste üleviimine lastekodust ravilatüübilisse lastekodusse, kurttummade, pimedate jt. eritüüpi lastekodudesse toimub HRK tuusikute alusel, millised antakse haridusosakonna ettepanekul ja arsti vastava tõendiga.

12. Erilise kasvatusliku režiimiga lastekodudesse paigutatakse järgmised lapsed 9—14 aasta vanuses:

a) lapsed, kes rikuvad järjekindlalt lastekodu korda, ei täida pedagoogide ja kasvatajate korraldusi, rikuvad kuritahtlikult lastekodu varandust, lahkuvad korduvalt omavoliliselt koolist, ahvatlevad kaasõpilasi koolidistsipliini rikkumisele, lahkuvad korduvalt omavoliliselt lastekodust;

b) hoolitsuseta jäänud lapsed, kes on koolist lahkunud või on koolist välja heidetud ja kes oma käitumisega mõjuvad halvasti teistele lastele;

c) lapsed, kes kuuluvad sellekohaste muude eeskirjade alusel paigutamisele erilise kasvatusliku režiimiga lastekodudesse.

13. Laste paigutamine erilise režiimiga lastekodudesse on lubatav ainult selle järel, kui kõik kasvatusvahendid laste kasvatamiseks ja pedagoogiliseks mõjutamiseks on ära kasutatud ja need ei ole andnud positiivseid tulemusi.

14. Laste paigutamise erilise kasvatusliku režiimiga lastekodudesse otsustab Hariduse Rahvakomissariaadi Kooliosakond vastavate maakondade ja linnade haridusosakondade põhistatud ettepanekul.

15. Laste erilise režiimiga lastekodudesse paigutamise selgitavad maakondade ja linnade haridusosakondade juures moodustatud komisjonid järgmises koosseisus: esimees-osakonnajuhataja ja liikmed — koolide ja lastekodude inspektor, arst tervishoiuosakonna esindajana, üks pedagoog osakonna määramisel.

16. Komisjon arutab laste erilise kasvatusliku režiimiga lastekodudesse paigutamist koolide, lastekodude ja teiste asutiste algatusel.

17. Laste erilise kasvatusliku režiimiga lastekodudesse paigutamist algatavad asutised esitavad haridusosakonnale konkreetselt põhistatud seletused lapse lastekodusse paigutamise vajaduse kohta, lisades juurde vastavad tõendid ja andmed.

Koolid ja lastekodud on kohustatud juurde lisama eeskätt õppenõukogude koosolekute protokollide tõestatud ärakirjad ja teatelehed lapse käitumise ja edasijõudmise kohta ning lapse sünnitõendi või muu tõendi lapse vanuse kohta. Peale selle tuleb esitada lapse tervisliku ülevaatuse kohta arsti teateleht konkreetsete andmetega lapse tervislikust seisukorrast. Laste suhtes haiglaste avaldustega närvi-psüühilisel alal tuleb esitada ka veel vastava eriarsti seisukoht.

18. Haridusosakondade juures asuvad komisjonid selgitavad ja otsustavad laste erilise kasvatusliku režiimiga lastekodudesse paigutamise esitatud seletuste, tõendite ja andmete alusel.

Kui esitatud andmed või tõendid ei ole küllaldased, siis nõuab haridusosakond täiendavate andmete või tõendite esitamist. Tungiva tarbe korral võib komisjon kutsuda komisjoni koosolekule erilise režiimiga lastekodusse määratava lapse kui ka tema vanemad, eestkostjad, vastava kooli juhataja ja lastekodu juhataja.

19. Haridusosakond esitab Hariduse Rahvakomissariaadi Kooliosakonnale ühes oma põhistatud ettepanekuga protokolli ärakirja ja kogu toimiku, mis oli komisjoni kasutada asja selgitamisel.

20. Erilise kasvatusliku režiimiga lastekodusse ei võeta vastu:

a) lapsi, kes on toime pannud süüteo, mille eest tuleb võtta kohtulikule vastutusele ja mispuhul nad kuuluvad saatmisele eriasutistesse (vastavatesse);

b) laste, kes on vaimselt väga maha jäänud, samuti nakkushaigusi põdevate laste, vaimuhaigete, kurttummade ja pimedate kasvatamine toimub vastavates eriasutistes või teistele rahvakomissariaatidele alluvais eri-lastekodudes.

21. Laste vastuvõtmine erilise kasvatusliku režiimiga lastekodudesse toimub üldreeglina igal õppeaasta veerandi lõpul. Üksi-

kutel juhtudel vabade kohtade olemasolul võib laste vastuvõtmine toimuda ka muul ajal.

22. Kasvandike väljastamine lastekodust toimub õppeaasta lõpul.

23. Lastekodust väljastatavad kasvandikud, kes siirduvad õppeasutistesse või tööle, varustatakse vajaliku riietusega, sõidurahaga ning toiduainetega (või toidurahaga) kuni stipendiumi või töötasu saamiseni.

24. Väljastatavaile kasvandikele tagab lastekodu direktor järgmised dokumendid:

a) tõend lastekodus viibimise kohta,

b) kooli poolt väljaantav haridustõend,

c) vanusetõend (meetrika),

d) pass, kui väljastatav kasvandik on jõudnud 16. eluaastasse.

25. Lastekodu direktor säilitab sideme väljastatud kasvandikuga, samuti käitisega või õppeasutisega, kuhu nad on paigutatud, selleks et administratsiooni ja ühiskondlike organisatsioonide tähelepanu juhtida lastekodu endiste kasvandike vajadustele.

## III. Lastekodu õppe- ja kasvatustöö.

26. Lastekodu koolikealised kasvandikud kuuluvad kohustuse alla üldistel alustel.

27. Haridusosakonnad on kohustatud kindlustama lastekodude kasvandike vastuvõttu lähemasse kooli kogu õppeaasta kestel vastavalt laste saabumisele lastekodusse.

Kui lastekodu asub koolist kaugel, võidakse kool asutada lastekodu juurde. Lastekodus jaotatakse lapsed vanuse järgi rühmadesse, kusjuures igas rühmas on kuni 25 last.

28. Lastekodu kindlustab:

a) laste kooliskäimise puudumisteta ja hilinemisteta,

b) kooliülesannete iseseisva ettevalmistuse üldisel kasvataja juhtimisel ja järelevalvel;

c) mahajäänud õpilaste järeleaitamise organiseerimise nii lastekodu kasvatajate kui ka kooli jõudude kaasabil;

d) laste õigeaegne õpikute ja õppetarvetega varustamine.

29. Lastekodu ja kooli töö ühtlustamise eesmärgil on lastekodu direktor ja kasvatajad kohustatud süstemaatiliselt külastama kooli laste tööga, samuti kasvandike edukuse ning käitumisega tutvumiseks. Selsamal eesmärgil võtab lastekodu direktor osa kooli õppenõukogu tööst, kooli direktor omakorda kuulub laste-

kodu õppenõukogu koosseisu. Lastekodu direktor kannab kooli direktoriga võrdset vastutust laste õppeedukuse eest.

30. Lastekodu teostab süstemaatilist tööõpetust kasvandikele, olenevalt kuni 12-aastastele ja vanematele. Kasvandikele organiseeritakse igasse lastekodusse õppetöökojad, millistes lapsed teevad läbi tööõpetuse, mis on suunatud nii kutselise oskuse andmisele kui ka lastekodu vajaduste rahuldamiseks. Peale selle õpetatakse kõiki lapsi kasvatajate juhtimisel töötama abimajapidamises ja jõukohasele endateenindamisele eluruumide ja söögiruumide koristamisel ja toiduvalmistamisel.

31. Õppetööst vaba aja kasutab lastekodu laste viibimiseks vabas õhus ja puhkuseks, samuti laste isetegevuse arendamiseks vastavates kunstilise isetegevuse ringides, kehalise kasvatuse ja riigikaitselise töö ning tehnika ringides. Kasvatajad on kohustatud lapsi õpetama iseseisvale ajalehe, aja-, ilu- ning teaduslikpopulaarse kirjanduse lugemisele kooskõlas kooli klassivälise lugemise programmiga, tutvustama lapsi tähtsamate poliitiliste sündmustega, suurmeeste elulugude ja tööga, kasvatama lastes nõukogude patriotismitunnet ning tutvustama internatsionaalset kasvatust.

32. Lastekodus õpetatakse lapsi siiralt täitma oma tööülesandeid nii õppetöös kui ka füüsilises töös, samuti valmistatakse lapsi ette ühiskondlikule tööle.

33. Lastekodu ülesandeks on kasvatada lapsi viisakateks ja sellepärast peavad lastekodu töötajad isiklikult andma oma käitumisega lastele viisaka ja kultuurse inimese eeskuju.

34. Lastekodu peab õpetama lapsi täitma kehtivat kodukorda. Hommikul ülestõusmise aeg ja kord, samuti magamaheitmise, söögi- ja magamistoa kasutamise kord, lastekodu territooriumilt lahkumise reeglid määratakse kindlaks lastekodu direktori poolt ja on kasvandikele kohustuslikud.

35. Lastekodu direktor ja kasvatajad on kohustatud valvama selle järele, et lapsed oleksid korralikult riietatud ja et nad hoiaksid oma riided, jalanõud ja voodi korras ja puhtad.

36. Lastekodu direktor ja kasvatajad on kohustatud järele vaatama, et lastekodu kasvandikud täidaksid ühiskondliku heakorra reegleid ka väljaspool lastekodu.

37. Abiks direktoreile ja pedagoogilistele kollektiividele kommunistliku kasvatuse ülesannete täitmiseks luuakse igas lastekodus laste organisatsioon „Laste Nõukogu", mis aitab kõigi abinõudega kaasa pedagoogilisele personaalile õppimise edu ja eeskujuliku distsipliini saavutamiseks lastekodus ja aitab aktiivselt

lastekodu juhtkonnal teostada poliitmassilisi üritusi ja loova isetegevuse arendamist, samuti abistab ta kasvatusliku vaba aja veetmise organiseerimist.

38. Lastekodu direktor ja kasvatajad peavad juhtima „Laste Nõukogu" tööd, hoolikalt tähele pannes laste ettepanekuid, mis on suunatud lastekodu töö hüvanguks.

## IV. Laste tervise eest hoolitsemine.

39. Lastekodu ruumid ja lähem ümbrus peavad olema puhtad ja õigeaegselt remonteeritud, koristamise, kütmise ja valgustamise eest tuleb pidada alalist hoolt.

Lastekodu õuel peab olema lastele korrastatud väljak mängudeks ja spordiharjutusiks.

40. Toitmine (4 korda päevas) peab olema küllaldaselt mitmekesine, maitsev ja vastama määratud normidele. Füüsiliselt nõrgad lapsed saavad arsti ettekirjutusel tugevamat või dieedilist toitu.

41. Riietus peab olema kandmiskõlblik ja aasta-ajale vastav.

42. Voodid ja vooditarbed peavad olema hügieenilised ja otstarbekad ja need peetagu alati puhtad.

Seljapesu peab vahetatama üks kord 7 päeva kestel ja voodipesu 1 kord 14 päeva kestel. Laste saunaskäimine peab toimuma mitte harvemini kui 1 kord 7 päeva kestel ja poiste juukselõikamine vähemalt 1 kord kuus.

43. Iga päev hommikuti toimub võimlemisharjutus vastavalt laste vanusele ja tervislikule seisundile.

44. Haiged lapsed, keda tuleb teistest eraldada, paigutatakse selleks otstarbeks seadistatud eri ruumi, mis peab olema igas lastekodus.

45. Lastekodu päevajaotuses on määratud 3—4 tundi lastele puhkuseks, mängimiseks ja vabas õhus viibimiseks, 11 kuni 12 tundi magamiseks 3—6-aastastele lastele, 10 tundi 8—11-aastastele lastele ja 9 tundi 12-aastastele ja vanematele.

Omaksed võivad lastekodus lapsi külastada ainult selleks määratud päevadel, kellaajal ja ruumides.

Laste külastamise puhul peavad külastajad täitma selleks määratud tervishoiu- ja kodukorranõudeid (üliriided jäetakse maha, pannakse selga kittel ja lastega kokkusaamine sünnib selleks eraldatud ruumis). Kaasatoodud maiustuste ja toiduainete kätteandmine toimub ainult lastekodu kontrolli all.

46. Koolitöö vaheajal, eriti tööstuslinnades asuvates lastekodudes organiseeritakse laste lähetamine pioneerilaagritesse või suvituskohale.

## V. Lastekodu direktor.

47. Lastekodu direktori määrab ametisse või paigutab teisele teenistuskohale ENSV Hariduse Rahvakomissar vastava maakonna või linna haridusosakonna juhataja ettepanekul.

48. Lastekodu direktoriks määratakse isik, kellel on pedagoogiline keskharidus ja pedagoogiline tööstaaž mitte alla kolme aasta.

49. Lastekodu direktor juhib ainujuhtimise printsiibil kogu lastekodu tegevust ja kannab täielikku vastutust lastekodu organisatsioonilise ja kasvatusliku töö eest.

Vastavalt sellele lastekodu direktor juhib:

a) kasvatajate igapäevast tööd, kontrollides süstemaatiliselt nende tööd ja tööplaani täitmist;

b) juhib lastekodu pedagoogikanõukogu tööd;

c) võtab tarvitusele abinõud pedagoogilise personaali kvalifikatsiooni tõstmiseks;

d) komplekteerib lastekodu pedagoogilise ja tehnilise personaali vastavalt ettenähtud koosseisude ja kvalifikatsiooni nõuetele;

e) teostab laste vastuvõtmist, samuti hoolitseb kasvandike organiseeritud väljastamise ja töölepaigutamise eest;

f) koostab ja viib ellu lastekodu iga-aastase pedagoogilise, organisatsioonilise ja majandusliku tööplaani, kinnitab lastekodu tööplaanid kvartalite viisi;

g) koostab õigeaegselt lastekodu kulude eelarve ja esitab nõudmised tarvilikkude materjalide ja sisseseadete saamiseks, maksab õigeaegselt välja lastekodu töötajate palgad, samuti määrab kindlaks järjekordselt puhkuseajad;

h) lastekodu krediitide käsutajana juhib rahasummade kulutamist eelarve alusel, hoolitseb õige arvepidamise ja aruandluse eest;

i) hoolitseb lastekodu hoonete õigeaegse remondi eest, hoolitseb, et lastekodul oleks tarvilisel määral mööblit, magamistarbeid, riideid, õppetarbeid ja -vahendeid, hoolitseb, et lastekodul oleks tarvilisel määral kütet ja valgustusvahendeid, hoolitseb, et lastekodus oleksid täidetud tulekaitsenõuded;

j) hoolitseb laste õigeaegse ja korraliku toitmise eest;

k) peab sidet kohalike nõukogude ja partei asutistega ja ühiskondlike organisatsioonidega.

50. Direktori korraldused käesoleva põhimäärusega ja kehtivate üldseaduste alusel on kohustuslikud kõigile lastekodude kaastöölistele.

51. Direktor peab esile tõstma lastekodu parimaid töötajaid ja teisest küljest rakendama distsiplinaarkaristuse määrusi nende töötajate suhtes, kes rikuvad töödistsipliini. Direktoril on õigus töölt kõrvaldada tehnilist personaali ja esitada vallandamiseks õppe- ja kasvatuslikku personaali, kui need ei vasta kutsenõuetele.

## VI. Lastekodu direktori asetäitja õppe- ja kasvatustöö alal.

52. Lastekodu direktori asetäitjaks õppe- ja kasvatustöö alal määratakse parimaid pedagooge, kellel on pedagoogiline keskharidus ja pedagoogiline tööstaaž mitte alla 3 aasta.

53. Lastekodu direktori asetäitja õppe- ja kasvatustöö alal määratakse ametisse, viiakse üle teisele teenistuskohale või vallandatakse ENSV Hariduse Rahvakomissari poolt vastava maakonna või linna haridusosakonna juhataja ettepanekul.

54. Lastekodu direktori asetäitja õppe- ja kasvatustöö alal kannab täielikku vastutust direktori ees, õppe- ja kasvatustöö alal:

a) instrueerib süstemaatiliselt kasvatajaid ja kontrollib nende tööd, viibides nende töö juures; kontrollib laste kasvatustöö korraldust, läbi vaadates kasvatajate päevikud ja samuti kasvandike päevikud ja vihikud;

b) peab süstemaatiliselt kooliskäivate kasvandike edasijõudmise arvestamist;

c) koostab lastekodu õppeala ja kasvatustöö plaani lähima talveaasta jaoks;

d) organiseerib lastekodu kultuurilist tööd, metoodilist tööd, muretseb tarvilikud õppeabinõud, metoodilised vahendid ja õppemetoodilised raamatud ning ajakirjad, korraldab ja hoiab neid ja annab tarviduse järgi välja kasutamiseks;

e) organiseerib massilist kultuuritööd lastega ja võtab osa laste organisatsioonide juhtimisest;

f) koostab lastekodu tegevuse tunniplaani ja esitab selle direktorile kinnitamiseks;

g) teostab laste isiklike lehtede koostamist ja vastutab andmete tõepärasuse eest.

## VII. Lastekodu pioneerijuht.

56. Kõigis lastekodudes, kus on koolieelisi lapsi, moodustatakse pioneeride salgad.

Pioneerisalkade tööd juhib pioneerijuht, kes ühtlasi võtab aktiivselt osa kogu lastekodu poliitkasvatuslikust tööst.

57. Pioneerijuht määratakse ametisse ja vabastatakse ametist ELKNÜ maakonna või linnakomitee poolt kokkuleppel lastekodu direktoriga.

## VIII. Lastekodu kasvataja.

58. Lastekodu kasvataja määratakse ametisse vastava maakonna haridusosakonna juhataja poolt lastekodu direktori ettepanekul. Lastekodu kasvatajad määratakse isikutest, kellel on pedagoogiline haridus või kellel on üldine keskharidus ja kes on lõpetanud vastavad lastekodu kasvatajate ettevalmistamiskursused.

59. Lastekodu kasvataja õlul lasub vahenditu õppe- ja kasvatuslik töö lastega, hoolitsedes nende tervise ja igakülgse arenemise eest vastavalt kommunistliku kasvatuse ülesannetele:

a) vastutab temale usaldatud lastegrupi õppe- ja kasvatusliku töö eest, õpib tundma igat oma kasvandikku igakülgselt, pühendab oma kogu hoole ja tähelepanu lastele ja vastutab nende elu ja tervise eest;

b) teostab süstemaatiliselt kooliskäivate laste koolitööde kodust ettevalmistamist ja õppimist, hoolitseb, et ei esineks õppetöös mahajäämist ja aitab nõrku õpilasi järele, õpetab lapsi iseseisvalt ette valmistama õppetunde, töötama õpikute järgi, korralikult käituma raamatute ja õppevahenditega ning puhtalt hoidma oma vihikuid ja päevikuid;

c) juhib oma grupi laste koolivälliseid töid, organiseerib raamatute lugemist, jutustamisi, ekskursioone, jalutuskäike, mänge ja teisi mass- või ringide tööliike;

d) peab alalist sidet kooli klassijuhatajaga ja õpetajatega;

e) teostab iga päev temale usaldatud laste seas poliitkasvatuslikku tööd;

f) juhib laste eneseteenindamist;

g) koostab plaanid ja aruanded oma tööde kohta lastega, tõstab oma poliitilist ja pedagoogilist kvalifikatsiooni.

## IX. Tööõpetaja.

60. Lastekodu tööõpetaja määratakse ametisse ja vallandatakse ametist vastava maakonna haridusosakonna juhataja poolt, HRK-le vahetult alluvais lastekodudes HRK poolt.

61. Tööõpetaja määratakse isikutest, kellel on vastav erialaline kvalifikatsioon ja vähemalt 7-klassiline üldharidus.

62. Tööõpetaja:

a) teostab laste süstemaatilist tööõpetust kehtivate kavade alusel;

b) sisendab lastes töökultuuri, arendab lastes huvi tehnika vastu ja õpetab teoreetilisi teadmisi rakendama praktilises töös, õpetab tehnoloogiat ja tehnilist joonestamist;

c) organiseerib ekskursioone tööstustesse, muuseumidesse ja näitustele;

d) juhib ja korraldab kasvandike tööstuslikku praktikat;

e) korraldab töökodades töökohtade jaotust, tööõnnetuste kaitset, tööriistade ja materjalide hoidmist ja väljaandmist;

f) vastutab töökoja korra ja sisseseadete hoidmise ning materjalide ratsionaalse ja ökonoomilise kasutamise eest;

g) koostab tööplaanid eraldi igale grupile ja igale üksikule kasvandikule ja annab aru oma tööst;

h) esitab autasustamiseks kasvandikke, kes on töös eriliselt silma paistnud.

## X. Lastekodu muud ametiisikud.

63. Lastekodu arst ja meditsiiniline õde määratakse ametisse ja vallandatakse ametist tervishoiuosakonna poolt lastekodu direktori ettepanekul.

Arsti ja õe ülesandeiks on:

a) kasvandike arstlik läbivaatamine;

b) laste tervisliku seisundi kohta süstemaatilise kontrolli pidamine (laste regulaarne läbivaatamine, kaalumine jne.);

c) lastekodu ruumide ja ümbruse sanitaar-hügieenilise kontrolli teostamine;

d) toidu kvaliteedi kontrollimine ja nõuanne menüü koostamisel;

e) profülaktilise ja arstiabi andmine kasvandikele;

f) tervishoiunõuetele vastava olukorra organiseerimine, sani-

taarse selgitustöö tegemine õpilaste ja lastekodu teenistujaskonna seas.

64. Lastekodu direktor määrab ametisse lastekodu majandusala juhataja. Majandusala juhataja ülesannetesse kuulub:

a) läbi viia kõik tööd lastekodu majapidamise alal;

b) inventari muretsemine ja hoidmine;

c) ruumide, mööbli ja inventari remonteerimine;

d) lastekodule toiduainete, riietuse, kütte, valgustuse ja töökodade materjalide muretsemine;

e) tehnilise personaali töö organiseerimine ja selle järele kontrolli teostamine;

f) vastutamine varanduse heas seisukorras hoidmise ja inventari otstarbeka kasutamise eest;

g) tulekaitsemääruste täitmine.

65. Laohoidja hoole all on laste pesu, rõivad ja materjal uue varustuse õmblemiseks. Ta laseb tarviduse järgi õmmelda lastele uut pesu ja paigata vana ja peab hoolikalt arvestust lastele väljaantud pesu üle.

66. Öökorrapidajad (kasvatajad) hoolitsevad magamise ajal lastekodu öörahu ja korra eest, võimaldavad lastele rahuliku ja normaalse une. Öökorrapidajad aitavad lapsi valmistuda unele ja hommikul üles tõustes aitavad riietuda ja pesta, tuulutavad magamisruume enne magamaminekut, kannavad laste eest hoolt öösel, vaatavad, et ahjud ja valgustus oleksid magamisruumis korras.

67. Raamatupidaja-arveametnik peab lastekodu rahasummade ja materjalide arvestust ja vastutab rahalis-materiaalse aruande õige koostamise eest. Teeniv personaal, nagu majahoidja, kokk, vahimees, koristajad, kütja, määratakse ja kinnitatakse ametisse lastekodu direktori poolt.

Teeniva personaali kohustused määratakse kindlaks lastekodu sisekorra määrustega, mille kinnitavad lastekodu direktor ja ametiühingute organ.

## XI. Pedagoogikanõukogu.

68. Pedagoogikanõukogu ülesandeks on:

a) läbi arutada partei ja valitsuse määruste ja direktiivide täitmise küsimusi, HRK ja tema kohalike organite juhiseid ja korraldusi, mis puudutavad lastekodu tööd;

b) läbi arutada enne õppeaasta algust lastekodu tööde aasta-

plaan, samuti arutada läbi koolivaheaja veetmise plaanid, revolutsiooniliste tähtpäevade ja pühade tähistamise kord jne.;

c) iga kvartali ja aasta lastekodude tööde kokkuvõtete läbiarutamine kvartali ja aasta viisi, samuti iga üksiku kasvandiku edasijõudmise ja käitumise arutamine;

d) kasvandike vastuvõtmise ja väljastamise küsimuste arutamine, lastekodust väljastatud kasvandike õppeasutistesse või tööle paigutamise küsimuste arutamine;

e) süstemaatiline üksteisele vastastikku oma kasvatustöö kogemuste tutvustamine, et sellega saavutada parimaid kasvatustöö meetodeid;

f) läbi arutada samme, kuidas saavutada lastekodus ja koolis paremat õppeedukust ja distsipliini, läbi arutada üksikuid väärnähteid ja nende vältimiseks ette võtta vastuabinõusid;

g) üldiste pedagoogiliste küsimuste arutamine, pedagoogilistes ajakirjades ja ajalehis ning mujal ajakirjanduses ilmunud pedagoogiliste artiklite läbiarutamine.

69. Pedagoogikanõukogu koosseisu kuuluvad: direktor (esimehena), direktori asetäitja õppe- ja kasvatustöö alal, pioneerijuht-kasvataja, tööõpetaja, õpperingide töö juhataja, majandusala juhataja, lastekodu arst ja selle kooli direktor, kus lapsed õpivad.

70. Lastekodu direktor kutsub pedagoogikanõukogu kokku mitte vähem kui 1 kord kuus.

Pedagoogikanõukogu otsused kontrollitakse ja nad kinnitab lastekodu direktor, kes on kohustatud kontrollima nende otsuste täitmist.

## XII. Lastekodu koosseisud, finantseerimise kord ja lastekodu varandus.

71. Lastekodu koosseisud määratakse kindlaks seaduslikus korras kinnitatud tüüpkoosseisude alusel.

72. Igal lastekodul on oma iseseisev HRK poolt kinnitatud aastaeelarve.

73. Lastekodu direktor on lastekodu krediitide käsutaja.

74. Kogu lastekodu varandus (hooned, sisseseaded, elus ja eluta inventar, mis on lastekodu kasutuses) on riigi oma.

75. Iga lastekodu omab pangaarvet, pitsatit ja juriidilise isiku õigusi.

## 29. Juhend laste medteenindamise kohta lastekodudes.

Kinnitatud NSVL TeRK poolt 2. aprillil 1945. a.

### Laste vastuvõtt lastekodusse.

1. Kõik lastekodusse vastuvõetavad lapsed kuuluvad hoolikale meditsiinilisele läbivaatusele ühes antropomeetriliste mõõtmistega. Meditsiinilise läbivaatuse andmed märgitakse tervislehtedele isiklikult meditsiinilise kaadri poolt.

2. Meditsiinilisel läbivaatusel terveks osutunud lapsed viibivad 21 päeva lastekodu karanteenis, mille ruumid on isoleeritud lastekodu kasvandike ruumidest.

Samast asulast (linnast, maakohast) lastekodusse tulevad lapsed saadetakse lastekodu üldruumidesse (karanteenita) tingimusel, et esitataks arstitõendid selle kohta, et majas, kus elas laps, ei olnud epideemilisi haigestumisi.

3. Meditsiinilisel läbivaatusel nakkushaigusekahtlaseks osutunud või nakkushaigega kontaktis olnud lapsi ei võeta lastekodusse, vaid paigutatakse ajutiselt isolaatorisse või teise eraldatud ruumi lastekodu juures.

4. Lastekodusse tulevatel lastel teostatakse kohustuslikus korras sanitaarkorrastus.

### Ravi-profülaktiline töö.

1. Igas lastekodus organiseeritakse arstikabinet vastava sisseseadega (lisa nr. 1) ja vajalike ravimitega (lisa nr. 2).

2. Iga lastekodu juures peab leiduma isolaator kahe boksiga ja kahe palatiga, arvestades 3 voodit 100 lapsele.

3. 2 korda aastas (kevadel ja sügisel) toimub kõikide lastekodu kasvandike põhjalik arstlik läbivaatus antropomeetriliste mõõtmistega.

Linnades ja teistes kohtades, kus on võimalik teostada sanatoorseid kliinilisi uurimisi (Birquet' reaktsioon, röntgenoskoopia, vere analüüs jne.), vajaduse korral värvata konsultatsiooniks kitsate erialade arste.

4. Kõik meditsiinilise läbivaatuse andmed, määramised kui ka määramiste täitmine, märgitakse ära lapse isiklikul meditsiinilisel kaardil (tervislehel).

5. Nõrgaterviselised lapsed, kes sageli haigestuvad, jäävad maha füüsilises arenemises, kroonilised haiged, haiged tuberkuloosse intoksikatsiooniga, reuma- ja malaariahaiged ning teised

võetakse eriarvestusele süstemaatilise järelevalve ja ravi teostamise otstarbel.

6. Lastele ravialalise abi andmise otstarbel toimub ambulatoorne vastuvõtt kindlaksmääratud kellaaegadel.

7. Haigestumise puhul paigutatakse lastekodu kasvandik viivitamatult isolaatorisse. Isolaatoris peab haige laps viibima lastekodu medpersonaali järelevalvel ja saama vastavat ravi täieliku tervistumiseni või hospidaliseerimiseni.

8. Ägedate nakkushaiguste (sarlak, difteeria ja teised) puhul paigutatakse lapsed viivitamatult haiglasse.

Märkus: Lapsed, kellel on trahhoom või seenekestest põhjustatud haigestumised, viiakse üle ravile erilistesse laste ravikodudesse. Ravikodude ja isoleerimise ning ravi võimaluste puudumisel kohtadel hospidaliseeritakse haiged vastavatesse haiglatesse.

9. Teostatavate meditsiiniliste läbivaatuste alusel:

a) kohaldatakse individuaalsed ravi ja profülaktilised korraldusvõtted;

b) teostatakse massilised ravi ja profülaktilised korraldusvõtted: suuõõne saneerimine, dehelmintiseerimine, akrihinisatsioon;

c) korraldatakse vastava režiimiga sanatoorsed grupid tuberkuloosse intoksikatsiooniga, nõrgaterviselistele, kõrgendatud erkude erutavusega, kroonilise düsenteeriaga lastele jne.;

d) teostatakse vastavat ravi vajavate laste valik ja suunamine sanatooriumidesse ja teistesse tervendavatesse asutistesse.

10. Lastekodu arst teostab süstemaatiliselt järelevalvet kasvandike tegevuse üle kehakultuuri ja spordi alal vajalike sanitaar-tervishoidlike tingimuste ja kindlaksmääratud isikupäraste meditsiiniliste määramiste tegeliku täitmise kindlustamiseks.

11. Õppevaheajal võtab lastekodu arst tarvitusele kõik tervendavad abinõud kasvandike juures. Linnades ja töölisasulates asetsevad lastekodud korraldavad suviperioodil laste saatmist suvituskohta.

12. Kõikide lastekodu kasvandike juures, kes võtavad osa põllumajanduslikest töödest (köögivilja-, puuviljaaias, põllul jne.), tuleb teostada meditsiiniline eelläbivaatus koormuse isikupäraseks normeerimiseks ja nende jaotamiseks üksikute tööliikide järgi vastavalt nende tervisele ja kehalisele arengule.

13. Lastekodu arst analüüsib süstemaatiliselt andmeid lastekodu kasvandike kehalise arengu, tervisliku seisundi ja haigestumise kohta ning informeerib administratsiooni ja teenindavat per-

sonaali tagajärgedest ning teostab nendega vajalikke tervendavaid korraldusvõtteid.

14. Lastekodu meditsiiniline õde töötab arsti juhatusel ja tagab kõikide ravi-profülaktiliste ja tervendavate korraldusvõtete teostamist.

**Epideemiavastased korraldusvõtted ja sanitaarne järelevalve.**

1. Kõik lastekodu kasvandikud immuniseeritakse rõugete, difteeria, düsenteeria ja muude haiguste vastu kohalike tervishoiuorganite poolt kindlaksmääratud plaani järgi ja aegadel.

2. Nakkushaiguse ilmnemisel on arst, medõde kohustatud:

a) haige viivitamatult isoleerima;

b) teatama avastatud haigestumisest linna (rajooni) tervishoiuosakonnale ja koolile;

c) korraldama vastava desinfektsiooni ja desinsektsiooni;

d) seadma sisse süstemaatilise kontrolli kõikide kontaktsete laste üle;

e) uurima nakkushaiguse tekkimise põhjusi ning koos lastekodu administratsiooniga organiseerima korraldusvõtted haigestumiste vältimiseks tulevikus.

3. Meditsiiniline personaal on kohustatud:

a) korraldama laste profülaktilisi läbivaatusi vähemalt 3 korda kuus isikliku tervishoiu kontrolli teostamiseks haigete ja nakkushaigusekahtlaste (sügelised, trahhoom, lubiraig, trichophytia) avastamise ja eraldamise otstarbel;

b) korraldama sanitaarkomisjone õpilaste hulgast kasvatajate juhatusel ja vastutusel. Komisjonid teostavad õpilaste kohustuslikku igapäevast puhtuse kontrolli. Vaadatakse käed, pea, kael, pesu, riided (eriti kaelus ja vöö) ning perioodiliselt, vähemalt üks kord nädalas, peakatted, palitud ja poolkasukad ning ase.

4. Meditsiiniline personaal töötab koos lastekodu administratsiooniga välja kasvandike päevase režiimi ja teostab süstemaatiliselt järelevalvet selle täitmise üle.

Päevarežiimi koostamisel tuleb lähtuda laste east, tervishoidlikust seisundist ja individuaalseist omadusist.

Lastekodu kasvandike päevakorras määratakse 3—4 tundi päevas laste puhkuseks, mängudeks ja viibimiseks vabas õhus, 10 tundi öö-päeva kohta magamiseks lastele 8—10 a. vanuses ja 9 tundi lastele 12 a. vanuses ja vanemaile.

5. Meditsiiniline personaal koostab ühes lastekodu administratsiooniga lastekodu sanitaar-tervishoidliku režiimi vastavalt kehtivatele sanitaarnormidele. Need normid peavad ette nägema:

a) igale lastekodu kasvandikule vähemalt 2,5 $m^2$ pinda magamisruumides; 1,1 $m^2$ õppimisruumides; 3 $m^2$ töökodades (puiduja trikotaaži töötlemistöökodades — 4 $m^2$);

b) söökla paigutamise niisugusesse ruumi, mis kindlustaks söömist mitte rohkem kui 2 vahetuses ja omab 0,6 $m^2$ pinda igale toitlustatavale;

Magamisruumidena tuleb kasutada kõige kuivemaid ja soojemaid lõunapoolseid ruume.

Märkus: Magamis-, õppimisruumide ja teiste ruumide korraldamine lastele on keelatud keldri- ja poolkeldrikorral (põrandaga, mille pind on 1,2 m allpool maapinda);

c) pesemiskraanide korraldamise, arvestades 1 kraani 15—20 lapsele;

d) eraldi käimlate korraldamise poistele ja tüdrukutele, arvestades 1 istme 30 tütarlapsele või 40 poisile (poiste käimlad peavad olema varustatud pissuaaridega, arvestades 0,9 m pinda 100 lapsele);

e) laste pesemise saunas vähemalt üks kord 10 päeva jooksul kohustusliku selja- ja voodipesu vahetamisega;

g) eraldi voodi, individuaalse käteräti, seebi ja hambaharja võimaldamise igale kasvandikule;

f) riietusruumi korraldamise iga lastekodu juures vastava arvu varnadega. Igale kasvandikule tuleb määrata alaline varna number;

h) õhuakende korraldamise kõigis lastekodu ruumides;

i) lastekodu köögi korraldamise küllalt suures ning eraldi ruumis või äärmisel juhul eraldi kohad produktide töötlemiseks ja riistade pesuks vastavalt sanitaarnõudeile;

j) eraldi ruumi (panipaiga, jääkeldri jne.) võimaldamise toiduainete säilitamiseks vastavalt kehtivaile sanitaarnõudeile;

k) kõikide lastekodu ruumide, krundi, kogu tarbevara ja mööbli korrashoiu vastavalt puhtusele ja sanitaarkorrale. Käimla kastid, solgiaugud ja prügikastid peavad olema täiesti korras ning asetsema vähemalt 25—30 m kaugusel lastekodust;

l) lastekodu üldkorrastuse kogu asemevarustise hoolika tuulutamisega vähemalt üks kord 10 päeva jooksul.

6) Igapäevane järelevalve ja vastutus lastekodu sanitaarseisundi ja sanitaarrežiimi eest lasub lastekodu administratsioonil ja kasvatajail.

Märkus: Järelevalveks lastekodu üksikute ruumide sanitaarseisundi üle ning õigeaegse korrastuse teostamiseks värvatakse lastekodu kasvandikud kasvatajate juhtimisel.

7. Meditsiiniline personaal kontrollib laste toitlustuse kvaliteeti, kalori hulka, võtab osa söögisedeli koostamisest ja kontrollib söökla ja toitlustusbloki sanitaarseisundit. Meditsiiniline personaal pöörab erilist tähelepanu mitmesuguste vitamiinide või nende kontsentraatide tarvitamisele toidus.

Meditsiiniline personaal kontrollib süstemaatiliselt vähemalt üks kord kuus kõikide köögitööliste ja öiste lapsehoidjate profülaktilist meditsiinilist läbivaatust, eraldades õigeaegselt nende hulgast haiged ja pisikutekandjad.

8. Medpersonaali poolt teostatava sanitaarse läbivaatuse tulemused ja tehtud korraldused kantakse erilisse lastekodu sanitaaržurnaali puuduste ja nende kõrvaldamiseks vajalike abinõude äratähendamisega.

9. Meditsiiniline personaal koostab aktid sanitaarse korra rikkumise kohta ja saadab need RSI.

### Sanitaarharidustöö.

1. Arst ja meditsiiniline õde teostavad sanitaarharidustööd laste ja teenindava personaali hulgas:

a) süstemaatiliste loengute ja vestluste korraldamise teel lastele ja teenindavale personaalile lastekasvatuse tervishoiu ja võitluse alal laste nakkushaigustega jne.;

b) laste isetegevuse sanitaaraktiivi organiseerimise ja sanitaarbülletäänide väljaandmise teel jne.;

2. Meditsiiniline personaal teostab tööd Punase Risti ja Punase Poolkuu algorganisatsiooni loomise alal, abistab seda aktiivselt töös, organiseerib ettevalmistust VSK ja OVTK katsete sooritamiseks.

Koos kasvatajatega organiseerib meditsiiniline personaal massilised laste „tervise peod" lavastustega tervishoiu teemadele, kusjuures märgitakse ära paremad rühmad ja üksikud aktivistid sanitaartöö alal.

### Arvestus ja aruandlus.

1. Kogu töö lastekodu meditsiinilis-tervishoidliku teenindamise alal toimub koostatud aastaplaani ja üksikute korraldusvõtete kalendriliste teostamistähtaegade kohaselt.

2. Meditsiiniline personaal teostab meditsiinilise töö arvestust ja aruandlust vastavalt kehtivatele vormidele ja esitab kindlaksmääratud tähtaegadel aruanded polikliinikule ja rajooni ning

linna tervishoiuosakondadele, milleks tuleb kasutada järgmist dokumentatsiooni:

a) kõikide kasvandike individuaalsed meditsiinilised kaardid;

b) ambulatoorsete külastuste raamat;

c) ägedate nakkushaiguste ja karanteenis viibivate registreerimisžurnaal;

d) isolaatoris viibivate haigete liikumine;

e) profülaktiliste süstimiste raamat;

f) sanitaaržurnaal.

Meditsiiniline personaal koostab igakuulise aruande lastekodu sanitaarseisundi üle juuresoleva vormi kohaselt ja esitab selle rajooni tervishoiuosakonnale (lisa nr. 3).

Lisa nr. 1.

**Lastekodu arstikabineti meditsiiniline instrumentaariumi nimestik.**

| | | |
|---|---|---|
| „Rekord"- süstel nõeltega | — | 1 |
| Termomeeter | — | 2 |
| Spaatel, metallist | — | 2 |
| Purk klaaskorgiga | — | 1 |
| Neerukujuline vaagen või taldrik | — | 2 |
| Stetoskoop | — | 1 |
| Mensuur või klaasike rohtude sissevõtmiseks | — | 3 |
| Anatoomiline pintsett | — | 1 |
| Kirurgiline pintsett | — | 1 |
| Käärid | — | 1 |
| Rõugepanemise lantsett | — | 1 |
| Pipett | — | 5 |
| Klaaspulgake | — | 5 |
| Ismarhi kruus seadeldisega | — | 1 |
| Maosond | — | 1 |
| Purk | — | 6 |
| Jääkott | — | 1 |
| Soojendaja | — | 1 |
| Skalpell | — | 1 |
| Sentimeetermõõt | — | 1 |

Märkus: Linnades asetsevais lastekodudes ja lastekodudes laste arvuga üle 100 võib käesolevat instrumentide komplekti vähendada linna-rajooniosakonna juhataja äranägemise järgi.

Lisa nr. 2.

**Arstimite nimestik apteegi jaoks.**

Joodtinktuur
Eeter-palderjanitilgad
Nuuskpiiritus
Inožemtsevi tilgad
Söögisooda
Boorhape
Boorvaseliin
Salv põletiste raviks

Tinaäädikas
Kollane elavhõbedasalv
Tsinksalv
Wilkensoni salv
Kaaliumpermanganaat
Aspiriin
Tsinktilgad (silmatilgad)
Protargoolilahus (ninatilgad)

Hambatilgad
Puhastatud vatt
Tavaline vatt
Sidemed
Marli
Kompresspaber
Kolloodium
Denatureeritud piiritus.

**Märkus:** Ravimite kogus määratakse kindlaks linna (rajooni) tervishoiuosakonna poolt sõltuvalt laste arvust ja asutiste tüübist.

Lisa nr. 3

NSVL RKN korraldusele nr. 12524-r,
1. juulist 1943. a.

Lasteasutise nimetus .....
Linn ..... rajoon .....
Oblast (krai), ANSV .....
Kooli-, eelkooli-, eriasutis (vastavalt alla kriipsutada), missugusele keskasutisele või RK-le allub .....
.....
Laste arv aruandekuu viimasel päeval .....
.....
Nendest nõrga tervisega .....
Kas on olemas isolaator (jah, ei) mitme voodiga .....
Medteenindamine toimub arsti, medõe poolt (vastav alla kriipsutada),
aruandekuul lapsi läbi vaadatud .....
arsti poolt ..... keskmedpersonaali poolt .....

**Laste haigestuvus.**

| Jrk. nr. | Haiguse nimetus | Aruandeperioodil | | |
|---|---|---|---|---|
| | | Registreeritud esmakordselt haigestunud | Paigutatud haiglasse | Surnud |
| 1. | | | | |
| 2. | | | | |
| 3. | | | | |
| 4. | | | | |
| 5. | | | | |
| 6. | | | | |
| 7. | | | | |
| 8. | | | | |

Teostatud kaitsepookimisi (näidata millised ja kui palju) .....

.....

Saadetud lapsi sanatooriumi .....

Teostatud sanitaarkorrastus .....

Arsti allkiri .....

Asutise direktori allkiri .....

Märkus: Lahtris „Haiguse nimetus" märgitakse ära järgmised haigestumised: leetrid, sarlak, difteeria, läkaköha, kõhusoetõbi, tähniline soetõbi, düsenteeria, gripp, malaaria, trahhoom, sügelised, lubiraig, skorbuut, kopsupõletik, ägedad mao-soolte haigestumised, hingamiselundite tuberkuloos, luutuberkuloos, liigeste ja teiste elundite tuberkuloos.

## 30. Lastekodude medteenindamise parandamise kohta.

Eesti NSV TeRK kk. nr. 548, 25. aug. 1945.

(Väljavõte.)

NSV Liidu RKN määruse nr. 942, 1. IX 43 ja NSV Liidu Tervishoiu Rahvakomissari käskkirja nr. 493, 11. VII 45 täitmiseks käsin:

1. Linna ja maakonna tervishoiuosakondade juhatajaid:

a) Määrata 10 päeva jooksul, arvates käskkirja saamisest, igale lastekodule alatine medõde ja kinnitada igale lastekodule üks arst, nagu see on ette nähtud minu käskkirjas nr. 321, 21. V 45. [16]), laste tervisliku seisukorra järjekindlaks kontrolliks ja profülaktiliste abinõude rakendamiseks koha peal. Maal panna lastekodude meditsiiniline teenindamine jaoskonnaarstidele.

b) Lubada vastu võtta lastekodudesse ainult neid lapsi, kes ei põe naha- ega nakkushaigust, kes on difteeriapisilastevabad ja kes pole olnud kontaktis nakkushaigustega kolme nädala jooksul. Nimetatud juhtudel tuleb lapsed isoleerida haiglasse tervistumiseni.

2. Riigi Sanitaar-peainspektsioonil (sm. Striž) ja maakonna (linna) riiklikel saninspektoreil teostada rangemat valvsust lastekodude sanitaarolude üle, nõudes sanitaar-hügieeniliste reeglite täpsat täitmist ja võtma tarvitusele kõige valjumaid abinõusid sanitaar-hügieeniliste eeskirjade rikkumise puhul (kuni asutise sulgemiseni).

[16]) Käskkiri nr. 321 — vt. lk. 67.

## 31. Tööstusettevõtete juures asuvate lastekodude kohta.

Eesti NSV RKN määrus nr. 932, 23. okt. 1945. a.
(ENSV T 1945, 40, 611.)

Kooskõlas NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu 20. septembri 1945. a. määrusega nr. 2394 Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu määrab:

1. Viia üle tööstusettevõtete juures olemasolevad kui ka uuesti asutatavad lastekodud nende rahvakomissariaatide ja keskasutiste alluvusse ja finantseerimisele, kellele vastavad tööstusettevõtted alluvad.

2. Kohustada Eesti NSV Rahanduse Rahvakomissariaati ette nägema vajalikke assigneerimisi ettevõtete lastekodude ülalpidamiseks.

3. Kohustada rahvakomissariaate ja keskasutisi asutama ettevõtete juurde lastekodusid esmajärjekorras orvudele, kelle vanemad töötasid samades ettevõtetes ja hukkusid Isamaasõja ajal, samuti ka ainelist toetust vajavate lasterikaste vanemate lastele. Lastekodude organiseerimist kooskõlastada Eesti NSV Hariduse Rahvakomissariaadiga.

4. Kohustada Eesti NSV Riiklikku Plaanikomisjoni ette nägema rahvamajanduse plaanis lastekodude võrku ja kontingente.

5. Kohustada Eesti NSV Hariduse Rahvakomissariaati abistama rahvakomissariaate ja keskasutisi lastekodude organiseerimisel ning juhtima õppekasvatuslikku tööd ettevõtete lastekodudes.

6. Kohustada Eesti NSV Kaubanduse Rahvakomissariaati:

a) varustama ettevõtete lastekodusid toiduainetega ja tööstuskaupadega Hariduse Rahvakomissariaadi lastekodudele kindlaksmääratud korra ja normide järgi;

b) kindlustama ettevõtete lastekodude varustamise vastavate ettevõtete tööliste varustusosakondade kaudu olemasolevate kontingentide alusel.

7. Kohustada Eesti NSV Tervishoiu Rahvakomissariaati korraldama ettevõtete lastekodude meditsiinilist teenindamist.

8. Laiendada tööstusettevõtete juures asuvatele lastekodudele Hariduse Rahvakomissariaadi süsteemi kuuluvate lastekodude koosseisud ning kinnitada kuni 100 lapsega lastekodude koosseisud vastavalt lisale.

## 32. Tööstusettevõtete juures asuvate lastekodude medteenindamise kohta.

Eesti NSV TeRK kk. nr. 870, 12. dets. 1945.

Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu määrusega nr. 932, 23. okt. 1945 viiakse üle tööstusettevõtete juures olevad kui ka uuesti asutatavad lastekodud nende rahvakomissariaatide ja keskasutiste alluvusse, kellele vastavad tööstusettevõtted alluvad. Nimetatud lastekodude meditsiinilise teenindamise korraldamiseks k ä s i n:

1. Tervishoiuosakondade juhatajaid kindlustada tööstusettevõtete lastekodud meditsiinilise kaadriga, Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu määruse nr. 932, 23. okt. 1945 juurde kuuluvas lisas ülesloetud ettevõtete juures asuvate lastekodude koosseisude kohaselt (koosseisud lisandatud käesolevale käskkirjale) [17] ning kohustada linna (maakonna) pediaatreid kontrollima iga kuu üks kord ettevõtete juures olevate lastekodude meditsiinilist teenindamist.

2. Riigi Sanitaar-peainspektorit (sm. Striž) kontrollida tööstusettevõtete juures asuvate lastekodude ruumide sanitaar-hügieenilist seisukorda 30. detsembriks s. a. ja tagada järjekindlat kontrolli laste toitlustamise ja sanitaar-hügieeniliste nõuete täitmise alal olemasolevates kui ka uuesti asutatavates tööstusettevõtete lastekodudes.

3. Tervishoiu Rahvakomissariaadi Apteekide Peavalitsuse ülemat (sm. Teleskivi) varustada pidevalt tööstusettevõtete lastekodusid ravimite ja arstiriistadega lastekodude standardravimite nimestiku kohaselt.

## 33. Koolide, lasteaedade, lastekodude ja internaatide meditsiinilis-sanitaarse teenindamise juhend.

Kinnitatud NSVL Tervishoiu RK poolt 27. nov. 1943. a. kooskõlastatult VNFSV Hariduse RK Alg- ja Keskkoolide Valitsusega ning Eelkoolikasvatuse Valitsusega 26. nov. 1943. a.

(NSVL Tervishoiu RK käskkirjade ja juhendite kogu. 1944. a., nr. 3.)

---

[17]) Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu määrus nr. 932, 23. okt. 1945. a., vt. lk. 238.

## I.

Koolide ja lasteaedade meditsiinilis-sanitaarne teenindamine toimub jaoskonna pediaatrite või eri kooliarstide ja meditsiinõdede kaudu, kes alluvad lastepolikliinikule, -ambulatooriumile või üldpolikliiniku lasteosakonnale.

Lastekodude ja internaatide teenindamine toimub nende asutiste koosseisus oleva meditsiinpersonaali kaudu.

Hariduse RK ja teiste ametkondade asutisi teenindavad arstid ja meditsiinõed töötavad lastepolikliiniku, -ambulatooriumi, lasteosakonna vahetul juhtimisel kooskõlas rajooni, linna lastearsti metoodiliste juhistega.

Kohtades, kus puudub lastepolikliinik või üldpolikliiniku lasteosakond, teenindavad koole ja lasteaedu eri kooliarstid või tervishoiuasutiste üldvõrgu (ambulatooriumi, rajooni haigla, arstijaoskonna) meditsiintöötajad, kes määratakse ametisse rajoonide tervishoiuosakondade poolt ja töötavad rajooni lastearsti juhtimisel.

Maal pannakse koolide ja lasteaedade teenindamine maa-arstijaoskondadele. Metoodilist juhtimist teostab rajooni lastearst.

## II.

Põhiülesanded meditsiinilis-sanitaarse teenindamise alal õppekasvatusasutistes kooli- ja eelkoolieelistele lastele:

1. Laste füüsilist arengut ja tervise seisundit parandavate ürituste organiseerimine.

2. Epideemiavastase ja sanitaar-profülaktilise töö organiseerimine ja läbiviimine haigestuvuse vältimise eesmärgil laste hulgas.

3. Lapsi ja lasteasutisi teenindava personaali ning lastevanemate sanitaarse kultuuri tõstmine ning isikliku hügieeni harjumuste õpetamine lastele.

## III.

Lasteasutiste meditsiintöötajad organiseerivad ja viivad läbi oma töö plaani järgi, mis on koostatud ühes lasteasutise administratsiooniga kooskõlas NSVL Tervishoiu RK, liiduvabariikide tervishoiu rahvakomissariaatide käskkirjade ja juhenditega ja linna,

rajooni lastearsti metoodiliste juhistega. Tööplaan kinnitatakse lastepolikliiniku peaarsti, lasteambulatooriumi või lasteosakonna juhataja poolt.

Meditsiinpersonaal täidab järgmisi tööalasid:

### A. Ravi-profülaktiline abi.

1. Osutab lastele ravialalist abi kindlaksmääratud vastuvõtutundidel ning vältimatut ja kiirabi pakilistel juhtudel.

Märkus: Lastekodudes, internaatides ja lasteaedades, kus lapsed viibivad öö-päeva jooksul, ravivad meditsiintöötajad nende asutiste isolaatoreis olevaid haigeid lapsi ja võtavad vajaduse korral tarvitusele abinõud haigete õigeaegseks hospidaliseerimiseks.

2. Teostab kõikide laste arstlikku läbivaatust 2 korda aastas (sügisel ja kevadel), samuti ka uustulnukate läbivaatust ning märgib läbivaatuse tulemused ära lapse isiklikul kaardil.

Märkus: Laste läbivaatusel teostada antropomeetrilisi mõõtmisi ja kasutada laialdaselt spetsialistide konsultatsioone, laboratoorseid kliinilisi uurimisi (Pirquet' reaktsioon, röntgenoskoopia, vereanalüüs jne.).

3. Võtab eriarvele ja teostab süstemaatilist järelevalvet nõrgaterviseliste laste ja krooniliste haigete üle (tuberkuloosse intoksikatsiooniga, reuma-, malaariahaiged, tervistujad ja terved). Teostab koos õpetajate ja kasvatajatega vajalikke tervendavaid ja ravialalisi üritusi laste tervise tugevdamise alal:

a) organiseerib spetsialiseeritud abi seda vajajaile;

b) viib läbi massilisi ravialalisi üritusi — suuõõne saneerimine, akrihinisatsioon, dehelmintiseerimine jne.;

c) valib välja ja saadab neid lapsi, kes seda vajavad, tugevdatud toitlustusega sööklatesse, tervistus-mängumurudele, sanatooriumidesse, tuberkuloossete laste lastekodudesse ja -aedadesse jne. ja võtab arvele laste viibimise efektiivsuse nendes asutistes.

Märkus: Lastekodudes, internaatides ja ööpäeva-lasteaedades organiseeritakse erirühmad erirežiimiga lastele tuberkuloosse intoksikatsiooniga, kõrgendatud närvide erutuvusega, krooniliste düsenteeriahaigetele jne.

4. Teostab arstlikku järelevalvet laste kehalise kasvatuse üle lasteaedades, lastekodudes, internaatides ja sõjalis-kehakasvatusliku ettevalmistuse üle koolides; annab kasvatajaile ja õpetajaile süstemaatilist nõuannet antud küsimuses.

5. Analüüsib süstemaatiliselt andmeid laste kehalise arengu,

tervisliku seisundi ja haigestuvuse kohta oma asutises, informeerib tulemustest teenindavat personaali ja lastevanemaid ning viib koos nendega läbi vajalikud tervistuslikud üritused.

6. Teostab järelevalvet laste õhu- ja gaasikaitse organiseerimise üle lasteasutistes ja juhatab meditsiinilis-sanitaarsete lülide tööd.

7. Peab sidet polikliinikute, dispanserite, haiglate, sanatooriumide ja teiste asutistega, kuhu suunatakse lapsi antud lastekollektiivist.

**B. Epideemiavastased üritused ja sanitaarne järelevalve.**

1. Teostab plaanilisi epideemiavastaseid üritusi kooskõlastatult linna ja rajooni epidemioloogiga ja erandjuhtudel — iseseisvalt kehtivate määrustike alusel:

a) kaitsepooked rõugete, difteeria, düsenteeria, kõhutüüfuse jne. vastu;

b) kontroll karanteenidest kinnipidamise, desinfektsiooni ja desinsektsiooni õigeaegse läbiviimise ja kõikide ürituste organiseerimise üle nakkushaiguste profülaktika alal, epideemilise olukorra arvestusega.

2. Kindlustab nakkushaiguste õigeaegse isoleerimise ja hospidaliseerimise ja teostab kõik epideemiavastased üritused avastatud juhu suhtes vastavalt NSVL Tervishoiu RK juhendile „Nakkushaigete ja nendega kokkupuutunud isikute isoleerimistähtaegade kohta". Signaliseerib avastatud haigestumisest vastavatele organisatsioonidele ja lasteasutistele.

3. Uurib nakkushaiguse tekkimise põhjusi, teatab sellest viivitamatult lasteasutise administratsioonile ja organiseerib selle kaasabil üritused järgneda võivate haigestumiste vältimiseks.

4. Teostab laste profülaktilisi läbivaatusi graafiku järgi vähemalt üks-kaks korda kuus isikliku hügieeni kontrolli ja nakkushaigete ning nakkuskahtlaste laste avastamise ja isoleerimise otstarbel (sügelised, trahhoom, trihhofüütia).

Kannab läbivaatuse tulemused ja määratud üritused klassi- ja rühmažurnaali, teatab neist õpetajatele ja lastevanematele ning viib nendega koos läbi vajaliku ravi ja sanitaarkorrastuse.

Märkus: 1. Laste profülaktilised läbivaatused toimuvad ka enne õppeaasta algust ja enne lasteasutisse astumist.

2. Klassi- ja rühmažurnaal varustatakse sanitaarlehega, millel leidub koosseisu nimestik laste meditsiinilise läbivaatuse tulemuste sissekandmiseks.

5. Organiseerib kõikides koolides, lastekodudes, internaatides ja lasteaedades laste igapäevase puhtusekontrolli. Järelevaatusele kuuluvad käed, pea, kael, pesu, riided (eriti kaelus ja vöö) ja perioodiliselt, vähemalt üks kord nädalas, peakatted, palitud ja pihtkasukad.

Järelevaatust teostada õpilaste sanitaarkomisjonide kaudu pedagoogide ja kasvatajate juhtimisel ning vastutusel, lasteaedades — kasvatajail endil.

Lasteasutiste juures elunev tehniline personaal ja selle perekonnaliikmed kuuluvad regulaarsele sanitaarsele läbivaatusele.

6. Koostab ühes administratsiooniga lasteasutise sanitaar-hügieenilise režiimi vastavalt kehtivatele sanitaarsetele normidele, nõuetele ja maksvatele sanitaarsetele reeglitele, mis näevad ette:

a) kõikide ruumide õige õhustamise, valgustamise, kütmise ja koristamise;

b) õpilaste istuma asetamise koolipinkidele vastavalt nende kasvule kuulmise ning nägemise seisundi arvestamisega;

c) jalutuskäikude, õige toitlustusrežiimi, une, laste hügieenilise korrastuse ja muude laste tervist tugevdavate ürituste korraldamise.

Märkus: Lasteaedades, lastekodudes ja internaatides nähakse peale selle ette sanitaarsete päevade korraldamine, seatakse sisse graafik laste pesemise ja pesuvahetamise kohta.

7. Organiseerib koos administratsiooniga „puhtuse ja korralikkuse" nurgakese või toa, kus vanemate õpilaste ja lastevanemate kaasabil kõrvaldatakse avastatud puudused laste isikliku hügieeni ja riietuse alal (riiete, jalatsite pesemine, puhastamine ja parandamine, nööpide etteõmblemine jne.).

8. Teostab sanitaarset järelevalvet lasteasutiste üle kõikide ruumide regulaarse ülevaatuse teel. Ülevaatuse tulemused ja administratsioonile esitatavad nõuded kantakse sanitaaržurnaali ja kontrollitakse kindlaksmääratud tähtaegadel nende täitmist.

9. Instrueerib teenindavat personaali ja õpetab sellele sanitaarreegleid ja puhtuse ning korra alalhoiu jälgimist lasteasutistes.

10. Kontrollib laste toitlustamise kvaliteeti, võtab osa menüü koostamisest, arvestab kalorsust ja kontrollib einelaudade, söökla-late ja toitlustusbloki sanitaarset seisundit.

11. Koostab akte eksimuste kohta sanitaarse korra vastu lasteasutistes ja saadab need RSI-le.

12. Peab sidet RSI-ga ja kooskõlastab kõik lasteasutises teostatavad üritused.

## C. Sanitaarharidustöö.

1. Viib läbi sanitaarharidustööd laste, lastevanemate ja teenindava personaali hulgas:

a) süstemaatilise abi ja nõuande osutamise teel õpetajaile hügieenilise materjali õpetamise alal, algkooliõpilastele vastavalt õppekavadele;

b) tervishoiutundide andmise teel vanemates klassides ja osavõtu teel õpilaste sõjalis-sanitaarsest ettevalmistusest;

c) süstemaatiliste loengute pidamise ja vestluste korraldamise teel lastele ja lastevanematele hügieeni, lastekasvatuse ja laste nakkushaiguste vastu võitlemisse puutuvate küsimuste jne. alal;

d) laste isetegevuse sanitaaraktiivi organiseerimise, sanitaarbülletäänide väljaandmise jne. teel.

2. Teostab tööd Punase Risti ja Punase Poolkuu algorganisatsiooni loomise alal, aitab aktiivselt kaasa selles töös, valmistab ette ja korraldab normide sooritamist VSK ja OVSK.

3. Teostab tööd kasvatajate ja õpetajatega:

a) koostab ühes lasteasutise administratsiooniga loengute ja vestluste plaani kasvatajate ja õpetajate teadmiste tõstmiseks laste hügieenilise kasvatuse ja nende tervise tugevdamise alal;

b) tõmbab kaasa õpetajaid tervistusürituste korraldamisele oma klassis, rühmas, koolis ja teostab nende kaudu tööd hügieeniliste harjumuste õpetamise alal lastele, nende haaramise alal kaitsepoogetega, hambaravi jne. alal;

c) organiseerib koos õpetajate ja kasvatajatega sotsialistliku võistluse eeskujuliku klassi, kooli, isikliku hügieeni rühma, õigeaegse hambaravi alal, samuti ka organiseerib massilised laste „tervispeod", milledel teeb teatavaks sotsialistliku võistluse tulemused, premeerib parima klassi, rühma, õpetajad ja aktivistid-sanitarid ja annab neile välja vastavad tunnistused.

Märkus: Ööpäeva-lasteaedades, -lastekodudes ja -internaatides võtta sotsialistliku võistluse näitajate hulka magamis-, õppe- ja klubiruumide eeskujuliku sanitaarse korrashoiu küsimused.

## D. Meditsiinpersonaali õigused ja kohustused.

1. Lasteasutist teenindav arst või velsker kuulub selle asutise nõukogu koosseisu (pedagoogikanõukogu, lasteaia, lastekodu nõukogu) ja võtab aktiivselt osa asutiste tööga seosesolevate küsimuste lahendamisest.

Asutise nõukogus esitab arst oma tööplaani ja andmed selle

täitmise ning laste tervisliku seisundi kohta kokkuvõtete alusel arstliku läbivaatuse tulemustest ning vajalike ürituste kohta laste tervistumiseks.

2. Arstil või velskril on õigus:

a) esitada lasteasutise administratsioonile nõudmisi lastekaitse kohta tervise alal ja sanitaarreeglite täitmise kohta; kontrollida oma ettepanekute ja nõuete õigeaegset täitmist;

b) vabastada lapsi ajutiselt õppe ja põllumajandusega seosesolevatest ning muudest kehalistest töödest vastavate meditsiiniliste näidustuste olemasolul, teatades igast üksikjuhust õppeosakonnale;

c) tõsta koos lasteasutise administratsiooniga nõukogude ja majanduslikes organisatsioonides küsimusi lastekollektiivide tervistumisürituste kohta (tervistus-mängumurude, sanatooriumide avamine, laste saatmine maale, pioneerilaagritesse jne.).

3. Arst või velsker on kohustatud:

a) koostama tööplaani ja lasteasutise külastamiste tunniplaani, mis kinnitatakse lastepolikliiniku peaarsti (lasteosakonna, ambulatooriumi juhataja) poolt ja kooskõlastatakse lasteasutise administratsiooniga;

b) organiseerima arstikabineti ning lastekodudes, internaatides ja ööpäeva-lasteaedades ka isolaatorid (ruumid ja seadeldis eraldatakse kabinetile ja isolaatorile lasteasutise administratsiooni ja ravimid ning meditsiiniline inventar — lastepolikliiniku, -ambulatooriumi, lasteosakonna poolt);

c) sisse seadma arvestuse töö üle ja aruandluse kehtivate vormide kohaselt ja esitama aruanded kindlaksmääratud tähtaegadeks polikliinikule, rajooni ja linna tervishoiuosakondadele;

d) juhtima ja kontrollima lasteasutises töötava meditsiinõe tööd.

4. Meditsiinõe kohustused.

Meditsiinõde on arsti abiline. Tema kohustuste hulka kuulub:

a) abistada arsti ambulatoorsel vastuvõtul, laste meditsiinilistel läbivaatustel, kaitsepoogete tegemisel ja täita kõiki tema korraldusi;

b) teostada järelevalvet laste isikliku hügieeni üle, kindlustada vajavaile sanitaarkorrastus;

Märkus: Lasteaedades, lastekodudes ja internaatides teostab meditsiinõde järelevalvet pesupesemise kvaliteedi ja pesu õige desinfitseerimise üle pärast nakkushaigusi;

c) iseseisvalt läbi viima kaitsepookeid rõugete vastu, teisi — aga ainult arsti korraldusel;

d) läbi viima sanitaarharidustööd lastega, lastevanematega ja tehnilise personaaliga;

e) teostama süstemaatilist järelevalvet toitlustuse korraldamise, toiduainete kvaliteedi ja nende säilitamise, toitlustusbloki sanitaarse seisundi üle, iga päev kontrollima kõikide ruumide sanitaarset seisundit; teatama arstile ja asutise administratsioonile kõikidest avastatud defektidest;

f) pidama töö arvestust ja meditsiinilist kartoteeki nõrgestatute, erialalist abi vajavate ja teostatud kaitsepoogete arvestust jne. ; koostama meditsiinilisi aruandeid arsti juhatusel;

g) pidama arvestust ja teostama järelevalvet meditsiinilise inventari ja ravimite alalhoiu ja nende õigeaegse täiendamise üle.

5. Lasteasutise meditsiinpersonaal külastab regulaarselt lastepolikliiniku (lasteosakonna) tootluskoosolekuid ja tõstab süstemaatiliselt oma kvalifikatsiooni osavõtu teel teaduslikest konverentsidest, kursustest ja seminaridest ning mittestatsionaarseist kursustest.

6. Lasteasutise meditsiinpersonaal teostab oma tööd vastavalt Tervishoiu RK juhistele ja tiheda kontaktiga kommunistlike noorte, pioneeride ja teiste ühiskondlike organisatsioonidega (Punane Rist, spordi-kehakultuuriühingud ja teised).

Lisa
Eesti NSV rahvakomissaride Nõukogu
23. oktoobri 1945. a. määruse nr. 932
juurde.

**Ettevõtete juures asuvate lastekodude koosseisud.**

| Ametinimetused | Koosseisuliste üksuste arv lastekodudes laste arvuga | |
|---|---|---|
| | 30 | 60 |
| Lastekodu direktor | — | 1 |
| Kasvataja-pedagoog | 2,5 | 5 |
| Instruktor töö alal | 1 | 1 |
| Raamatupidaja | — | 1 |
| Majandusjuht | — | 1 |
| Kastellaan-laohoidja | 1 | 1 |
| Arst | — | 0,5 |
| Meditsiiniline õde | — | 1 |
| Öösised lastehoidjad | 2 | 2 |
| Kokk | — | 1 |
| Kokaabi | — | 1 |
| Pesunaised | 1 | 1 |
| Koristaja | 1 | 1 |
| Kojamees-vaht | — | 1 |
| Kütja | — | 1 |

Lastekodu 30 isikule organiseeritakse ettevõtte juures oleva lasteaia juures, kohaldades ülaltähendatud täiendavaid koosseise.

## C. VÕITLUS LASTE NAKKUSHAIGUSTEGA.

### 1. Tuberkuloosi vastu võitlemise selgitustöö kohta koolides, lasteaedades, lastekodudes ja lastesõimedes.

Eesti NSV TeRK ja Hariduse RK kk. 757/1217, 31. okt. 1945.

Selgitustöö läbiviimiseks tuberkuloosiohu üle koolides, lasteaedades, lastekodudes ja lastesõimedes k ä s i m e:

1. Linna ja maakonna tervishoiu- ja haridusosakondade juhatajaid alates novembrikuust kohustada:

a) koolide, lasteaedade, lastekodude ja lastesõimede juhatajaid organiseerima järjekindlaid ettekandeid tuberkuloosiohu selgitamiseks lastevanematele nende koosolekuil ning õppejõududele ja õpilastele üks kord kuus;

tehtud töö kohta esitada aruanne igas kvartalis vastavale tervishoiu- ja haridusosakonnale;

b) kooliarste välja töötama temaatika tuberkuloosi kõigilt aladelt ühes demonstratsioonimaterjaliga, kasutades projektsiooniaparaate, kinofilme, plakateid, tabeleid jne. ja esitama ning ette kandma need tuberkuloosi selgitamiskoosolekuil.

Iga kuu esitada vastavale linna (maakonna) tervishoiu- ja haridusosakonnale selgitatavate ettekannete kavad.

### 2. Laste sanatoorse abi korraldamise kohta.

Eesti NSV TeRK käskkiri nr. 646, 29. sept. 1946.

Laste sanatoorse abi korraldamiseks k ä s i n:

1. Vastu võtta lapsi sanatooriumidesse täpselt vastavalt kinnitatud sanatooriumi profiiliga ja ainult tubdispanserite poolt väljastatud saatekirjadega, välja arvatud somaatilised ja närvisanatooriumid. Vastutusele võtta süüdlasi laste saatmises sanatooriumesse, mis ei vasta lapse eale või haiguse iseloomule.

2. Väikelaste sanatooriumidesse võtta vastu lapsi 1—4 aastani, eelkoolieaiste laste sanatooriumidesse 4—8 aastani ning koolieaiste laste sanatooriumidesse 8—14 aastani.

3. Lubada erijuhtudel ühes sanatooriumis teenindada eelkoolieaisi ja koolieaisi lapsi, kusjuures igale grupile kuuluvad ruumid peavad olema isoleeritud teistest, samuti peab igale grupile ette nägema oma režiimi, toitlustamise ning üld- ja pedagoogilise teenindamise.

4. Ühe luutuberkuloosi sanatooriumi olemasolu puhul kindlustada selles p. 2 ettenähtud aastagruppidele eriteenindamine, luues igale grupile isoleeritud osakonnad.

5. Määrata järgmised raviaja kestused lastesanatooriumides:

a) luutuberkuloosi sanatooriumis — individuaalne aeg igale lapsele;

b) kopsutuberkuloosi sanatooriumis — individuaalne aeg igale lapsele, kuid mitte vähem kui kolm kuud;

c) väikelaste tuberkuloosi sanatooriumis — individuaalne aeg igale lapsele, kuid mitte vähem kui kolm kuud;

d) näärmetuberkuloosi sanatooriumis — kaks kuud;

e) somaatilises sanatooriumis — kaks kuud, kuid rahhiiti põdevaile lastele ja neile reumaatikuile, kes äsja on põdenud igat vormi, mitte vähem kui kolm kuud;

f) närvisanatooriumis — kolm kuud.

6. Individuaalsel kui ka kindlaajalisel ravil olevate laste raviaja pikendamine võib toimuda ainult sanatooriumi komisjoni otsusel, mille esimeheks on sanatooriumi peaarst.

7. Organiseeritavad lastesanatooriumid võivad olla:

a) väikelastele — mitte üle 100 voodiga;
b) eelkoolialistele — „ „ 150 „
c) koolialistele — „ „ 200 „

## 3. Laste ägedate nakkushaiguste levimise vältimisest.

Väljavõte Riigi Kaitsekomitee voliniku kk. nr. 59, 7. aug. 1944. a.
Avaldatud ENSV TeRK käskkirjas nr. 44, 30. jaan. 1945. a.

Laste nakkushaiguste levimise vältimiseks k ä s i n:

I. Vabariiklikkude ja oblastite (kraide) ning linnade epideemiavastaste erakorraliste komisjonide esimeestel:

a) süstemaatiliselt kontrollida vastuabinõusid, mis on tarvitusele võetud tervishoiuasutiste poolt laste ägedate nakkushaiguste vältimiseks; haiguste tekkimisel viivitamatult tarvitusele võtta abinõud nende likvideerimiseks;

b) igas kvartalis vaadata läbi ja kinnitada vastuabinõude plaan laste ägedate nakkushaiguste vältimiseks;

c) kuni 1. novembrini 1944 kontrollida vabariigis, krais, linnas difteeriavastaste kaitsesüstimiste teostamist ja kontrolltulemused läbi arutada erakorraliste komisjonide koosolekuil.

II. Liiduliste ja autonoomsete vabariikide tervishoiu rahvakomissaridel, oblastite, kraide ja linnade tervishoiuosakondade juhatajail teostada järgmisi vastuabinõusid:

## A. Võitluse alal difteeriaga.

1. 1. oktoobriks 1944 lõpule viia linnades ja töölisasulais kõikide nende laste avastamine, kes kuuluvad süstimisele difteeria vastu, kes on süstimata ja kelle juures süstimised tuleb lõpule viia ning koostada difteeriavastaste süstimiste teostamise plaan.

1. aprilliks 1945 viia lõpule süstimised (vaktsineerimised ja revaktsineerimised):

a) linnades kõikidel lastel 1 a. kuni 8 a. vanuseni,

b) külades kõikidel 1 a. ja 7 a. vanustel lastel,

c) lasteasutistes, barakkides, ühiselamutes, sovhoosides, uusehitustes nii linnades kui ka külades kõikidel lastel 1 a. kuni 8 a. vanuseni.

Selleks tööks värvata osa võtma kõikide ambulatoorsete polikliiniliste ja statsionaarsete asutiste medpersonaal. Isikud, kes on süüdi süstimiste plaanide mittetäitmises määratud tähtaegadeks, võtta rangeimale vastutusele.

2. Panna maksma süstemaatiline kontroll uustulnukate ja aastavanuseks saanud laste õigeaegse immuniseerimise üle.

3. Panna kehtima täiendavalt teiskordne difteeriavastane revaktsineerimine lastele, kes on saanud 3- kuni 4-aastaseks ja keda varem on süstitud difteeria vastu (s. t. keda on 2 või 3 korda süstitud ja üks kord revaktsineeritud), süstides neile veel ühekordselt 1 $cm^3$ difteeria anatoksiini.

4. Teine korduv difteeriavastane revaktsineerimine teostada 7—8 aasta vanuste laste juures kooli sisseastumisel.

5. Epideemianähtude ilmnemisel teatavas kohas (suurenenud haigestumine difteeriasse, selle infektsiooni tagajärjel haigestunute arvu püsimine aasta jooksul jne.) teostada varem süstitud laste revaktsineerimine, kelle juures immuniseerimise tsükkel on lõppenud rohkem kui aasta tagasi, mitte ootama jäädes kindlaksmääratud korduvate revaktsineerimiste tähtaegu. Aruanne süstimiste kohta esitada vanuste järgi, kasutades vormi nr. 87.

6. Kohustada kõiki arste, nende puudumisel ka lapsi teenindavaid velskreid, süstima difteeriakahtlastel juhtudel haigele lapsele difteeriavastast seerumit, võtma tarvitusele nõutavad abinõud koheseks hospidaliseerimiseks ja võtta erilisele vaatlusele vähemalt üheks nädalaks, arvates haige isoleerimise momendist, kõik lapsed, kes on olnud temaga kontaktis.

Iga difteeriavastase seerumi mittesüstimise juhul difteeria puhul tuleb süüdlased võtta vastutusele.

7. Määrata kindlaks igale oblastile ligikaudne aastane dif-

teeriavastase seerumi tarvidus, võttes plaanimisel aluseks keskmise annuse ühe haigusjuhu kohta 40.000 AÜ.

Hoida iga oblasti apteegivalitsuse juures difteeriavastase seerumi tagavara alatiselt 10% aastase tarviduse ulatuses.

8. Kohustada laste nakkushaiglate peaarste, üldhaiglate laste nakkushaiguste osakondade juhatajaid kohe teatama linna (maakonna) tervishoiuosakonnale igast haige hilise hospidaliseerimise ja hilise seerumi süstimise juhust vastavate abinõude tarvitusele võtmiseks.

## B. Võitluse alal leetritega.

1. Kohustada linnade ja maakondade lastearste instrueerima III kvartali jooksul kõiki lasteasutiste arste ja keskmedtöötajaid leetrite vastu võitlemise küsimustes: seerumiravi, diagnoosimise ja üldravi alal, kui pole õigesti läbi viidud leetrivastase võitluse võtted ja selle tõttu esineb haiguse levimine.

2. Lasteasutistes viibivad eelkoolialised lapsed (kuni 7 a.) alluvad kohuslikule seerumiravile kontakti puhul leetrihaigega, näiteks tervetele annus 30 $cm^3$, nõrgaterviselistele 40—60 $cm^3$.

3. Kohustada linna tervishoiuosakonna juhatajaid vastutusele võtma lasteasutist teenindavat arsti või velskrit juhul, kui leetrivastase võitluse abinõude puudumine põhjustas leetrite levimist antud kollektiivis.

4. Varustada iga lastenõuandla, -polikliinik, -ambulatoorium (lasteosakond üldpolikliinikus, -ambulatooriumis), iga arstijaoskond maal leetrivastase seerumi kahandamatu tagavaraga ühe liitri ulatuses, uuendades tagavarasid mittekasutamise puhul üks kord aastas.

5. Vastutus leetrite õigeaegse ja otstarbeka profülaktilise seerumiravi läbiviimise suhtes panna isiklikult ravivale arstile; kontroll profülaktilise seerumiravi suhtes panna linna-, maakonna- ja jaoskonna lastearstidele ja epidemioloogidele.

6. Laste haigestumisel lastesõimedes korraldada karanteenirühmad kontaktis olnud lastele, hoides neid sõimes öö-päeviti.

7. Kohustada linna (maakonna) tervishoiuosakonna juhatajaid kindlustama kõikide leetrihaigete tõrkumatut hospidaliseerimist järgmistel põhjustel: esimesed juhud lasteasutistes, raskekujulised leetritesse haigestumised ja juhud kohalikel näidustustel.

Lastesõimede leetrihaigete laste ulatuslikuma hospidaliseerimise otstarbel kasutada ära ajutised statsionaarid, luues neis kohustuslikult tingimata sellekohased tingimused.

8. Kohustada linna epidemiolooge koos linna lastearstidega teostama igal kvartalil suremuse analüüsi leetritesse ja võtma tarvitusele abinõud selle vähendamiseks.

### C. Võitluse alal läkaköhaga.

1. Kohustada linnade ja maakondade epidemiolooge ning linnade ja maakondade lastearste pühendama rohkem tähelepanu võitlusele läkaköhaga lasteasutistes, teostades neis läkaköhakahtlaste laste viivitamatut eraldamist.

2. Kohustada linna (maakonna) tervishoiuosakondade juhatajaid:

a) läkaköha diagnoosimisel lastekollektiivides (nagu sõimed, lasteaiad) korraldama neis kontaktsetele lastele karanteenirühmad, haigete laste rühmad ööl-päeval seal viibimise võimalusega ning samuti sanatoorset tüüpi statsionaarid haigetele lastele;

b) tagama tõrkumatu hospidaliseerimise läkaköha tüsistuste puhul.

### D. Rõugepaneku alal.

Kohustada linnade ja maakondade lastearste teostama erikontrolli laste rõugevastase süstimise täieulatusliku läbiviimise üle nende kahe kuu vanuseks saamisel ja nende revaktsineerimise üle 4—5 a. ning 10—11 a. vanuses.

### E. Võitlus sarlakitega.

1. Pühendada rohkem tähelepanu sarlakihaigete avastamisele lasteasutiste filtrites ja võtta tarvitusele abinõud nende varajaseks ja täielikuks hospidaliseerimiseks.

2. Tagada nende laste järelevalve alla võtmist, kes on olnud kontaktis sarlakihaigetega, eriti juhul, kui esineb ka angiin.

3. Teostada III kvartali jooksul erilised kursused lasteasutistes töötajaile sarlakite üle, pöörates erilist tähelepanu sarlakite kustutatud vormide diagnoosimisele.

F. Võitluse alal laste ägedate mao-soolte haigestumistega.

1. Kõikides väikelapsi teenindavais asutistes (lastenõuandlad, -sõimed, imikutekodud; sünnitusmajad) korraldada rinnapiima kogumise punktid, tagades nende teotsemist aasta läbi.

2. Lastenõuandla osakonnad, mis avatud suvehooajaks, muuta aasta läbi töötavateks.

3. Päevased statsionaarid lastenõuandlate ja -sõimede juures, mis avatud ägeda düspepsia haigetele lastele, muuta vastavate tingimuste olemasolul alatiselt töötavateks, kasutades neid tarviduse korral ka nõrgaterviseliste laste, eriti aga mõne kuu vanuste laste jaoks.

4. Mitte lubada vastu võtta lasteaedadesse ja -sõimedesse lapsi kõhulahtisusega, lapsi, kes on põdenud düsenteeriat või põevad kroonilist düsenteeriat, organiseerides nende jaoks erirühmad.

5. Peale plaanikohase fageerimise teostada laste fageerimist epidnäidustustel.

6. Tagada aasta läbi düsenteeria- ja toksilise düspepsia haigete laste hospidaliseerimist 100%-liselt.

G. Medpersonaali kvalifikatsiooni tõstmise alal.

1. Korraldada kõikides vabariikides, kraides, oblastites vähemalt kaks korda aastas lasteasutiste ja maal asuvate arstijaoskondade arstide töö kvalifikatsiooni tõstmiseks võitluse alal laste nakkushaigustega kümnepäevased erikursused.

2. Korraldada vähemalt 2 korda aastas samasugused kursused lasteasutistes ning maa-arstijaoskondades töötavaile õdedele.

3. Korraldada laste nakkushaiglate, lastenõuandlate ja lastepolikliinikute juures kohustuslik kuuajaline praktikum laste nakkushaiguste alal noortele arstidele, kes asuvad tööle lasteasutiste juures.

4. Kohustada lasteasutiste peaarste süstemaatiliselt korraldama eriseminare keskmedpersonaalile ja kogu lasteasutise personaalile küsimuste üle laste nakkushaiguste vastu võitlemise alal.

III. Linna tervishoiuosakondade juhatajail:

1. Tagada kõikides lasteasutistes kahe kuu jooksul hästi korraldatud filtri olemasolu esialgse emade küsitlusega (enne

lapse kehasoojuse mõõtmist) ja laste kurgu ning naha järelevaatusega.

2. Korraldada vastavalt kohalikele tingimustele kohustuslik vastastikune lasteasutiste arstide ning epidemioloogide informeerimine haigestunud ja kontaktis olnud laste üle.

3. Kohustada lastehaiglate peaarste (üldhaiglate lasteosakondade juhatajaid) korraldama boksidega varustatud palatid (alatised, kantavad boksid) epideemiakahtlaste laste paigutamiseks.

4. Korraldada linnades igas kvartalis lasteasutiste arstide ja velskrite konverentse antud linna laste nakkushaiguste vastu võitlemisse puutuvate küsimuste üle.

IV. Kohustada pediaatrilisi instituute, arstiteaduslikke instituute ning emade- ja lastekaitse instituute andma tervishoiuasutistele vajalikku abi seminaride ja konverentside läbiviimisel ning laste nakkushaiguste vastu võitlemise abinõude plaani väljatöötamisel.

V. NSVL Tervishoiu Rahvakomissariaadi Nakkushaiguste Vastu Võitlemise Valitsuse ülemal sm. Rogosin'il võtta tarvitusele vajalikud abinõud liiduvabariikide õigeaegseks ja pidevaks varustamiseks difteeriavastase anatoksiini ja teiste vajalikkude bakpreparaatidega.

VI. Teede Rahvakomissariaadi Arstliku Sanitaarpeavalitsuse ülemal sm. Sokolov'il ja NSVL Tervishoiu Rahvakomissariaadi Sanitaarvalitsuse ülemal sm. Goršenin'il:

1. Teostada kõik käesoleva käskkirjaga ettenähtud abinõud laste ägedate nakkushaiguste vastu võitlemise alal vee- ja raudteetranspordi lasteasutistes.

2. Koos territoriaalsete tervishoiuosakondadega määrata kindlaks haigestunud laste hospidaliseerimise ja vastastikuse informeerimise kord ranna- ning jaamapiirkondade epideemilise olukorra üle.

3. Kohustada laste- ja emadetubade personaali teostama järjekindlalt järelevalvet laste üle jaamades, jaamalähedastel väljakutel ja sadamates; laevadel viibivate laste järelevalve panna laevaarstidele; rongides viibivate laste järelevalve — rongi saatvale medpersonaalile.

4. Varustada jaamade ja sadamate tervishoiupunkte järgmiste kahandamatute tagavaradega: leetrivastase seerumiga 0,5 l ulatuses, düsenteeriavastase bakteriofaagiga 1 l ulatuses ning difteeriavastase seerumiga 120.000 AÜ ulatuses.

## 4. Laste ägedate nakkushaiguste leviku vältimise kohta.

Eesti NSV TeRK kk. nr. 769, 3. nov. 1945.

Nakkushaiguste liikumise aruandes augusti- ja septembrikuus näitab difteeriahaigus tõusu. Selle tõusu tõkestamiseks ja likvideerimiseks täiendavalt minu käskkirjale 30. jaanuaril 1945. a. nr. 44 käsin:

1. a) Kõigi maakonna (linna) tervishoiuosakondade juhatajaid nõuda kõigilt ravi-profülaktilistelt asutistelt ja arstidelt ranget kinnipidamist varajasest difteeriahaigete hospidaliseerimisest ning haiguse varajasest avastamisest.

b) Läbi viia kõigi difteeriahaigetega kontaktis olnute passiivne immuniseerimine, süstides neile difteeria seerumit. Süstitud kodanikkudele välja anda tõend süstimise teostamise kohta käesolevale käskkirjale lisatud vormi järgi.

c) Nõuda linnades arsti-epidemioloogi, maal — arsti-epidemioloogi või tema abi poolt difteeriakoldes epidemioloogilise uuringu toimetamist.

d) Läbi viia maakondades ja linnades difteeriavastased kaitsesüstimised kindla ja täpse plaani järgi ning jälgida plaani ranget teostamist. Plaanid esitada Eesti NSV Tervishoiu Rahvakomissariaadi Nakkushaiguste Vastu Võitlemise Valitsusele IV kvartali kohta 10. novembriks 1945. a. ja 1946. a. kohta 20. nov. 1945. a.

e) Teostada kõigis lasteasutistes eelkooli- ja koolieelse laste plaanikindel uurimine difteeriapisilaste kandjate avastamiseks. Uurimiste plaan esitada 20. novembriks 1945. a. Eesti NSV Tervishoiu Rahvakomissariaadi Nakkushaiguste Vastu Võitlemise Valitsusele. Ühtlasi läbi viia kõigi toiduainetega kokkupuutuvate toitluse ja kaubanduse alal töötajate, lasteasutiste ning ravi-profülaktiliste asutiste personaali perioodiliste meditsiiniliste läbivaatluste juures uurimine difteeriapisilaste kandmise peale.

Uurimine läbi viia 4 kuu jooksul ja esitada uurimiste ja ravi kohta igakuuline aruanne järgneva kuu 10. kuupäevaks Eesti NSV Tervishoiu Rahvakomissariaadi Nakkushaiguste Vastu Võitlemise Valitsusele.

f) Nõuda kõigi pisilastekandjate isoleerimist asutistest, kollektiividest ja nendele läbi viia ravi: linnades difteeriapisilaste kandjate ravipunktides, maal jaoskonnaarstide juures (isolaatorites), kusjuures tervishoiuosakonna juhatajatel kindlaks määrata

need ravi kohad ühe nädala jooksul, arvates käskkirja kättesaamisest.

g) Võtta vastutusele kõiki, kes on süüdlased haigete hilises hospidaliseerimises, hilises seerumi süstimises ja difteeria vastu võitluse ürituste mitteläbiviimises.

## 5. Sanitaarsete ja epideemiavastaste abinõude tarvitusele võtmise kohta koolides, lastekodudes, lasteaedades ja koolide internaatides.

Eesti NSV Hariduse RK ja Tervishoiu RK kk.
nr. 199/90, 23. veebr. 1945. a.

Saksa fašistlikud okupandid viisid oma ajutise peremehetsemise ajal ENSV territooriumil kõik sanitaar-hügieenilised abinõud koolides, lastekodudes ja lasteaedades nullini. Enamik koole ja lastekodusid oli okupantide poolt kasarmute alla võetud, neis puudus igasugune sanitaarne järelevalve ja arstiabi. Sellega loodi sihilikult soodus pind nahahaiguste (sügelised), täide ja nakkushaiguste tekkimisele ja levimisele laste seas. Saksa fašism tahtis tappa kõige väärtuslikuma ja kallima — lapsed.

Laste ja noorsoo tervishoidliku seisundi parandamise eesmärgil ENSV-s käsime:

I. Koolide direktoritel, lastekodude, lasteaedade ja internaatide juhatajail:

1. Luua neile alluvas asutises 1. märtsiks sanitaarse järelevalve võrk järgmises koosseisus:

A. Koolides ja lasteaedades:
   a) klasside (gruppide) sanitaarvolinikud õpilastest,
   b) klassijuhatajad (kasvatajad),
   c) 2 ühiskondlikku sanitaarinspektorit lastevanematest.

B. Lastekodudes ja internaatides:
   3-liikmeline sanitaarkomisjon 2 kasvandikust ja 1 kasvatajast;

2. Nõuda sanitaarse järelevalve liikmeilt süstemaatilist kontrolli puhtuse ja parasiitide peale laste juures ning aruandmist laste ja ruumide tervishoidliku seisundi kohta järgmiselt:

A. Koolides ja lasteaedades:
   a) klassi (grupi) sanitaarvolinikelt — iga päev, tulemuste äramärkimisega klassi sanitaarraamatusse;
   b) klassijuhatajailt (kasvatajailt) — 1 kord nädalas, tulemuste ettekandmisega asutise juhatajale;

c) ühiskondlikelt sanitaarinspektoritelt — 2 korda kuus, tulemuste teatamisega asutise juhatajale ja riiklikule sanitaarinspektorile;

B. Kooliinternaatides ja lastekodudes: sanitaarkomsjonilt jooksvat sanitaarkontrolli iga päev ja põhjalikku kontrolli vähemalt 2 korda nädalas järgneva aruandmisega kontrolli tulemustest asutise juhatajale.

3. Valvata profülaktiliste süstimiste õigeaegse läbiviimise eest koolides, internaatides, lasteaedades ja lastekodudes;

4. Esitada aruanne laste ja asutise tervishoidliku seisundi kohta linna või maakonna täitevkomitee haridusosakonnale ja Riiklikule Sanitaarinspektorile iga kuu 5. kuupäevaks. Raskematest haigestumisjuhtudest ja eriti halbadest sanitaartingimustest teatada viibimata.

5. Vastutuse kooli, internaadi, lastekodu ja lasteaia sanitaar-hügieenilise seisukorra eest paneme kooli direktoreile ning lastekodu, lasteaia ja internaadi juhatajaile.

II. Kooli- ja jaoskonnaarstidel:

1. Instrueerida sanitaar-hügieenilise seisukorra eest vastutavaid isikuid koolides, lasteaedades, lastekodudes ja internaatides;

2. Välja kirjutada vajalikul hulgal seepi sügelishaigeile ja arstimeid koolidele, lastekodudele, lasteaedadele ja kooliinternaatidele lähimatest apteekidest;

3. Teostada laste sanitaarset kontrolli oma tegevuspiirkonda kuuluvais koolides, internaatides, lastekodudes ja lasteaedades mitte vähem kui 1 kord kuus;

4. Viia läbi laste õigeaegne profülaktiline süstimine koolides, lasteaedades, internaatides ja lastekodudes vastavalt sellekohasele varemilmunud Tervishoiu Rahvakomissari käskkirjale.

III. Täitevkomiteede haridusosakondade juhatajail ja riiklikel sanitaarinspektoreil:

1. Esitada meile aruanne koolide, internaatide, lasteaedade ja lastekodude sanitaarse seisundi kohta iga kuu 10. kuupäevaks. Raskematest haigestumisjuhtudest ja eriti halbadest sanitaartingimustest teatada meile viivitamata.

2. Paneme üldkontrolli sanitaarsete ja epideemiavastaste abinõude ning profülaktiliste süstimiste läbiviimise üle koolides, internaatides, lasteaedades ja lastekodudes linna ja maakonna täitevkomiteede haridusosakondade juhatajaile ja riiklikele sanitaarinspektoreile.

3. Alustada käskkirjas avaldatud käskude täitmisega viivitamata.

Üksikasjaline instruktsioon käesoleva käskkirja rakendamiseks avaldatakse järgmises Nõukogude Õpetajas.

Lisa.

## Klassi (grupi) sanitaarvoliniku töö juhend.

Iga klassi (grupi) sanitaarvolinik, keda volitatakse õpilaste seast 1 kuuks, toimetab iga päev enne õppetöö algust õpilaste jooksvat sanitaarset ülevaatust: kontrollib käte, kaela, kõrvade, küünte puhtust ja parasitaarsete putukate (täide) esinemist ning kannab vastavad märkused klassi sanitaarraamatusse.

## Klassijuhataja (kasvataja) töö juhend.

Klassijuhataja teostab isiklikult igal nädalal õpilaste põhjalikku sanitaarset ülevaatust, kontrollides eriti parasitaarsete putukate (täide) olemasolu õpilaste juustes ja riietuses ning sügeliste esinemist. Mõlemal juhul teatatakse õpilaste vanematele. Sügelishaige õpilane kõrvaldatakse koolist kuni täieliku paranemiseni ja saadetakse kooli- või jaoskonnaarsti juurde ravimisele. Õpilane, kelle riietest leitakse parasitaarseid putukaid, saadetakse vastavasse desinfektsioonipunkti, kui see aga koha peal puudub, siis sauna, kusjuures riided tuleb kodus läbi pesta ja tulise triikrauaga üle triikida. Ühtlasi kontrollib klassijuhataja õpilaste kodust olukorda. Kui õpilase peres tuleb ilmsiks sügeliste või parasitaarsete putukate esinemine, peab klassijuhataja neist juhtudest teatama jaoskonnaarstile või riiklikule sanitaarinspektorile. Õpilase puudumise korral koolist tuleb klassijuhatajal selgitada puudumise põhjus ja nakkushaiguse kahtluse puhul teatada asjast otsekohe lähimale arstile või raviasutisele.

## Kooli Ühiskondliku Sanitaarinspektori (ÜSI) töö juhend.

1. Tulles kooli, vaatab ÜSI kõigepealt järele, kuidas on koristatud vestibüül, riietehoiuruumid, koridor, trepid, kas on pühitud tolm akendelt, aknalaudadelt, ahjudelt, armatuuridelt, lampidelt.

2. Kontrollides tundide ajal koridore ja saale, vaatab ÜSI järele, kas ruumid on küllaldaselt õhustatud, kas ventilatsioon või aknad on avatud olnud.

3. Kohe peale tunni lõppu õhustatakse klassiruume värske õhu juurdevooluga, milleks klassi korrapidajad avavad ventilatsiooniseadmed või õhuaknad.

4. ÜSI vaatab järele käimlad ja kontrollib põrandate, pesemisnõude, käimlakausside ja nende kohal olevate paakide, samuti ka põrandariiete puhtust. Ta vaatab järele, kas pesemisruumid on varustatud puhtate käterättide ning seebiga.

5. ÜSI valvab selle järele, kas teostatakse õigeaegselt suurpuhastust, kooli korrastamist kevadeks (hoovide puhastamine jne.).

6. Einelaua sanitaarse korra kohta teeb ÜSI märkmeid einelaua sanitaarraamatusse.

7. ÜSI teostab joogiveepaakide ja -kruuside puhastamise, kontrolli ning valvab selle järele, et alati oleks keedetud joogivett.

8. Kõikidest puudustest informeerib ÜSI koolijuhatajat, taotledes nende likvideerimist.

9. Kui koolijuhataja ei võta tarvitusele abinõusid väärnähtuste kõrvaldamiseks, koostab ÜSI koos kooliarsti ja -õega sellekohase akti ja esitab selle riigi sanitaarinspektsioonile ja vastava maakonna (linna) haridusosakonnale.

## 6. Laste tuberkuloosivastase vaktsineerimise ja revaktsineerimise kohta.

Eesti NSV Tervishoiuministri kk. nr. 204, 9. juul. 1946. a.

Laste tuberkuloosi haigestumise ja suremuse vähendamiseks kui ka üldise tuberkuloosi profülaktika teostamise otstarbel k ä s i n:

1. Maakonna (linna) tervishoiuosakondade juhatajaid:

a) läbi viia vastsündinute vaktsineerimine tuberkuloosi vastu BCG järgi kõigis sünnitusmajades ja üldhaiglate sünnitusosakondades vähemalt 95%-liselt järgmistes linnades: Tallinnas, Tartus, Pärnus, Narvas, Rakveres, Viljandis, Valgas, Võrus, Haapsalus, Kuressaares ja Paides.

Vaktsineerimist teostab sünnitusmajade ja üldhaiglate sünnitusosakondade medpersonaal asutise peaarsti ja osakondade juhatajate järelevalvel.

b) Läbi viia tuberkuloosist infitseerimata laste vaktsineeri-

mine ja revaktsineerimine BCG järgi Tallinnas, Tartus, Pärnus, Viljandis, Paides, Valgas ja Rakveres vastavalt NSV Liidu Tervishoiuministeeriumi juhendile 10. XII 1945. a. [18]), esmajärjekorras lastesõimedes, lastekodudes, lasteaedades ja koolides.

Tuberkuloosist infitseerimata laste revaktsineerimine teostada Tallinnas, Tartus ja Pärnus järgmiselt:

1. Lastekodudes — 100%
2. Lastesõimedes — 80%
3. Lasteaedades — 50%

Revaktsineerimise teostab eelnimetatud lasteasutiste medpersonaal.

2. Eesti NSV Tervishoiuministeeriumi Nakkushaiguste Vastu Võitlemise Valitsust organiseerida pidev kontroll tuberkuloosi vastu vaktsineerimise ja revaktsineerimise läbiviimise üle.

3. Vaktsineerimisele ja revaktsineerimisele kuuluvate laste ja noorukite röntgenoloogilist läbivaatamist teostada:

Tallinnas — Vabar. Tubdispanseri ja Tallinna Polikliiniku röntgenikabinetis,
Tartus — Tartu Polikliiniku ja Vabar. I Sisehaiguste Kliiniku röntgenikabinetis,
Pärnus — Pärnu Linnahaigla röntgenikabinetis,
Rakveres — Rakvere „ „
Paides — Paide „ „
Viljandis — Viljandi „ „

4. Tubdispanserite ja -punktide peaarstidel kindlustada oma tegevuspiirkonnas:

a) vaktsineerimise ja revaktsineerimise instruktiivmetoodiline juhtimine;

b) revaktsineerimisele kuuluvate laste ja noorukite meditsiinilise selektsiooni organiseerimine;

c) lasteasutiste medpersonaalile vaktsineerimist ja revaktsineerimist selgitavates küsimustes (tuberkuliini diagnostika, uurimismeetodid, näidustused ja vastunäidustused, vaktsineerimise tehnika jne.) erikursuse korraldamine.

5. Vabariikliku Tuberkuloosi Dispanseri juhatajat (sm. Varrik) organiseerida eelmises punktis nimetatud ürituste juhtimine vabariiklikus ulatuses.

6. Vastutuse vastsündinute vaktsineerimise läbiviimise üle panen sünnitushaiglate ja üldhaiglate sünnitusosakondade juhatajatele. Lastesõimedes, lastekodudes, lasteaedades ning koolides

[18]) Juhend, vt. järgmine artikkel.

teostatavate vaktsineerimiste üle — kohalikule maakonna (linna) tervishoiuosakonna juhatajale.

7. Maakonna (linna) tervishoiuosakondade juhatajaid teatada Apteekide Peavalitsusele (sm. Teleskivi), hiljemalt 25. juuliks 1946. a. keskmine vaktsiini iganädalane vajalik kogus.

8. Apteekide Peavalitsusel (sm. Teleskivi) hoolitseda BCG-vaktsiini küllaldase saamise eest NSV Liidu vastavatest asutistest ning vaktsiini õigeaegse ja vajalikul arvul välja saatmise eest maakonna (linna) tervishoiuosakondadele.

9. Maakonna (linna) tervishoiuosakondade juhatajaid:

a) hoolitseda selle eest, et nendele alluvatel sünnitusasutistel ning lasteasutistel oleks alati saadaval küllaldaselt värsket vaktsiini.;

b) organiseerida sünnitusasutistes ning lasteasutistes arvestus laste vaktsineerimise ja revaktsineerimise kohta;

c) teha igakuuliselt üldkokkuvõte tervishoiuosakonnale alluvates asutistes teostatud vaktsineerimiste ja revaktsineerimiste kohta ning esitada see iga järgneva kuu 20. päevaks Eesti NSV Tervishoiuministeeriumile.

10. Kontrolli käesoleva käskkirja täitmise üle panen Eesti NSV Tervishoiuministri aset. sm. Reiman'ile.

11. Käesoleva käskkirja andmisega loen kehtetuks Eesti NSV Tervishoiu Rahvakomissari käskkirja nr. 228, 29. dets. 1944. a.

## 7. Juhend laste ja noorukite tuberkuloosi vastu vaktsineerimise ja revaktsineerimise (BCG-vaktsiiniga) kohta.

Kinnitatud NSV Liidu TeRK poolt 10. detsembril 1945. a.

### I. Vaktsineeritavate laste ja noorukite kontingendid.

1. Vaktsineerimisele ja revaktsineerimisele kuuluvad tuberkuloosist infitseerimata sõime-, eelkooli- ja koolieelised lapsed ning noorukid.

2. Vaktsineerimine ja revaktsineerimine toimetatakse laste- ja noorukite asutistes (sõim, lasteaed, lastekodu, kesk-, tööstus-, vabriku-tehase-, Suvorovi ja Nahhimovi koolid, lastenõuandla, lastepolikliinik).

3. Lapsi, keda ei ole vaktsineeritud sünnitusmajades, tuleb vaktsineerida lastenõuandlas imiku kahe esimese elukuu vältel.

4. Lapsi, keda vaktsineeriti esimestel päevadel pärast sündi-

mist, vaktsineeritakse (revaktsineeritakse) teiskordselt järgmistel tähtaegadel: 1. vaktsineerimine — 1—3 a. vanuses, 2. vaktsineerimine 4—7 a., 3. revaktsineerimine 8—12 a. ja 4. revaktsineerimine pärast 13 a. vanust.

Märkus: Vaktsineerimiste vaheaeg peab olema vähemalt 12 kuud.

5. Vaktsineerimisele ja revaktsineerimisele kuuluvad ainult kliiniliselt terved, tuberkuloosist infitseerimata, tuberkuliinile negatiivselt reageerivad lapsed ja noorukid. Lapsi tuleb enne vaktsineerimist kliiniliselt üksikasjaliselt uurida, anamneesile erilist tähelepanu juhtides, röntgenoloogilise vaatluse ja tuberkuliinidiagnostika teostamisega.

6. Tuberkuliinidiagnostika puhul tarvitatakse Pirquet' reaktsiooni, negatiivse Pirquet' reaktsiooni puhul — Mantou reaktsiooni 1:1000 (Mantou 3. lahustus), negatiivse Mantou reaktsiooni puhul 1:1000 kasutatakse Mantou reaktsiooni 1:100 (teine lahustus).

Kliiniliselt tervetel ja tuberkuloosi kontaktita laste juures võib kasutada kaht reaktsiooni: Pirquet-Petruška reaktsiooni ja Pirquet-Petruška negatiivse reaktsiooni puhul Mantou reaktsiooni 1:100.

Vaheaeg üksikute tuberkuliiniproovide ja tuberkuliini peale katsete lõpetamise ning vaktsineerimise vahel ei tohi ületada 2 nädalat.

Märkus: Kuni 1 kuu vanustel, kliiniliselt tervetel ja tuberkuloosikontaktita lastel ei ole tuberkuliinidiagnostika tarvilik.

7. Vaktsineerimisele ei kuulu lapsed, kes viibivad akuutsete haiguste (pneumoonia, gripp, mao-sooltehaigused ja ägedad nakkushaigused) ja krooniliste haiguste ägestumise ajajärgus.

8. Lapsi, kellel on tehtud rõugete-, sarlaki-, difteeria-, düsenteeriavastaseid pookeid, ei tohi vaktsineerida enne kahte nädalat pärast viimaseid pookeid. Lastele, kes on saanud BCG-vaktsiini, ei või teha teisi pookeid mitte enne 1 kuud pärast BCG-vaktsiini. Karanteeni ajal ei teostata lasteasutistes BCG vaktsineerimist.

9. Erilist tähelepanu tuleb osutada batsillilises ümbruses elavate laste vaktsineerimisele.

Seesuguse imiku vaktsineerimisel on tarvilik kindlustada imiku isoleerimine tuberkuloossest ümbruskonnast 1 kuu enne vaktsineerimist ja 1,5 kuud pärast vaktsineerimist imiku paigutamise teel lasteasutisse või tuberkuloosihaige isoleerimise teel

perekonnast (või korterist) statsionaari. Pärast haige eemaldamist desinfitseeritakse korter.

Imiku isoleerimise puhul 1 kuuks tehakse enne vaktsineerimist kuu lõpul teiskordne, kontrolliv tuberkuliinireaktsioon Mantou 1:100.

10. Vaktsineerimiste teostamine ei tohi mingil määral nõrgendada imiku ümbruskonnas teostatavat sanitaar-profülaktilist tööd.

## II. Vaktsiini andmise meetod ja tehnika.

11. Laste vaktsineerimist (revaktsineerimist) teostab laste- ja noorukite asutise (sõime-, eelkooli-, kooliealiste ja noorukite) medpersonaal. Tuberkuloosiasutised juhivad ja võtavad osa selle töö läbiviimisest, instrueerivad meditsiinilist personaali ja kontrollivad selektsiooni ja vaktsinatsiooni kvaliteeti.

Epideemiavalitsuse organid kontrollivad kaitsepoogete plaani täitmist.

12. Väike- ja eelkoolialistel lastel toimetatakse vaktsineerimist suu kaudu või nahapealsi. Suu kaudu vaktsineerimisel antakse imikule vaktsiini kolm korda 48-tunniste vaheaegadega 2 $cm^3$. Vaktsiin võetakse ampullist steriilse pritsiga 2 $cm^3$ hulgal ja antakse imikule sisse 10—15 $cm^3$ piimaga või keedetud veega. Vaktsiin antakse tühjale kõhule vähemalt pool tundi enne toitmist.

Nahapealsi vaktsineeritakse ühekordselt järgmisel meetodil; õlavarre nahk desinfitseeritakse eetriga, 70%-se piiritusega või 2%-se karboolilahusega. Ampull 2 $cm^3$ hariliku vedela vaktsiiniga loksutatakse ettevalmistavalt ja valatakse steriilsesse mensuuri. Kuivanud nahale 1 $cm^2$ pinnale tilgutatakse vaktsiini. Läbi tilkade tõmmatakse kolm horisontaalset ja kolm vertikaalset skarifikatsiooni 1 cm pikkuses võrgukujuliselt, hoidudes vere tekkimisest. Skarifikatsioonide vahemaa on 0,5 cm. 1—2 minuti pärast pannakse skarifitseeritud kohale steriilne, mensuuri jäänud vaktsiinis niisutatud marlirätik. Marli kaetakse vahariidega ja kinnitatakse sidemega. Kompress võetakse ära 1 tunni pärast.

13. Kooliealiste laste ja noorukite vaktsineerimine teostatakse nahapealsi või nahaalusi. Nahapealne meetod teostatakse ülalnäidatud viisil.

Nahaaluseks vaktsineerimiseks tarvitatakse eriliselt valmistatud vaktsiini, mis sisaldab 1 $cm^3$ lahuses $^1/_{50}$ mg mikroobkehi. Tähendatud vaktsiini kogus süstitakse ühekordselt küünarvarre piirkonda.

14. Kõik andmed, mis puutuvad imiku järeleuurimisse ja vaktsineerimisse (revaktsineerimisse), kantakse arenemisloosse, näidates vaktsineerimiste (revaktsineerimiste) tähtajad, vaktsineerimise viisi ja vaktsiini seeria.

Peale selle koostatakse kõigi vaktsineeritud (revaktsineeritud) laste ja noorukite kohta individuaalkaardid (või üldine nimestik) järgmiste andmetega: perekonna-, ees- ja isanimi, vanus, kodune aadress, kliiniline järeleuurimine (kuupäev, tulemus), tuberkuliinidiagnostika (kuupäev, tulemus), röntgenoskoopia (kuupäev, tulemus), vaktsineerimine (kuupäev, viis), vaktsiini annus, vaktsiini seeria.

15. Meditsiiniliste suunamiste puhul polikliiniku ja statsionaari tüüpi ravi-profülaktilistesse asutistesse ja lastekollektiividesse märgitakse BCG vaktsineerimise ja revaktsineerimise andmed võrdselt teiste profülaktiliste poogete andmetega.

16. Laste- ja noorukite asutised näitavad vaktsineeritud ja revaktsineeritud laste ja noorukite kohta andmeid igakuulises epideemia vastu võitlemise abinõude aruandes (vorm nr. 87).

## 8. Difteeriataudi ohu vältimise kohta.

Eesti NSV TeRK kk. nr. 130, 30. okt. 1944. a.

Laste nakkushaiguste levimise vältimine on sõjaolukorras tervishoiuorganite esmajärgulisemaid ülesandeid.

Laste nakkushaiguste arv, eriti aga difteeria, on saksa okupatsiooni aja jooksul märgatavalt suurenenud ja paljudes maakondades võtnud taudi iseloomu.

Muuseas tervishoiuosakondade juhatajad ei arvestanud mainitud olukorda ja ei võtnud tarvitusele kõiki vajalikke abinõusid taudi vältimiseks, mille tõttu mõnes maakonnas on viimase kuu jooksul registreeritud suur hulk difteeriajuhte, näit. Võrumaal 60 juhtu.

Difteeriataudi ohu vältimiseks k ä s i n:

I.

Kõikidel maa ja linna tervishoiuosakondade juhatajatel:

1. Kahe päeva jooksul, arvates käesoleva käskkirja kättesaamisest, välja töötada difteeriavastaste kaitsesüstimiste konkreetne plaan ja asuda selle täitmisele.

Plaan saata kinnitamiseks Tervishoiu Rahvakomissariaati.

Kaitsesüstimised läbi viia kõigil lastel 6 kuust 12 aastani kogu ambulatoorsete raviasutiste ja polikliinikute medpersonaali aktiivsel osavõtul.

2. Teha sunduslikuks kõikidele arstidele ja velskritele difteeria-kahtlase juhu avastamisel otsekohe süstida difteeriavastast seerumit, haiged kiires korras isoleerida ja kõikidele kontakteeritutele süstida profülaktilise otstarbega 2000—5000 AE ja teostada epidemioloogilist järelevalvet vähemalt ühe nädala jooksul, arvates haige isoleerimise momendist.

3. Kohustada kõiki nakkushaigla arste teatama tervishoiuosakondade juhatajatele kõikidest hilinenud hospidalisatsiooni juhtudest vastavate abinõude tarvitusele võtmiseks.

II.

Apteekide Peavalitsuse juhatajal sm. Teleskivi'l:

1. Varustada kõik maakonnaapteegid küllaldase hulga seerumiga, arvestades iga difteeriahaige kohta 50 000 AE.

2. Iga maakonnaapteegi juures luua seerumi puutumata tagavara 400 000 AE suurusega.

## 9. Sundusliku difteeriavastase kaitsesüstimise teostamise kohta.

Eesti NSV RKN määrus nr. 420, 12. märts 1941. a.
(ENSV T 1941, 30, 421.)

Difteeriavastase võitluse süvendamise eesmärgil Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu määrab:

1. Läbi viia 1941. a. jooksul kõigi Eesti NSV piires elunevate 1 aastast kuni 8 aasta (incl.) vanuste laste sunduslik difteeriavastane kaitsesüstimine, missugust kaitsesüstimist korrata 6—12 kuu pärast, arvates esimesest süstimisest.

Alates 1942. aastast teostada igal aastal difteeriavastast sunduslikku kaitsesüstimist nendele 1- kuni 8-aastastele lastele, kellele ei ole varem kaitsesüstimist teostatud.

2. Anda Eesti NSV Tervishoiu Rahvakomissarile õigus epideemiliste näidustuste korral sunduslikku difteeriavastast kaitsesüstimist laiendada lastele vanuses 6-ndast elukuust kuni 12-nda eluaastani (incl.).

3. Teostada difteeriavastast kaitsesüstimist linnades kohaliku tervishoiuosakonna korraldusel ambulatoorsete-polikliini-

liste raviasutiste ja lastenõuandlate kaudu, maal — jaoskonnaarstide ja lastenõuandlate kaudu.

4. Vastutus õigeaegse difteeriavastase kaitsesüstimise organiseerimise eest panna kohalikkudele maakonna ja linna tervishoiuosakondadele.

5. Lastevanemad või teised isikud, kelle kasvatamisel on sunduslikule difteeriavastasele kaitsesüstimisele kuuluvaid lapsi, kes nimetatud laste juures ei lase kaitsesüstimist läbi viia, võetakse vastutusele VNFSV Kriminaalkoodeksi § 181 põhjal.

6. Sundusliku difteeriavastase kaitsesüstimise kulud kanda kohalikkude eelarvete krediitidest.

7. Eesti NSV Tervishoiu Rahvakomissarile teha ülesandeks kuu jooksul, arvates käesoleva määruse avaldamisest, kehtima panna sundusliku difteeriavastase kaitsesüstimise organiseerimise ja teostamise juhend.

## 10. Juhend difteeriavastase kaitsesüstimise teostamise kohta.

**(Aktiivne immuniseerimine difteeria anatoksiiniga.)**

Antud ENSV TeRK poolt 27. märtsil 1941. a.
(ENSV T 1941, 36, 566, ENSV TeRK kk. nr. 299, 16. V 1945. — ENSV T 1945, 19, 286.)

Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu 12. märtsi 1941 määruse nr. 420 Sundusliku difteeriavastase kaitsesüstimise teostamise kohta (ENSV T 1941, 30, 421) § 7 põhjal panen kehtima alljärgneva korra:

§ 1. Sunduslikule difteeriavastasele kaitsesüstimisele alluvad kõik lapsed elueaga 1 kuni 8 aastani, kellele ei ole varem kaitsesüstimist teostatud. Kohapealsest epidemioloogilisest olukorrast tingitult kuuluvad sunduslikule kaitsesüstimisele kinnistes lasteasutistes (lastekodudes) elavad lapsed juba alates 6. elukuu täissaamisest, samuti lapsed, kes kasutavad lastenõuandlaid ja lastesõimi. Lastele vanuses 9 aastast kuni 12 aastani teostatakse difteeriavastast kaitsesüstimist ainult epidemioloogiliste näidustuste puhul.

Alla aastaste ja üle 8-aastaste laste sundusliku kaitsesüstimise teostamisele võib asuda pärast seda, kui vastava tervishoiuosakonna ettepanekul on Eesti NSV Tervishoiu Rahvakomissar antud piirkonnas selle vajalikuks tunnistanud.

§ 2. Kõik lapsed, kellele tuleb teostada difteeriavastane kaitsesüstimine, vaadatakse enne selle teostamist kliiniliste vastunäidustuste selgitamiseks arstlikult läbi.

§ 3. Kaitsesüstimiste teostamise kliinilisteks vastunäidustusteks on:

1. ägedad nakkushaigused, kaasa arvatud rekonvalestsentsuse ajajärk;
2. palavikuline seisund;
3. tuberkuloos lokaalsete nähtudega;
4. ägedad seedimishäired;
5. verehaigused (ohtlik kehvveresus ja leukeemia);
6. suhkurtõbi ehk diabeet;
7. neeruhaigused;
8. dekompenseeritud ja omandatud südamerikked;
9. allergilised seisundid: astma, toiduainete ja muud idiosünkraasiad;
10. spasmofiilia.

Lastele elueas 6 kuust kuni 1 aastani on peale loetletute veel vastunäidustusteks:

1. düspeptilised häired;
2. raskekujuline hüpotroofia;
3. atroofia;
4. ekssudatiivne diatees selgesti esinevate nahanähtudega.

Alla ühe aastastele lastele ei teostata kaitsesüstimist suvisel kuumal ajal.

Lastele, kes on põdenud kesknärvikava nakkushaigusi (encephalitis, meningitis), teostatakse kaitsesüstimine pärast igal üksikjuhul ettevõetud eriarstlikku konsultatsiooni.

§ 4. Lapsed, kellel ilmnevad tähendatud vastunäidustused, vabastatakse kohustuslikust difteeriavastasest kaitsesüstimisest kuni vastunäidustuste kadumiseni.

§ 5. Difteeria kaitsesüstimist lastele teostatakse ilma eelneva Schicki reaktsiooni tegemiseta. Ainult seal, kus on võimalik teostada Schicki reaktsiooni kõrgekvaliteediliselt (eriti ettevalmistatud personaali ja intrakutaanseks süstimiseks vajalikkude gradueeritud süstlate olemasolul), tehakse seda 9—12 aasta vanustele lastele enne kaitsesüstimist, ning lapsed, kes reageerivad Schick-positiivselt, allutatakse täielikule immuniseerimisele, lastele negatiivse Schicki reaktsiooniga teostatakse ühekordne kaitsesüstimine annusega 0,5 $cm^3$.

§ 6. Difteeriavastast kaitsesüstimist teostatakse difteeria

anatoksiiniga, mis sisaldab vähemalt 20 antigeen- või immuniseerivat ühikut (AÜ) 1 $cm^3$.

§ 7. Difteeriavastast immuniseerimist teostatakse kolmekordse süstimise kaudu järgmise skeemi järgi: 1. kaitsesüstimine anatoksiini annusega 1 $cm^3$ (20 AÜ ja enam); 20-päevase vaheaja järel teine kaitsesüstimine anatoksiini annusega 2 $cm^3$ (40 AÜ ja enam). Vahet esimese ja teise kaitsesüstimise vahel ei või lühendada, kuid üksikutel juhtudel lubatakse vahet pikendada kuni $1^1/_2$ kuuni. Kolmas, samuti kohustuslik kaitsesüstimine (revaktsinatsioon) teostatakse ühekordse anatoksiini süstimisega annuses 1 $cm^3$ (20 AÜ ja enam) 3—6 kuu järel pärast esimest immuniseerimist [19]).

§ 8. Kohustuslikule kaitsesüstimisele kuuluvad lapsed, kes on vaktsineeritud varem ilma revaktsinatsioonita, allutatakse kohustuslikult ühekordsele korduvale kaitsesüstimisele anatoksiiniga annuses 1 $cm^3$, sellele vaatamata, millal toimus eelmine kaitsesüstimine, kuid mitte varem kui 6 kuud pärast seda.

Märkus: Varem vaktsineerituiks loetakse ainult need lapsed, kelle kohta esitatakse vastav tunnistus või teade teostatud vaktsineerimisest, millele on märgitud kasutatud vaktsiini hulk, süstimiste arv ja aeg.

§ 9. Käesoleva juhendi §-des 6, 7 ja 8 ettenähtud kaitsesüstimiste tavalises skeemis nähakse ette järgmised muudatused:

1. esmakordsele süstimisele järgneva „tugeva reaktsiooni" (§ 12) puhul teostatakse teine süstimine 20 päeva pärast sama anatoksiini annusega (1 $cm^3$), millele järgneb siis veel kolmas täiendav süstimine 15 päeva pärast annusega 1 või 2 $cm^3$, olenevalt viimasest reaktsioonist;

2. lapsed vanuses 9 aastast kuni 12 aastani kui ka lapsed, kes on põdenud difteeriat ja säilitanud positiivse Schicki reaktsiooni (§ 12), allutatakse „tugeva reaktsiooni" vältimiseks esmasel immuniseerimisel kolmekordsele süstimisele vähendatud anatoksiini annustega: 0,5 $cm^3$, 1 $cm^3$ ja 1 või 2 $cm^3$ vahedega 20 ja 15 päeva;

3. anatoksiini puudumisel, mis sisaldab vähemalt 20 AÜ 1 $cm^3$, lubatakse kasutada ka anatoksiini 15 AÜ 1 $cm^3$, kuid asendades siis esmast kahekordset süstimist kolmekordse süstimisega annustes 1 $cm^3$, 1 $cm^3$ ja 2 $cm^3$, vahedega 20 ja 15 päeva.

Revaktsinatsioon toimub kõigil neil juhtudel tavalises korras.

§ 10. Anatoksiini süstimisi tehakse nahaalusi abaluualu-

[19]) ENSV TeRK kk. nr. 299, 16. maist 1945. a. — ENSV T 1945, 19, 286.

sesse piirkonda või rangluu alla. Anatoksiini süstimisi sooritatakse aseptika nõudeid silmas pidades. Kord avatud anatoksiini pudelit kasutatakse viivitamatult. Anatoksiini tuleb hoida pimedas jahedas kohas. Sellistes säilitamise tingimustes on anatoksiin kasutamiskõlblik vähemalt 2 aastat. Külmunud ja uuesti ülessulanud anatoksiin ei ole kasutamiskõlblik.

§ 11. Anatoksiini süstimisele võivad järgneda reaktsioonid: kohalikud (punetus, turse ja valulikkus süstimise kohal) ja üldised (palavik, üldine roidumus). Väikestel lastel esinevad reaktsioonid harva ja kergekujuliselt, vanematel lastel aga sagedamini. Tähendatud reaktsioonid kaovad tavaliselt 24—48 tunni jooksul.

§ 12. Kaitsesüstimiste teostamisel tuleb arvestada pärast anatoksiini süstimist „tugeva reaktsiooni" esinemist, mis väljendub:

1. süstimise kohale tekkivas 10×10 cm suuruses või suuremas turses;

2. kehasoojuse tõusus 38,5° ja enam, olenematult kohalikust reaktsioonist;

3. teravalt väljenduvate üldiste roidumusnähtude arenemises, olenematult kohalikust reaktsioonist ja kehasoojuse tõusust. „Tugeva reaktsiooni" esinemise puhul kasutatakse järgmistel süstimistel vähendatud anatoksiini annust (§ 9), s. o. teisel süstimisel korratakse esmasüstimise annust — 1 $cm^3$, kuid 15 päeva pärast tehakse kolmas täiendav süstimine annusega 1 või 2 $cm^3$, olenevalt viimasest reaktsioonist.

§ 13. Lastele, kes on põdenud difteeriat, tuleb kaitsesüstimist teostada mitte enne 6 kuud pärast läbipõetud haigust. Schicki reaktsiooni teostamise võimalusel teha see difteeriat läbipõdenud lastele enne kaitsesüstimise tegemist, kusjuures lapsed positiivse Schicki reaktsiooniga allutatakse tavalisele immuniseerimisele vähendatud annustega (§ 9, p. b), kuna lastele negatiivse Schicki reaktsiooniga tuleb teostada süstimist ühekordselt annusega 0,5 $cm^3$. Schicki reaktsiooni teostamise võimaluse puudumisel allutatakse difteeria läbipõdenud lapsed kahekordsele immuniseerimisele vähendatud anatoksiini annustega (0,5 $cm^3$ ja 1,0 $cm^3$ 20-päevase vahega).

§ 14. Difteeria esinemine perekonnas, kollektiivis ja asustatud kohas ei ole aktiivsele difteeriavastasele immuniseerimisele vastunäidustuseks.

§ 15. Laste tiheda kontakti puhul raskel kujul põdevate difteeriahaigetega, tuleb ühendada aktiivset immuniseerimist passiivse immuniseerimisega, süstides selleks koos esmakordse

1 $cm^3$ anatoksiini süstimisega 3000—5000 antitoksiini ühikut difteeriavastast seerumit; edaspidine immuniseerimine anatoksiiniga lõpetatakse tavalises korras.

§ 16. Arvestades erandjuhtudel, eriti tundlikkudel isikutel, pärast vaktsineerimist esineda võivaid šokinähte, tuleb süstituile võimaldada $^1/_2$ tunni vältel pärast süstimist meditsiinilise abi kättesaadavust. Šoki juhul süstida, olenevalt east, nahaalusi adrenaliini (1:1000) annuses 0,3 —1,0 $cm^3$, milline preparaat peab seetõttu olema süstimist teostaval personaalil alati käepärast.

§ 17. Difteeriavastast kaitsesüstimist võivad teostada peale arstide veel arsti juhatusel ja vastutusel velskrid, kes omavad lõpetatud keskmeditsiinilist haridust. Igal juhul tuleb aga lapsed vastavalt § 2 enne esmast süstimist arstlikult läbi vaadata.

§ 18. Kõik teostatud difteeriavastased kaitsesüstimised kantakse vastavasse nimestikku, mis esitatakse süstimisi toimetanud isikute ja asutiste poolt iga aastakvartali lõpul kohalikkudele tervishoiuosakondadele. Tervishoiuosakonnad peavad omama nöörraamatut, kuhu kantakse sisse kõik lõpetatud immuniseerimised (esmased süstimised koos hilise korduva süstimisega).

§ 19. Süstitud laste vanemaile või teistele neid asendavatele isikutele antakse välja Eesti NSV Tervishoiu Rahvakomissari poolt kinnitatud vormi järgi süstimist tõendav tunnistus.

## 11. Määrus sundusliku kaitserõugete pookimise kohta.

Eesti NSV RKN määrus nr. 538, 28. märts 1941. a.
(ENSV T 1941, 38, 562.)

Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu määrab:

1. Kõikidele Eesti NSV territooriumil elunevatele isikutele tuleb teostada sunduslikku kaitserõugete pookimist esmakordselt esimesel eluaastal (vaktsinatsioon) ja korduvalt (revaktsinatsioon) 7-ndal ning 18-ndal eluaastal.

Sunduslikust kaitserõugete pookimisest on vabastatud isikud, kes põdesid enne nimetatud eluaastaid loomulikke rõugeid ja esitavad selle kohta arstitunnistuse.

Kõik Eesti NSV territooriumile elama asuvad isikud või nende seaduslikud esindajad on nende isikute majasse sissekolimisel kohustatud majavalitsejale esitama tunnistused nendele teostatud kaitserõugete viimase pookimise kohta. Isikutele, kellel see tunnistus puudub või kellele ei ole teostatud kaitserõugete pooki-

mist käesoleva paragrahvi esimeses lõikes kindlaksmääratud tähtajal, peab teostatama kahe nädala jooksul, arvates majasse kolimisest, kaitserõugete pookimine ja vastav tunnistus esitatama majavalitsejale.

2. Vajaduse korral on Eesti NSV Tervishoiu Rahvakomissaril õigus korraldada korduvat sunduslikku kaitserõugete pookimist peale käesoleva määruse esimeses paragrahvis ettenähtud eluaastatesse kuuluvate isikute veel teistele kas kogu Eesti NSV territooriumil või selle üksikutes kohtades.

3. Kui esmakordne kaitserõugete pookimine on arsti otsusel jäänud tagajärjeta, tuleb seda korrata järgneval eluaastal. Jääb ka see tagajärjetuks, tuleb seda veel korrata teisele kaitserõugete pookimisele järgneval eluaastal.

4. Kaitserõugete pookimist ei tohi teostada lastele, kes põevad haigusi, mis võivad kaitserõugete pookimise tagajärjel muutuda raskemaks või elu ja tervist ohustavaks.

Kaitserõugeid ei tohi pookida taudide ajal.

5. Kui esmakordne kaitserõugete pookimine jääb ära tervislikel põhjusil, siis tuleb seda teostada järgneval eluaastal.

Kui esmakordne kaitserõugete pookimine jääb ära taudide tõttu, siis määrab Eesti NSV Tervishoiu Rahvakomissar kohaliku tervishoiuosakonna ettepanekul uue tähtaja.

6. Vastutus sundusliku kaitserõugete pookimise õigeaegse teostamise eest lasub laste vanematel või teistel vanemaid asendavatel isikutel.

7. Iga isik, kellele on teostatud sunduslikku kaitserõugete pookimist, on kohustatud näitama pookimise tulemusi arstile, kes selle teostas, või asutisele, kus teostati kaitserõugete pookimine, hiljemalt 10 päeva jooksul arvates rõugepookimise päevast.

8. Kõik perekonnaseisuaktide registreerimise asutised on kohustatud saatma igal kuul 1—5 päeva vahel vastavatele linna või maakonna tervishoiuosakondadele nimestikud kõikidest nende juures eelmisel kuul registreeritud laste sündidest ja alla 1 a. vanuste laste surmajuhtudest.

9. Kõik majavalitsejad ja majaomanikud linnades ning valdade täitevkomiteed valdades on kohustatud igal aastal jaanuarikuu jooksul saatma vastavatele linna või maakonna tervishoiuosakondadele nimestikud nende valduses olevates majades või administratiivpiires elunevate isikute kohta, kes said eelneval kalendriaastal 7- või 18-aastaseks.

10. Kohalikud tervishoiuosakonnad on kohustatud pidama

eri nimekirja nende isikute kohta, kes kuuluvad sundusliku kaitserõugete pookimise alla.

11. Kaitserõugete pookimist teostavad laste- ja emadenõuandlad, lastepolikliinikud, üldpolikliinikud ja ambulatooriumid vastavalt tervishoiuosakonna korraldustele. Kohtadel, kus eelnimetatud asutised puuduvad, teostavad seda jaoskonnaarstid. Kohalikkudel tervishoiuosakondadel on õigus korraldada sunduslikku kaitserõugete pookimist ka teistes selleks sobivates ruumides.

12. Kohad, kus sunduslikku kaitserõugete pookimist teostatakse, ei tohi üksteisest mitte üle 10 km kaugel olla. Ainult erakorralistel juhtudel on maakonna tervishoiuosakonnal õigus määrata üht sunduslikku kaitserõugete pookimise kohta teisest kaugemale kui 10 km, kuid mitte kaugemale kui 15 km.

13. Ruumid, kus teostatakse kaitserõugete pookimist, peavad olema avarad, valged, soojad, puhtad ja hästi õhustatavad. Ruume peab olema vähemalt kolm — üks riietehoiuks, üks ootamiseks ja üks kaitserõugete pookimiseks.

14. Vastutus sundusliku kaitserõugete pookimise õigeaegse organiseerimise ja nõuetele vastava teostamise eest pannakse linna ja maakonna tervishoiuosakondade juhatajatele.

15. Sundusliku kaitserõugete pookimisega seosesolevad kulud (rõugelima, pookimist teostava meditsiinilise personaali sõidukulud, aruannete ja tunnistuste lehed jne.) kaetakse kohaliku eelarve kuludest.

16. Süüdlased sunduslikust kaitserõugete pookimisest kõrvalehoidumises või selle teostamise takistamises võetakse vastutusele VNFSV Kriminaalkoodeksi § 181 alusel.

17. Üle 1 a. vanuste laste vastuvõtmine lastekaitseasutistesse (sõimed, lasteaiad jne.), koolidesse, kõrgematesse õppeasutistesse, tehnikumidesse ja muudesse õppeasutistesse on ilma kaitserõugete pookimise teostamist tõendava tunnistuseta keelatud.

18. Sunduslikku kaitserõugete pookimist võivad teostada arstid ja meditsiiniline keskpersonaal.

19. Eesti NSV Tervishoiu Rahvakomissaril on õigus anda käesoleva määruse rakendamiseks juhendeid ja käskkirju.

## 12. Juhend kaitserõugete pookimise teostamise kohta.

Antud Eesti NSV Tervishoiu RK poolt 12. aprillil 1941. a.
(ENSV T 1941, 43, 670.)

Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu 1941. a. 28. märtsi määruse nr. 538 sundusliku kaitserõugete pookimise kohta (ENSV Teataja 1941, 38, 562) § 19 põhjal panen kehtima alljärgneva korra:

§ 1. Sunduslikku kaitserõugete pookimist teostatakse kaks korda aastas: kevadine kaitserõugete pookimine ajavahemikul 20. aprillist kuni 20. maini ja sügisene kaitserõugete pookimine ajavahemikul 20. septembrist kuni 20. oktoobrini.

Täpsed kaitserõugete pookimise teostamise päevad ja kontingendi jaotuse pookimisele ilmumiseks määravad kohalikkude tervishoiuosakondade juhatajad.

§ 2. Kohalikud tervishoiuosakondade juhatajad võivad, arvestades eriolukorda, epidemioloogilisi näidustusi jne., määrata igakordsel Eesti NSV Tervishoiu Rahvakomissari nõusolekul sundusliku kaitserõugete pookimise teostamiseks ka teisi tähtaegu, kuid võimalikult mitte kõige soojemaid suvekuid. Teiste tähtaegade määramisel tuleb silmas pidada, et esmakordne kaitserõugete pookimine toimuks mitte hiljem kui esimesel eluaastal.

§ 3. Kevadisele kaitserõugete pookimisele alluvad kõik lapsed, kes sündisid eelmisel aastal 1. juunist kuni 30. novembrini, viimane kuupäev kaasa arvatud, ja need, kes said samal ajavahemikul 7- või 18-aastaseks. Sügisesele kaitserõugete pookimisele alluvad kõik lapsed, kes sündisid eelmisel aastal 1. detsembrist kuni jooksva aasta 31. maini, viimane kuupäev kaasa arvatud, ja need, kes said samal ajavahemikul 7- või 18-aastaseks.

Märkus: 1941. a. tuleb teostada revaktsinatsioon ka neile lastele, kes sündisid 1929. a. jooksul; 1942. aastal neile, kes sündisid 1930. aasta jooksul; 1943. aastal neile, kes sündisid 1931. aasta jooksul; 1944. aastal neile, kes sündisid 1932. aasta jooksul, ja 1945. aastal neile, kes sündisid 1933. aastal kuni 31. maini, viimane kuupäev kaasa arvatud.

Nimetatud aastatel sündinud lapsed on vabastatud sunduslikust revaktsinatsioonist, kui see on neile teostatud eelneva kahe aasta jooksul ja nad omavad vastavat ametlikku tõendit.

§ 4. Kaitserõugete pookimist ei või teostada isikutele järgmiste vastunäidustustega:

a) ägedad nakkushaigused;

b) mädajooks kõrvadest;
c) laialdane märg ekteem;
d) furunkuloos;
e) värske strophulus;
f) kõhulahtisus lastel kuni 6. elukuuni.

§ 5. Kaitserõugete pookimist ei või teostada piirkonnas, kus on sarlaki-, difteeria-, leetri-, läkaköha-, tähnilise soetõve ja roosisarnaste põletikkude taud, taudi kestuse ajal.

§ 6. Enne kaitserõugete pookimist vaadatakse poogitavad arstlikult läbi.

§ 7. Kaitserõugeid poogitakse esmakordselt vasemale õlavarrele ja kordamisel paremale õlavarrele. Pookekohaks on õlavarre välispind mõni sentimeeter allapoole õlaliigest. Pookimiseks valitud koht pestakse hoolikalt 70° piiritusega niisutatud vatiga ja lastakse õhu käes kuivada. Joodi ja teiste desinfitseerivate vahendite kasutamine on keelatud. Puhastatud nahapinnale asetatakse kolm tilka rõugelima 2-cm vahedega üksteisest ja lõigatakse läbi rõugelimatilkade lantsetiga, Jenneri sulega või mõne muu rõugepookimiseks kasutatava vahendiga ühekordselt $^1/_2$—1 cm pikkused pindmised lõiked. Pookimine raiumise teel, kahekordsete või ristitaoliste lõigetega on keelatud.

§ 8. Peale lõigete tegemist jääb õlavars paljastatuks 10 minutiks (kuni kuivamiseni). Katta lõikekohad kolloodiumi või mõne muu ainega on keelatud. Lõikekohti ei ole vajalik kinni siduda.

§ 9. Pookekohti tuleb kaitsta määrdumisest ja hõõrumisest. Lapse vannitamine on lubatud, kuid tuleb hoiduda pookekohtade niisutamisest. Vannitamist ei tohi teostada ühises vannis teiste lastega.

§ 10. Positiivsel esmakordsel rõugepookimisel pookekohal esialgu täheldada umbes 3 päeva vältel nõrka traumaatilist reaktsiooni. Neljandal päeval tekivad pookekohale pikergused, kiiresti arenevad roosad mädasisaldavad villikesed, millised 6.—7. päeval muutuvad hallika värvusega pookerõugeks. 5. päevast alates tekib pookekeha ümber punetav, põletikuline vööt, mis 10.—11. päeval saavutab maksimumi. Pookerõuge hakkab 8. päevast alates muutuma tumedamaks ja pind kattub pruunika koorikukesega, mis 3—4 nädala jooksul iseenesest ära langeb. Pookekohale jääb iseloomustav arm.

Pookerõuge arenemisele kaasub kehasoojuse tõus, millise maksimum on 7.—10. päeval.

§ 11. Protsessi tavalise käigu puhul ei ole vajalik kasutada ei sidet ega terapeutilisi vahendeid. Ainult erandjuhtudel (rahu-

tutel lastel) võib esineda vajadus aseptilise sideme asetamiseks areneva pookerõuge kaitseks või palavikku vähendava vahendi sisseandmiseks. Tugeva kohaliku reaktsiooni puhul (tugev punetus ja turse) võib pookekohale asetada kummelitee kompressi või mõnda muud pehmendavat salvi ja kinni siduda. Kasutatud kompressiriie ja side tuleb pärast kasutamist ära põletada.

§ 12. Tuleb hoolitseda, et poogitav ise ega keegi teine ei kannaks pookerõugete mäda üle teistele isikutele ega mujale kehaosadele.

§ 13. Positiivsel korduval kaitserõugete pookimisel on protsessi käik lühem ja kergeloomulisem. Õpilasi tuleb positiivse korduva kaitserõugete pookimise puhul vabastada võimlemisest 3-ndast päevast kuni 12-nda päevani, pookimispäevast arvates.

§ 14. Kaitserõugete pookimine loetakse positiivseks, kui areneb täiesti välja vähemalt üks pookerõuge.

§ 15. Kui esmakordne kaitserõugete pookimise tulemus on arsti otsusel osutunud negatiivseks, tuleb seda korrata järgneval eluaastal esimesel kaitserõugete pookimise tähtajal.

Osutub ka see negatiivseks, tuleb seda veel korrata teisele kaitserõugete pookimisele järgneval eluaastal esimesel kaitserõugete pookimise tähtajal.

§ 16. Korduvat kaitserõugete pookimist 7-ndal ja 18-ndal eluaastal loetakse, vaatamata tulemustele (positiivne või negatiivne), lõpetatuks.

§ 17. Igast kaitserõugete pookimise puhul esinevast tüsistusest või haigestumisest, mida võib seosesse viia kaitserõugete pookimisega, tuleb viivitamatult teatada kohalikule tervishoiuosakonnale ja Eesti NSV Tervishoiu Rahvakomissariaadi Nakkushaiguste Vastu Võitlemise Valitsusele. Kohalik tervishoiuosakond on kohustatud teostama igal säärasel juhul põhjalikku järeleuurimist ja tulemustest teatama Nakkushaiguste Vastu Võitlemise Valitsusele hiljemalt 72 tunni jooksul, arvates teate saamise silmapilgust.

§ 18. Kõik tervishoiuosakonna juhatajad esitavad Eesti NSV Tervishoiu Rahvakomissariaadile igal aastal 1. oktoobriks plaani järgmisel aastal teostatava kaitserõugete pookimise kohta.

Plaanis peab olema märgitud:

a) oletatav vaktsinatsioonide ja revaktsinatsioonide arv vanusegruppide järgi;

b) kaitserõugete pookimise tähtajad ja oletatav poogitavate arv igal tähtajal;

c) vajatav rõugelima ($2^1/_2$ annust ühele pookimisele) ja muude materjalide (vatt, piiritus jne.) hulk;

d) kaadrid, kes teostavad kaitserõugete pookimist, ja töökorralduse põhijooned.

§ 19. Lastesõimedes, lasteaedades ja muudes laste ravi-profülaktilistes asutistes teostatakse kaitserõugete pookimist koha peal asutise medpersonaali poolt.

§ 20. Igas ravi-profülaktilises asutises, millises teostatakse kaitserõugete pookimist, peetakse saadud ja äratarvitatud rõugelima kohta sissetuleku ja väljamineku arvestusraamatut, kuhu märgitakse:

1. rõugelima väljalaskva asutise nimetus;
2. rõugelima hulk annustes ja jaotus;
3. rõugelima seeria number ja kohaliku kontroll-laboratooriumi number;
4. rõugelima valmistamise aeg;
5. rõugelima kõlblikkuse aeg.

§ 21. Rõugelima tuleb säilitada pimedas kuivas kohas +2 kuni +6° C juures, võimalusel jää peal.

Toatemperatuuri juures on rõugelima tagavara hoidmine keelatud.

Peale rõugelimapakisel märgitud kõlblikkuse aega on lima vananenud ja seda ei tohi kasutada. Vananenud lima hävitatakse ja koostatakse vastav akt.

Kord avatud rõugelimapakis peab kohe ära tarvitatama. Pakise sulgemine hilisemaks tarvitamiseks pole lubatud.

§ 22. Kaitserõugete pookimist teostavatele asutistele nõutab rõugelima vajalisel hulgal õigeaegselt kohalik tervishoiuosakond Nakkushaiguste Vastu Võitlemise Valitsuse kaudu.

§ 23. Rõugelima lastakse vabamüügile igas linnas ainult ühes apteegis vastavalt kohaliku tervishoiuosakonna äramääramisele.

§ 24. Iga kaitserõugete pookimist teostav asutis peab kaitserõugete pookimise registreerimise žurnaali nummerdatud ja tähestikuga märgitud lehekülgedega. Žurnaali viimasel leheküljel peab olema meditsiinilise asutise juhataja allkiri.

§ 25. Iga meditsiiniline asutis ja isik, kus teostatakse või kes teostab kaitserõugete pookimist, saadab iga kuu 4. kuupäevaks kohalikule tervishoiuosakonnale aruande eelmisel kuul teostatud rõugepookimistest.

§ 26. Rõugepookimist ja järelevaatust ei või teostada samas ruumis ühel ja samal päeval.

§ 27. Teostatud kaitserõugete pookimise kohta antakse välja Eesti NSV Tervishoiu Rahvakomissari poolt kinnitatud vormikohane tõendav tunnistus.

## 13. Laste halvatustaudi vältimise kohta.

Eesti NSV TeRK kk. nr. 650, 1. okt. 1945. a.

Laste halvatustaudi vältimiseks ning haigetele kvalifitseeritud ravi kindlustamiseks käsin:

I.

Vabariikliku Tartu Kliinikute Valitsuse direktorit (prof. Linkberg) ja Tallinna Linna Tervishoiuosakonna juhatajat (sm. Sarv):

1. Kahe päeva jooksul, arvates käesoleva käskkirja kättesaamisest, eraldada poliomüeliidihaigete raviks Vabariikliku Tartu Närvikliiniku ja Tallinna Linna Neurokirurgilise Haigla juures palat (-id) eri teenindava kesk ja noorema medpersonaaliga (epidfondi arvel).

2. Läbi viia oktoobrikuu jooksul tervishoiutööliste instrueerimine poliomüeliidi diagnostika, ravi, epidemioloogia, haiguse vastu võitlemise ning profülaktika küsimustes:

a) Vabariikliku Tartu Närvikliiniku jõududega Tartu linnas, Tartumaal, Valgamaal, Võrumaal, Viljandimaal ja Saaremaal;

b) Tallinna Linna Neurokirurgilise ning Tallinna Linna Närvihaigla jõududega Tallinna linnas, Harjumaal, Narva linnas, Virumaal, Pärnu linnas, Pärnumaal, Järvamaal ja Läänemaal.

II.

Eesti NSV Tervishoiu Rahvakomissariaadi juures asuvat Meditsiinilist Õpetatud Nõukogu (sm. Raudkepp):

Välja töötada 1. nov. 1945 brošüür poliomüeliidi kohta.

III.

Kõiki maakonna ja linna tervishoiuosakondade juhatajaid:

1. Hospidaliseerida kohe peale avastamist koha peal nakkushaiglatesse (osakondadesse) kõik poliomüeliidihaiged ja selle haiguse kahtlased; raskematel juhtudel haigeid saata:

a) Võrumaalt, Valgamaalt, Tartumaalt, Tartu linnast ja Saaremaalt Vabariiklikku Tartu Närvikliinikusse;

b) Narva linnast, Virumaalt, Järvamaalt, Viljandimaalt, Pärnumaalt ja Pärnu linnast, Läänemaalt, Harjumaalt ja Tallinna linnast Tallinna Neurokirurgilisse Haiglasse.

2. Võtta arvele viimase 5 aasta jooksul poliomüeliiti põdenud isikud ja läbi viia tervislik läbivaatus ühtlasel alusel doonoritega.

3. Läbi viia ohustatud rajoonides majast majja käimine haigete avastamiseks.

4. Igast poliomüeliidi juhust informeerida kohe peale selle avastamist telegraafi teel Eesti NSV Tervishoiu Rahvakomissariaati.

VI OSA.

# TSIVIILSEADUSTE EESKIRJAD LASTE- JA NAISTE-KAITSE ALAL.

## 1. Väljavõte VNFSV Tsiviilkoodeksist [1]).

### II. Õigussubjektid.

§ 7. Isiku võime oma tegudega omandada tsiviilõigusi ja endale võtta tsiviilkohustusi (teovõime) tekib täies ulatuses täisealiseks saamisega.

Täisealisus algab kaheksateistkümne-aastaseks saamisega.

§ 9. Alaealised, kes on saanud neljateistkümne-aastaseks, võivad teostada toiminguid oma seaduslikkude esindajate (vanemate, lapsendajate, eestkostjate või hooldajate) nõusolekul. Nemad võivad iseseisvalt käsutada nende poolt saadavat töötasu ja vastutavad kahjude eest, mis nad on tekitanud oma tegudega teistele isikutele.

§ 11. Elukohaks loetakse see koht, kus isik oma teenistuse, alalise tegevuse või oma vara asupaiga tõttu alaliselt või peamiselt asub.

Alaealiste või eestkoste all olevate isikute elukohaks loetakse nende seaduslikkude esindajate (vanemate, lapsendajate, eestkostjate või hooldajate) elukoht.

### IV. Toimingud.

§ 31. Tühine on toiming, mis on teostatud täitsa teovõimetu isiku poolt või isiku poolt, kes oli ajutiselt seisundis, mis ei võimaldanud tal aru saada oma tegude tähendusest.

---

[1]) Vt. märkust lk. 8.

## XIII. Teisele kahju tekitamisest tulenevad kohustused.

§ 405. Teovõimetu isik ei vastuta tema poolt tekitatud kahju eest. Tema eest vastutab isik, kes tema järele on kohustatud valvama. Kahju eest, mis § 9 ettenähtud juhtudel on tekitatud alaealiste poolt, vastutavad alaealiste kõrval ka nende vanemad ja eestkostjad.

### Pärimisõigus.

§ 418. Seadusjärgseiks pärijaiks on surnud isiku lapsed (nende hulgas ka lapsendatud), abikaasa ja töövõimetud vanemad, samuti teised töövõimetud, kes olid surnud isiku ülalpidamisel vähemalt ühe aasta enne tema surma.

Kui keegi pärandaja lastest sureb enne pärandi avanemist, läheb tema pärandiosa üle tema lastele (pärandaja lastelastele), viimaste surma puhul aga nende lastele (pärandaja lastelastelastele).

Juhul, kui ülaltähendatud pärijad puuduvad või kui nad ei võta pärandit vastu, on seadusjärgseiks pärijaiks surnud isiku töövõimelised vanemad, nende puudumisel aga tema vennad ja õed.

Märkus: Pärijaiks võivad olla ainult need isikud, kes olid elus pärandaja surma hetkel, kui ka tema elu ajal eostatud ja pärast tema surma sündinud lapsed. (ENSV T 1945, 29, 441.)

§ 420. Seadusjärgsel pärimisel jagatakse pärandvara võrdseis osades isikute vahel, kes on kutsutud pärijaiks § 418 1. ja 3. lõikes ettenähtud korras.

Pärandaja lapselapsed ja lastelastelapsed, kes on kutsutud pärimisele § 418 2. lõikes ettenähtud korras, jagavad endi vahel võrdselt selle pärandiosa, mis oleks kuulunud nende surnud vanemale. (ENSV T 1945, 29, 441.)

§ 421. § 418 ettenähtud korras pärimisele kutsutud isikute hulgast need, kes elasid koos pärandajaga, saavad peale § 420 järgi neile kuuluva surnud isiku varaosa ka hariliku majasisustise ja koduse tarvituse esemed (välja arvatud toredusesemed). (ENSV T 1945, 29, 441.)

§ 422. Iga kodanik võib testamendi järgi jätta kogu oma vara või osa sellest kas ühele või mitmele § 418 nimetatud isikuist, samuti ka riiklikele organeile ja ühiskondlikele organisatsioonidele.

Pärandaja ei või aga oma alaealisi lapsi ja teisi töövõimetuid pärijaid ilma jätta osast, mis oleks kuulunud neile seadusjärgsel pärimisel.

Kui pole olemas § 418 tähendatud isikuid, võidakse vara pärandada testamendiga igale isikule. (ENSV T 1945, 29, 441.)

§ 423. § 418 nimetatud isikuile, kes saavad testamendi alusel pärandvara, võib pärandaja panna mõnesuguse kohustuse kas ühe, mitme või kõigi teiste pärijate kasuks, kellel on õigus selle korralduse tõttu nõuda vastava kohustuse täitmist ülalnimetatud isikuilt; samuti võib pärandaja neile panna mõnesuguste toimetuste teostamise, mis on määratud mingi üldkasuliku eesmärgi saavutamiseks.

Isikuile, kes saavad testamendi järgi pärandvara § 422 3. lõikes ettenähtud korras, võib pärandaja panna kohustuse iga isiku kasuks.

Vara pärandamisel riiklikele organeile või ühiskondlikele organisatsioonidele on pärandajal õigus määrata kindel otstarve, milleks peab testamendiga pärandatud vara kasutatama. (ENSV T 1945, 29, 441.)

§ 424. On lubatud testamendid, millede järgi pärandaja kutsub pärimisele mõne teise seadusjärgse pärija (§ 418), seadusjärgsete pärijate puudumisel aga iga isiku selleks korraks, kui testamendiga määratud pärija peaks surema enne pärandi avanemist või ei peaks seda vastu võtma. (ENSV T 1945, 29, 441.)

§ 430. Pärandi asukohas mitteviibivad pärijad võivad pärandvara vastu võtta kas isiklikult või volinikkude kaudu kuue kuu jooksul, arvates pärandi avanemise päevast.

Isikud, kelle pärimisõigus tekib § 418 3. lõike alusel ainult juhul, kui puuduvad teised pärijad või nad loobuvad pärandist, võivad sama tähtaja jooksul avaldada oma nõusoleku pärandi vastuvõtmiseks, hoolimata sellest, kas neid kutsutakse pärijaiks.

Märkus: Pärandi avanemise hetkeks alles sündimata pärija osa võib kolme kuu jooksul pärast tema sündimist nõuda tema seaduslik esindaja. (ENSV T 1945, 29, 441.)

§ 433. Pärijate mitteilmumisel kuue kuu kestel, arvates pärandi avanemise päevast, pärijate loobumise korral pärandi vastuvõtmisest (välja arvatud § 424 ettenähtud juhud) või pärandaja poolt pärimisõiguse äravõtmisel ühelt või mitmelt pärijalt läheb nende osa teistele seadusjärgseile pärijaile ja jagatakse nende vahel § 420 ettenähud korras, kui ainult testamendis pole tähendatud, et pärandaja jätab kogu oma vara tema poolt määratud pärijaile.

Juhul, kui ükski pärija ei ilmu kindlaksmääratud tähtajal, kõik pärijad loobuvad pärandist või pärandaja võtab kõigilt pärijailt ära pärimisõiguse, tunnistatakse vara vaibevaraks ja see läheb riigi omandusse. (ENSV T 1945, 29, 441.)

## 2. Väljavõte VNFSV Tsiviilprotsessi koodeksist.

Esimene osa.

1. peatükk.

**Üldeeskirjad.**

§ 2-a. Vanematelt laste ülalpidamise (alimentide) nõudmise asjad võetakse kohtutes menetlusele vanemate või eestkostjate avaldusel või perekonnaseisuaktide osakonna teadaandel, samuti ka kohtu algatusel, prokuröri, emade- ja lastekaitse organi, eestkosteorgani või ametiühingu hagemisel.

Prokurör, kes on saanud avalduse või andmed alimentide mittemaksmise kohta, on kohustatud asja algatama ja juhtudel, mis nõuavad uurimist, hoolitsema asja üleandmise eest kohtule hiljemalt § 53-b ettenähtud tähtaegade jooksul. (ENSV T 1945, 26, 391.)

2. peatükk.

**Esindus kohtus.**

§ 13. Teovõimetuks tunnustatud või seaduse järgi oma teovõimes piiratud (Tsiviilkoodeksi § 7, 8 ja 9) isikute asjus esitatakse hagid nende seaduslike esindajate poolt või nende seaduslike esindajate vastu.

§ 15. Esindus kohtus võib olla: a) poole suval valitud esindus; b) seaduslik esindus teovõimetute suhtes; v) Abielu, perekonna ja eestkoste seaduste koodeksi § 74 korras määratud esindus ja g) Tsiviilkoodeksi § 16 ettenähtud esindus.

3. peatükk.

**Kohtualluvus.**

§ 25. Hagi esitatakse kohtule, kelle piirkonnas on kostjal alaline elukoht või alaline tegevus.

Märkus: Ülalpidamise (alimentide) hagid ja hagid kahju tasumise kohta, mis tekitatud surmaga, raske või muu kehavigastusega, võib esitada ka hageja elukoha järgi.

§ 26. Hagi kostja vastu, kelle elukoht teadmata, esitatakse tema vara asukoha järgi või viimase teadaoleva alalise elukoha või tegevuskoha järgi; kostja viimane teadaolev elu- või tegevuskoht peab olema igal juhul usutavalt kindlaks tehtud.

Hagi kostja vastu, kellel ei ole NSVL-s elu- või ajutist viibimiskohta, võib esitada tema vara asukoha või tema viimase teadaoleva elu- või tegevuskoha järgi.

Vanematelt laste ülalpidamise (alimentide) nõudmise asjus, kui kostja elukoht ei ole teada, teeb prokuratuur kohtumääruse põhjal korralduse kostja otsimiseks Siseasjade Rahvakomissariaadi organite kaudu.

Otsimise kulud nõutakse sisse kostjalt ühel ajal tema vastu kohtuotsuse tegemisega. (ENSV T 1945, 26, 391.)

4. peatükk.

**Kohtukulud.**

§ 34. Asjaajamisega seotud kohtukulud koosnevad riigilõivust ja asja menetluse kuludest.

§ 43.[4] Lõivu ega asja menetluse kulusid ei nõuta:

d) kõigilt hagejailt ülalpidamise (alimentide) nõuete suhtes ja tasunõuete suhtes kahju eest, mis on tekitatud raske või muu kehavigastusega.

6. peatükk.

**Protsessitähtajad.**

§ 53-b. Alimentide asjad vaatab kohus läbi hiljemalt kümne päeva jooksul pärast asja saabumist, kui kostja elab kohtu asukohas, teistel juhtudel — hiljemalt kahekümne päeva jooksul. (ENSV T 1945, 26, 391.)

9. peatükk.

**Hagi tagamine.**

§ 83-a. Alimentide nõuete asjus rahvakohtunik, kes menetleb asja, või prokurör, kes uurib asja, on kohustatud võtma tarvitusele hagi tagamise abinõusid, arestides kostja töötasu-osa, samuti üles kirjutades ja arestides kostja vara.

10. peatükk.

**Asja arutamine.**

§ 101. Ülalpidamise (alimentide) nõudeis varatule ja töövõimetule abikaasale ja töötasu nõudeasjus võib kohus määrata kostjat sundkorras kohtusse tuua, siiski ainult juhul, kui kohus tunnustab tema isikliku ilmumise vajalikuks ja ainult pärast teiskordset kutset ühes vastava hoiatusega.

§ 101-a. Vanematelt laste ülalpidamise (alimentide) nõudmise asjus on kohtusse ilmumine kohuslik. Kostja mitteilmumise korral teeb kohus määruse tema sundtoomiseks miilitsaorganite kaudu. Olenemata sundtoomisest võib kohus määrata kostjale, kes ilma kaaluvate põhjusteta jäi kohtusse ilmumata, trahvi kuni 100 rublani ja võtta talt allkirja elukohast mittelahkumise kohta kuni asja otsustamiseni.

Kohtusse ilmumise kohusest neis asjus võib kostja vabaneda kohtu igakordse määruse põhjal ainult tema elukoha suure kauguse tõttu kohtu asukohast, kus asi on menetlusel, või teiste kaaluvate põhjuste tõttu. (ENSV T 1945, 26, 391.)

19. peatükk.

**Täitelehtede väljaandmine.**

§ 187. Viivitamata kuuluvad täitmisele otsused: a) hagides töötasu ning alimentide kohta ja autoritele (ning nende pärijaile) nende päralt oleva ainuõiguse kasutamise eest kuuluva tasu kohta (§ 43, p. g); b) hagides, mis põhjenevad VNFSV Riiginotariaadi määrustiku § 47[2]) loetletud dokumentidel; v) kostja poolt asja arutamisel kohtus õigeksvõetud hagides — kas täielikult või selles osas, mis on õigeks võetud.

25. peatükk.

**Abielu lahutus.**

§ 223. Eesti NSV Ülemkohus peab abielu lahutamise vajalikkuse tunnustamise puhul:

a) määrama, kumma lahutatava abikaasa juurde ja kes lastest jääb, samuti kes vanemaist ja millisel määral kannab laste ülalpidamise kulud. (ENSV T 1945, 26, 391.)

---

[2]) See on asendatud ENSV kehtiva Riiginotariaadi määrustiku paragrahviga 51 (ENSV Teataja 1940, nr. 71, art. 978).

30. peatükk.

**Üldeeskirjad.**

§ 266. Kui kohtutäituri poolt sissenõutud summa ei ole küllaldane kõigi võlgniku vastu pööratud sissenõuete rahuldamiseks, siis see summa jaotatakse järgmiselt:

a) kõigepealt rahuldatakse: . . . . . alimentide nõuded, mis tulenevad abielu ja perekonna kohta käivaist seadustest, neis piires, mis määratakse Kohtu Rahvakomissariaadi poolt kokkuleppel huvitatud ametkondadega; . . . . . .

33. peatükk.

**Sissenõude pööramine tööliste ja teenijate töötasule ja autoritasule.**

§ 291. Kohtutäituri ettekirjutuse (§ 290) mittetäitmise, samuti avalduse mitteesitamise korral vastutavad sissenõudjate ees kinnipidamisele kuuluva summa ulatuses isikud ja asutised, kelle juures on teenistuses või tööl võlgnik või kes on kohustatud võlgnikule maksma tasu viimasele kuuluvate ainuõiguste (§ 43, p. g) kasutamise eest.

Kui ametiisik ei pea kinni kostja töötasust viimaselt saadaolevat summat täitelehe järgi või alimentide kokkuleppe akti järgi, samuti kui ta ei saada täiteorganile seaduse järgi nõutavaid teateid kostja aadressi muutmise või töötasu kohta, siis on rahvakohtunik õigustatud tegema määrust süüdlase ametiisiku karistamiseks trahviga kuni 100 rublani. (ENSV T 1945, 26, 391.)

## 3. Isaduse kindlaksmääramise ja alimentide sissenõudmise asjad.

Avaldatud VNFSV Tsiviilkoodeksi eestikeelses ametlikus tõlkes täiendavate materjalide osas [3]).

[3]) Kuna Ülemnõukogu Presiidiumi poolt antud „8. juuli seadluse" § 20 on tühistatud ema õigus pöörduda kohtusse hagiavaldusega isa kindlaksmääramiseks ja alimentide määramiseks registreerimata abielus või väljaspool abielu sündinud laste suhtes, selle asemel on seatud riikliku abiraha maksmine vallasemadele, siis on need eeskirjad kaotanud suures osas oma kehtivuse, kehtivad on vaid need osad, mis käsitavad alimentide nõudmist registreeritud abieludes sündinud lastelt, mille tõttu on need eeskirjad käesolevast kogust välja jäetud.

## 4. Lapse teatud emale kuuluvuse fakti ja lapse vanuse kindlakstegemise kord juhtudel, kui ei ole võimalik esitada dokumente.

(NSVL Kohtu Rahvakomissari käskkiri 17. juulist 1937. a. nr. 71, muudatustega 13. sept. 1937. a. — käskkiri nr. 101).

NSVL RKN poolt 22. mail 1937. a. kinnitatud NSVL Tervishoiu Rahvakomissariaadi juhendi — lasterikastele emadele riikliku toetuse määramise ja väljamaksmise korra kohta (LSKK 1937, nr. 35, art. 145) — § 8 alusel pannakse lapse teatud emast põlvnemise fakti kindlakstegemine neil juhtudel, kui ei ole võimalik esitada sünni-algtunnistust või selle tõestatud ärakirja, ja seejuures vajaduse korral viimase lapse vanuse kindlaksmääramine rahvakohtule, kes teeb määruse tunnistajate ütluste või teiste andmete põhjal.

Ühtlase praktika kujundamiseks kohtutes nende asjade arutamisel panen ette võtta juhtnööriks alljärgnevad eeskirjad:

1. Lapse põlvnemise ning tema vanuse kindlakstegemise asju lahendab lapse ema elukoha rahvakohus ema avalduse põhjal.

2. Neid avaldusi võtab kohus vastu ainult sel juhul, kui rahvakohtunik kindlaks teeb, et avaldaja on pöördunud ametliku sünnidokumendi saamiseks vastava organi poole, kus lapse sünni juhtum oli registreeritud, ja on saanud sellelt eitava vastuse, või et last pole üldse registreeritud, mistõttu järelikult emal pole võimalik esitada nõutavat dokumenti.

Märkus: Kohtud on kohustatud võtma oma arutamisele avaldusi ka neil juhtudel, kui avaldajal on lapse sünni kohta tunnistus, mis on välja antud kaotsiläinud perekonnaseisuaktide sissekannete ennistamise korras, kuivõrd seesugused tunnistused on välja antud ilma kohtuotsuseta.

3. Avalduse arutamine toimub rahvakohtu poolt avalikul istungil, millele on välja kutsutud avaldaja ning tema poolt ülesantud tunnistajad.

4. Juhtudel, mil avalduses tähendatud tunnistajate väljakutsumine on raskendatud nende elukoha kauguse tõttu kohtust, võib kohus TsPK § 139 või teiste liiduvabariikide TsPK vastavate paragrahvide korras lasta nad üle kuulata nende elukoha järgi vastava kohtu poolt.

5. Avaldaja poolt lapse sünnitamise fakti võidakse kindlaks teha ainult tunnistajate ütluste ning ametlikkude dokumentide (raviasutise, sünnitusmaja, sünnitusabipunkti jts. teatise) alusel.

6. Lapse vanuse määramine toimub arstliku ekspertiisi kohuslikul osavõtul, kellelt tuleb nõuda lapse vanuse täpsustamist, võimaluse korral kuni kuu äranäitamisega.

7. Oma määruses märgib kohus ära, kas on kindlaks tehtud ning mille alusel lapse teatud emale kuuluvuse fakt ning lapse sünni aeg, kusjuures sünniaasta äratähendamine on kohuslik, sünnikuu ning -päeva äratähendamine aga võib toimuda ligikaudselt.

8. Kohtu poolt tehtud määruse peale võidakse kaevata üldises korras.

9. Avaldus lapse teatud emale kuuluvuse fakti ja lapse vanuse kindlakstegemise kohta kuulub maksustamisele riigilõivuga kolme rubla suuruses.

VII OSA.

# KRIMINAALSEADUSTE EESKIRJU LASTE- JA NAISTEKAITSE ALAL.

## 1. Väljavõte VNFSV Kriminaalkoodeksist [4]).

Kolmas jagu.

### VNFSV kriminaalpoliitika üldalused.

§ 12. Kaheteistkümne-aastaseks saanud alaealised, kes on süüdi varguses, vägivallateos, kehavigastuse tekitamises, tapmises või tapmiskatses, võetakse kriminaalkohtulikule vastutusele kõigi karistusvahendite kohaldamisega [5]).

Neljas jagu.

### Kuriteo toimepannud isikuile Kriminaalkoodeksi järgi kohaldatavad sotsiaalse kaitse vahendid [6]).

§ 22. Mahalaskmist ei või mõista isikuile, kes olid kuriteo toimepanemise ajal alla 18 aasta vanad, ega rasedatele naisisikutele.

§ 25. Meediko-pedagoogilise iseloomuga sotsiaalse kaitse vahendid on:

---

[4]) Koodeksi kehtestamise kohta ENSV territooriumil vt. märkus eessõna juurde, lk. 8.

[5]) a) § 12 juurde vt. NSVL KTK määrus 7. aprillist 1935. a. ja NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi seadlused 10. dets. 1940. a. ja 7. juulist 1941. a., käesoleva kogu lk. 292, 293.

b) alla 12-aastasi lapsi kriminaalvastutusele ei võeta.

[6]) NSVL KTK ja RKN määrustes, arvates 8. mai 1934. a. määrusest Riiklikkude kuritegude seaduse täiendamise kohta kodumaa reetmist käsitlevate paragrahvidega (LSKK nr. 33, art. 255), tarvitatakse termini „kohtulik-parandusliku iseloomuga sotsiaalse kaitse vahend“ asemel terminit „karistus“.

a) alaealise andmine vanemate, lapsendajate, eestkostjate, hooldajate või sugulaste hooldamisele, kui neil on võimalik alaealist ülal pidada, või muude isikute ja asutiste hooldamisele;

b) paigutamine spetsiaalsesse ravimis-kasvatusasutisse.

§ 26. Meediko-pedagoogilise ja meditsiinilise iseloomuga sotsiaalse kaitse vahendeid võib kohus kohaldada juhul, kui ta tunnustab kohtulik-parandusliku iseloomuga sotsiaalse kaitse vahendite kohaldamise antud juhule mittevastavaks, samuti lisaks viimastele, kui seejuures meediko-pedagoogilise ja meditsiinilise iseloomuga sotsiaalse kaitse vahendeid ei olnud kohaldatud vastavate organite poolt enne kohtulikku asjaarutamist.

§ 31. Poliitiliste ja mõnede tsiviilõiguste kaotus seisneb järgmiste õiguste kaotuses:

. . . . d) vanemlikud õigused;

Vanemlike õiguste kaotust võib kohus määrata ainult juhtudel, kui on kindlaks tehtud nende õiguste kuritarvitus süüdimõistetu poolt. . . . . .

Viies jagu.

**Kohtulik-parandusliku iseloomuga sotsiaalse kaitse vahendite kohaldamise kord.**

§ 48. Selle või teise sotsiaalse kaitse vahendi määramisel loetakse kergendavaiks asjaoludeks, kui kuritegu on toime pandud:

. . . . z) alaealise isiku või raseda naisisiku poolt.

Teine peatükk.

**Muud valitsemiskorra-vastased kuriteod.**

§ $73^2$. Alaealiste kihutamine või ahvatlemine kuritegudest osavõtmisele, samuti alaealiste sundimine tegutsemisele spekulatsiooniga, prostitutsiooniga, kerjamisega jms. —

vabaduskaotus mitte alla viie aasta.

Neljas peatükk.

**Riigist kiriku lahutamise eeskirjade rikkumine.**

§ 122. Lapseealistele või alaealistele usuõpetuse õpetamine riigi- või eraõppeasutistes ja -koolides või selleks seatud eeskirjade rikkumisega toob kaasa —

paranduslikud tööd kuni ühe aastani.

## Majanduslikud kuriteod.

§ 133-a. Naisisiku töölevõtmisest keeldumine tema raseduse pärast või samadel motiividel tema töötasu vähendamine — paranduslikud tööd kuni kuue kuuni või rahatrahv kuni ühe tuhande rublani.

Tähendatud tegude teistkordsel toimepanemisel võidakse karistust tõsta kuni kaheaastase vabaduskaotuseni.



## Kuriteod isiku elu, tervise, vabaduse ja väärikuse vastu.

§ 140. Abortide tegemine haiglas või sünnitusmajas, välja arvatud juhud, kui raseduse jätkumine on rasedale naisisikule elukardetav või tema tervisele eriti ohtlik, samuti juhul, kui on tegemist pärivuse kaudu vanemailt edasiantavate raskete haigustega, —

toob abordi teinud arsti suhtes kaasa türmi ühest kuni kahe aastani.

Abordi tegemine väljaspool haiglaid või sünnitusmaju toob abordi teinud arsti suhtes igal juhul kaasa sama karistuse.

Abordi tegemine tervishoiuvastases olukorras või isikute poolt, kel ei ole meditsiinilist eriharidust, —

türm mitte alla kolme aasta.

§ 140-a. Naisisiku sundimine abordi tegemisele —

türm kuni kahe aastani.

§ 140-b. Abordi tegemine, välja arvatud seadusega lubatud juhud, toob raseda naisisiku enese suhtes esimesel korral kaasa —

ühiskondliku laituse, teistkordsel rikkumisel aga — rahatrahvi kuni kolmesaja rublani.

§ 141. Teisest isikust majanduslikus või muus sõltuvuses oleva isiku viimine esimese poolt julma kohtlemisega või muul sarnasel teel enesetapmisele või selle katsele —

vabaduskaotus kuni viie aastani.

Alaealise või isiku, kes teadvalt ei olnud võimeline aru saama oma teo iseloomust või tähendusest või juhtima oma tegevust, enesetapmisele kaasaaitamine või ahvatlemine, kui järgnes enesetapmine või selle katse, —

vabaduskaotus kuni kolme aastani.

§ 149. Võõra lapse riisumine, varjamine või ümbervaheta-

mine omakasu, kättemaksu või mõnel muul isiklikul sihil —

vabaduskaotus kuni kolme aastani.

§ 150. Teise isiku nakatamine suguhaigusega isiku poolt, kes teadis selle haiguse olemasolust enese juures, —

vabaduskaotus kuni kolme aastani.

Teise isiku teadvalt asetamine suguhaigusega nakatumise ohtu suguühenduse või muude tegude kaudu —

vabaduskaotus või paranduslikud tööd kuni kuue kuuni.

§ 151. Suguühendus suguliselt mitteküpsete isikutega, millega kaasnes neitsirike või sugulise kire rahuldamine ebaloomulikul viisil, —

vabaduskaotus kuni kaheksa aastani.

Suguühendus suguliselt mitteküpsete isikutega, kui see pandi toime ilma tähendatud raskendavate tunnusteta, —

vabaduskaotus kuni kolme aastani [7]).

§ 152. Lapse- või alaealiste kõlbeline rikkumine, kui see pandi toime liiderlike tegudega nende suhtes, —

vabaduskaotus kuni viie aastani.

§ 153. Suguühendus füüsilise vägivalla, ähvarduste või hirmutamise tarvitamisega või kasutades, pettuse teel, kannatanu abitut seisundit (vägistamine) —

vabaduskaotus kuni viie aastani [8]).

Kui vägistamise tagajärjeks oli kannatanu enesetapmine, või kui vägistamine pandi toime suguliselt mitteküpse isiku kallal, kuid mitmekesi, —

vabaduskaotus kuni kaheksa aastani.

§ 154. Naisisiku sundimine suguühendusse astumisele või sugulise kire muul viisil rahuldamisele isiku poolt, kellest kannatanu olenes majanduslikult või teenistuslikult, —

vabaduskaotus kuni viie aastani.

§ 155. Prostitutsioonile sundimine, kupeldamine, pordumajade pidamine, samuti naisisikute värbamine prostitutsiooniks —

vabaduskaotus kuni viie aastani, ühes kogu või osa vara konfiskeerimisega.

---

[7]) KrK § 151—154 kuritegude arutamisel kohtus võib kohus KrPK § 19 sätte järgi oma sellekohase põhistatud määrusega publiku eemaldada istungite saalist, tähendab võib kohtuistungi kuulutada kinniseks. Otsus kuulutatakse aga KrPK § 21 sättel ka sel juhul avalikult.

[8]) Jälitamist selles kuriteos algatatakse KrPK § 11 sättel ainult kannatanu kaebusel, kuid algatatud jälitamist ei või lõpetada poolte leppimise teel.

§ 156. Elule ohtlikus seisundis oleva isiku teadvalt abita jätmine, kui ohustatu ise ei saanud tarvitusele võtta enesealalhoiu abinõusid, kas oma lapseealisuse, raukuse, haiguse või üldse oma abituse tõttu, juhtudel, kui abita jätja oli kohustatud hoolt kandma ohustatu eest ja kui tal oli võimalik abistada, —

paranduslikud tööd kuni kuue kuuni või rahatrahv kuni kolmesaja rublani.

§ 158. Kuritahtlikult lastele elatise mitteandmine, samuti ka vanemate poolt laste jätmine kuni nende täisealiseks saamiseni igasuguse toetuseta on karistatav — türmiga kuni kahe aastani, ühes alimentide maksmisest kõrvalehoiduja otsimisega seoses olevate kulude panemisega tema kanda.

§ 158[1]. Eestkoste kasutamine omakasu sihil (elamispinna äravõtmine, pärast vanemate surma järelejäänud vara ärakasutamine, jm.) ja eestkoste all olevate laste järelevalveta ning tarviliku ainelise abita jätmine —

vabaduskaotus kuni kolme aastani.

Maa-asulate nõukogude esimeeste ja maa-asulate nõukogude poolt nimetatud eestkostjate poolt vaeslaste kasvatamiseks kaitse- ja hoolitsemisabinõude tarvitusele mittevõtmine, võimaldades oma tegevuse või tegevusetusega neil lastel minna hulkurluse teele —

eestkostjate suhtes — vabaduskaotus kuni kahe aastani, maa-asulate nõukogude esimeeste suhtes — vastutus käesoleva koodeksi § 111 järgi [9]).

Kaheksas peatükk.

## Rahvatervishoidu, ühiskondlikku julgeolekut ja korda kaitsvate eeskirjade rikkumine.

§ 181. Spetsiaalselt epideemiate vastu võitlemiseks antud rahvatervishoiu-eeskirjade rikkumine —

paranduslikud tööd kuni kuue kuuni või rahatrahv kuni viiesaja rublani.

§ 182[1]. Pornograafiliste teoste, trükitoodete, kujutiste ja muude esemete valmistamine, levitamine ja reklaamimine, samuti nendega kauplemine või nende hoidmine müügiks või levitamiseks toob kaasa —

---

[9]) Nimetatud § käsitab võimutegevusetust ametiisiku poolt, mille eest on ette nähtud karistus — vabaduskaotus kuni kolme aastani.

vabaduskaotuse kuni viie aastani, ühes pornograafiliste esemete ja nende valmistamise vahendite kohusliku konfiskeerimisega.

Kümnes peatükk.

**Sugukondliku olustiku pärimustest tingitud kuriteod.**

§ 197. Naisisiku sundimine abielluma või jätkama abielulist kooselu, samuti naisisiku riisumine abiellumiseks —
vabaduskaotus kuni kahe aastani.

Märkus: Seejuures toimepandud sama naisisiku vägistamine toob kaasa käesoleva koodeksi § 151 või 153 ettenähtud vahendid.

§ 198. Abiellumiseasse mittejõudnud isikuga abiellumine —
vabaduskaotus kuni kahe aastani.

Mittesuguküpse isikuga abiellumine või niisugusele abiellumisele sundimine —
käesoleva koodeksi § 151 ettenähtud vahendid.

§ 199. Abielu kahe või mitme naisega —
paranduslikud tööd kuni ühe aastani või rahatrahv kuni ühe tuhande rublani.

Märkus: Kahe ja mitme naisega abielu ettenägevate kriminaalseaduste kehtivus ei laiene nende abieluliste kooselude peale, mis on sõlmitud enne nende seaduste andmist.

## 2. Võitlusabinõudest kuritegevusega alaealiste keskel.

NSV Liidu KTK ja RKN määrus 7. aprillist 1935. a.
(LSKK nr. 19, art. 155.)

Kuritegevuse kiiremaks likvideerimiseks alaealiste keskel NSVL KTK ja RKN otsustavad:

1) Alaealisi, alates 12 aasta vanusest, kes on süüdi varguste toimepanemises, vägivallas, kehavigastuste või vigastuste tekitamises, tapmises või tapmiskatses, võtta kriminaalkohtulikule vastutusele kõigi kriminaalkaristus-määrade kohaldamisega.

2) Isikuid, kes on süüdi alaealiste kihutamises või ahvatlemises osa võtma kuritegudest, samuti alaealiste sundimises tegutsema spekulatsiooniga, prostitutsiooniga, kerjamisega jne. — karistada türmiga mitte alla viie aasta.

## 3. Alaealiste kriminaalvastutuse kohta tegude eest, mis võivad põhjustada rongiõnnetusi.

Seadlus 10. detsembrist 1940. a.
(NSVL Ülemnõukogu Teataja 1940, nr. 52.)

Alaealisi, alates kaheteistkümnest eluaastast, kes on süüstatud tegudes (rööbaste lahtikruvimises, rööbastele mitmesuguste esemete asetamises jne.), mis võivad põhjustada rongiõnnetusi, võtta kohtulikule vastutusele kõigi kriminaalkaristusvahendite rakendamisega.

## 4. Alaealiste kriminaalvastutuse kohta.

Seadlus 31. maist 1941. a.
(NSVL Ülemnõukogu Teataja 1941, nr. 25.)

Määrata, et kuritegude eest, mis ei ole ette nähtud NSVL KTK ja Rahvakomissaride Nõukogu 7. aprilli 1935. a. määruses „Võitlusabinõudest kuritegevusega alaealiste keskel" ja NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi 10. detsembri 1940. a. seadluses „Alaealiste kriminaalvastutuse kohta tegude eest, mis võivad põhjustada rongiõnnetusi", võetakse alaealised kriminaalvastutusele alates 14 aasta vanusest.

## 5. NSV Liidu KTK ja RKN 7. aprilli 1935. a. määruse „Võitlusabinõudest kuritegevusega alaealiste keskel" kohaldamise kohta kohtutes.

Seadlus 7. juulist 1941. a.
(NSVL Ülemnõukogu Teataja 1941, nr. 32.)

NSVL Prokuröri esildusest ja NSVL Ülemkohtu 20. märtsi 1941. a. Pleenumi määrusest NSVL Ülemnõukogu Presiidium konstateerib, et NSVL Ülemkohus alaealiste süüteoasjade arutamisel kuritegude kohta, mis on ette nähtud NSVL KTK ja RKN 7. aprilli 1935. a. määruses „Võitlusabinõudest kuritegevusega alaealiste keskel", lähtub sellest, et alaealised kuuluvad kohtulikule vastutusele ainult neil juhtudel, kui nad panid kuriteo toime tahtlikult.

NSVL Ülemnõukogu Presiidium seletab, et selline NSVL KTK ja RKN 7. aprilli 1935. a. määruse „Võitlusabinõudest kuritegevusega alaealiste keskel" kohaldamine NSVL Ülemkohtu poolt ei

vasta seaduse tekstile, toob seaduses ettenähtamatuid kitsendusi ja on vastuolus „NSV Liidu ja liiduvabariikide kriminaal-seadusandluse põhialuste“ § 6-ndaga, millele vastavalt kriminaalvastutus tekib kuriteo nii tahtlikult kui ka ettevaatamatult toimepanemise juhtudel.

NSVL Ülemkohtu Presiidium paneb NSVL Ülemkohtule ette kohaldada NSVL KTK ja RKN 7. aprilli 1935. a. määrust „Võitlusabinõudest kuritegevusega alaealiste keskel“ täpses kooskõlas seaduse tekstiga ja NSVL kehtiva kriminaal-seadusandlusega.

Käesoleva seadlusega ei tühistata alaealiste kohta määratud korda karistuse kandmiseks laste parandus-töökolooniates.

## 6. Ametikoolide, raudteekoolide ja vabrikute-tehaste õppekoolide õpilaste vastutuse kohta distsipliini rikkumise ja koolist omavolilise lahkumise eest.

Seadlus 28. detsembrist 1940. a.
(NSVL Ülemnõukogu Teataja 1941, nr. 1.)

Koolist omavolilise lahkumise ja samuti kooli distsipliini süstemaatilise ja jämeda rikkumise eest, mis põhjustas väljaheitmise koolist, karistatakse ametikoolide, raudteekoolide ja vabrikute-tehaste õppekoolide õpilasi kohtu otsusel kinnihoiuga töökolooniates kuni ühe aastani.

## 7. Väljavõte VNFSV Kriminaalprotsessi koodeksist.

Esimene peatükk.

### Üldeeskirjad.

§ 20. Alla 14-aastasi isikuid kohtuistungi saali ei lasta.

§ 23. Käesolevas koodeksis esinevatel terminitel, kui ei ole eriti märgitud teisiti, on järgmised tähendused:

. . . . 7: „Seaduslikud esindajad“ tähendavad — vanemaid, lapsendajaid, eestkostjaid, hooldajaid ning asutiste ja organisatsioonide esindajaid, kellede hooldamisele antud isik on usaldatud.

8. „Lähemate sugulaste“ all mõistetakse — meest, naist, isa, ema, poegi, tütreid, lihaseid vendi ja õdesid. . . . .

**Tõendid.**

§ 61. Tunnistajatena ei või välja kutsuda ega üle kuulata:
1) süüaluse kaitsjat asjas, milles ta teostab kaitset;
2) isikuid, kes kehaliste ja vaimsete puuduste tõttu ei ole võimelised õigesti tajuma asja suhtes tähtsust omavaid nähtusi ega nende kohta andma õigeid seletusi [10]).

Märkus: Küsimuse lahendamiseks, kas isik on võimeline olema tunnistajaks, võidakse kutsuda eksperti.

Üheteistkümnes peatükk.

**Süüdistuse esitamine ja ülekuulamine.**

§ 130. Süüalune, kes viibib vabaduses, kutsutakse ülekuulamisele telefonogrammiga või posti teel saadetud kutsega. Maal elavate süüaluste kutsumine kutsetega kohtades, kus puudub post või muud sidevahendid, toimub maa-asulate nõukogude kaudu. Kutse saadetakse kahes eksemplaris, milledest esimene antakse süüalusele, teine aga saadetakse viimase allkirjaga tagasi. Süüaluse ajutise äraoleku korral antakse kutse allkirja vastu tema omaste või lähemate naabrite kätte edasiandmiseks süüalusele [11]).

Vahi all viibivale süüalusele saadetakse kutse kinnipidamisasutise juhataja kaudu või ta kuulatakse üle kinnipidamisasutises.

§ 141. Vastavate dokumentide puudumisel määratakse isiku vanus kindlaks arstliku läbivaatluse abil, nimelt juhtudel, kui on põhjust arvata, et süüalune on alaealine.

Kahekümne neljas peatükk.

**Otsuse tegemine.**

§ 332. Otsuse tegemisel kohtukulude kohta kohaldab kohus Kriminaalprotsessi koodeksi § 88—90 ettenähtud eeskirju. Otsuses piirdub kohus äratähendusega, kelle peale tuleb panna kohtu-

[10]) Alaealise tunnistajaks olemise küsimuse lahendab kohus igas asjas olenevalt alaealise vaimsest arenemisest ja asjaolude keerulisusest, millede tõendamiseks alaealine on välja kutsutud (VNFSV ÜK Pl. m. 16. III 1925. a.).

[11]) Alaealiste kohtualuste kohtukutsed antakse alaealiste endi kätte, üheaegselt teatatakse aga ka vanemaile ja hooldajaile (VNFSV ÜK Prs. nr. 3 — 4. aug. 1935. a., prot. nr. 58).

kulud; nende üksikasjalist arvutust eraldi iga isiku peale langeva summa kindlaksmääramiseks toimetab kohus korraldaval istungil.

§ 334. Otsuse kirjeldav osa peab sisaldama süüdistuse formulatsiooni, milles kohtualune on õigeks mõistetud või mis on tunnustatud tõendatuks, kusjuures tuleb ära tähendada kohtualuse ees-, isa-, perekonna- või hüüdnimi, tema vanus, kannatanud isiku klassikuuluvus ja sotsiaalne seisund, kuriteo toimepanemise koht, aeg ja viis ning vastavalt asjaoludele võimalikud muud erilised tunnused.

Otsuse resolutiivosas peab ära tähendatud olema kohtualuse isik, tema õigeksmõistmine või esitatud süüdistuse tõendatuks tunnustamine ja kohtu poolt valitud karistus [12]).

§ 341. Otsuse tegemisel, millega kohtualusele määratakse karistus, peab kohus kaaluma tõkkeabinõu küsimust ja tal on õigus kuni otsuse jõustumiseni muuta varem tarvitusele võetud tõkkeabinõu või määrata tõkkeabinõu, kui seda varem ei olnud määratud. Seejuures tuleb silmas pidada Kriminaalprotsessi koodeksi § 147, 158 ja 161 eeskirju [13]).

Kolmekümne teine peatükk.

## Otsuste täitmine.

§ 456. Otsuse täitmise edasilükkamine on lubatud ainult alljärgnevail juhtudel:

1) süüdimõistetute haiguse korral, mis takistab karistuse kandmist, lükatakse see edasi kuni nende paranemiseni;

2) kui süüdimõistetu rasedus on takistuseks karistuse kandmisele, siis lükatakse see edasi kaheks kuuks arvates sünnitamisest;

3) kui karistuse viivitamatu kandmine võib kaasa tuua eriti raskeid tagajärgi süüdimõistetule või tema perekonnale eriliste asjaolude või tema seisundi eriliste tingimuste tõttu, nagu tulikahju või muud looduslikud õnnetused, ainsa töövõimelise perekonnaliikme raske haigus või surm, jne.

§ 459. Rahatrahv ja kohtukulud nõutakse süüdimõistetu varast sisse kohtutäituri poolt, kus aga kohtutäitureid ei ole, seal maa-asula nõukogu poolt.

---

[12]) Alaealiste süüdimõistmisel tuleb täpselt ära tähendada otsustes nende sündimise päev, kuu ja aasta (VNFSV ÜK ringk. 1936, nr. 94).

[13]) Alaealisi lapsi omavate isikute vahistamisel tuleb eriliselt kaaluda laste olukorda nii, et ükski alaealine ei jääks järelevalveta (NSVL Kohtu RK ja NSVL Prokuratuuri ringkiri 1936. a. nr. 4/56).

## 8. Alaealiste asjad.

### (NSVL Kohtu RK ja NSVL Prokuröri käskkirjad).

§ 1. 1. Kooskõlas NSVL ja liiduvabariikide kriminaalkohtupidamise põhialuste §-ga 13 alaealiste kuriteoasjad läbi vaadata selles rahvakohtus, kelle tegevuspiirkonnas kuritegu on toime pandud.

2. Alaealiste kuriteoasjade läbivaatamiseks kutsuda üldreeglina rahvakaasistujad koolide, lastekasvatusasutiste, rahvaharidusorganite jms. asutiste töötajaist.

3. Alaealiste kuriteoasjade kohtuliku arutamise päevadele muid kriminaalasju mitte määrata.

4. Alaealiste kuriteoasjad rahvakohtuil lahendada kümne päeva jooksul arvates asja saabumisest, oblasti-, krai-, ringkonnakohtuil, autonoomsete oblastite kohtuil, liiduvabariikide ja autonoomsete vabariikide ülemkohtuil läbi vaadata edasikaebused ja protestid neis asjus viie päeva jooksul arvates asja saabumisest kohtukolleegiumile.

5. Alaealiste kuriteoasjade läbivaatamisel rahvakohtu ettevalmistavail ja kohtulikel istungitel praktiseerida alaealiste kurjategijate vanemate ja eestkostjate, samuti ka nende koolide ja lastekasvatusasutiste esindajate väljakutsumist, kus neid alaealisi õpetati ja kasvatati.

6. Alaealiste kuriteoasjade arutamisel puuduste avastamise juhtudel koolide, lastekasvatusasutiste, ühiskondlikkude organisatsioonide kasvatustöös praktiseerida kohtu erimääruste tegemist, milledes juhtida vastavate organisatsioonide tähelepanu avastatud puuduste kõrvaldamise vajadusele (NSVL KohtuRK käskkiri 1939, nr. 64).

§ 2. 1. Eeluurimise toimetamine alaealiste kuritegudes liiduvabariikide ja autonoomsete vabariikide pealinnades, kraide ja oblastite keskustes ning teistes suuremates linnades teha ülesandeks kõige rohkem kvalifitseeritud uurijatele.

2. Kõigi uurimisorganite üle järelevalve kõvendamise ja alaealiste põhjendamatu ja seadusvastase kriminaalvastutusele võtmise mittelubamise sihil eraldada vabariikide, kraide ja oblastite prokuratuurides prokuröri abid, pannes neile järelevalve teostamine alaealiste asjus.

3. Alaealiste kuriteoasjad kohtul lahendada hiljemalt kümne päeva jooksul arvates nende saabumise päevast.

4. Alaealiste kuriteoasjade läbivaatamisele kohtus tingimata

välja kutsuda alaealiste süüaluste vanemad ja eestkostjad, samuti nende koolide ja lastekasvatusasutiste esindajad, kus neid alaealisi õpetati ja kasvatati.

5. Mitte lubada kohtus alaealiste kuriteoasjade arutamist kaitsja osavõtuta.

Kohustada kohtuid määrama kaitsja VNFSV KrPK § 55 ja teiste liiduvabariikide KrPK vastavate paragrahvide korras, kusjuures juhtudel, kui rajoonis ei ole advokaate, kutsuma kaitsjatena ühiskondlike organisatsioonide esindajaid.

6. Alaealiste poolt ühiskonnaohtlikkude tegude toimepanemise juhtudel kohuslikult kindlaks teha, kas need ehk ei ole toimunud lastevanemate ja eestkostjate küllaldase hoole puudumise tagajärjel nende laste kasvatamisel.

Laste järelevalveta jätmise eriti kuritegelikel juhtudel selles süüdiolevad lastevanemad ja eestkostjad võtta kriminaalvastutusele.

7. Teostada süstemaatilist järelevalvet seeüle, et miilitsaorganid täpselt täidaksid NSVL RKN ja ÜK(b)P KK 31. mai 1935. a. määruse „Vanemate trahvimise kohta nende laste jultumuse ja uulitsa huligaansuse eest" § 18.

8. Alaealiste kuriteoasjade arutamisel puuduste avastamise juhtudel koolide, lasteasutiste ja ühiskondlike organisatsioonide kasvatustöös kohustada kohtuid teatama sellest vastavaile organisatsioonidele sel eesmärgil, et kõrvaldada kasvatustöös ilmnenud puudused. (NSVL Prokuröri käskkiri 11. juunist 1940, nr. 67/110.)

§ 3. 1. Uurimisorganitel anda asjad alla 16 aasta vanuste isikute kohta, kes on toime pannud väikese varguse tööstuses või huligaansuse, mis langevad 10. augusti 1940. a. seadluse kehte alla, kohtusse ainult pärast eeluurimise toimetamist. Uurimist neis asjus toimetada 5 päeva jooksul.

2. Rahvakohtutel arutada selle kategooria asju, silmas pidades KrPK nõudmisi (ettevalmistavad istungid, süüdistuskokkuvõtete ärakirjade kätteandmine jne.) mitte hiljem kui 7 päeva jooksul pärast asja saabumist kohtusse.

Alla 16 aasta vanuste isikute kuriteoasjade, mis on ette nähtud 10. augusti 1940. a. seadluses, uurimisel ja kohtutes arutamisel järgida 7. aprilli 1935. a. NSVL KTK ja RKN määrust (LSKK 1935, nr. 19, art. 155) „Võitlusabinõudest kuritegevusega alaealiste keskel", NSVL Ülemkohtu ja NSVL Prokuratuuri ringkirja nr. 36/71 21. juulist 1935 ja NSVL Ülemkohtu 53. Pleenumi määrust 2. jaanuarist 1936. (NSVL KohtuRK, NSVL SiseRK ja NSVL Prokuröri käskkiri 2. veebruarist 1941, nr. 30/101/18.)

§ 4. 1. Ametikoolide, raudteekoolide ja vabrikute-tehaste õppekoolide direktorid, teinud kindlaks pärast hoolikat kontrollimist õpilaste koolist omavolilise lahkumise fakti, samuti ka koolidistsipliini süstemaatilise ja jämeda rikkumise fakti, mis tõi endaga kaasa õpilase väljaheitmise koolist, peavad andma materjalid omavolilisest lahkumisest või distsipliini rikkumisest mitte hiljem kui järgmisel päeval pärast nende faktide kindlakstegemist üle prokurörile, kelle tegevuse rajoonis kool asub.

2. Määrata, et materjalid, mis suunatakse koolide direktorite poolt prokuratuuri, peavad sisaldama:

a) väljavõtte kooli päevakäsust, mis määrab kindlaks omavolilise lahkumise fakti või päevakäsust õpilase väljaheitmise kohta koolist selle distsipliini süstemaatilise ja jämeda rikkumise eest;

b) õienduse vastutuselevõetu käitumisest koolis, sünnikohast, vanusest ja viimasest elukohast.

3. Prokuröridel lõpule viia nende asjade uurimine viie päeva jooksul.

4. Arutada neid asju rahvakohtutes rahvakaasistujate osavõtul mitte hiljem kui viie päeva jooksul pärast nende saabumist kohtusse.

Kuni kohtuotsuse jõustumiseni tõkkeabinõuna valida vahi all pidamine. (NSVL KohtuRK, NSVL Prokuröri ja NSVL RKN juures asuva Tööjõu Reservide Peavalitsuse Ülema käskkiri 4. jaanuarist 1941, nr. 2/5-3.)

§ 5. 1. Asjad ametikoolide, raudteekoolide ja vabrikute-tehaste õppekoolide õpilaste kohta, kes omavoliliselt koolist lahkusid, arutada kohtus kooli asukoha järgi ainult sel juhul, kui õpilane asub kooli asukohas või saadeti sinna tagasi pärast teel kinnivõtmist.

2. Teistel juhtudel saadab prokurör, kelle tegevuse rajoonis asub ametikool, raudteekool või vabrikute-tehaste õppekool, kooli direktorilt saadud materjalid õpilaste omavolilise lahkumise kohta prokurörile süüdistatava elukoha järgi, enne tema astumist kooli, tema otsimiseks, kinnivõtmiseks, asja uurimiseks ja suunamiseks kohtusse süüaluse elukoha järgi.

3. Asja otsustanud kohus saadab kohtuotsuse ärakirja kooli direktorile. (NSVL KohtuRK ja Prokuröri käskkiri 23. septembrist 1941, nr. 119/79.)

§ 6. 1. Alaealiste (kuni 16 aasta vanuseni) süüteoasjade läbivaatamine pealinnades, kraide ja oblastite keskustes ja suurtes tööstuslinnades (liiduvabariikide KohtuRK poolt kinnitatud

nimekirjade järgi) koondada eriliselt välja eraldatud rahvakohtu jaoskondadesse, valides nendesse jaoskondadesse niisuguste asjade läbivaatamiseks kõige paremini ettevalmistatud rahvakohtunikud.

2. Keelata kohtutel võtta läbivaatamisele alaealiste süüteoasju ilma algmenetluseta peale 26. juuni 1940. a. seadluses ettenähtud süüteoasjade, kusjuures ka neis asjus toimetada algmenetlust vastavalt NSVL KohtuRK ja NSVL Prokuröri käskkirjale 22. maist — 12. juunist 1942., nr. 39/011.

3. Panna ette kohtutele alaealiste suhtes, kes on süüdi kuritahtlikus huligaansuses, riisumistes ja teistes tõsistes kuritegudes, kohaldada seaduses ettenähtud karme karistusvahendeid.

4. Alla 16 aasta vanuste alaealiste suhtes, kes on süüstatud väikestes huligaansustes, väikestes vargustes ja teistes tähtsusetutes kuritegudes, neil juhtudel, kui kohus tunnistab otstarbetuks nende kriminaalvastutusele võtmise, peab kohus, tehes määruse asja lõpetamise kohta, kaaluma küsimust alaealiste nende vanemate või eestkostja hooldamisele (kui need olemas) üleandmise otstarbekohasuse kohta või alaealiste SiseRK kasvatuslikku töökolooniasse saatmise kohta, kui see on tarvilik.

5. Kohustada kohtuid kõrvalekaldumatult kinni pidama alaealiste süüteoasjade läbivaatamise korda ja tähtaegu, mis on maksma pandud NSVL KohtuRK ja NSVL Prokuröri käskkirjaga 11. juunist 1940. a., nr. 67/110, NSVL KohtuRK, NSVL SiseRK ja NSVL Prokuröri käskkirjaga 2. veebruarist 1941. a., nr. 30/101/18.

6. Kohustada kohtuid vastutusele võtma isikuid, kes kihutavad alaealisi kuritegudele. (NSVL KohtuRK käskkirjast 19. juunist 1943, nr. 50.)

## Lühendite seletus.

| | |
|---|---|
| ANSV | — Autonoomne nõukogude sotsialistlik vabariik |
| APEK | — Abielu, perekonna ja eestkoste seaduste koodeks. |
| ELK | — Emade- ja lastekaitse (ohrana materinstva i detstva — OMD). |
| ENSV | — Eesti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik |
| ENSV T | — Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi Teataja (numbrid klambrites tähendavad: esimene aastat, teine Teataja nr. ja kolmas artikli nr.). |
| HRK | — Hariduse Rahvakomissariaat |
| KK | — Keskkomitee |
| Käskk., kk. | — käskkiri |
| KRK | — Kaubanduse Rahvakomissariaat |
| KrK | — Kriminaalkoodeks |
| KrPK | — Kriminaalprotsessi koodeks |
| KTK | — Kesktäitevkomitee |
| LMKK | — NSV Liidu Valitsuse Määruste ja Korralduste Kogu (Sobranije postanovlenii i rasporjaženii pravitelstva SSSR) |
| LSKK | — NSV Liidu Töölis-Talupoegade Valitsuse Seaduste ja Korralduste Kogu (Sobranije zakonov i rasporjaženii rabotše-krestjanskogo pravitelstva SSSR) |
| m. | — määrus |
| NSVL | — Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit |
| OVTK | — Ole valmis tööks ja Nõukogude Liidu kaitseks |
| Pl. | — Pleenum |
| Prs. | — Presiidium |
| RKN | — Rahvakomissaride Nõukogu |
| RK | — Rahvakomissariaat, Rahvakomissar |
| RSI | — Riigi Sanitaarinspektsioon |
| TeRK | — Tervishoiu Rahvakomissariaat |
| TsK | — Tsiviilkoodeks |
| TsPK | — Tsiviilprotsessi koodeks |
| TVO | — Tööliste varustamisosakond |
| TSN | — Töötava Rahva Saadikute Nõukogu |
| VNFSV | — Vene Nõukogude Föderatiivne Sotsialistlik Vabariik |
| VSK | — Valmis Sanitaarseks Kaitseks |
| ÜAÜKN | — Üleliiduline Ametiühingute Kesknõukogu |
| ÜK(b)P | — Üleliiduline Kommunistlik (bolševike) Partei |
| ÜK(b)P KK | — Üleliidulise Kommunistliku (bolševike) Partei Keskkomitee. |

## SISUKORD.


Lk.

Saateks . . . . . 3
Eessõna . . . . . 6

I osa.

**Konstitutsioonilised normid.**

**Väljavõte Eesti NSV Konstitutsioonist (Põhiseadusest)** . . . . 9

II osa.

**Laste- ja naistekaitse üldnormid.**

**1. Väljavõtted VNFSV Abielu, perekonna ja eestkoste seaduste koodeksist** . . . . . 10

II. osa. Laste ja vanemate ning teiste suguluses olevate isikute vahekorrad.

1. peatükk. Üldeeskirjad . . . . . 10
2. peatükk. Suguluses olevate isikute õigused ja kohused . . . . . 11
3. peatükk. Lapsendamine . . . . . 15

III osa. Eestkoste ja hooldus.

1. peatükk. Eestkoste ja hoolduse üldeeskirjad . 17
2. peatükk. Eestkostjate ja hooldajate õigused ja kohused . . . . . 20
3. peatükk. Eestkoste- ja hooldusasjade menetlus 21

IV osa. Perekonnaseisuaktide sissekandmine.

1. peatükk. Üldeeskirjad . . . . . 23
2. peatükk. a) Sündide sissekandmine - . . 23
g) Muud sissekanded . . . . 24

**2. Riikliku abi suurendamisest rasedatele naistele, lasterikastele ja vallasemadele, emade- ja lastekaitse tugevdamisest, aunime „Sangar-ema“ sisseseadmisest ja ordeni „Ema au“ ning medali „Ema-medal“ asutamisest (NSVL Ülemnõukogu Pres. seadlus 8. juulist 1944)** . . . . . 25

I. Riikliku abi suurendamisest lasterikastele ja vallasemadele . . . . . 25

Lk.

II. Rasedate naiste ja emade soodustuste suurendamisest ja emade- ja lastekaitseasutiste võrgu laiendamisest . 27

III. Medali „Emamedal" ja ordeni „Ema au" asutamisest ja aunime „Sangar-ema" sisseseadmisest . . . . 28

3. **Rasedatele naistele, lasterikastele ja vallasemadele riiklike abirahade määramise ja väljamaksmise ning soodustuste andmise korra määrustiku kinnitamise kohta** (NSVL RKN määr. nr. 1122, 18. aug. 1944) . . . . . 31

**Rasedatele naistele, lasterikastele ja vallasemadele riiklike abirahade määramise ja väljamaksmise ning soodustuste andmise korra määrustik** . . . . . 32

I. Lasterikastele emadele riiklike abirahade määramise kord . . . . . 32

II. Vallasemadele riiklike abirahade määramise kord . . 34

III. Lasterikastele ja vallasemadele riiklike abirahade määramise kord . . . . . 35

IV. Riiklike abirahade väljamaksmise kord . . . . 37

V. Rasedatele naistele ja emadele soodustuste andmise kord 38

4. **Rasedatele naistele, lasterikastele ja vallasemadele riiklike abirahade määramise ja väljamaksmise ning soodustuste andmise korra määrustiku rakendamise kohta** (Eesti NSV RKN määr. nr. 431, 29. dets. 1944) . . . . . 41

5. **Lasteasutiste võrgu laiendamise ja laste ning naiste meditsiinilise ja elu-olustikulise teenindamise parandamise abinõudest** (NSVL RKN määr. nr. 1571, 10. nov. 1944) . . . . . 42

6. **Naiste ja laste meditsiinilise teenindamise ja elutingimuste tõstmise abinõude kohta** (Eesti NSV RKN määr. nr. 5, 5. jaan. 1945) . 45

7. **Laste- ja sünnitusasutiste toiduainete, tööstuskaupade ja hügieenitarvetega varustamise parandamisest** (NSVL RKN määr. nr. 2744, 27. okt. 1945) . . . . . 47

Lisa (Ema ja lapse apteegi komplekti sisustus) . . . . 47

8. **Lasteasutiste ja sünnitusmajade toiduainetega varustamise parandamise kohta** (Eesti NSV RKN määr. nr. 1001, 19. nov. 1945) . . 48

Lisa (Toidukaupade sortimendid) . . . . . 50

9. **NSV Liidu RKN määruse nr. 1571 ellurakendamine** (NSVL TeRK kk. nr. 755, 21. nov. 1944) . . . . . 51

10. **Abinõudest lasteasutiste varustamise ning naiste ja laste teenindamise parandamiseks** (NSVL Kaubanduse RK kk. nr. 566, 28. nov. 1944) . . . . . 55

Lisa (Toiduainetega varustamise normid. Vorm nr. DU-1 ja DU-2) 59

11. **Toiduportsjonite väljaandmisest rasedatele naistele, imetajatele emadele ja ammedele ning pesukomplektide väljaandmisest vastsündinuile** (NSVL Kaubanduse RK ja NSVL TeRK kk. nr. 431/592, 7. sept. 1944) . . . . . 61

**Rasedate naiste, imetavate emade ja imetajate (ammede) lisatoiduainetega ning imikute pesukomplektidega varustamisest** (Eesti NSV Kaubanduse RK ja TeRK kk. nr. 236/502, 7. aug. 1945) . 62

Lisad (Rasedate ja imetajate lisatoiduainete kaartide ja tõendite näidised. Imikupesu komplekti esemete loetelu) . . . . 65

Lk.

12. Laste ja naiste meditsiinilise teenindamise parandamisest maal (Eesti NSV TeRK kk. nr. 159, 27. märtsist 1945) . . . . 66
13. Naiste- ja lastenõuandlate, lastepolikliinikute, lasteosakondade ja pediaatriliste kabinettide töö kvaliteedi tõstmise, tegevuse ühtlustamise ja kooliealiste ning eelkooliealiste laste sanitaar-meditsiinilise teenindamise korraldamise kohta lasteasutistes (Eesti NSV TeRK kk. nr. 321, 21. maist 1945) . . . . . 67
14. NSV Liidu RKN määruse nr. 1571, 10. novembrist 1944. a. ja NSV Liidu Tervishoiu Rahvakomissari käskkirja nr. 755, 21. novembrist 1944. a. täitmisel esinenud puuduste kõrvaldamise kohta (Eesti NSV TeRK kk. nr. 19, 18. jaan. 1946) . . . . 70

III osa.

Naiste- ja lastekaitset organiseerivad asutised Eesti Nõukogude Sotsialistlikus Vabariigis.

1. Väljavõte Eesti NSV Tervishoiuministeeriumi põhimäärustikust . 74
2. Eesti NSV Tervishoiu Rahvakomissariaadi Laste ja Naiste Ravi-Profülaktiliste Asutiste Valitsuse Nõukogu moodustamise kohta (Eesti NSV TeRK kk. nr. 518, 14. aug. 1945) . . . . . 76
3. Vabariikliku Laste Ravi-Profülaktilise Abi Metoodilise Kabineti avamise kohta Eesti NSV Tervishoiu Rahvakomissariaadi juurde Eesti NSV TeRK kk. nr. 518, 14. aug. 1945) . . . . . 76
4. Väljavõte Eesti NSV Haridusministeeriumi põhimäärusest . . 76
5. Väljavõte maakonna (linna) tervishoiuosakonna põhimäärusest . 77
6. Väljavõte haridusosakondade põhimäärusest . . . . 78

IV osa.

Naistekaitse ja sünnitusabi.

A. ÜLDEESKIRJAD.

1. Naistöötajate eelistamine mõnedel töödel (Eesti NSV RKN määr. nr. 259, 18. veebr. 1941) . . . . . 79
2. Naistöötajate töö kohta 8. märtsil NSV Liidus kehtivate määruste kohaldamise kohta (Eesti NSV RKN määr. nr. 371, 5. märtsist 1941) 81
NSVL Töö Rahvakomissari määrus 27. veebruarist 1926 naiste tööpäeva kestuse kohta 8. märtsil . . . . . 81
NSVL Rahvakomissaride Nõukogu poolt 7. märtsil 1934 kinnitatud ÜAÜKN määrus 7. märtsist 1934 naistöötajatele 8. märtsil tehtud töö eest makstava töötasu arvutamise kohta . . . . . 82
3. Naiste tööjõu kasutamise kohta maa-alustel töödel mäekaevandamistööstuses (Eesti NSV RKN määr. nr. 763, 24. apr. 1941) . 82
NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu määrus 25. oktoobrist 1940 naiste tööjõu kasutamise kohta maa-alustel töödel mäekaevandamistööstuses . . . . . 82
4. Rasedate naiste töömobilisatsioonist vabastamise kohta (Eesti NSV TeRK kk. nr. 206, 19. dets. 1944) . . . . . 83
5. Juhend pärastsünnitusaegse puhkuse andmise kohta emadele mittenormaalse sünnituse puhul . . . . . 83

Lk.

B. NAISTENÕUANDLAD JA SÜNNITUSABIASUTISED.

1. Linna naistenõuandlate määrustik . . . . . 84
2. Linna naistenõuandla töö juhend . . . . . 86
I. Üldosa . . . . . 86
II. Nõuandla side teiste asutistega . . . . . 87
III. Meditsiintöö vormid ja sisu . . . . . 89
IV. Abi günekoloogilistele haigetele ja võitlus abortidega 90
V. Patronaaž . . . . . 92
VI. Sanitaarharidustöö . . . . . 93
VII. Töö arvestus . . . . . 94
3. Sünnitusabi komisjoni moodustamine (Eesti NSV TeRK nr. 152, 17. maist 1946) . . . . . 94
4. Sünnitusmaja struktuur ja töö korraldus . . . . . 95
5. Juhend vastsündinute silmade eest hoolitsemiseks sünnitusmajades 97
6. Emade- ja lastekaitse sotsiaalõiguslike kabinettide määrustik . 99

C. VÕITLUS ABORTIDEGA.

1. Abortide keelust, kriminaalkaristuse kõrgendamisest alimentide mittemaksmise eest (NSVL KTK ja RKN määr. 27. juunist 1936) . 104
2. Arstiteaduslike näidustuste alusel teostatava abordi lubamise korra kohta (ENSV RKN määr. nr. 323, 25. veebr. 1941) . . . 106
Arstiteaduslikkude näidustuste alusel teostatava raseduse kunstliku katkestamise operatsiooni (abordi) lubamise määrustik . . 106
3. Abordi teostamise tasu suuruse, tasuvõtmise korra ja tasust vabastamise korra kohta (ENSV TeRK kk. nr. 115, 9. apr. 1946) . . 111
4. Juhend võitluse teostamise kohta kriminaalabortidega . . . 112
I. Kriminaalabortide avastamine ja nendest uurimisorganitele teatamise kord . . . . . 112
II. Asjade algatamine ja uurimine kriminaalabortide alal . 114
III. Kriminaalabortide tegemisse puutuvate asjade arutamine kohtus . . . . . 115

V osa.

## Laste ja noorukite kaitse.

A. ÜLDEESKIRJAD.

1. Seadlus lapsendamise kohta (NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi seadlus 8. sept. 1943) . . . . . 116
2. NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 1944. a. 8. juuli seadluse rakendamise korrast laste suhtes, kelle vanemad ei ole teineteisega registreeritud abielus (NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi seadlus 14. märtsist 1945) . . . . . 116
3. Vanemateta jäänud laste hooldamise komisjonide kohta (ENSV RKN määr. 3. sept. 1944, nr. 143) . . . . . 117
Vanemateta jäänud laste hooldamise kohalikkude komisjonide põhimäärus . . . . . 118

Lk.

4. **Lapse toitmise toetusraha suurendamise kohta (ENSV RKN määr. 5. aug. 1945, nr. 739)** . . . . . 119
5. **Eestkoste- ja hooldusorganite määrustik** . . . . . 120
I. Üldeeskirjad . . . . . 120
II. Eestkoste ja hooldus alaealiste üle . . . . . 122
V. Edasikaebamine . . . . . 124
6. **Töötajate perekondadesse vaeslaste, väikelastekodude ja lastekodude kasvandike kasvatada andmise juhendi kinnitamise kohta (ENSV RKN määr. nr. 748, 15. aug. 1945)** . . . . . 126
**Töötajate perekondadesse vaeslaste, väikelastekodude ja lastekodude kasvandike kasvatada andmise juhend** . . . . . 126
7. **Töötajate perekondadesse laste kasvatada andmise juhend (Antud ENSV Hariduse RK ja Tervishoiu RK poolt 25. aug. 1945)** . . 128
8. **Juhend linna (maakonna) pediaatri kohustuste kohta** . . . 133
9. **Vanematega sideme kaotanud laste registreerimine (ENSV TeRK kk. nr. 549, 25. aug. 1945)** . . . . . 134

## B. LASTEKAITSEASUTISED.

1. **Linnades ja tööstuskeskustes asuvate lastesõimede määrustik** . 138
I. Üldised määrused . . . . . 138
II. Lastesõimede avamise kord . . . . . 138
III. Lastesõimede ruumid ja sisseseade . . . . . 139
IV. Lastesõimede struktuur . . . . . 139
V. Laste vastuvõtmise ja väljakirjutamise kord . . 140
VI. Laste teenimine lastesõimes . . . . . 140
VII. Lastesõimede juhtimine . . . . . 141
VIII. Koosseisud ja finantseerimise kord, varanduse kasutamine ja aruandmine . . . . . 142
2. **Juhend järelevaatuse kohta laste vastuvõtmisel lastesõimedesse** . 143
3. **Laste teenindamise viisid lastesõimedes** . . . . . 145
4. **Lastesõimedes viibivate laste ülalpidamise kulude osalise tasumise kohta lastevanemate poolt (ENSV TeRK kk. nr. 10, 13. jaan. 1941)** . . . . . 147
**NSV Liidu Tervishoiu Rahvakomissari ja Üleliidulise Ametiühingute Kesknõukogu 11. aprilli 1939 juhend laste sõimedes ülalpidamise kulude osalisest tasumisest lastevanemate poolt.** . . . 148
5. **Linna lastenõuandla määrustik** . . . . . 149
6. **Linna lastenõuandla patronaažõe töö juhend** . . . . . 151
Üldeeskirjad . . . . . 151
A. Tervete laste patronaaž jaoskonnas . . . . . 151
B. Haigete laste kodune teenindamine . . . . . 153
C. Patronaažõe töö nõuandlas . . . . . 153
D. Massiline sanitaarselgitustöö . . . . . 154
Lisa (Patronaažõe pauna sisu) . . . . . 155
7. **Juhend alatiste päevaste statsionaaride organiseerimise kohta lastenõuandlate juures** . . . . . 155

Lk.

8. **Linna lastenõuandla juures asuva varaseealiste laste sanatoorse muru määrustik** . . . . . 158

9. **Lastepolikliinikute, üldpolikliinikute lasteosakondade ja pediaatriakabinettide töö kvaliteedi tõstmise ja kooli- ning eelkoolialiste laste meditsiinilis-sanitaarse teenindamise parandamise kohta** (NSVL Tervishoiu RK kk. nr. 585, 3. nov. 1943) . . . . . 159

Lisa (Arstiriistade nimestik arstikabinettidele, koolidele, lastekodudele ja -aedadele. Ravimite nimestik Hariduse RK lasteasutiste apteekidele) . . . . . 164

10. **Lastepolikliiniku, -ambulatooriumi ja üldpolikliiniku lasteosakonna määrustik** . . . . . 165

I. Põhiülesanded . . . . . 165

II. Töö sisu . . . . . 165

III. 4—14 a. vanustele lastele ambulatoorset-polikliinilist abi andvate laste ravi-profülaktiliste asutiste struktuur ja organisatsioon . . . . . 167

11. **Lastepolikliinikute ja -nõuandlate spetsialiseeritud abikabinettide töö organiseerimise juhend** . . . . . 169

I. Laste ambulatoorse võrgu arstide-eriteadlaste töö korraldus . . . . . 170

II. Arstide-eriteadlaste töö lasteasutistes . . . . 172

III. Arstide-eriteadlaste töö personaali kvalifikatsiooni tõstmise alal . . . . . 172

12. **Lastepolikliiniku (-ambulatooriumi) juures asuva sanatoorse muru määrustik** . . . . . 173

13. **Lastehaiglate määrustik** . . . . . 174

I. Üldosa . . . . . 174

II. Lastehaiglate struktuur . . . . . 176

III. Haigete vastuvõtmine, ülalpidamine ja ravimine . . 177

IV. Haigla organisatsioon ja valitsemine . . . . . 178

14. **Juhend lastepalatite organiseerimise kohta linnade ja rajoonide üldhaiglates** . . . . . 180

Lastepalatite erisisustus . . . . . 181

15. **Laste piimaköögi määrustik** . . . . . 182

16. **Sanitaarreeglid piimaköökide kohta** . . . . . 184

I. Asend ja territoorium . . . . . 185

II. Vesivarustus . . . . . 185

III. Kanalisatsioon ja mustuse kõrvaldamine . . . . 185

IV. Sanitaarnõuded hoone, varustuse ja inventari kohta . 186

V. Sanitaarnõuded piimaköökide piima kohta . . . 189

VI. Sanitaarnõuded piimasegude valmistamiseks ja alalhoidmiseks . . . . . 190

VII. Personaali isiklik tervishoid . . . . . 190

17. **Linna laste toitlustuspunktide (toitlustusjaamade) määrustik** . 191

Lk.

18. **Laste toitlustuspunktide avamise ja nende toiduainetega varustamise kohta** (ENSV TeRK kk. nr. 226, 20. apr. 1945) . . . 193
19. **Juhend nõuandlate juures asuvate rinnapiima kogumise punktide organiseerimise ja töö kohta** . . . . . 194
20. **Väikelastekodude määrustik** . . . . . 197
21. **Juhend väikelastekodude karanteenirühmade ja jaotuskaranteeni töö kohta** . . . . . 199
22. **Juhend laste vastuvõtmise ja väljakirjutamise korra kohta väikelastekodudes** . . . . . 201
Lisa (näidised, vormid) . . . . . 203
23. **Lasteaedade ja laste mängumurude korraldamine** (ENSV RKN määr. nr. 70, 14. jaan. 1941) . . . . . 206
24. **Lasteaedade tegevuse korraldamise juhend** . . . . . 207
I. Lasteaedade kohustuslik asutamine ja ülalpidamine täitevkomiteede ja tööstuslike käitiste poolt . . . 207
II. Lasteaedade mittekohuslik asutamine ja ülalpidamine riiklike ja kooperatiivsete asutiste ja ettevõtete ning ühiskondlike organisatsioonide poolt . . . . . 208
III. Lasteaedade sisustus ja õppevahendid . . . . 208
IV. Lasteaedade õppe- ja kasvatustöö suunamine ja järelevalve . . . . . 208
V. Juhendi jõustumine ja kohaldamine . . . . . 209
25. **Lasteaia põhikiri** . . . . . 209
I. Üldised eeskirjad . . . . . 209
II. Lasteaia struktuur . . . . . 210
III. Laste vastuvõtmise kord . . . . . 211
IV. Lasteaia haldamine . . . . . 211
V. Lasteaia kasvataja . . . . . 212
VI. Arst . . . . . 213
VII. Tehniline personaal . . . . . 213
VIII. Vanemate komitee . . . . . 214
IX. Koosseisud, lasteaia finantseerimine ja ta varanduse kasutamine . . . . . 214
26. **Lasteaedade ülalpidamise jooksvate kulude osalise tasumise kohta lastevanemate poolt** (ENSV RKN määr. nr. 935, 21. märtsist 1941) . 215
27. **Juhend lasteaedade jooksvate kulude osalise tasumise kohta** . . 216
28. **Lastekodude põhimäärus** . . . . . 217
I. Üldalused . . . . . 217
II. Laste vastuvõtmine ja väljastamine . . . . . 218
III. Lastekodu õppe- ja kasvatustöö . . . . . 221
IV. Laste tervise eest hoolitsemine . . . . . 223
V. Lastekodu direktor . . . . . 224
VI. Lastekodu direktori asetäitja õppe- ja kasvatustöö alal . 225
VII. Lastekodu pioneerijuht . . . . . 226

Lk.
VIII. Lastekodu kasvataja . . . . . 226
IX. Tööõpetaja . . . . . 227
X. Lastekodu muud ametiisikud . . . . . 227
XI. Pedagoogikanõukogu . . . . . 228
XII. Lastekodu koosseisud, finantseerimise kord ja lastekodu varandus . . . . . 229
29. **Juhend laste medteenindamise kohta lastekodudes** . . . . 230
Laste vastuvõtt lastekodusse . . . . . 230
Ravi-profülaktiline töö . . . . . 230
Epideemiavastased korraldusvõtted ja sanitaarne järelevalve . . 232
Sanitaarharidustöö . . . . . 234
Arvestus ja aruandlus . . . . . 234
Lisa (nimestikud, vormid) . . . . . 235
30. **Lastekodude medteenindamise parandamise kohta** (ENSV TeRK kk. nr. 548, 25. aug. 1945) . . . . . 237
31. **Tööstusettevõtete juures asuvate lastekodude kohta** (ENSV RKN määr. nr. 932, 23. okt. 1945) . . . . . 238
32. **Tööstusettevõtete juures asuvate lastekodude medteenindamise kohta** (ENSV TeRK kk. nr. 870, 12. dets. 1945) . . . . 239
33. **Koolide, lasteaedade, lastekodude ja internaatide meditsiinilis-sanitaarse teenindamise juhend** . . . . . 239
A. Ravi-profülaktiline abi . . . . . 241
B. Epideemiavastased üritused ja sanitaarne järelevalve . . 242
C. Sanitaarharidustöö . . . . . 243
D. Meditsiinpersonaali õigused ja kohustused . . . . 244

## C. VÕITLUS LASTE NAKKUSHAIGUSTEGA.

1. **Tuberkuloosi vastu võitlemise selgitustöö kohta koolides, lasteaedades, lastekodudes ja lastesõimedes** (ENSV TeRK ja Hariduse RK kk. 757/1217, 31. okt. 1945) . . . . . 247
2. **Laste sanatoorse abi korraldamise kohta** (ENSV TeRK kk. nr. 646, 29. sept. 1946) . . . . . 247
3. **Laste ägedate nakkushaiguste levimise vältimisest** . . . . 248
A. Võitluse alal difteeriaga . . . . . 249
B. Võitluse alal leetritega . . . . . 250
C. Võitluse alal läkaköhaga . . . . . 251
D. Rõugepaneku alal . . . . . 251
E. Võitlus sarlakitega . . . . . 251
F. Võitluse alal laste ägedate mao-soolte haigestumistega . 252
G. Medpersonaali kvalifikatsiooni tõstmise alal . . . 252
4. **Laste ägedate nakkushaiguste leviku vältimise kohta** (ENSV TeRK kk. nr 769, 3. nov. 1945) . . . . . 254
5. **Sanitaarsete ja epideemiavastaste abinõude tarvitusele võtmise kohta koolides, lastekodudes, lasteaedades ja koolide internaatides** (ENSV Hariduse RK ja Tervishoiu RK kk. nr. 199/90, 23. veebr. 1945) . . . . . 255
Lisa: Klassi (grupi) sanitaarvoliniku töö juhend . . . . 257
Klassijuhataja (kasvataja) töö juhend . . . . . 257
Kooli Ühiskondliku Sanitaarinspektori (ÜSI) töö juhend . 257

Lk.

6. **Laste tuberkuloosivastase vaktsineerimise ja revaktsineerimise kohta** (ENSV Tervishoiuministri kk. nr. 204, 9. juulist 1946) . . 258

7. **Juhend laste ja noorukite tuberkuloosi vastu vaktsineerimise ja revaktsineerimise (BCG-vaktsiiniga) kohta** . . . . . 260

I. Vaktsineeritavate laste ja noorukite kontingendid . . 260

II. Vaktsiini andmise meetod ja tehnika . . . . . 262

III. Arvestus ja aruandlus . . . . . 263

8. **Difteeriataudi ohu vältimise kohta** (ENSV TeRK kk. nr. 130, 30. okt. 1944) . . . . . 263

9. **Sundusliku difteeriavastase kaitsesüstimise teostamise kohta** (ENSV RKN määr. nr. 420, 12. märts 1941) . . . . . 264

10. **Juhend difteeriavastase kaitsesüstimise teostamise kohta** . . 265

11. **Määrus sundusliku kaitserõugete pookimise kohta** (ENSV RKN määr. nr. 538, 28. märts 1941) . . . . . 269

12. **Juhend kaitserõugete pookimise teostamise kohta** . . . . 272

13. **Laste halvatustaudi vältimise kohta** (ENSV TeRK kk. nr. 650, 1. okt. 1945) . . . . . 276

VI osa.

## Tsiviilseaduste eeskirjad laste- ja naistekaitse alal.

1. **Väljavõte VNFSV Tsiviilkoodeksist** . . . . . 278

II. Õigussubjektid . . . . . 278

IV. Toimingud . . . . . 278

XIII. Teisele kahju tekitamisest tulenevad kohustused . . 279

Pärimisõigus . . . . . 279

2. **Väljavõte VNFSV Tsiviilprotsessi koodeksist** . . . . . 281

Esimene osa.

1. peatükk. Üldeeskirjad . . . . . 281
2. peatükk. Esindus kohtus . . . . . 281
3. peatükk. Kohtualluvus . . . . . 281
4. peatükk. Kohtukulud . . . . . 282
6. peatükk. Protsessitähtajad . . . . 282
9. peatükk. Hagi tagamine . . . . . 282
10. peatükk. Asja arutamine . . . . . 283
19. peatükk. Täitelehtede väljaandmine . . 283
25. peatükk. Abielu lahutus . . . . . 283
30. peatükk. Üldeeskirjad . . . . . 284
33. peatükk. Sissenõude pööramine tööliste ja teenijate töötasule ja autoritasule . . 284

3. **Isaduse kindlaksmääramise ja alimentide sissenõudmise asjad** . 284

4. **Lapse teatud emale kuuluvuse fakti ja lapse vanuse kindlakstegemise kord juhtudel, kui ei ole võimalik esitada dokumente** 285

Lk.

VII osa.

**Kriminaalseaduste eeskirju laste- ja naistekaitse alal.**

1. **Väljavõte VNFSV Kriminaalkoodeksist** . . . . . 287

Kolmas jagu.

VNFSV kriminaalpoliitika üldalused . . . . . 287

Neljas jagu.

Kuriteo toimepannud isikuile Kriminaalkoodeksi järgi kohaldatavad sotsiaalse kaitse vahendid . . . . . 287

Viies jagu.

Kohtulik-parandusliku iseloomuga sotsiaalse kaitse vahendite kohaldamise kord . . . . . 288

2. peatükk. Muud valitsemiskorra-vastased kuriteod . . . . . 288

4. peatükk. Riigist kiriku lahutamise eeskirjade rikkumine . . . . . 288

5. peatükk. Majanduslikud kuriteod . . . 289

6. peatükk. Kuriteod isiku elu, tervise, vabaduse ja väärikuse vastu . . . 289

8. peatükk. Rahvatervishoidu, ühiskondlikku julgeolekut ja korda kaitsvate eeskirjade rikkumine . . . . . 291

10. peatükk. Sugukondliku olustiku pärimustest tingitud kuriteod . . . . 292

2. **Võitlusabinõudest kuritegevusega alaealiste keskel** (NSVL KTK ja RKN määr. 7. apr. 1935) . . . . . 292

3. **Alaealiste kriminaalvastutuse kohta tegude eest, mis võivad põhjustada rongiõnnetusi** (NSVL Ülemn. Pres. seadlus 10. dets. 1940) 293

4. **Alaealiste kriminaalvastutuse kohta** (NSVL Ülemn. Pres. seadlus 31. maist 1941) . . . . . 293

5. **NSV Liidu KTK ja RKN 7. aprilli 1935. a. määruse „Võitlusabinõudest kuritegevusega alaealiste keskel" kohaldamise kohta kohtutes** (NSVL Ülmen. Pres. seadlus 7. juulist 1941) . . . . . 293

6. **Ametikoolide, raudteekoolide ja vabrikute-tehaste õppekoolide õpilaste vastutuse kohta distsipliini rikkumise ja koolist omavolilise lahkumise eest** (NSVL Ülemn. Pres. seadlus 28. dets. 1940) . . 294

7. **Väljavõte VNFSV Kriminaalprotsessi koodeksist** . . . . 294

1. peatükk. Üldeeskirjad . . . . . 294

4. peatükk. Tõendid . . . . . 295

11. peatükk. Süüdistuse esitamine ja ülekuulamine . . . . . 295

24. peatükk. Otsuse tegemine . . . . . 295

32. peatükk. Otsuste täitmine . . . . . 296

8. **Alaealiste asjad** (NSVL Kohtu RK ja NSVL Prokuröri käskkirjad) . 297

1. trükk.

*Vastutav toimetaja*
*O. Ilus.*

*Tehniline toimetaja*
*H. Kohu.*

Ladumisele antud 12. IX 46. Trükkimisele antud 14. XI 46. Paberi kaust 61×86, 1/16. Trükipoognaid 19 1/2. Autoripoognaid 19,1. Arvestuspoognaid 19,8. MB 05200. Laotihedus trpg. 43000. Tiraaž 3200. Trükikoja tellimus nr. 791. Trükikoda „Noor-Eesti" Tartu, Kastani 38.
Hind rbl. 20.—

Сборник действующих правовых норм по охране детства и материнства.

На эстонском языке. Эгосиздат „Научная Литература", Тарту.

RBL. 20.—

A-16

TÜ RAAMATUKOGU
1 0300 00257070 5